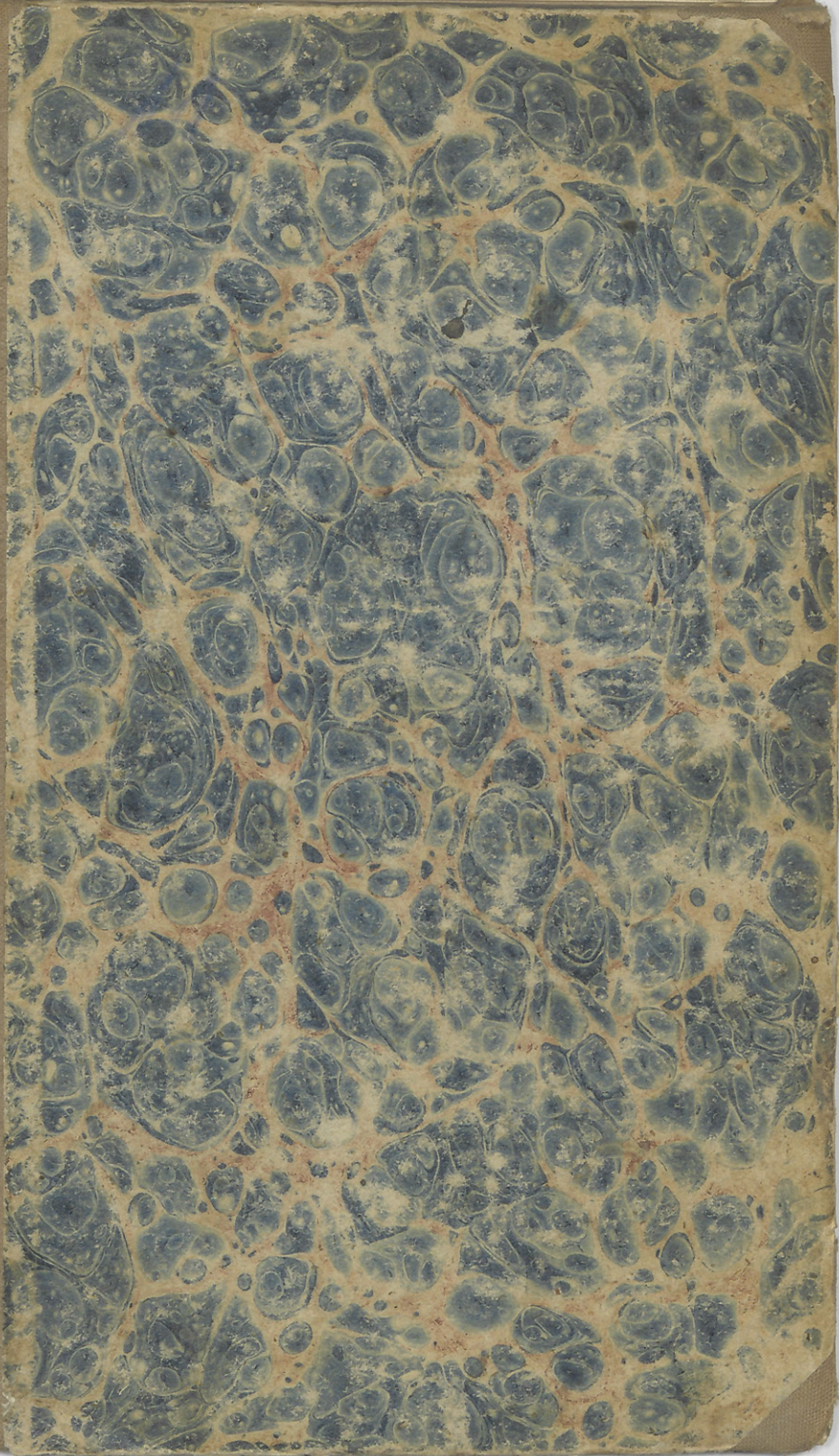

757037

~~II. 53~~

III. IX. B. 3.

11.

F

~~1875/84~~

HUNNIA'

~~1875. 12. 13. 3.~~
~~282~~

FÜGGETLENSÉGE.

Irta

Táncsics Mihál.

*Tartsuk meg a' törvényt, mert a' társaság által hozott leg-
háányosabb törvények is inkább üdvözitenek, mint a' legjobb
fejedelemnek önkénye.*

Második javított kiadás.

BUDÁN, 1848.

A' MAGYAR EGYETEMI NYOMDA BETŪIVEL.

Handwritten scribbles and marks at the top left corner.

Handwritten scribbles and marks at the top right corner.

FÜGGETLENSEGE

Társaság Miből

Faint, illegible text block, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Miskolci Jávorski Könyvtár

BUDA, 1818

A Magyar Egyetemi Könyvtár Birtokán

E I Ő s z ó.

Szokásban van akármilyen munkához előszót írni, én is csak azért teszem; mert igazán megvallom, nincs semmi mondani valóm, ha csak az nem, hogy e' könyvnek már régen azaz e' folyó 1845-ik év' elején kellett volna megjelenni, de nem eszközölhetém; hogy az akadály nem más, mint a' censura, talán megemlítés nélkül is tudják az olvasók.

És ebből állna egész előszavam.

Igen de ez nagyon rövid, még valamit kell hozzá töl-
danom, hogy az oldal üresen ne maradjon. Legyen.

Az újabb időben több e'féle könyvek jelentek meg külföldön név nélkül, és szerzőjükül majd ezt, majd azt gyantították, hogy valakire e' miatt gyanú ne essék, kötelességemnek ismerem nevemet kitenni. Hiszen, hogy imádott hazámnak javát kívánom általa tehetségem szerint előmozdítani, benne mindenki láthatja, és csak sült bolond tagadhatja. Nemzetem' jólétét pedig eszközölni törekednem, semmi törvény nem gátol.

De még ez is kevés előszónak, tehát egyetmást elmondok, úgy a' mint éppen eszembe jut.

Tisztelt olvasó, midőn e' könyvet kezébe veszed, vesszámot magaddal, kérdezd meg belső kisbiródat: nem vádol e arról, hogy e' hazának háladatlan gyermeke vagy?

Nézd az édes anyát, és fontold meg, milly viszonyban van vele a' gyermek, kit szive alatt hordozott, kit emléin

táplált, örök aggodalom, és nyugtalanság közt nagyra nevelt? gondold meg azután: nem illy viszonyban vagy e hazáddal.

Vagy oknélkül nevezték volna a' lakost a' hazafiának, ha az nem tartoznék iránta avval, a' mivel a' gyermek szülője iránt tartozik. Csak ugy élődik e ember a' haza' kebelén mint hernyó a' fán? midőn lekoppasztja, midőn kiszí belőle minden életnedvet, oda hagyja, 's más fára mászik.

Az életben mindenkor látjuk, hogy olly fiu, ki anyja, vagy atyja iránt háladatlan, kitől mindenit öröklötte, hatóságilag is kényszerítetik az irántai köteleység' teljesítésére, midőn bebizonyitva áll, hogy a' szülők semmi jogtalansággal nem viseltettek gyermekök iránt. Mért nem történik így azon fiakkal is, kik a' haza-anya iránt háladatlanok?

Még azt is látjuk az életben, hogy utálattal és megvetéssel fordul el az ember olly elvetemedett fiutól, ki szülőinek vagyonát élvezi, abból duskáskodik, sőt pazarolja: a' szegény szülőket pedig éhségtől kizárni engedi, sőt nyomorúságba készakarva taszítja. Mért nem teszünk így azon fiakkal, kik hazájokat szenvedni látják, sőt szenvedéseit okozák, holott a' hazának áldásaiból dobozónak.

A' kétféle fiak közt ezen különbség van: a' természetes fiu, ki szülője iránt igaztalan, vétke tette után hamar maga lakol, a' felsőbbbség lakoltatja: azon fiak pedig, kik hazájok iránt igaztalanok, magok többnyire elkerülik a' bűnhődést, de gyermekeik, vagy unokáik lakolnak érte.

A' természetben ugy van, 's ezt megváltoztatni embernek nem adatott, hogy minden vétek előbb utóbb maga magát megbünteti. Sajnos, hogy ezt az emberek figyelemre még nem méltatták, különben sokan visszaretentek volna az édes haza ellen elkövetett gyalázatos vétkektől. Nem látjátok e a' historiában, hogy bár későn, néha század mulva, minden gonoszság mi a' haza, és nemzet ellen elkövetett, napfényre jó, 's a' vétkesek akkor élő rokonai ártatlanul bűnhődnek miatta.

Ennyi csak megjárná előszónak, betelnék az oldal, de a' természetnek rende szerint, midőn valami gondolat támad

agyunkban, az szükségkép másokat szül, 's midőn ez törté-
nik, támad azoknak lánczolata, mit aztán ketté szakasztani
sajnálunk, de sőt vétek is volna.

Az első gondolat-forrás, mellyből a' többi patakként
buzog ki, 's örökké tart, folyik, míg az ember enyészetenek
nem indul; sőt még akkor is a' gondolatlánczot mások fel-
fogják, 's folytatják tovább.

Azt kérdém főlebb, nem olly viszonyban van e ember ha-
zájával mint gyermek édes szülőjével; és ezen gondolatbul
származott e' másik: mi kötelessége van tehát a' polgárnak
hazája iránt?

Erről nézetemet el kell mondanom, a' mi aztán előszó-
mat szándékomon kívül nagyon is hosszúra nyújtja, de róla
nem tehetek.

A' gyermek anyjától, vagy szülőitől kap mindent köz-
vetlenül, igen de a' szülők a' hazából meritik mindenüket;
igy tehát a' gyermeknek is mindene közvetve csak e' hazá-
ból van.

Kicsiny korában elkezdik a' gyermeket arra tanítani,
mivel tartozik szülői iránt: melly tartozás sem több, sem
kevesebb mint az, hogy annyit tegyen szülőinek, mennyi
jótéteményt azoktól vett, tehát a' kölcsönt fizesse vissza.
Igy a' gyermek, és szüle közti viszony kölcsönösség.

Ha ezt helyesnek, méltányosnak, szóval igazságosnak
elismerik és tartják az emberek: kénytelenek azt is elismer-
ni, hogy tehát magának az egész polgári társaságnak alapja
kölcsönös cselekvésből áll.

Igen, de mit értünk e' szó alatt: társaság? magát a'
nemzetet, hazát. De mi teszi a' társaságot, a' nemzetet? nem
más, mint a' gyermekeknek, és szülőknek öszszesége; mert
e' földi természetben minden, a' mi rajtunk embereken kí-
vül van, csak ugy jó tekintetbe, mint embernek céljához,
jólétéhez megkivántató eszköz. Az ember maga ezeknek ösz-
szesége, a' társaság itt a' fő, annak jóléte a' legfőbb, a' cél.

Ebből tehát világosan következik, hogy minden tagja
a' társaságnak, annyival adós a' nemzetnek, a' hazának, meny-
nyit attól kölcsönzött.

De ebből több is világos; világos tudniillik az, hogy ha azok, kik a kölcsönt fölvevők, 's a hitelezőnek majd minden kincsét kölcsönvevők, 's azt vissza nem fizetik: a hitelezőnek minden irgalom nélkül buknia kell; itt hitelező maga a társaság, a nemzet, a haza.

Azt vitatva tehát: mivel tartozik a polgár hazája iránt? röviden ezt vagyok kénytelen felelni: mind azzal tartozik, a mit tőle kölcsön vett, ezt természetes, józan eszű ember nem tagadhatja.

Félre ne értsen az olvasó, jobban kimagyarázom magam. Nem azt teszi ez, hogy a ki mi jövedelmet húz a hazában, azt fogja és vigye a nemzet' pénztárába, 's maga otthon koplaljon, szóval szűkölködjék, hanem minden jövedelem, mit e' haza ad, itt költessék el, 's az majd vissza szivárog eső- és harmatként mind azon forrásokba, honét meritetett, és így a hazának a kölcsön visszafizetve van.

Mind az, mit a polgároknak akármellyike hazája iránt tesz, három rovatba iktatható, tudniillik:

vagy *semmit sem ad vissza* abból hazájának mit tőle vett, sőt még ezenkívül ártalmakat okoz neki; ez a *háladatlanság*, embernek legundokabb bűne, mit csak végbe vihet; mert ekképen vét mind azok ellen, kik ellen ember véteni képes; ugyan is vét természeti szülői ellen, kik a hazában vannak; — vét testvérei, rokonai, közel, és távol atyafiai ellen, kik a nemzetnek részét teszik, — vét az egész polgári társaság; tehát a nemzet, és haza ellen;

vagy *mindent vissza ad*, vissza szivárogtat oda, honét merité — a társaságba, mellynek ő tagja; azaz egy fillérig vissza fizeti a kölcsönt, mit a társaságtól felvett, és ezt egyszerűen *kötelességnek* nevezzük, miként az olvasóknak alkalmasint mindenike tudja; ki ezt nem teszi, azaz ki a kölcsönt vissza nem fizeti, ki e' kötelességet nem teljesíti, hanem a kölcsönvevett pénzt más, hiábavalóságokra elherdálja, hitelezőjéről megfélekedzik, vagy még meg is támadja midőn ez kötelességére emlékezteti: az illyet csa-

lónak, hitványnak, alacsonylelkűnek, gaznak, nyomorult teremtménynek szokjuk nevezni;

vagy *többet is ad*, és tesz hazája iránt, mint a' mennyit attól vett, azaz nem csak a' kölcsönt adja vissza a' társaságnak mit neki előlegezett, hanem mindent tehetsége szerént még a' maga egyéni megszorításával is tesz a' haza' felvirágoztatására, a' nemzet' jólétének előmozdítására: ez a' *polgári erény*, és boldog azon haza, hol ilyenek minél többen vannak, de csak akkor, ha a' társaságnak majd egész tömegét, vagy legalább igen nagy többségét olyanok teszik, kik *csupán* kötelességüket szentül teljesítik; mert a' társasági jólét a' kötelességnek teljesítésén alapszik; legyenek bár tündöklő erényű néhány tagjai, de ha a' sokaság a' *szoros kötelesség'* teljesítéséről megfeledkezik, azt tehernek tekintik: akkor a' társaság, a' nemzet romlásnak, enyészetnek indult, 's a' néhány magas polgári erényű meg nem fogja menteni. —

Midőn ezt általánosságban kimondom, mi az én meggyőződésem szerént a' *polgári bűn*, mi a' *kötelesség*, és mi a' *polgári erény*: szükségesnek látom egyszersmind részletesre ereszkedni, 's a' cselekvésnek e' három neméből példákat hozni fel; mert a' mindennapi tapasztalás tanúsítja, hogy az emberek' nagy részének nincs tiszta fogalma a' cselekvésnek e' három neméről, hanem bűnt, erényt, kötelességet öszszezevárnak, egymással felcserélnek; jónak mondják a' mi rossz, rossznak veszik a' jót, 's erénynek keresztelik a' csupa szoros kötelességet; vagyis a' *közömbös*, *jó* és *rossz* cselekedetet egymástól tisztán megkülönböztetni nem tudják.

Először bűn, társadalmi értelemben.

Kevés szóval mondva: bűnnek nevezünk olly cselekvést, mi által másnak (vagy magunknak is) *ártunk*. És ez ártalom kétféleképp történik meg; vagy úgy, hogy *teszszük*, cselekeszszük, *mit nem kellene*, vagy úgy, hogy *elmulasztjuk* mit tennünk *kellene*.

Legyenek most világosításul példák.

A' ki hazájában, tegyük ötven ezer forintnyi (vagy a' kármennyi) jövedelmet húz, a' háladatlanság' bűnében olly

mértékben részesül, a' milly mértékben e' jövedelmet nem e' hazába szivárogtatja vissza, hanem idegen országokba folytatja olly készítményekért, miket itt is éppen úgy megkapna, ha mind azon jövedelem (egyebekével együtt) itt forgattatnék, mi külföldre küldetik; mert tagadni józanul lehetetlen, hogy a' szükséges segédeszközöknek, millyen főkép a' pénzjövedelem, itt éppen azt kell eredményezniök, mit más országban; a' pénz természetét nem változtatja egyik országban így, másokban amugy — Szóval, ha azon pénz ki nem megy e' hazából, a' mi kiment: itt éppen azt a' szorgalmat, munkásságot varázsolta volna elő, a' mit külföldön aránylag előteremtteni segített.

A' ki olly hivatalt hajhász, mellyet a' kormány nem a' törvények' szellemében állit fel, 's a' mellyről mind a' hajhászó, mind mások tudják, hogy azok' teljesítése a' haza' felvirágozhatásának akadályaul szolgál: az árt a' hazának, mert azt teszi, mit tennie *nem kellene*; ellenben ki a' törvényt nem teljesíti, vagy a' törvény által kijelelt hivatalt elhanyagolja, szinte árt a' hazának, mert nem teszi, mit tennie *kellene*. Mind kettő polgári bünt követ el.

Ki a' polgári társaság' fenállhatására megkivántató terhek' viselése alól magát kivonja: az árt a' hazának; mert a' kölcsönt nem fizeti vissza a' nemzetnek, vagy társaságnak, tehát természetes, hogy a' háladatlanság' bűnébe esik.

A' ki nem engedi, hogy honfitársai a' hazának javaiban, a' társadalmi életnek minden jóvoltában igyekezetök, munkásságok arányában részt vehessenek: az mind azoknak árt, kik akadályozva vannak, tehát polgári bünt követ el.

Sokat, igen sokat birnék itt előszámolni, de rövidség okáért csak egyetlen egyet említek még meg, mi a' vétkeknek legfőbbike, mi különben — számtalan egyebeket magában foglal, tudniillik:

Ki a' haza' egységét szétszaggatni engedi, vagy esz közli, az nemcsak árt a' hazának, hanem tönkre tenni, elveszteni igyekszik a' hazát. Minden nyomor, mi e' hazában van, az egység' hiányából származik.

Szerencsétlen őseink, kik ennyire szétszakadozni en-

gedétek e' hazát, vagy inkább szerencsétlének, hogy egy compact hazát, és nemzetet alkotni nem is igyekeztek, de még szerencsétlenebb kortársaink ti, kik az eldődök' hanyagságain, hibáján, vétken okulhatva sem törekedtek egységet teremteni e' hazában.

Egyesülésben van az erő; jogok, szabadság pedig csak ott léteznek, hol erő van; boldogság és jólét meg, szabadság és természeti jogok nélkül nem képzelhető: világos tehát, hogy az, ki egyesülés, egység ellen van, mind magának, mind egyéb honfitársainak árt, azaz polgári bünt követ el.

Minden bünt, vétket könnyebben elfeled az utókor, de azt, mi vagy egyenesen az egység, egyesülés ellen követetik el, nem feledhetni el, mert az átmegy az egész társaságba, ennek életgyökereit támadja meg, 's azokat elrágva ledönti a' társaságot, megemésztí a' nemzetet, feldúlja a' hazát.

Tudjuk, hogy őseink e' hazát nem egyszerre foglalták el, hanem részenkint; áthatolván a' Kárpátokon legelőször a' Tisza mellékeit szálták meg, majd aztán Dáciát, Pannóniát, végre a' Száva, Dráva vidékeit, vagyis a' Slavon néplakta földet, melly most Horvátországnak, és Dalmatiának nevezetik. És ez utolsók épen úgy tevék Magyarországnak részét, mint a' legelőször elfoglalt földek. Milly nagy hiba volt tehát a' külön nevezeteket megtartani.

Mi teszi Franciaországot olly hatalmassá, olly naggyá, mint az, hogy a' különféle tartományok' neveit eltörölték, 's egynevű országgá olvaszták. Ha eldődeink e' neveket: Erdély, Slavonia, Horvátország, Dalmátia eltörölték volna, milly másképp állanánk most! De a' mi nem történt, még most jókor van, megtörténhetik. Ha eszesebbeknek tartjuk magunkat azoknál, mit ők elmulasztottak helyre fogjuk hozni.

Ha őseinknek csak kissé több belátásuk volt volna jövendőjükbe, bizonyonnan e' külön nevezeteket elhagyták volna, 's egyedül „Magyarország“ nevet használtak volna. De ők még némileg menthetők, hanem ha mi látjuk, tapasztal-

juk annak szomorú következéseit, és még sem törekednénk az egységre: az utókor kegyetlen, de méltó ítéletét mondaná ki ránk.

Mi kilenczedfél századnak tanuságait tehetvén magunkévá; 's ha még sem teremünk egységet, azt jelenti, hogy szörnyű nyomorultak vagyunk.

Horvát István a' következő czimű igen nagybecsű munkájában: „Über Croatien, als eine durch Unterjochung erworbene ungarische Provinz, und des Königreichs Ungarn wirklichen Theil, Leipzig 1844“ világosan megmutatja, ha másképp nem volnánk is arról meggyőződve, hogy Horvátország valóságos kiegészítő része Magyarországnak.

Azt pedig, hogy a' mostan ugynevezett Slavonia nem Horvátországhoz tartozik, hanem mindenkor a' tulajdonképeni magyarországi vármegyékhez tartoztak Szerém, Pozsega, Verőcze vármegyék (ha nem tudnók) a' többek közt Podhraczký József: „Slavoniáról mint Magyarországnak alkotmányos részéről“ czimű munkájában; ugy szinte Fényes Elek eléggé ismeretes: „Magyarország Statisticájá“nak második kötetében 116—118 lapokon, főképp pedig Horvát István' főlebbi munkájában tökéletesen bebizonyítják.

Nekem nem volt czéлом historiát írni, még kevésbé lehet ez előszóban, hanem ki nem volna arról tökéletesen meggyőződve, hogy az Ádria tenger felé fekvő részek neveztetek Slavoniának, 's hogy ennek székvárosául Zágráb említettik; ugy szinte hogy Szerém, Posega Verőcze, és Valkó (ez utósó 1745-ben egyesitetett Verőczével) vármegyék, valamint Brodi, Gradiska, és Pétervárad ezredek a' Drávántuli kerületét tevék Magyarországnak, olvassa el figyelmesen az emlitettem munkákat.

Hármas könyvünkben csak az újabb időben használtatik gyakrabban: partes adnexae, e' helyett „partes subjectae“ a' régibb időben főképp csak ez utósó kifejezést használtatott; de mindegy, tagadhatlanul ama föld Magyarországnak kiegészítő részét teszi, és nem is jutott volna soha eszükbe az ottani lakosoknak az ország ellen kelni ki, ha külső politica és cselszövény nem izgatja föl a' kedélyeket,

's ha megvesztegetett lázítók nem ámitják a' könnyen hívőket.

Ha őseink az egységnek üdvösségét megismerni tudták volna, 's ha a' külön nevezeteket, részeket egygyé olvasztani értették volna, vagy akarták volna: gondolhatnók e hogy 893-dik évtől, azaz azon időtül fogva, midőn eleink e' hazát meghódították a' Száva, és Dráva közti földdel együtt eddig egymással békében élt lakosok' egy része éppen most legyen a' többség iránt idegenkedéssel? lehetetlen.

Ha még eddig meg nem voltak volna olvasóim arról győződve, hogy Sz. Istvánnak eme tanítása „az egynyelvű ország gyenge, és erőtlen“ áltanítás, és roppant tévedés vala, most csak meggyőződnek róla.

Hány ízben volt a' felső Magyarországnak kisebb, nagyobb része, sőt fele is az egésznek, a' Zápolyák, Bocskai, Rákóczyak, 's a' t. alatt elszakasztva, és mégis a' dolgok' természete szerint azonnal özszeolvadtak, mert egy nevek volt; ne lett volna csak a' Száva; a' Dráva közti, valamint az Ádria felé fekvő földnek külön neve: most nem uralkodnának az idegen eszmék.

Bocsassák bár meg nektek ti elhunyt ősök a' nem egyesítésre nézve elkövetett vétkeket minden utódaitok: én e' nemzet gyilkolására szolgálható bűnötöket csak akkor fogom megbocsáthatni, ha kortársaim még jókor észrejövén a' nemzeti gyalázatos halált megelőzik.

Nincs, polgárnak nem lehet nagyobb bűne mint az, ha azon okokat mig hatalmában van, meg nem semmisíti, melyeknek okozata szükségkép a' nemzeti halál; és azon okok, mint kiki tudhatja már csak az eddigiekből: a' szakadások, egységre nem törekvés.

Azon pedig teljességgel nincs okunk csodálkozni, hogyan fajultak, és változtak így el a' dolgok hazánk' iszonyu kárára; apáinknak csupán hanyagsága által, mivel nem tették, mit *tennök* kellett volna.

Nem látjuk e az újabb időben miként történik? Mi Dalmáciának nevét mindig a' magyar korona alá tartozó tartományok közt említjük, de már csak is a' név a' mienk,

maga a' föld — Dalmatia, Ausztriához, jelesen az illyriai királysághoz tartozik.

Csak nézzétek biz azt derék hazámfiat; ma holnap igy lesz a' katonai őrvidekekkel is; névvel ide fog még egy darabig tartozni, de valóságban Ausztriának kiegészítő részét teendő nem sokára — ha eszünknek hasznát venni nem tudjuk, vagy nem akarjuk.

De nem, ennyire nem fog jutni. Igaz, vannak köztünk annyira elkorcsosult, annyira romlott lelkűek, hogy nem irtóznak gyermekeiket, feleségeiket, becsületüket férfikoruknak mármár hanyatlásáig fentartott meggyőződésükkel együtt feláldozni olly hivatalnak, melly a' törvények' értelmével meg nem egyez, 's miért? csak azért hogy több fizetésök legyen, 's ön veszelzőkre a' divat istenének áldozhassanak. Milly bohók, 's egyszersmind milly szegények az illyenek, hogy nem tudják önkeblükben, 's hazájok iránti kötelességek' teljesítésében boldogságuknak főbb részét feltalálni.

Megérintém röviden, mi a' polgári bűn, most tekintsük meg, mi

Másodszor a' kötelesség?

Erről keveset kell szólanom, hiszen ki van köztünk, ki nem tudná, mi kötelessége van a' társaság, a' haza iránt? nem annyira abban van tehát a' hiba, a' baj, hogy a' kötelességet nem tudók, hanem mert azt teljesíteni nem akarjuk.

Jaj azon hazának, hol az irántai kötelességeket a' fiak nem teljesítik.

De néha annyira megy a' hanyagság a' nemzetek' életében, hogy végre csak ugyan némelly dolgokat nem is ismernek el a' polgárok kötelességeül: igy vagyunk mi némellyekkel.

Kötelesség, mint mondám főlebb, a' kölcsönt a' hazának vissza fizetni, vagy is annyi hálával viseltetni a' társaság iránt, mennyi jótéteményben az tagját részesíti, ezt mindenikünk tudja, hanem némi ollyakat is akarok megemlíteni, miket a' nagyobb rész kötelességei gyanánt talán már nem is tekint.

A' betegséget orvosolni a' társadalomban éppen ugy kö-

telesség, mint egyénekben. E' nemzetnek pedig veszedelmes betegségei vannak.

Betegség a' hivatalkórság, midőn az egyén azt hiszi, hogy neki e' gazdag földön vesznie kell, ha zsiros hivatala nincs. Mondom a' magyar termékeny földön gondolja vesztét, holott egész Európában, sőt más világrészen is (ha csak ugyan tudnak rólunk valamit) csak arról említik hazánkat, hogy Ausztriának igen termékeny tartománya!

Kérem nem valóságos betegség e, 's nem veszedelmes betegség e arról győződnie meg valakinek e' termékeny hazában, hogy hivatal nélkül nyomorognia kell? Továbbá nem veszedelmes nyavala e az maga, hogy vak engedelmességet kívánó hivatalviselés inkább boldogítsa embert, mint termékeny országban a' szabad működés, és ennek bizonyos sikere?

E' betegségnek kiirtására törekedni minden polgárnak szent kötelessége, mert ez fenéje a' társaságnak, melly azt előbb utóbb megemésztené. E' nyavalat véresen, egész az elevenéből kell kivágni.

Vessétek meg az illetet, ne méltassátok magatokhoz érdemeseknek; ez használni fog, és csak ez, semmi más nem fog használni.

Azt én úgy tudom, mint akárki más, hogy a' társaságban bizonyos hivatalok szükségesek igazgatásra, és kormányzásra; nem azokat értem én, kiket a' nemzet bizodal-mával megtisztelve előljáróiu választ, hanem kik az ellen-zéknek azaz kormánynak saját, 's a' nemzetétől különböző céljainak kivitelére eszközökül kínálják magokat.

Betegség az idegen nyelvek' tanulása, úgy miként nálunk úzik; e' kórságot ki kell irtani, mert míg ebből a' magyar ki nem gyógyul, nemzetisége soha biztosítva nincs.

Nem legfontosabb óhajtás e, hogy az idegenek a' mi nyelvünket megtanulni igyekezzenek, ha mi tanuljuk az övéiket? Vagy nem hiszitek, hogy ezen nyelvdüh betegség, és talán azt sem hiszitek, hogy e' nyelvkórságot kiirtani kötelesség? vizsgáljuk:

Az embernek természetében van inkább választani a'

könnyebbet, mint a' nehezet; de az idegennek könnyebb a' maga megszokott nyelve, tehát soha, de sohasem használja a' mi nyelvünket, mi neki nehezebb, ha mi fáradozunk az övét megtanulni; de nem elfajzott kivétel e, nem abnormis állapot e, nem betegség e bennünk, hogy mi a' könnyebb, a' magunk egy nyelve helyett, többet, idegen nyelveket tanulunk?

De nézzük, nem kötelessége e mindenkinek e' betegség' orvoslásán iparkodni?

A' törvényhozás ötvenöt év óta szüntelen fáradozott azon, hogy magyar nyelvünk használtassék idegen helyett; ez azt tanúsítja, hogy a' nemzetnek nem mindegy akármelly nyelvel éljen, hanem mint magyar nemzet akar fenállni; igen de a' törvény maga semmit sem fog érni, ha csak magunkból az idegen nyelvkórságot ki nem irtjuk.

Igaz, sokan nem bánják, bármi nyelven kelljen beszélniök, akár orosz, akár német, akár más nyelven, csak nekik hivataluk, vagyis inkább néhány ezer forintnyi fizetésök legyen, de ezek mégis csak kivételek talán, és mi a' többség mint magyarok akarunk fenmaradni, de a' mi teljes lehetetlenség, ha a' nyelvkórságot gyökeresen nem orvosoljuk. Miként nem volna tehát kötelesség ennek kiirtásán fáradozni?

A' ki élni szeret ('s pedig föltevén, mint mondám, hogy magyarokul kívánunk élni) természetesen, szükségkép irtania kell azt, mi életén rágódik, mi életét rövidítheti.

De főkép kötelessége mindenkinek, egység' elővárszolására segéd kezét nyújtani, mert azt mutogatni épen nem kell, hogy egység nélkül, így elszakadozva miként vagyunk, sem a' magyarok' istene, sem más isten meg nem tart bennünket.

Némelly honfitársaink mint átkot hiszik rajtunk lenni az egyenetlenséget, de ezek hatalmasan tévednek, ha csak nálunk látnak egyenetlenséget. Isten nem küldheté ránk az átkot, ezt hinni szörnyű képtelenség volna, hát más ugyan ki ajándékozhatott volna meg ez átokkal?

Nézzünk csak egyéb népeket, és vigasztalásunkra fog

szolgálni, hogy ha az egyenetlenséget átoknak akarjuk venni, egyéb népeken sokkal nagyobb átok fekszik. Sőt én azt hiszem most, hogy külső politika mesterségesen, 's irigységből akar köztünk nagyobb egyenetlenséget támasztani, mert eddig még istenesen voltunk annyi nyelvhöz képest, mennyi hazánkban divatoz.

Kell e már a' világon nagyobb szakadás, mint a' milyen van a' német nyelvű nép közt?

Europának legszebb földét, az olasz földet, egy nyelvű nép lakja, és micsoda egységet látunk ott?

Pillantsunk a' sziget-országra, Britanniára, irigyelhetjük-e egységüket, mi Irland és Anglia közt van? pedig egy nyelvűek.

Vagy Spanyolország' egységét óhajtjuk e?

Jobb e, tartósabb e a' Helveták' egysége?

A' törökök' egységét csak ellenségnek kívánhatnók.

Az orosz egység még leggyarlóbb minden európai egységek közt, mert ez csupán a' monarcha' egyéniségében, és kancsukájában van, semmi természetes nincs benne, a' monarcha' halálával összedőlhet, mert a' mesterkéltséget, a' természetlen nem lehet tartós.

Csupán Franciaország képez tehát egységet, ez teszi a' francia népet nagygyá, de én azok' egységét azért nem óhajtom, isten attól mentsen meg minket, mert borzasztó gondolni is, hogy még a' falusi bíró is fejedelmi, vagy kormányi kineveztetéstől függjön, még egyszer mondom: borzasztó, hogy 30, 's még több millió ember vakon engedelmeskedjék olly kormánynak, mellyet nem maga a' nemzet választ; borzasztó még akkor is, ha szigoruan csak a' törvények' értelmében működik, de ha a' törvényeket nem az egész nemzet hozza, hanem csak a' vagyonosbak alkotják.

Olly egység, melly a' szabadságon vásároltatik meg, nekem nem kell. Én olly egységet óhajtok, millyet e' munka' végén előadtam.

Visszatérek előbbi állításomra, hogy téved az, ki csak rajtunk lenni hiszi az egyenetlenség', a' viszátkodás' átkát; mi még, mondom, istenesen vagyunk más népekhez képest:

hanem veszedelmes nekünk, hogy igen kevesen 's magyar nemzetiségünkkel minden népektől elszigetelten állunk; 's ha Európának minden egyéb népei rajtunk kívül még inkább szétszakadoznak, összekuszálódnak is: legvalószínűbben mégis mi olvadunk fel legelőbb annyi más elem között, ha nem erősödünk összetartóbb egység által.

Kötelessége tehát minden magyarnak, ha mint magyar akar élni, az egység' eszközléséhez tehetsége szerént járulni.

Az én meggyőződéseim szerint tehát nem az sürgetendő, hogy a' királyi városok rendeztessenek, sőt inkább ha egységet óhajtunk, nem lehetnek más közönségektől privilegium által megkülönböztetett királyi városok, mert minden privilegium a' statust éppen úgy emészti, mint fene a' testet. Ki a' privilegiumot akarja némelly közönségek' részére nemcsak fentartani, hanem erősíteni is, annak fogalma nincs egységről.

Döntések le, sőt gyököstől irtsátok ki inkább a' privilegiumot mind, és ez ad egységet a' hazának; nincs tartósabb, szilárdabb egység, az érdek-egységnél, 's ha még ehöz nyelvegység járul, a' pokol kapui erőt nem vesznek rajta.

Ha ez létesül (pedig csak akarnunk kell, más nem kívántatik hozzá) kétségtelenül Európának (a' francia után) legnevezetesebb népe leszünk: ha nem tudjuk, vagy jobban mondva nem akarjuk létesíteni, előbb utóbb felolvadunk. Miként nem volna tehát minden magyarnak kötelessége az egység' alkotásához minden erejéből járulni.

Midőn az egység' alkotásához az előkészületeket tesszük, a' kormány, vagyis az oppositio alkalmasint ellenzi, de miként e' munka' utósó a' központosításról szóló cikkében mondám, mindenek előtt e' törvényezikkelyt kell alkotni: „Magyarországban mindenki egyenlő“ és ekkor az oppositio kénytelen elnémulni; akadályozhatásának ideje akkor lejárt.

Megtörténvén ez, a' többi mind könnyen, mintegy magától megy. Ekkor nem fogjuk méltatlanul vádolni Ausz-

triát, hogy határszélein vámokat tart, mihöz teljes joga van, hanem mi törvényben fogunk magunk vámokat határunk' szélein állítani, mihöz természetesen éppen úgy jogunk van, mint akármelyly statusnak, és ezt fogjuk törvényben kimondani: „Magyarországba semminemű készítményt, külföldről hozni nem szabad“. A' ki ezt áthágja, törvénytelen szabott büntetés sújtsa.

De természetes, hogy e' szerint a' hazánkban mostan létező harminczadosoknak Ausztriába vissza kell takarodniok, mert ekkép nálunk nem létezend harminczad; csupán a' tiltó törvény, de szigoruan megtartandó törvény fogja a' harminczad' helyét pótolni; ez kevésbe kerül, de hogy minél kevesebb csempészkedhetés történjék, a' sajtót szabadítjuk fel oda örökül; ez és az egész nemzet' képviselői által hozott törvény, hivebb szolgálatot tesznek a' határszélen, mintha csupán ordonance által oda 50 ezer zsoldos katonaőr rendeltetik.

A' mostani harminczadban egyébiránt az a' természetlenség, és abnormitás van (mert különben nem szólhatnánk ellene), hogy bár Ausztria állítá föl a' maga érdekében, és még hazánkban is, városainkban is van, holott természetesen hazánkon kívül Ausztriai földön kellene lennie, és hogy azonkívül még hazánknak azon szélein is léteznek harminczadok, mellyek Ausztriával nem határosak, mint az Ádria tenger, Törökország, ez legnagyobb képtelenség.

No de mind ez meg fog szűnni, mihelyt egységet alkotnunk sikerülend, de előbb nem ám soha; Ausztria ugyan megszüntetheti a' tetszése szerint felállított harminczadát, de az megint csak neki fog inkább használni mind addig, mig mi egyesülés által erősebbek nem leszünk, hogy aztán a' mi érdekünkben rendelkezessünk, vagy legalább mig a' védegyeleti eszmét a' népnek nagyobb része föl nem karolja.

Csupán ezeket akarám a' kölcsönön kívül (mellyel természetesen kiki hazájának tartozik) minden polgárnak kötelességeül felhozni.

Harmadszor, polgári erény.

Ha mindenki szorosán teljesítené csupán kötelességét, természetesen nem létezhetne polgári bűn, és alkalmasint nem volna polgári erény sem, mert ha mindenki megteszi azt, mit tennie kell, honnét születhetnék polgári bűn? képzelni nem lehet; ugy szinte mi szükség volna arra, hogy valaki még többet is tegyen, mint a' mennyivel tartozik, ha mindenki teljesítené azt, mit teljesítenie kell? hiszen ekkor a' haza, vagy társaság reá nem szorulhat egy valakinek jótéteményére, megszégyenülés nélkül el nem fogadhatja egy valakitől azt, mit kötelességén kívül tenni akarna; nincs józan ok, hogy miért, vagy mire fogadja el a' társaság.

Mind a' bűn, mind az erény csak a' kötelesség' nem teljesítéséből származik.

Némellyek kevesebbet rónak le a' kötelességből, mint kellett volna, sőt ártalmakat is okoznak — mások ellenben többet is lerónak mint a' mennyivel tartoztak, és így e' kető egymást kiegészítve tartja fen a' sulyegyent — t. i. a' haza iránt, vagyis magának a' társaságnak maga iránt tartozó kötelességét, mi ugy tekintethetik mintha minden egyes tag a' maga tartozását róta volna csupán le, és sem kevesebbet sem többet.

De vannak ám a' nemzetek' életében olly időszakok, hol a' kötelességről feledkezteknek száma sokkal nagyobb, mint azoké, kik kötelességükön még felül is tesznek; és ekkor a' sulyegyen elvesz, 's a' társaság szükségkép bomlásnak indul, ha csak valami csodálatosképen a' polgári erényekkel dicsók segélyt nem hoznak.

Illyen forma a' mi nemzeti jelen időszakunk.

Ha polgári erényről szóltam, szükséges azt is megemlítenem, miből származik ez, mert a' szerént van vagy nincs okunk szebb jövőt remélni; a' *bátorság* az, miből minden polgári erény támad, a' hol nincs bátorság, ott a' reménynek józan alapja többé nincs.

És így hálát adok a' magyarok' istenének, hogy a' bátorságot, mint a' nagy tetteknek lelkét belőlünk kihalni, ényészni nem engedé.

Mi magunk jellemezzük fel-felhevülésünket szalmatűz-
nek, de e' szalmatűz mégis láng, felbuzdulás, 's bármi al-
kalommal előidézhető mindig, csak az igazság legyen be-
szédünk' alapja, 's a' szavak szívhez szóljanak. Hogy a' lel-
kesedés nem tartós, az nem aggóztat engem; én örülök an-
nak, hogy a' lelkesedés' anyaga bennünk megvan, mert hol
e' gyulanyag nincs, ott tűz, hevülés, tartós lelkesedés sem
lehet soha.

Mi lehet az én reményemnek csalhatlan alapja, hogy
bennünk a' legdicsebb lelkesedés kellő mértékben megvan,
azt igyekezem röviden, mennyire ez előszóban megtörténhe-
tik, kifejtteni.

Én azt látom, hogy mi (valamint többnyire más népek
is) nem ismerjük magunkat: a' magyar fajban minden szép-
re, és nagyra a' lelkesedés' anyaga éppen olly mértékben
megvan, mint volt bármely korban; de azt nem veszik te-
kintetbe hazámfiainak némellyikei, hogy a' gyulanyag száz
meg több oltó, havas, jeges, vizes, tehát idegen, azaz he-
terogen anyagokkal keverve létezik. — Midőn a' legszentebb
lelkesedés a' hazának akármely pontján gyönyörű lánggal
ég, 's tovább tovább terjedni, tartósabbá válni kezd, utjában
idegen elemek, vizes, és jegesek vannak, ezeken megakad,
visszaverődik, meghül. — A' magyar faj nincs központosít-
va, 's mire a' külön külön álló, 's egymástól távol levő ma-
gyar csoportokhoz a' lelkesedés, hideg, jeges elemeken át-
szűrődve megérkezik, akkorra bágyadt, nem bírja a' távo-
labbiakat fölmelegíteni. De maga a' lelkesedés mindenfelé
megvan. Tehát csak eszközöket találunk, hogy az akárhol
támadó lelkesedés első melegében juthasson el minden ma-
gyarhoz, és akkor meghazudtolva látandjuk álhitünket:
hogy a' magyar lelkesedés csak szalmatűz.

Törvényhozásunk ötvenöt év óta küzd, hogy az utat el-
készítse, mellyen a' heterogen elemek elenyésszenek, 's
hogy a' magyar közelebb legyen egymáshoz, hogy egymást
melegítse; ez út meg van törve; magyar nyelvünknek
diplomaticai polczra emeltetése a' hűtő, sőt fagyraló eleme-
ket naponkint kevesbiteni fogja. —

A' központosítás' üdvösségéről mindinkább kezdenek honfitársaink meggyőződni, midőn a' központosítás létesül, annak ereje minden hűtő, jeges elemeket, szétmorzsol hatalmas kezével, 's azok felolvadván a' magyar lelkesedés rajtuk meg nem hülhet többé soha.

Felséges királyunk, 's az egész királyi ház mindinkább meg fog arról győződni, hogy Európában nincs királyi trón, melly erősebben állna, mint az, mellyet magyar őnszinteség, és hűség támogat; ennek többször adák a' magyarok tanuságát.

A' kormány, vagy oppositio pártnak tagjai közül többen meg fognak arról győződni, hogy tévedtek, elámitattak, 's midőn e' jobb meggyőződés támad bennök, annál erélyesebben fogják minden tehetségeket hazájok' felvirágoztatására fordítani, hogy a' talán elkövetendett hibát minél előbb helyre hozzák.

Midőn az egész nép' képviselőiből alakulandó erőteljesebb törvényhozás a' kormányt központosítva organisálja, 's a' közlekedésnek legfőbb akadályát a' censurát elhárítja, 's a' sajtónak bilincseit elhányja: akkor látni fogjátok, hogy a' magyar lelkesedés nem szalmatűz; tapasztalni fogjátok, hogy Európában a' franczián kívül annyi lelkesedés nincs, mint a' magyar nemzetben. Ti magatokat sem ismeritek.

De az én reményemnek — mint fölebb mondani akarám — alapja (hogy bennünk kellő mértékben megvan a' lelkesedés) az önhaszón, a' saját érdek. Nincs az emberi életben ennél hatalmasabban buzdító szer, igazságosabb indok.

Másik hatalmas alapja reményemnek amaz ösztön, miszerint természetünknel fogva a' szabadságot szeretnünk kell; pedig ha úgy könnyedén hagynók, az ellenzék hihetőleg oda juttatná a' dolgot, hogy minden szabadságunkat vesztenők.

Hogy pedig szép — vagy akarám mondani csunya — számmal vannak, kik önhasznukat és saját érdeküket olly hivatalokban hiszik inkább föltalálni, millyet a' kormány alig bir már számokra kigondolni: nem sofat, vagy semmit sem von le reményemből; illy gyarlók minden időben 's

minden országban számosan találtattak, de kik az egész társaság' öszvegéhez képest mégis csak csekély kivételek.

Reményemnek szinte igen szilárd alapja az is, hogy a' magyar nemesség csupán méltányosságból, 's az igazság' érzetéből erőszakos kényszerítés nélkül késznek mutatkozott kiváltságáról lemondani, mellyhez hasonló példát én a' világtörténetben nem ismerek.

Ha ezt mondaná erre valaki, hogy nem méltányosság, nem az igazságnak érzete ösztönzé a' magyar nemességet arra, hogy szabadalmairól lemondani, vagy inkább előjogait az egész néppel megosztani, hajlandónak mutatkozott a' legközelebb mult országgyűlésen, hanem mivel saját érdekeit maga erejéből fentartani már nem reméli, azt felelem: mind-egy, akármeddigiket vegyétek indokának, nekem egyik olly hatalmas argumentomul szolgál, mint a' másik. — Ha az elsőt engeditek meg, azt mondom: az olly nemességnek, mellynek illy igazságérzet tölti keblét, sohasem lesz oka legkevesbé is csüggedni, még mostohább körülmények közt sem; ha pedig a' másikat állitjátok, t. i. önérdekből mutatkozott késznek a' néppel egygyé olvadni, mivel maga erejéből, már nem remélheti fenmaradhatni, azt válaszolom: ez mély belátást áruel, a' mire reményemet biztosan épithetem.

De talán ezt vetik ellenem: mért nem tevé tehát, ha késznek mutatkozott, talán megbánta, vagy csak ámitotta a' népet.

Nem bánta meg, és nem ámitotta a' népet. Az ellenzék, azaz a' kormánypárt. opponált; ennek tervei máskép valának kiszámítva, és ezért nem létesült a' jó szándék. Már az ugy van a' természetben, hogy csak a' következetek, okozatok tűnnek föl előttünk, magok az okok, mélyen rejtve maradnak, mellyek csak későbbben jönnek napvilágra, 's ha néhányan kevesen tudjuk is a' mostani események' okait, tanácsosabbnak látjuk azokat elhallgatni, tudván, hogy hiszen fiaink majd napfényre hozzák.

Azt hiszitek talán, hogy nincs már több alapja reményemnek?

Még van:

A' főnemesség, a' magas aristocratia' tagjai közül a' leg-
 vagyonosbak a' kényelem' ölen ringattatva nem igen tarták
 szükségesnek statusdolgok fölött aggódni ('s nem tesznek e
 mindenütt így a' nagy vagyonuak?), de a' kormánynak nem
 egészen a' törvények' értelmében történő mozgalmái föriaszt-
 ták a' honfiakat, és e' lármára még azok is, a' legfőbb ne-
 messég közül komoly fontolóra méltatják a' dolgot, kik ed-
 dig már csak állásoknál fogva is inkább a' kormány mellé
 szítani látszottak, vagy legalább annak bármi intézkedései-
 ben megnyughatni véltek. És én a' legroszabb politicus pro-
 féta leszek a' világon, ha e' jóslatom nem teljesül, hogy a'
 jövő országgyűlésen a' legfőbb nemességen török meg legelő-
 ször a' kormánynak szándéka, ha csakugyan más céljai van-
 nak, mint a' magyar alkotvány szerint e' haza' jólétét elő-
 segíteni. Ki meri tagadni, hogy reményemnek itt biztos
 alapja van?

Többet elszámálhatnék még, de nem szükséges, ha-
 nem egyet a' legfőbbet utoljára hagytam. Ha minden egyéb
 reményem meghiusulna: az ifjuság' megvesztegethetlen hon-
 szerelmében gyökeredzik legerősb hitem.

Oda több erő kell, mint a' mennyivel a' kormány birni
 látszik, hogy nyolcz századig fenállt alkotványunk egy csa-
 pással tönkre tétethessék. De erre meg, nemcsak erő más is
 kivántatnék; megkivántatnék az, hogy azok, kik ezt meg-
 kisérteni jónak látnák, mindent a' mi szent, a' mi becsüle-
 tes, a' mi igazságos, lábbal tapodjanak. Engedjük meg, hogy
 ez apostoli királyunk' tudtán kívül megtörténhetnék (a' mi
 egyébiránt képtelenség volna) a' legfőbb, herczegminister
 midőn magyar indigenatust nyert, erre esküdött 1827ben, mi-
 ként az azon évi 38. t. czimből láthatni: „Metas ac terminos
 ejusdem Regni Hungariae et Partium sibi *subjectarum* ab eo-
 dem Regno nulla ratione alienabo.“ — Ha arra is esküdött,
 hogy még a' meghódított részeknek határait sem változtatja,
 mikép gondolhatnók, hogy az alkotvány' megsemmisítésére
 megegyezését adná esküje ellen? De apostoli felséges kirá-
 lyaink mindnyájan esküvéssel erősíték alkotványunk' meg-
 tartását. Sőt a' linczi békekötésben az europai hatalmassá-

gok is garantirozták szabadságainkat. Az alkotvány' eltörlése tehát egy csapással hirtelen nem történhetik, hanem fortélylyal, politicával, cselszövény által, ugyde ez lassan megy, és éppen mivel lassan megy, addig az ifjuság, ki reményeimnek legrendületlenebb talpköve, megférriasodik.

Ti magyar ifjak, keblem' istene mondja, hogy nem bírnátok a' bennetek helyezett bizodalमत meghiusítani. Ti egy szebb jövőnek előpostái vagytok.

Igaz ugyan, hogy vannak köztetek is gyéren olyyak, kiknek még a' szövött, vagy englischleder cipők is szoritják gyengéd lábocskáit, de én ismerlek titeket, midőn veszély fenyegetné e' hazát, csak a' thermopylei hősök, a' spartai ifjak' történetét kellene szivrehatólag elétekbe adni, annak kívánt sükere lenne.

Ti még közel vagytok azon korhoz, mellyben a' gyermek nem ismer más világot azon kívül, hol játszva kezdett élni. A' gyermeki romlatlan kornak majd még minden mozzanata élénk emlékezetetekben van, és innét van lángoló hon-szerelmeteknek egyik forrása; másik, mert ha körülnéztek, hazátokon kívül sehol szabadságot nem láttok, hacsak igen meszszire a' Szajna' partjaira nem tekintetek, és ez kétszeresen szeretteti veletek e' hazát.

Mind azon országokban, mellyek Hunniát körülveszik, absolutismus vagy önkény uralkodik, alkotványnak árnyéka csak Oláhországban van. És mie van olly népnek, mellynek alkotványos szabadsága nincs? Semmie, csak az, mit neki korlátlan ura kegyelmesen meghagyni méltóztatik. Mit remélhet olly nép, mellynek alkotmánya nincs? Semmit mást, csak a' mit uralkodója, a' hazának tulajdonosa kegyelmesen ajándékozni jónak lát. Az olly nép, mellynek alkotványos szabadsága nincs, csak uráért, csak ura által, és csak urában létez.

Minden polgári legszebb erény is in ultima analysi önhasznonra reducáltatik, ha a' haszon bár a' legtisztább hazafiságban, legmagasabb foku dicsőségben áll is. Tehát ez erényt magatok' hasznáért nem gyakorolnátok?

Legyen mindennapi imádságtok: „egység“ és midőn az megtörténedik, Hunniánál szebb, és boldogabb ország nem létezend. Maga a' természet alkotá e' hazát olyanná, hogy paradicsom legyen, és csak akarnotok kell, ti ifjak azzá varázsolhatjátok át. Ezt épen úgy, mint a' bibliai paradicsomot négy folyam öntözi, de a' mienket azonkívül még számtalan patak locsolja, és csatornák öntözhetendik, pedig a' szó teljes értelmében öntözendik, ha e' vizeknek hasznát tudjátok venni. — Ennek éghajlata mérsékelt, még kedvezőbb mint a' bibliai paradicsomé vala.

Hogy csak egy helyen öblögeti hazánkat tenger, ezt némellyek sajnálják, és mostoha helyzetnek veszik, de meny nyire tévednek e' jámborok, midőn csak tengerekbe helyhezik a' boldog létet; nem győznek e meg benneteket tengerek által körül vett országok arról, hogy e' jámboroknak ál fogalmuk van a' boldogságról. Pénzt halmoznak csupán össze, azután a' fényűzés vagy fősvénység' ördöge emészti őket. Irigylitek sorsukat? nem remélem.

Emberben, minkeblünkben, és a' termékeny hazaföldben van a' valódi jólét, boldogság, nem a' viz'hátán; ott szántani, és vetni nem lehet.

Furjátok keresztül Buccari, és Fiumehöz a' hegyeket, és nekünk az egy Adria elég lesz, míg ki nem szárad. Ez öszszeköttetésben van a' világnak minden tengereivel, vagyis a' tenger egy. Furjátok át a' Királyhágót is, hogy vasut menjen Kolozsvárnak, Brassóig, 's nekünk nem kell több tenger.

Hogy pedig nagyszerű, 's vizár ellen biztosított fővárostok legyen, vezessétek a' Dunaágot Budapesten felül kezdve a' Rákoson Jászberénynek, Szolnoknak, Szegednek, és ez által a' magyar fajt közel hoztátok egymáshoz, 's a' lelkesedés meg nem hülhet soha.

Mindezt pedig könnyen megtehetitek, ha „egységet“ fogtatok előbb e' hazában teremteni.

Még egy alapja van reményemnek, hogy Magyarországnak szép jövője van, és ez a' legeslegbiztosabb, legeslegerő-

sebb: a' magyar köznép, a' romlatlan, az egészséges, nem finnyás, nyers magyar földnépnek józan okossága, 's a' hazának birhatásához a' legelső herczegével egyenlő joga, mit neki az utolsó országgyűlés biztosított.

E' haza, nem csupán a' szabadalmas nemesi töredéké többé, hanem mindnyájunké, kik benne lakunk. És mi mindnyájan nézhetnök, mint tennék alkotmányellenes emberek e' hazát tönkre? Nem, ezt nem fogjuk engedni; utolsó csep vérünkig helytállunk 's védelmezni fogjuk e' hazát (melly csak a' mult 1844-dik évi országgyűlés óta kezdett tulajdonképen mindnyájunké lenni), hogy bitang ne legyen.

Mi magyarok öszvesen majd öt millió vagyunk, kik szeretjük e' hazát; a' nemmagyar ajkuak öszszes számának fele, tehát szinte öt millio, már csak önhasznábul is, mivel egyenlő joggal tart rá számot, mivel boldogabb országot körülöttünk nem szemlélhet, szinte kénytelen szeretni e' hazát, 's bizonyosan szeretendi is, kivált mihelyt kellőleg felvilágosítatik ez iránt. Ekkor 10 millió vagyunk. És ha a' főbb-nemesség, az aristocraták közül százan, vagy kétszázan vetnék is meg minden erejüket arra, hogy e' hazának szép jövőjét lerontsák, mit érnek ők kétszázan a' 10 millio irányában?

A' törvényességben rejlik mindig a' legnagyobb, legbiztosabb erő. E' hazának fölvirágoznia kell szükségképen már csak azért, hogy mindenki egyenlő joggal bir tulajdont szerezni. A' ki e' fölvirágozhatást akadályozni akarná, akár aristocratáink' egy része, akár a' kormány: annak szükségkép a' törvénytelenység' terére lépnie, de erőtlen lenne ott, az öt millio magyar, és szinte öt millio más ajkuak, tehát tiz millio irányában, kik természeti és törvényes jogaiknál fogva boldogulni itt akarnak, itt remélnek.

Reményem' alapja erős, rendületlen, biztos. Hogy ez meg ne hiúsuljon e' haza' ellenségeinek törekvése által, gondoskodtam róla tehetségem szerint; tudniillik „Polgári katekizmus“ czimű munkát nyujtván a' nép' kezébe, és ez neki vezetőjeül szolgál.

E' munkának még a' mult 1845. év elején kellett volna megjelennie, de milly nyomoruság az a' censura! És milly szomorú, hogy e' törvénytelenég' megszüntetésére sem megyékben hatalmas szót nem emelnek, sem az országgyűlés eltöröltetésére erélyesen nem lépett föl.

Az én meggyőződéseim ez, hogy mig a' törvénytelenül becsempészett censurát a' törvényhozás el nem töröli, addig semmiben nem boldogulunk.

Iráom Budapesten 1846-dik évben.

a' Szerző.

I.

Előbb eszköz, aztán cél.

Midőn a' polgári nagy társaságban sok apró társaságnak mintegy szükségből támadnia kell, jele hogy magának a' nagy társaságnak nagy hibái vannak.

Ha előbb a' nagy társaságnak hibái ki nem irtatnak, vagy meg nem orvosoltatnak, a' kis társaságok kevés gyümölcsöt érlelnek, 's ha érlelnek, temérdek fáradságba kerül; a' haszon alig jó sulyegyben azon erőfeszítéssel, melly ráfordítatott, és ekkor mi a' nyereség? Hogy eszköz nélkül célzt nem érhetni, senki józanul nem tagadhatja.

Minek kell célunknak lenni, 's minő eszközök kívántatnak elérhetésére? azt szándékozom ezen első czikelyben fejtegetni, de nemcsak, hanem kimutathatni is remélem.

A' természetben úgy van, hogy magok az eszközök kisebb czélokul szolgálnak előbb, aztán megszűnnek czélok lenni, hanem nagyobb czélok' elérhetésére eszközökül használtatnak.

A' nyelv, vagy nemzetiség eszköz csak! de nálunk még cél. Ha ezen célzt egészen el nem érjük, természetesen nagyobb czélok elérhetésére eszközünkül nem szolgál, tehát nagyobb czélok' után haszontalanul törekedünk.

Szabadon közlekedhetni szinte csak eszköz, de egyszerűs mind előbb cél is, mert még hatalmunkban nincs.

Képzeljünk lehető legjobb törvényeket, oly jókat milyeneket még senki fia papirosra nem irt, azok magok czél nem lehetnek, hanem csak eszközök, de mi nagy czélul tűzhetjük ki.

Minthogy az eszközök, mellyek czélhoz segíthetnek igen sokfélék lehetnek, két főbbet emelek ki, és pedig olyanokat, mellyek tartósak, és a' mellyek egyszersmind legelső czélainkul is szolgálhatnak.

Ezek pedig a' : *szabad közlekedés és lehető jó törvények*; mért éppen e' kettő, majd ki fog világlni.

A' minap befejezett országgyűlésen elhatároztatott, hogy a' nemnemes is viselhet mindennemű hivatalt, de e' törvény hiányos, mert egy szót kifejejtettek belőle.

Tudniillik ez áll a' törvényben: a' nemnemes *választathatik* akármi hivatalra, ha nem éppen ezen szavakkal is, de értelme ez; a' kifejejtett szó pedig ez: a' nemnemes *választhat* is.

Legyen szíves az olvasó e' két szót jól megfontolni. A' rossz szándéku férfiu képes lehetne törvényhozóinkat legnagyobb guny' tárgyaul állítani ki, ha vitatni akarná, hogy a' „választhat“ szót készakarva hagyták ki.

En veséket nem vizsgálhatok, tehát sem azt nem merem állítani, hogy a' „választhat“ szó készakarva hagyatott ki, sem azt, hogy feleslegesnek találtatott, hanem hiszem, hogy kifejejtették.

Válamit elfeledni hiba, de megrovást nem érdemel, mert gyarló emberi természetünk hozza magával; hanem a' hibát megismerve legközelebbi alkalommal ki nem javítani, ez már kárhozatos lenne.

A' mi szép magyar nyelvünkben sok felséges szó, kitétel lehet, van is, de nem maga a' szó bir nagy jelentéssel, hanem a' hely határozza meg, hol áll, a' körülmények emelik böcsét.

Milly-közönséges szó: *választhat*; az életben mindig halljuk, de ha a' törvénykönyvben állna így: Magyarorszában minden lakos különbség nélkül bármi hivatalnokát, vagy előljáróját *választhatja*, akkor e' szó legfelségesebb volna,

mert ez maga olly varázserővel birna, hogy e' hazát paradi-
csommá változtathatná.

Valahány fej, annyi vélemény, mond a' latin, tehát
nem csodálkozhatunk, ha kiki más módon reméli a' hazát
és magát boldogíthatni; egyiknek bank, másiknak vasút,
harmadiknak kölcsön 's a' t. kell; nekem *választhatás* bál-
ványistenem.

De maradok az életbe hozott, vagy inkább papiroson
levő ezen törvény mellett, hogy a' nemnemes bármi hivatal-
ra választhatatik; lehet hogy engem megválasztanak a' me-
gyénél valamivé, mert hiszen jogom van erre, és akkor így
beszélek a' gyűlésben:

Méltóságos elnök, 's tekintetes Karok és Rendek! —
De nem, nem így szólitom meg a' tanácskozókat, mert az
elnököt nem választhatom el józanul a' karoktól, ez vissza-
élés; az elnök nem képzelhető karok és rendek nélkül, ha-
nem ő benvan a' karok- és rendekben.

'S mivel nincs mindenkinek tehetségében előszóval na-
gyobb beszédet tartani, és ha volna is, a' körülmények, sür-
getős más tárgyak, idő nem engednék azt a' teremben el-
mondhatni, papirosra teszem, sajtó utján közlöm, hogy a'
Tettes Karok és Rendek otthon fontolva olvassák el.

Apostoli királyunk ő Felsége biztossá tett bennünket
az iránt, hogy e' hazában szólása miatt senkinek bántása
nem lesz többé, mert alkotmányos hazában élünk. Hogyan
is? irni, és szólani bármit, semmi törvény nem tiltja.

De ha nem szólt volna is e' tárgyban apostoli királyunk,
magától értetik, hogy szólás miatt ez országban senkinek
sértése nem lehet, mert hazánk' törvényhozói még soha nem
határozták, hogy bárki ez országban véleménye 's meggyő-
ződése kimondásáért kérdőre, feleletre vonattassék, 's meg-
büntetessék, ha csak nem mások' becsületében gázol.

És ez di csőségére szolgál a' magyar törvényhozásnak,
hogy a' szólásról, írásról, sajtóról törvényeket hozni szük-
ségesnek nem is tartotta.

Igaz, törtétek aberratiók. elfogatások szólás és írás
miatt, de ezek a' kormányzó tagok' némellyikéinek balfo-

gásai, az alkotmányon ejtett önkényű sérelmek valának, mikről maga a' felséges király vagy semmit sem tudott, vagy a' hizelgő tanácsnokok ez által kedveskedni hittek a' felséges királynak; mert azt föl nem tehetni, hogy maga a' király megkoronáztatása' alkalmával letett esküje ellen cselekedjék.

Erre azt mondhatnák némellyek, hogy nem mindegy élöszóval, vagy sajtó útján beszélni, mert vannak sokan, kik sem a' magok, sem a' fejedelmek' igazi, maradandó érdekét nem értik, kiknek én így felelek: az irás vagy nyomtatás csak segédeszköze az élöszónak, miként pohár az ivásnak, kés, villa az evésnek.

A' ki azt mondja, hogy az nem ivás, ha ki pohárból iszik, válaszolom: menjen tehát és hasaljon a' Dunának, az majd ivás lesz.

Ha az irás nem az élöszó helyét pótolja, az előbb csak élöszóval elmondott törvényjavaslatok sem pótolják az élöszót, mihelyt papirosra tétetnek 's nyomda által sokszoroztatnak.

Semmi nevű és nemű parancsok vagy rendeletek nem érnek semmit, ha az irás nem az élöszót pótolja, hanem a' királynak magának kellene a' kancellariához mennie; — a' kancellariának Budára kellene a' helytartótanácsához utaznia; — ennek a' megyékben sorba kellene vándorolnia; szóval még a' postákat is el kellene törölni, minden kötelezvényt megsemmisíteni, a' bibliát elégetni, az elnémult és szólni nem tudó haldoklónak irásba tett végső akaratját semmibe venni *kell*, ha az irás nem pótolja az élöszót.

Ugy e szörnyű képtelenségekbe merülnék, ha az irást nem tartanók az élöszó' pótlékának.

Ha egyben, meg kettőben élöszó helyett vesszük az irást, következetesek akarván lenni másban is és mindenben a' helyett kell vétetnie.

Van e tehát ott logica, hol valaki beszél bármit, semmi bűnhödése nincs, de ha irásban, sajtó által teszi közzé beszédét, azaz véleményét vagy meggyőződését, büntetést vonjon maga után;? ez valóságos képtelenség lenne.

Ezt elmondani volt okom, tehát beszédemet úgy kívánom tekintetni, mintha megyei teremben gyűlésen mondtam volna el.

Tekintetes Karok és Rendek! Méltassák figyelmükre beszédemet. Lehet, tévedéseket is állítandók, de hogy szándékom jó, akaratom szent, az egeket hívom bizonyságul, tehát erről ne kételkedjenek.

Ha igaz az, hogy eszköz nélkül czélt nem érhetni, pedig igaz, úgy annak is igaznak kell lennie, hogy ki az eszközöket nem akarja, a' czélt sem akarja.

Lehetnek jó eszközök, de kell azok közt valami legjobbnak, leghatalmasabbnak lennie. Én meggyőződésemet senkire erőszakolni nem akarom azzal, ha kimondom mit tartok legjobbnak minden eszközök közül: a' szabad, korlátlan közlekedést, azaz sajtót.

Igaz, hogy ez eszköz nincs kezünkben, de nem azért mintha törvényesen másnak átadtuk volna, vagy mintha a' kormány erőszakkal csikarta volna ki kezünkől, hanem mivel elhagyottan, használatlanul hevert, a' szemes kormány megpillantván nem kérdezve kié, senkiének, vagy bitagnak vallá' s rátette kezét.

Tekintetes Rendek sziveskedjenek türelmesen végig hallgatni, mert annak megmutatásában, hogy a' szabad sajtónál nincs hatalmasabb eszköz, vagyis, hogy én annál hatalmasbat nem ismerek, kissé hosszas leszek.

Igaz, ha minden község más helységektől tökéletesen független állapotban volna, vagy lehetne; ha semmi viszonyban egyik a' másikkal nem állana; ha semmiben másokra nem szorulna, hanem magában külön társaságot képezne: akkor a' sajtóra nem volna olly nagy szükség; mert a' lakosok egy helyen együvé gyűlhetnének 's előszóval mindent elvégezhetnének; de ekkor is csak azon feltétel mellett, ha kivétel nélkül mindenki minden ügyben szabadon nyilatkozhatnék, és szavazat után a' többség határozná.

De miután másokkal, és pedig igen távol lakókkal van minden község némi összeköttetésben, sajtói közlés nélkül czélt érni teljes lehetetlenség.

Vannak emberek, kik a' kormányt vádolják, hogy szigoru censura által gátol közlekedésünkben: én magunkat vádolom.

Ugy szinte vannak köztünk sokan olyanok, kik nemcsak nem érzik a' censura' nyomását, a' közlekedési akadályokat, de a' sajtónak mostani mozgását is sokalják.

Ha azok, kik a' sajtói közlést korlátozni szükségesnek tartják, következetesek akarván lenni, minden írást, levelet is előbb a' censura elébe kell terjeszteniök, mielőtt valakihez intéztetnék.

„Igen ám, de sajtó utján nagyobb hatást gyakorolhatni, mint puszta írás által“ — fogják mondani.

Ez ugyan igaz, de ha következetesek akarnak lenni, kik a' nagyobb hatástól rettegnek, 's ha a' közjó, a' hazai érdekében tartják a' korlátozást üdvösnek: az írást is korlátozniok kell, mert ez által is nagyobb és száz meg ezerféle hatás eszközöltetik, mik csupán élőlőszóval sohasem történhetnek meg.

És nem tartanók e azt esztelennek tek. Rendek, ki olly indítványnyal állna elő, hogy intézkedések tétessenek, mik szerént senki, semminemű írását mással közölni ne merészelje, míg valaki meg nem vizsgálja és jóvá nem hagyja, mert az írásnak nagyobb és többféle hatása van, mint az élőlőszónak.

Ha a' sajtó általi szólást azért kell korlátozni és előlegesen megvizsgálni, mivel nagy hatása van vagy lehet: következetesek akarván lenni, minden nagyobb szerű cselekedetnek is szükséges előbb megvizsgáltatnia, valahányszor rendkívüli hatást akarnak eszközölni.

Vegyünk legegyszerűbbet, legalsóbbat mindjárt.

A' szántóvető két ökörrel neki áll rétyének 's föl akarja szántani, de a' két ökör nem bírja; 's ha másik két ökröt is akar ekéje elébe a' tézsla mellé fogni, előbb megvizsgáltassa e, a' rendőrségtől engedelmet kérjen e ezt tenni, 's talán a' kiküldendett bizottmánynak napi díjat fizessen e, melly majd megkisérti, nem lesz e valakinek ártalmára, ha négy ökörrel nagyobb hatást okozand? Vagy ha az újabb korban készített hármas, négyes, ötös, hetes vasekét akar

használni, előbb az ekét megvizsgáltassa e biztosság által azért, mivel nagyobb hatással működendik majd?

A' favágó kis baltájával soká kopácsol a' vastag fatörzsökön 's alig észrevehető mégis az eredmény, tehát hosszszas gondolkodás után kitalálja, hogy fejszét, ékeket, sulykot kell alkalmazni; előbb meg fogja-e ezen eszközöket valaki által vizsgáltatni, csak azért, mivel általuk majd nagyobb hatást gyakorland?

Menjünk most fölebb. Valamelly mesterember három legényével minf lehet dolgozik. Egyik fon, másik motollál, harmadik sző, maga a' mester pedig készít, igazít 's a' t.

Munkájoknak kevés látatja van. A' mester gondolkodó 's azon töri fejét, hogyan lehetne szaporábban, nagyobb eredményyel dolgozni?

Hosszszas fejtörés, gyakorlás és kísérletek után nagy örömére sikerült neki olly gépet kigondolni, készíteni, mellyel egy maga annyit felmunkál, mint hat legény. Ennek roppant hatása van. És midőn alkalmazni akarja, vele működni készül, előbb engedelmet kérjen e, valaki által megvizsgáltassa e, mivel nagy hatása van?

Tegyük hogy árt vele a' hat legénynek, kik a' gép' nem léteben nála munkát, keresetet, szóval élelmet találtak volna: ezért akadályozhatja e őt valaki igazságosan gépével dolgozni? Nem képzelhetem. Kérdem nem éppen így van e a' sajtóval?

De maga ez előszó is egyik embernek ajkairól ezerszer nagyobb hatással hangzik le mint másikéiról, és azért jutott-e valakinek eszébe e' nagyobb hatású hangokat akadályozni, előlegesen megvizsgáltatni akarni?

Ha tehát a' szabad sajtó kárt okoz is, józanul éppen úgy nem lehet akadályozni, mint a' beszédet és cselekedetet.

Arra az eredeti gondolatra még senki sem jutott, hogy az előszót és cselekedetet előlegesen megvizsgáltatni kelle-ne, mert ezt képtelenségnek tartanak; és azt gondolják a' tek. Rendek, hogy a' későbbkoriak nem éppen illy képtelenségnek fogják a' mostani censurái akadályokat, vizsgálato-

kat tartani? Éppen olyyannak tartandják biz' ők, mint mi most az írásra, beszédre, vagy előszóra nézve tartanók.

Minthogy tehát minden czélnak elérhetésére legalább valamiféle eszköz kívántatik, és mivel én valami nagy czélnak elérhetésére más hatalmasab eszközöt a' sajtónál nem ismerek, vagyis mivel minden eszközöknek eszköze a' nyelv, beszéd, írás, nyomtatás (tudniillik ezek csak egyet jelentenek), figyelmeztetni bátorkodom a' tek. Rendeiket, hogy ezen eszközöt megragadni el ne mulasztás; mert habár kinek kinek külön czéljaihoz saját eszközök kellene is, de ha ez általános eszközöt, a' beszédet egész terjedelmében nem használja, czélját vagy éppen nem, vagy igen sokára, vagy csak félig éri el.

Némelyek azt mondják: „Legyen csak meg ez és ez; emelkedjék és erősödjék csak a' hazának anyagi jóléte, a' szabad sajtó akkor önként megjő, el nem maradhat“.

De ez felfordult világ. A' sajtó csak eszköz, hát az eszközöt azután akarják e használni, midőn már a' cél elérve van? És van e akkor az eszközre szükség, midőn már a' cél el van érve? És előbb azt kellene ezeknek behizonyítaniok, hogy valami cél, tehát az anyagi jólét az eszközök legfőbbike a' szabad sajtói közlés nélkül elérhető.

Ha ők e' természetlenséget birják állítani, én e' természet szerűt állítom ellenükbe: Legyen csak előbb szabad sajtó, legyenek csak előbb meg minden eszközök, akkor hazánk' jóléte önként következik; akkor lesz anyagi és szellemi jólét együtt, ha csakugyan lehet kétféle jólétet megkülönböztetni.

Én egyébiránt úgy vagyok meggyőződve, hogy valamint sem csupa szellem, sem csupa anyag magánosan nem ember, hanem a' kettő együtt tesz embert: úgy anyagi és szellemi jólétet elkülönözve gondolni sem lehet.

Ebből aztán világosan az következik, hogy szellemanyag csak együtt levén ember, jólétét is csak együtt, nem pedig elkülönözve eszközölhetni. Emberben pedig minden eszközöknek alapeszköze a' szólás vagy beszéd egész terje-

delmében, tehát nélküle soha semmi czélt el nem érhet, vagy csak annyiban, mennyiben a' szót és észet használja.

Ha ember csupán beszél, parányi czélt, ha ir is, már nagyobb czélt érhet el, ha pedig sajtóval is beszél, minden czélját elérheti.

Továbbá, ha azok, kik elkülönzött anyagi jólétről birnak ábrándozni 's illy czélokat elérhetni hisznek szabad sajtó nélkül, 's minthogy beszéd, írás, sajtó ugyanazon egy fokozatos egység mint ez: nagy, nagyobb, legnagyobb, mindig csak *nagy* és sohasem más: a' beszédet és írást is elhagyhatják mondván (vagy inkább csak gondolván, mert akkor nem lehetne szólniok): legyen csak egyszer anyagi jólét, majd aztán beszélhetünk és írhatunk.

Nem képzelhetek embert, ki józanul tagadni birná, hogy az, kinek minden szükséges eszköz szolgálatára van, 's azokat használván bizonyosabban és tökéletesben elkészíthet valami művet, mint az, kinek az eszközök, kivált pedig a' legfőbb eszközök hiányzanak.

Igen de a' nyelv vagy beszéd, írás és sajtó eszközök, és a' legfőbbek, miket ember csak képzelni is tud, a' ki tehát ezek' használata nélkül remél czélt, az bohó; ki ezen eszközök' mindenképeni használása nélkül akar czélt érni, nem tudja mit akar, talán semmit sem akar, vagy pedig rosszat akar — a' hazának.

Tegyük, hogy az ország' központján Budapesten az egész hon' javára nagyszerű, költséges, talán 10 millió pengő forintba kerülhető intézet van indítványozva.

Midőn illy nagyobbszerű intézet emeltetni szándékoltatik, természetesen és önkénytelenül többféle kérdések támadnak; például: hasznos e, szükséges e illy intézet? most és Budapesten kell e azt fölállítani? megbirjuk e a' költséget? nem volna e czélszerűbb, üdvösebb, gazdagabban kamatozó, ha e' helyett mást terveznénk és valósítanánk? 's a' t.

Nem akarok hosszas lenni a' kérdések' elszámolásában, hanem röviden azt tartom szükségesnek kérdezni: mi jobb, ha néhány ember az indítványt pártolja 's azonnal az intézetnek alapítását elhatározzák, vagy ha előbb az egész or-

számban hirül tétetik, 's ki hozzá szólni akar és okadatosan szólhatni hisz, véleményét róla okaival együtt elmondja?

Ha talán a' nagy többség oda nyilatkoznék, hogy az illy intézet úgy a' mint, 's a' hová, 's a' mire tervezve van, a' belőle várt gyümölcsöt meg nem teremheti, következőleg alapításában meg nem egyezik: nem volna e szörnyű esztelenség, de egyszersmind zsarnoki önkény a' tervezők' részéről mégis hozzáfogni?

Ha azok, kik tervezik, magok zsebéből építeni szándékoznak magány haszon fejében, természetesen a' sokaságnak semmi szólója hozzá, vagy ellenvetése nem lehet, de midőn az egésznek rovására megy, az egésznek hozzá szólania is kell.

„Hát nem lehet e néhány embernek annyi belátása, mennyi a' többi egész sokaságnak, vagy nem lehet e még több is? és mirevaló volna ekkor a' sokaságot kérdezni: akarja e ezt vagy azt az intézetet“? mondhatják némellyek.

Én részemről nem hiszem, hogy néhány embernek több értelme legyen, mint az egész társaság' józanabbjainak összes értelme; de engedjük meg, hogy egynehány ember több értelemmel bír mint az egész: joga és hatalma nincs a' más-kép vélekedő sokaságot arra kényszeríteni, hogy a' szóbanlevő intézetet pártolja.

Mint mondtam, ha megengednők is, hogy némelly egyének több belátása, értelme van, mint az egésznek közértelme, miként volnának ők képesek több értelmüket az egész nép előtt megmutatni, bebizonyítani szabad közlekedés, vagy szabad sajtó nélkül?

Pedig a' nélkül hogy ezt tennék; a' nélkül hogy az egész nép' bizodalmit, megegyezését bírnák, a' nagy közönség' erszényével nem rendelkezhetnének, mert ez zsarnokság volna; 's ha a' népben még valami erő volna, magán zsarnokoskodni senkit nem engedne, következőleg az ő megegyezése nélkül talán mégis megkezdett intézet' föllállítására pénzt megtagadná.

Ha megengedjük, hogy bizony minden esetre jó, sőt szükséges, hogy a' néhány tervező szándékát az egész nép

elébe terjeszse, mert a' meg nem egyezés esetében fel kel-
lene hagyni az intézettel, miként nyilatkozhatnék a' közvé-
lemény akár ellene, akár mellette szabad közlekedés, sajtó-
nélkül?

Az pedig zsarnoki áltanítás, hogy az értelmesebb kis-
rész a' nem annyira értelmes, nagy sokaságot kényszerít-
heti olly valamire, mit ez még ugyan át nem lát, de azért
hasznára van. Mit az egész nép nem akar, azt magára nézve
rosznak tartja; ha különben tartaná: pártolná és elfogadná.
Nem az jó valakinek, mit te tartasz jónak ránézve, hanem
a' mit ő maga.

De hátha azon néhány, kik valamit terveznek, kiket
az értelmesebb résznek nevezni szokás, nem is volna olly
értelmes, millyennek tartatik?

Van e embernek tehetségében más olly biztos mód, mi
által meg lehetne tudni, ki az értelmesebb, mint a' szabad
sajtó?

En úgy vagyok meggyőződve tek. Rendek, hogy ha a'
szabad sajtót, mint legfőbb eszközt most egyszerre rögtön
megragadnók, mint a' gomba úgy nőlnének ki hirtelen az
értelmesebbnél értelmesebb emberek, és azok, kik most a'
legértelmesebbeknek tartatnak, csak mint valami fajankók
tűnnének ki az ujon támadandott értelmesek irányában.

Azt mondhatná ugyan erre valaki, hogy megyénkint
előszóval a' többség nyilatkozhatik, tehát nem olly szüksé-
ges eszköz a' szabad sajtó, mint a' milly fontosnak, szük-
ségesnek én tartom.

Ez állhat igen is, mihelyt a' megyében a' nemnemes
is ugy szavaz, mint a' nemes; midőn különbség nélkül e-
gyenlő joggal nyilatkozhatik kiki; a' nemesség a' többi he-
lyett, az egész helyett nem nyilatkozhatik.

Mellőzvéen mindent, mit följebb mondottam, engedjük
meg, hogy az intézet létesült. Későbbben azt vesszük észre,
hogy el van tévesztve, 's nemcsak hogy semmi czél általa
elérve nincs, sőt inkább czélaink, érdekeink ellen szolgál.
Mért történt ez így? mivel a' sajtói eszköz' hiányában nem
lehetett megakadályozni?

A' költség — mibe került — roppant erőfeszítéssel ki van teremtve, ki van csikarva, de természetesen egyuttal ki is van vetve; 's így a' veszteség nemcsak az a' 10 millio, mibe került, hanem minden gonosz következáéseivel együtt 40 milliora is bátran tehetni; mert látván a' sokaság, hogy a' pénz illy haszontalanul, sőt világos kárral van kihányva, máskorra visszajjed, és akkor sem fizet, — természetesen a' maga kárára, — midőn valóban az egész hazának hasznáról van szó.

Igy a' szabad sajtó nem létének köszönhetnők az egész kárt, az iszonyu veszteséget.

„Eddig sok hasznos intézet létesült, noha nincs szabad sajtónk, ezután is létesülhetend, tehát arra elmulhatlan nagy szükségünk nincs“ — mondhatják többen.

Hiszen ezt senki sem tagadja, hanem arról van szó: kinek és mennyit használnak? Szó van tovább még arról, hogy ugyanezen intézetek, mellyek előleges közlekedés, minden oldalról meghányás nélkül létre jöhettek, nem hoznának e két három annyi hasznot szabad sajtó' utmutatása és őrködése mellett?

Az én erős hitem az, hogy a' szabad sajtó maga több áldást áraszt a' hazára minden más költséges alapítványok nélkül, mint 50 és több millióba került sok mindenféle hasznosnak látszó intézetek szabad sajtó nélkül. Egyébiránt a' hit, vélemény, meggyőződés különfélék.

Tek. Rendek! a' nemzetnek életében éppen úgy, mint egyes, vagy magános családoknál legfőbb tárgy a' gazdálkodás, ha nem így nevezik is, hanem mondják bár akárminek. Osztályozzák tetszés és meggyőződés szerént a' tudományokat; adjanak nekik czifrábnál czifrább neveket: de én mind halálíg azt vitatom, a' *gazdálkodás* legfőbb tudomány mindaddig, míg divatba nem jó széllel vagy levegővel élni, mint mondani szokás.

Minden ember sűrőg-forog, izeg-mozog, gondolkodik, fejét törí, munkálkodik; miért? hogy élhessen, 's ha csak lehet, hogy jól élhessen; úgy de ez nem más, mint *gazdálkodás*. És mivel a' status vagy társaság egyes, magános em-

berekből áll, olyanokból, kik jól vagy rosszul gazdálkodnak, hogy becsületesen élhessenek: világos, hogy az egész társaságnak is legfőbb dolga a' gazdálkodás.

Az emberek gyarlók 's hiúk egyszersmind; szeretnének sokan többi társaik fölött vagy közül kitűnni; ha olly tetteket nem birnak végbevinni, mellyek által valóban kitűnők önként lennének, aprólékosságokban törekednek nevezetesekké lenni. Illyenek főkép azok, kik a' tudománynak neveit sokszorozzák. Én azt a' sokféle statustudományt nem egyébnek, mint egyszerűen gazdálkodásnak tartom.

Most nézzük mennyire befoly a' szabad sajtó a' gazdálkodásba, vagyis mennyire nem gazdálkodhatni észszerűen a' statusban szabad sajtó nélkül.

Más szavakkal: a' szabad sajtó személyesített ellenőre minden becsületesen szerzett forintnak; vagy a' szabad sajtó sok milliót megkimél, meggazdálkodik a' társaságnak.

Következzék néhány példa.

Először vasút. Némelylek indítványozták, hogy igen jó volna, ha a' Duna' bal partján Debreczenből Bécsig, vagy az ausztriai vaspályáig vasút készítenék. Nem fogjuk elfeledni, hogy Ausztriával már természetes közlekedési útunk a' Duna ugyis megvan; nem legjobb, de a' hazánkbeli közlekedési eszközöknek mindegyikénél jobb. Az indítvány valószínűsült.

Tegyük, hogy e' balparti vasút belekerül 20 millióba, mit a' részvényesek belefektetve kölcsön adnak.

Ha a' szabad sajtót, mint legfőbb eszközt gazdálkodásunkban használnók, ez soha, de soha sem engedné meg, hogy egyéb igen sürgetős teendőink közt legelőbb e' vasút építtessék. Miért? miadjárt kifejtem.

Midőn a' szabad sajtó útján a' közvélemény e' szóban levő utat ellenzi, 's építtetését meg nem engedi; a' 20 milliót országunknak zsebébe meggazdálkodandotta; ugyanis tudnunk annyit kell, hogy nemcsak azt teszi gazdálkodni, miszerént valamit nyerjünk, hanem azt is, hogy a' már meglevőt hiában ki ne hányjuk.

A' közvélemény szabad sajtó útján mintegy illy formán nyilatkoznék a' balparti vasút ellen:

a) Ha conserválni, fentartani akarjuk magyar fajunkat, ha nem akarjuk, hogy e' keleti nemzet kiveszszzen, 's Európának annyi nagyobb elemei közt felolvadjon: legalább addig, míg magából annyira kifejlődendett, megerősülendett, hogy már fölolvadástól nem kellene tartania, hanem inkább maga olvasztana, külországgal olly közlekedésének, millyet vasút eszközölni képes, lenni nem szabad.

Ha pedig nyers terméke olly bőségben van, hogy a' hazában el nem fogyaszthatik, azon részen kell kivinni, melly legkisebb érintkezésben van külországgal, tehát közvetve csak a' tenger által.

Emlékezzünk az amerikai derék indus fajra; nem borzad e' jobb érzésű ember, midőn tudja, hogy az éjszak-amerikai egyesült status és más köztársaságok az indus derék népet e' föld' színéről eltörölni sietnek. Valóban iszonyu meggondolni, 's annál inkább, hogy ezt ugy nevezett szabad, felvilágosodott statusok teszik!!

Ti jószívű, becsületes, őszinteséggel a' természettől jellemzett magyar testvérek, nem borzadtok ettől? Pedig ez bizonyosan bekövetkezik, ha minden áron csak külországokkal akartok minél közelebbi érintkezésbe jöni.

Hát természetnyetek sok, annak kell külföldön piacot keresnetek? Ugyan vakok vagytok e, nem látjátok e, hogy e' hazában magyar testvéreitek nem esznek még jó kenyeret sem? Vagy annyira pogány lelkűek vagytok, hogy az eddig a' ti terheteket is hordozott polgártársaitok elől akarjátok minél könnyebben a' külföldre szállítani gabonátokat, hogy az izzadó tömeg még nehezebben jusson kenyérhöz?

Nyissatok itthon a' hazában piacot természetnyeteknek, de előbb eszközöljétek, hogy legalább magyar véreitek (a' 4. millio jobbágy) emberekké legyenek, és ők majd élénk piacokat teremtenek, hol termékeiteket jó áron adhatandjátok el. A' még ezenfelül megmaradt termék' kivitelére nem érdemes, Ausztria felé vasutat építeni. Midőn ti vagyonosok és szabadalmasok egyéb honfi társaitokat veletek

egyenlő jogu polgárokká lehetni segítettétek, akkor itt megnyílnak mindennemű források; minden tehetségek e' szép hazá' ege alatt fejledezni kezdenek, 's akkor leszen termékeiteknek jó piacza.

b) A' magyar, Europa' civilisatiójának minden árnyéklatait elfogadta a' kevés jó mellett, mit tőle kölcsönözött 's ez által nagyon elgyarlult, úgy annyira, hogy a' mi kevés pénze van, nem is tudja jól magyarosan elkölteni, hanem külföldre szalad vele, 's könnyebb a' lelkének, ha azt Bécsben vagy azon túl költheti el: a' vasut ezt még könnyíti, tehát kárhozatos gyöngeségének kedvez.

Nem tapasztaljuk e örökké, hogy a' rossz utra tévedt kicsapongó ifju annál bizonyosabban rohan veszedelmébe, minél inkább kínálkozik neki, vagyis gyarlóságának a' kedvező alkalom, hol tulságos és káros vágyait kielégítheti.

c) A' magyar, értem a' vagyonos, fényűző aristocrata magyart, megszokta mindent külföldről hozatni; ha eddig tette, az erre közlekedés' könnyítésével még inkább teszi; és így ha eddig, e' miatt nem támadt ipar, a' vasút elkészültével még kevesbé támadhat, mert ez hatalmas eszközül szolgál mindenkézművet külföldről beszálítani 's vele hazánkat elárasztani. Más körülmények között ez ránk nézve üdvös lehetne, de így miként állunk vagy fekszünk, csak veszedelmes, mert érdekeink Ausztriáéval összeolvadtak, sőt főbeink' hanyagsága miatt a' mi érdekünk Ausztriának alája rendelődött mintegy önkénytelenül.

d) A' melly népnek sokkal csekélyebb műipara van, mint a' másoknak, mellyel közel érintkezésbe és összekötésbe jó, 's ha azonkívül az, mellyeknek kézműipara csekélyebb (miként a' mienk) még azért is szüntelen küzd, hogy nemzetisége olly sok idegen, és mondhatni ellenséges elem közt tulajdon hazájában ki ne veszzen: az mindig rövidséget szenved, a' másik pedig mindig nyer, és pedig annyit nyer, mennyit emez vesz.

Igy világos, hogy nekünk a' vasut Ausztria felé többet árt, mint használ.

e) A' melly országban kevesek' kezében van minden

földbirtok, tehát a' természetény, miként nálunk, a' többi sokaság pedig szegénységben sínlődik: a' nagy terjedelmű földek' birtokosa még inkább gazdagszik az által, ha nyers termékeit vasuton könnyen szállíthatja külföldre, ellenben a' többi szegénység még inkább elszegényedik, 's elnyomrodik, és pedig éppen a' miatt, hogy a' könnyű kiszállíthatás' természeténél fogva ittben annál kevesebb marad.

Igy vagyunk mi; és vak az, ki nem látja, hogy e' vasút építőinek részvényesein kívül csak egy osztálynak használ, de az egész országnak árt. Tudnillik sajtáságos körülményeinkből ennek szükségkép következni kell.

f.) A' melly ország magában nem csinál központot, az valamelly más ország' központjának válik sugarává; de a' debreczeni, vagy balparti vasútnak középpontja Bécs, tehát hazánk ezen vasút által a' maga önállósága ellen dolgozik. Ebből kitetszik, hogy a' vasút legnagyobb szerencsétlenségeinknek egyike, ha csak kormányunk Budapesten nem központosúl, miként alább látandjuk.

g.) Hazánk' szebb jövőjére nézve csak olly vasútak kedvezők, üdvösek, mellyek a' fővárosban Budapesten kezdődnek és végződnek, szóval felolvadnak, 's egyik a' másikkal összeköttetésben nincs, hanem a' mi egyik vasúton érkezik, másokra csak úgy kerülhessen, hogy előbb a' fővárosban vagy egészen más alakot nyerjen, vagy ha át nem alakítható, legalább más kezekre kerüljön; szóval a' fővárosban előbb vagy százezer embert mozgásba hozzon, még más száz ezer közvetve részesüljön hasznában, kényelmében.

Nem vasút kell nekünk mindenek előtt, hanem azért kell imádkoznunk, hogy a' különféle osztályu népek egy érdekű nemzetté erősüljenek, vagy ha ez még nem történhetnék, vágyainknak legszentebbike, hogy a' magyar fajnak szolgaságra alacsonyult és alacsonyított része, jobb sorsban levő testvéreikkel egyenlő joguakká lehetni segítsessék.

A' közvélemény minden bizonnyal így, vagy körülbelől majd így nyilatkoznék a' balparti vasút ellen, ha sajtónk szabad volna.

Egy igen hosszú vasút helyett több rövidebb darab

épüljön a' fővárosból ki, például így: Pestről Gyöngyösig 's később majd tovább; — Pestről Czeglédig aztán meszszebb vihetni Szolnokig; — harmadik darab Budáról Fejérvár felé, melly aztán meszszebb nyulhatna; — negyedik darab Pestről Nógrád megye felé, idővel Beszterczebányáig kinyulandó.

Szóval, ha már csakugyan vasút kell e' hazának minden áron, ott épüljön, hol legszükségesebb nemzeti érdekünkben: a' főváros, és a' népes magyar városok között, Debreczen felé, *de fölfelé Bécsnek inkább ártalmas mint hasznos.*

Képzeljük, hogy a' szabad közlés által a' közvélemény megakadályozta a' felső vasutat; vagy legalább úgy irányozta, hogy ne a' főváros mögött meszsze menjen el, hanem alsó része, a' debreczeni vonal fővárosunkban ben végződik, a' felső része, a' bécsi vonal pedig fővárosunknak éjszaki részében kezdődik, tehát úgy, hogy egymással öszszekötve nem volnának máskép, csak közvetve a' város által: ekkor a' szabad közlekedés vagy sajtó olly nagy hasznot okozott e' hazának, mit alig birnék kiszámítani.

Ebből kitetszik, hogy nagyban országilag sohasem lehet eszesen, okszerűen gazdálkodni a' haza' javára szabad sajtói közlekedés nélkül.

Másodszor börtönök. Némellyek azt tanácsolják, hogy börtönöket kell építeni, azokat czélszerűen elrendelni. Anynyi, mennyi javasolva volt, és úgy építve miként tervezve volt, és a' mint nálunk a' középületekkel történni szokott, legalább öt millióra belekerülnének.

A' szabad sajtó által nyilvánuló közvélemény ezt megtörténni nem engedné, tehát az 5 milliót meggazdálkodná az országnak.

Ugyanis a' szabad közlekedés által meggyőződnek a' sokaság arról, hogy előbb a' neveléssel kell komolyan kísérletet tenni, mert ha talán a' nevelés józan irányt venne és adna a' fejlődésnek, hihetőleg a' börtönökre szükség nem is lenne; vagy talán csak egy kettőre.

Kétségen kívül a' szabad sajtó megmutatja azt, hogy a' börtönök örökre czéliránytalanok lesznek mind addig, míg

a' rosznak forrása betemetve nem lesz; és e' forrást nem a' börtönök fogják kiszárítani, hanem a' nevelés. A' szabad sajtó útján kifejlendett közértelem ki fogja a' rosznak forrását is jelelni, mi alkalmasint nem más, mint az elkülönzött tulajdon és egyenlőtlenség.

Bármiként törjük fejünket, azon ezer meg ezerféle rosznak, miket az életben látunk, egyéb ősokát kimutatni nem birjuk: mint az *enyém* és *tied*. Legyünk egy kis ideig elfogulatlanok, és gondolkodjunk e' két szó fölött.

Harmadszor országház. Ismét mások országház' építését igen szükségesnek tartják. Ha építenék, belekerülne legalább egy millióra; de alkalmasint még fél millio toldalék is kívántatnék hozzá, mert nálunk ez így van divatban.

Ha a' közlekedéseknek legnevezetesebb eszköze a' sajtó szabadon működik, könnyen bebizonyítja, hogy e' másfél millio kidobott pénz volna mostani időben, ha csak előbb azt nem birjuk törvénnyel meghatározni 's kivíni, hogy országgyűlés mindenkor csak Pesten tartassék.

De sőt még akkor sem volna szükséges országházat építeni, ha törvény mondaná is ki, hogy az országgyűléseknek csak a' fővárosban kell tartatniok; mert a' budai országházban, olly törvényeket lehet hozni, millyek fővonalaikban ezredekig eltarthatnak.

Nem a' pompás és nagyszerű országház teszi a' törvényt, hanem az egész népnek akarata.

Emlékezzünk csak Éjszakamerikára, milly derék törvényeket hoztak az ottani emberek akkor, mikor még országházuk sem volt.

A' jó országgyűlésnek nem szükséges esztendőig tartani, e' részről tehát a' Duna akadályul nem szolgálna, 's biztosan lehetne a' budai országos teremben tanácskozni.

Ha éppen országgyűlés alatt néhány napig a' dunai jég gátul szolgálna is, addig a' gyűlést félbe lehetne szakasztani, lám Pozsonyban is félbeszakasztatott a' padok' elrendeltetése végett.

Hát a' készülöben levő híd nem könnyít e' majd a' dologon? Most eleinte a' tavaszi pár hónap alatt a' budai or-

szágházban lehetne néhány sürgetőbb törvényt hozni, 's a' jövő gyűléstől kezdve a' másik országgyűlés idejéig csak el fog készülni a' híd, tehát mirevaló volna a' költséges országház?

Az említettem sürgetőbb törvények pedig ezek, vagy körülbelől ilyenek lehetnének:

„Erdély tökéletesen özszeolvadt, egygyélett Magyarországgal, 's ennek kiegészítő részét, Erdélyi kerület' név alatt teszi“.

„Magyarországban mindenki egyenlő joggal bír, a' törvényhozásba mindenki befolyhat képviselők által, tehát természetes mindenki *választathatik* és *választhat*“.

„Magyarország' határain belül mindenben a' magyar nyelv használtatik, a' magános emberek' családi ügyeiket kivéve, hol kiki tetszése szerint cselekedhetik“.

„Az országos terheket mindenki vagyona arányában tartozik viselni“.

„Vallási dologban a' férfi 20, a' nő 18 éves korában lelkismerete és meggyőződése szerint kövessen olly vallást millyen neki legjobbnak látszik“ 's a' t.

Én ezeket itt csak említeni akartam, alább külön még lesz illyekről szó.

Míg a' híd elkészülend, addig beérhetnők ezen vagy ezekhez hasonló néhány törvénynyel, mellyeket a' budai országházban hozni lehet. Ha aztán kívántatnék, midőn e' magyar honi népek egy nagy, hatalmas nemzetté erősülendtek, lehetne valami díszes országházat is építeni.

Negyedszer váltságdíj. Vannak honfitársaink közt olyanok is, kik azt indítványozták, hogy a' határainkon tul Ausztria felől létező vám helyett valami váltságdíjat adjunk, hogy aztán a' vámsorompók eltöröltessenek.

A' szabad sajtó útján nyilvánulható közvéleménye' díjat fizetni nem engedné meg, tehát országunknak megkimélné. Milly okszerűen tud a' közvélemény gazdálkodni!

Mert hiszen vagy törvényesen vannak a' vámsorompók a' mi hasznunkra fölállítva vagy nem. Ha törvények szerint állíták föl apáink, üdvösöknek nem mutatkozván éppen úgy

eltörölhetik törvényhozóink váltságdíj nélkül: ha pedig nem a' mi rendeink és törvényhozóink rendelték, hanem Ausztria emelte a' maga érdekében, tökéletes joga és szabadsága szerént tette és tehette, miként minden ország teheti, ha jónak látja. Mirevaló volna tehát itt a' váltság? Ausztria fentarthatja mind addig, míg hasznosnak találja, ellenkező esetben maga megszünteti.

Ausztria nem tartozik, nem köteles a' mi érdekünkben működni, mert mindenkinek maga felé hajlik a' keze, hanem szemelőtt tartja a' maga hasznát: úgy szinte mi sem fogunk akár erre, akár pedig a' török felé ezreknek érdekében dolgozni magunkénak mellőzésével, hanem ha eszünknek hasznát akarjuk és tudjuk venni, állítunk nekünk kedvező vámintézeteket; nekünk csak ez van szabadságunkban, nem pedig Ausztria' vámja ellen kelni ki.

Ötödször adósság-elválas. Vannak olly jámbor keresztény atyánkfiai is, kik sajnálván szegény Ausztriát, hogy olly nagy statusadósság nyomja, azt javasolják, hogy annak egy részét magunkra vállaljuk, 's aztán ezen jóságunkért majd talán Ausztria a' köztünk létező határvámokat eltörli, vagy legalább kisebbíti, szóval a' vámviszonyok ránk nézve kedvezőleg változandanak.

A' sajtó sohasem engedi ezt megtörténni, tehát megnyit meggazdálkodik ezáltal is a' nemzetnek!

Egyébiránt ha kinek olly sok fölösleges pénze és könnyörületes szíve van, tetszése szerint segíthet az adósságtól nyomott szegény Ausztrián.

De ha Ausztria és a' mi kormányunk világosan ki tudják mutatni, hogy azon statusadósságnak egy része a' mi házáunkba van fektetve, hogy azzal a' mi országunk' virágzása eszközöltetett, a' mi jólétünk mozdítatott elő: tartozó 's kölcsönös kötelességünk azt a' részt magunkra vállalni, a' mi az egészből javunkra fordítatott.

Csakhogy én azt hiszem, nincs ember ki ezt kimutatni képes lenne. Ez adósság' elválásáról másutt irtam.

Hatodszor kölcsöntöke. Majd meg mások arra birni igyekeznek bennünket, hogy valami 100 millió forintot kölcsön

kérjünk. De olly bizonyos mint kétszer kettő négy, hogy a' szabad sajtó ezt megakadályozná, 's az által, az országos gazdálkodásnak véghetetlen nagy hasznára lenne. Erről más alkalommal irtam volt, kinek tetszik olvashatja: „Széchenyi István gróf' két garasára nyilatkozat“.

Vagy változnak körülményeink észszerű 's az egész nép' érdekében hozandott törvények által, vagy nem változnak, ha nem a' mostani nyomasztók közt maradunk.

Ha jóra változnak dolgaink, tudnillik igazságos törvények által, hogy mindenkinek megadatnak természeti jogai, a' kölcsönre nincs szükség, mert e' magyar haza gazdag kincstár, csak eszünk legyen e' kincseket lábbal nem tapodni 's oktanul kihányani külföldre: ha pedig illy roszak, természetlenek maradnak társadalmi viszonyaink, a' kölcsön nemcsak nem használ, hanem valósággal árt; mert hol a' társadalmi viszonyok alapjukban, gyökeresen orvosoltatnak, megújítatnak, szétágazott, sőt egymással szemközt ellenkező érdekek egygyé olvadnak; szóval, ha az alkotmány' jóvolta mindenkire kiterjesztetik: mindent kevés pénzzel is úgy megtehetni, mint a' roszul szerkezett társaságban sok pénzzel.

A' jó társaságra nézve mindegy, akár kevés, akár sok pénze van; azaz akár száz, akár kétszáz millio kering, forog kebelében, ha tudnillik a' szomszéd nemzetektől lehetőleg elzárkoztatni létez, a' mint nekünk bizony jó ideig kelene, ha fajunkat fentartani, feldicsőíteni akarjuk.

Ha kétannyi pénz forogna köztünk, mint a' mennyi valósággal van, mindennek ára kétannyi lenne, mint jelenleg; és ez a' dolgon teljességgel semmit sem változtatna, legalább nem javitana.

A' pénz, az érte becserélendő dolgokkal mindig súlyegyenben van.

De egyébiránt ha dolgaink gyökeresen javulnak törvényhozás' útján, az egygyé olvadt érdek varázs hatalommal bírván e' hazában kínálkozó pénzforrásokat mind megnyitja, és mirevaló volna ekkor a' kölcsön?

Bárcsak az olvasók egy kissé megerőtetnék józan e-

szület, az mindjárt kitárná előttük ez igazságot, hogy a' szabad sajtó maga többet kamatozik az országnak, mint a' talán kölcsönveendett 100 meg ezer millio.

Hetedszer bank. A' nyilvános és országos dolgokhoz szóló hazámfiainak némellyikei semmitől sem remélnék oly sok jót, mint a' banktól. Tévedés.

Másutt egy német írónak nézeteit közlém a' bankokról, vagyis statuspapirokról. Üdvözítik e' az illy bankpapirok a' hazát? némellyek ezt hiszik, mások tagadják.

A' szabad sajtó ha egyebet nem is, de azt mutatná ki e' tárgyban, hogy a' bankok mindig csak egyeseket szoktak rendkívül gazdagítani; 's ha ez áll, már annál fogva veszedelmes; mert a' mennyivel gazdagabbak lesznek a' társaságban némellyek bizonyos mesterséges úton, annál szegényebbek a' többiek; mivel természetes, hogy minden összehalmozódott gazdagság a' sokaság' egyes tagjaiéból nevedett.

Ha tehát a' szabad sajtó megóni tudná a' hazát a' banktól, nagy szolgálatot tenne a' nemzetnek.

Tagadni nem lehet, hogy sok mindenfélét kivihetni, többféle czélokot elérhetni szabad sajtó nélkül is, tehát emelkedhetni, csak azzal a' különbséggel, hogy igen drágán vásároljuk meg, 's gyakran még késő bánat is szokja követni.

Tek. Rendeik, előbb utóbb csak meg kell arról győződ-nünk, hogy ha minden eszközöket nem használunk, nem azon czélt érjük el, mit elérni óhajtottunk, hanem mást, melly alig érdemli meg a' költséget és fáradságot, mit ráfordítottunk.

Mig a' leghatalmasabb eszközt nem használjuk a' legfőbb czélt sem érhetjük el soha.

Kicsiny eszközökkel csak kicsiny czélokot érhetni el.

Az eszközökhöz a' cél mindenkor tökéletes arányban van.

Igyekeztem kimutatni, hogy minden eszközöknek legfőbbike a' sajtói szabad közlés; 's minthogy definitio nélkül is kiki tudja legfőbb czélját, mi nem egyéb, mint lehető tökéletes jólét vagy boldogság, természetesen következik,

hogy ennek elérhetésére az eszközöknek legbiztosabbikát, a' szabad sajtót a' társaság nem hanyagolhatja el, különben ész nélkül cselekednék nagy czélt akarván elérni, 's hozzá megkívántató eszközt nem ragadna meg.

A' censurát semmi törvény nem hozta be, csupán szokásból csuszott be, tehát a' törvényhozóknak szilárd közakaratata tüstént megszüntetheti. Ha a' törvényhozás el nem törli, jele hogy hasznosnak, üdvösnek ismeri meg.

Sem bank, sem kölcson, sem vasút, sem országház nem sürgetősen szükségesek. Tegyük hogy ezek mind léte-sülnek is, semmi veszélytől e' hazát, nemzetiségünket meg nem mentik.

„Mindenki választhat“, „mindenki egyenlő joggal bir e' hazában“, 's több ilyenek segitenek; minden egyéb nyomorú foltozás.

Csodálatos, hogy a' józan ember rendszerint minden dologról csak akkor mondja hogy nem megy, miután való-sággal megkísértette és tapasztalta hogy nem megy; és a' szabad sajtóról csak úgy könnyeden elmondják az emberek, hogy az nem megy, a' nélkül hogy azt megkísértették volna.

Ha a' jövő országgyűlésen a' törvényhozók így nyilatkoznak: „Mi az egész magyar nemzetnek képviselői szilárdan elhatároztuk a' törvényeink értelme ellen becsuszott censurát, mint fejlődhetésünknek legnagyobb akadályát ezennel eltörölni, megszüntetni“, a' szabad sajtó azonnal életbe lépne.

Ez nem volna sem új törvény, sem régi törvénynek eltörlése, tehát királyi helybenhagyás, vagy megerősítés nem is kívántatnék hozzá, legalább én így fogom föl a' dolgokat, lehet hogy tévedek, akkor engedelmet kérek, 's az útba igazítást köszönettel veszem.

A' törvényt szentnek kell tartanunk míg eltörölve nincs, ha hibás is; én harcolok e' mellett, de aztán szintúgy küzdök a' mellett is, hogy a' mit törvény nem tilt, azt nem csak törvényhozók, de sőt minden egyes emberek is megtehetik; igen de a' censurát eltörölni semmi törvény nem tilt.

ja, tehát ez eltörlést a' képviselők egy határozattal eszközölhetik.

Vagy teendik ezt a' törvényhozók a' legközelebbi gyűlésen, vagy nem teendik. Ha nem teszik, miként fölebb mondtam, jele hogy fentartani óhajtják, 's akkor ez ellen senkinek kifogása nem lehet, mert mit a' törvényhozó testület jónak tart, abban egyes embernek meg kell nyugodnia: ha pedig megteszik a' Rendek, de a' kormány ezt az ő jogaihoz tartozni állítja 's a' rendek határozatát teljesedésbe menni nem engedi, ekkor a' Rendek azon nagy fontosságú igazságot és tanúságot meritendik belőle, hogy: a' Rendek vagyis a' csupán kiváltságosok' képviselői nem elég erősek a' kormány irányában; azaz hogy attól fogva nem törvényhozók többé, miből aztán azon természetes következtetést kell huzniok, hogy tehát nincs más mód, mint tulajdon érdekükben is a' nemnemes sokasággal azonnal tökéletesen összeolvadni, azaz, a' jogokat egyenlően mindenben mindenkivel meg kell osztaniok.

Ez nézetem az eszközökrül és célrul. Jól fogtam e föl, itéljenek a' tek. Rendek és a' közönség fölötte.

II.

Bonyolodások.

Az első czikben szoltam az eszközökrül és célrul, és azt természetesen nem ok nélkül tettem; mert bár mit teszünk, mindig azon kettő körül forgunk; akármit irok még most tovább, mindig kénytelen leszek vissza tekinteni arra: millyenek az eszközök, mi a' cél, mit elérni törekedünk.

Dolgaink iszonyúan össze vannak bonyolodva, és pedig részint minmagunk közt, részint Ausztria viszonyaira nézve.

Ezekből kibontakozni, úgy hiszem célunkul kell kitűznünk; minő eszközöket választunk, vagy minő eszközöket

tartanak a' tek. Rendek legsükeresbeknek, nem tudom, hanem az én csekély, magány véleményem az, hogy szabad sajtó nélkül tisztába jöni nem fogunk soha.

Bonyolodásaink iszonyuan öszszekuszáltak, szörnyen nagyok, azokbul kifejtekezni legnagyobb feladatainknak egyike, tehát csekély, kisszerű eszközökkel semmire sem megyünk, hanem az eszközöknek leghatalmasbikát kell megragadnunk, mi nem más, mint a' szabad discussio, közlekedés, szóval a' szabad sajtó.

A' mindennapi ember, ki nem gondolkodik, hanem minden reggel nekiáll megszokott dolgának 's késő estig gépileg mozog, nem is gyanítja a' bonyolodásokat; ő csupán azt veszi észre, hogy neki valami hiányzik; hogy neki jobb dolga lehetne, sőt sejti, hogy kellene is lenni, de hogy mért nincs, mért hiányzik valami, a' távolabb fekvő okokat nem képes kitalálni; rá nézve nincsenek bonyolodások.

Én nem gondolnám hogy csalódom azt állítva: Európában nincs ország, nincs nemzet (de talán az egész földön sincs), mellynek ügyei annyira bonyolodottak volnának mint a' mieink.

Vagy képtelenség azon hiedelmünk, miszerént önálló, független 's alkotmányos nemzet és ország vagyunk: vagy a' zűrzavarból ki kell bontakoznunk, 's az önállóságot be kell tetteleg bizonyítanunk.

Sokan tudják, némellyek pedig csak sejtik, mik azon bonyolodások, mellyekben nyüzgöttek keringünk 's előre nem haladhatunk; én némellyeket elősorolok.

Egyik legfőbb, hogy apostoli felséges királyunk hazánkon kívül lakik.

Másik, hogy apostoli királyunk Ausztriának is fejedelme, miből az következik, hogy Ő Felsége maga személyében a' két országot nem kormányozhatván szíve szerént, a' szükségessé vált két kormánytestület, egyik részünkre, másik Ausztria' részére, igen közel vannak egymáshoz 's néha egyik a' másik határán átlép, abból sok zavar támad.

Harmadik, hogy Ausztriának nincs alkotványa, minél-

fogva az ottani kormányzás' analogiájára csusztak be némelly szokások a' mi magyar kormánytestületünknel is, mellyek aztán a' megyéknél gyanut, bizodalmatlanságot támasztottak.

Negyedik bonyolodás, hogy nem tudjuk tisztán a' budai kir. Helytartótanács e a' kormánytestület, vagy a' bécsi kancellaria? A' józanész és dolgok' természete szerént a' kir. Helytartónak kellene lennie Budán, mert képtelenség kir. Helytartótanácsnak mondani, ha nincs hatalma kormányozni, végrehajtani.

Ötödik, hogy apostoli királyunk Ausztriában császári czimet használ, 's mivel az emberi gyarlóság egyik czimet a' másiknál nagyobbnak szokja tartani (holott, magában a' czimben teljességgel semmi erő és hatalom nincs), innét lön hogy felséges királyunk többnyire mint császár fordul elő, 's így a' magyar királyság némileg a' császárság alá olvadt. Ebből aztán az a' hibás szokás támadt, hogy Magyarországot Ausztriához tartozónak mondják.

Hatodik bonyolodás, hogy a' magyarországi királyi kamara az ausztriai császári kamarával özszekevertetik, *az ennek* alája rendelődött mintegy észrevétlenül ugyan, de mégis könnyen megmagyarázható okból, tudnillik mivel a' császári czim felül áll a' királyi czimen.

Hetedik bonyolodás, hogy magyarországi katonaságunk sajtáságos politikából külföldön laktanyáztatik, helyette nálunk idegen seregek laknak. A' szerepek fölcseréltettek.

Nyolczadik bonyolodás, hogy az emberi gyarlóság magát az országot a' fejedelemmel fölcseréli; az országot semibe sem veszi, hanem a' fejedelmet tartja mindennek; holott tudniok kellene az embereknek, hogy az országért van a' király, nem pedig megfordítva a' királyért az ország. Innét van, hogy országunk' részéről más nemzeteknél nincsenek képviselő követeink, hanem elégnék hiszik, ha Ausztria' részéről történik. Ebből aztán következik a'

Kilencedik bonyolodás, hogy hazánkat Ausztria-monarchiának nevezik europaszerte, holott az sohasem volt, 's ma sem az.

Tizedik bonyolodás, hogy a' katonai őrvidek még Ma-

gyarország és még sem Magyarország. Ha fekvését tekintjük, Magyarország; ha igazgatását, kormányzását, szóval életét vesszük, akkor Ausztria.

Tizenegyedik bonyolodás, hogy Dalmatia a' magyar koronához tartozik, és még sem tartozik.

Tizenkettedik bonyolodás, hogy a' kormányzásnak né-melly ágaiban magyar nyelv használtatik, másokban német, mint például: a' katonaságnál, a' kamrai ügyekben, bányák-nál, postáknál, lotteriáknál 's a' t.

Még más bonyolodásokat is elszámálhatnak, de a' tek. Rendek jobban tudhatják mint én, tehát nem akarok időt veszteni vele, hanem a' fölött kívánok vitatkozni, ki lehet e ezen bonyolodásokból bontakozni, és miként.

A' nagyobb dolgokat csak törvényhozás döntheti el, de fölöttük okoskodni mindenkinek szabad, mert a' vastag corpus jurisban egy sor nem találhatik, melly tiltaná arról értekezni, mit hazánkra nézve hasznosnak, vagy károsnak lenni gondolunk.

És pedig nemcsak akármilyen fölött okoskodhatunk, mit a' törvények nem tiltanak, hanem polgári kötelessége bárkinek is, ha értelmi felsőbbsege van sokak fölött, magokat a' törvényezikkeket is, régieket és újabbakat kritika alá vetni, megegyeznek e azok a' józanesszsel, megfelelnek e a' kor' kívánatának? de én azokba nem ereszkedem, hanem csak arról kívánok szólni: kibontakozhatni e az említettem bonyolodásokból, mellyek legfőképp hanyagságunk által támadtak, mellyeket törvény soha nem rendelt.

Tekintetes Karok és Rendek, hiszik e, hogy a' törvényhozók ez említett bonyolodásokat eloszlatni képesek? Én részemről ezt tartom: ha valóságosan törvényhozók, ezeket könnyen megörvosolhatják; ha nem tudnák és nem akarnák javunkra elintézni, nem lehetne őket törvényhozóknak nevezni.

Nekem olly fogalmam van a' törvényhozókról, hogy azok a' társaságban mindenhatók, tehát fölöttük más hatalom nem képzelhető. 'S mint ilyen miként nem orvosolhatna holmi bonyolodásokat?

De a' mi törvényhozásunk nem ilyen, fogják talán a' tek. Rendek közül sokan mondani. Jól van, én is megengedem, de aztán egyszersmind azt is ki kell nyilatkoztatnom, hogy én nem tarthatom törvényhozóknak, mihelyt nem mindenhatók a' társaságban, vagy mihelyt nem intézhetik azt el, mi a' hazára nézve üdvös.

A' törvényhozás maga a' társaság, tehát képzelhetni e, hogy a' társaság maga ne tehesse azt, mit jónak lát?

Ha nem teheti, más részről tett valamit, tudnillik tette azon felfödözést, hogy tehát ő nem szabad, nem független, nem önálló társaság többé.

Midőn erről kénytelen a' társaság meggyőződni, azt hiszem legelső gondjának kell lenni önállását tisztába hozni, függetlenségét és szabadságát tetteleg bebizonyítani igyekezni.

Itt tehát ennek bebizonyítása volna a' cél, de minő eszközökkel fogja azt munkálni? Szabad közlekedés, azaz szabad sajtó nélkül nem teheti.

Tekintetes Rendek, az idő hatalmasan int, dolgainkkal tisztába jőni, a' bonyolodásokból kifejtekezni.

Ha erőteleneknek érzik magokat, természetesen az okát is kell tudniok, mért erőtlenek; és midőn ezt tudják, szükségkép tudniok kell azt is, miként erősödhetni.

Tíz ember erősebb, mint öt ember, ha tudnillik egyenlő erejűeket veszünk föl; ezer meg erősebb mint száz; 4 millio magyar együtt megint sokkal erősebb mint $\frac{1}{2}$ millio szabadalmas magyar. Ez világos.

A' védegyelet támadván meglehetősen sükeres eszköz, de ennek támaszaul még hatalmasabb eszköz kívántatik: a' szabad sajtó; már eddig is szép eredménye látszik a' védegyeletnek, de nem gyökeres szer, a' temérdek bajokat meg-orvosolhatni. Ez, tudnillik a' védegyelet, ha nincs erősebb valami, a' mibe fogódzkodhassék, és ha nincs szabad sajtó, melly éleszsze, buzdítsa, lelkesítse: előbb utóbb megszűnik.

Ha a' magyar olly nagy dolgokat tudott elhanyagolni, mellyek következtében majd magát is alig tudja a' hazában feltalálni és fentartani: valóságos csoda leendene, ha a' védegyelet meg nem halna.

Én részemről mindent megteszek, mi tőlem telik, hogy ez ne legyen szalmatűz; parázstartó cser- és gyertyánfát hányok rá; mert ha ennek eredményét még majd jobban megismerik, még a' kétségbeesettek is neki bátorodnak, újra remélni mernek; és ez már nem kis nyereség lesz.

Hogy a' védegyelet legtisztább hazafiságból sarjadzott ki, arról tökéletesen meg vagyok győződve, de hogy ez bonyolódásainkból révpartra nem vezet, erről is tökéletesen meg vagyok győződve.

A' mi bajaink nagyok, iszonyuak, de azért vissza ne ijedjünk, mert ha *akarni* tudunk, könnyen kimenekedhetünk belőlük.

Képzeljük csak, hogy mult országgyűléseinken alig volt mindössze husz ember, kik amugy igazán *akartak* volna e' hazán segíteni, és mégis történt ám sok, mert a' csak néhány akarók, a' többi nem akarókat mintegy akaratuk ellen is magokkal ragadák. Legyen tehát csak ötven ember olyan, ki *akarni*, de igazán szilárdon *akarni* tud, a' bajokból ki fogunk vergődni, mert az ötven ember képes százötvent magához vonni.

De most már tekintsünk szét a' vitatkozás mezején, 's ha ott föláll valaki irányunkban, erősítvén hogy e' bonyolódások meg nem szünhetnek: ellenkező állításunk' valószínűségéről igyekezzünk őt meggyőzni.

A' védegyeletnek célja nem lehet csupán az, hogy honi készítményt használjunk, mert minek nekem még e' nevezet is: *honi*, ha mint önálló nemzet a' magam „honiából“ semmit dicsőségemre teremteni nem tudnék, hanem mindazon honi készítményt a' külföld és a' világ csak Ausztriának volna kénytelen tartani? Ha a' védegyeletben nemzetiségi önállásunknak kitüntetése nem szolgálna alapúl, azt csak gyermekjátéknak tartanám. És mivel e' védegyeletnek kegyetlen körülményeink közt csak ennyi eredménye is van, mennyit tapasztalunk: ez feljogosít engem remélni, hogy bonyolódásaink elfognak oszolni.

Az iránt tehát én magam részéről tisztában vagyok, hogy a' védegyelet nemcsak azt tűzte ki magának célul,

hogy honi készítményekben legyünk semmik, vagy csak kiegészítő népecskéje Ausztriának, hanem minden emberben, ki midőn a' védegyeletnek magát tagjává vallotta, 's valahányszor egy darab honi készítményt vásárol, tudtán és akaratán kívül is azon vágy nyilatkozik, hogy ez ország virágzó, 's a' benne lakó nép dicső legyen.

És lehetne e ez, remélhetné e vágya' teljesültét egykor, ha az ismeretes bonyolodásokat megszüntetni egyszerűsmind nem törekednék?

Magyar nyelvünkre nézve hosszas küzdés után némi kedvező töredék-törvény létesült, és kérdem: mirevalók volnának ezek, ha önálló nemzetiségünket felvirítani nem szándékoznánk? ha annyi bonyolodásunkat orvosolatlanul akarók hagyni, nem lenne e természetesebb, következetesebb inkább a' német nyelvet karolni föl, 's azt mondani: legyünk egy erős osztrák-nemzet.

Ugy e ez furcsának tetszik? pedig sokkal furcsább bonyolodásainkból kibontakozni nem akarni, és mégis szüntelen magyar nyelvünk vagy nemzetiségünkért harcolni.

De én mozgalmainkból következtetem, hogy tisztába jöni szándékozunk, és hogy e' szándékunk valósuland is, tökéletesen hiszem.

Igaz, a' mindennapi tapasztalás azt bizonyítja, hogy gyöngék vagyunk, 's úgy látszik mintha valami betegségben sínlódnénk; nem tudjuk tisztán, bizonyosan, minemű betegség ez, de betegségnek kell lenni; én önfertőztetésnek, nemzeti onaniának tartanám. Ez egyébiránt olly betegség, mit orvos soha meg nem gyógyít, hanem maga a' beteg, midőn látja hogy ereje szemlátomást fogyatkozik, észére tér és maga magát orvosolja, vagy ha ezt nem bírná, minden tehetségét összeszedvén arra fordítja, hogy gyermekeit legalább megója tőle, ha magának korán vesznie kell is.

És ime jelek mutatkoznak, hogy a' nemzet beteg 's bajától menekedni készül. Mi ismét új reménysugárt nyújt, hogy a' bonyolodások ki fognak fejledezni.

A' mit első bonyolodási pontul említettem, hogy apos-

toli királyunk külföldön, hazánkon kívül lakik, azonnal megszünt, mihelyt a' törvényhozás erről rendelkezik.

Miként intézendő ez el, a' törvényhozók' bölcseségére kell hagynunk; az én dolgom csak azt vitatni, hogy alkotmányos országnak és nemzetnek el nem idegeníthető tökéletes joga és szabadsága van arról rendelkezni: hol lakjék fejedelme; és ezt tenni kötelessége is, mihelyt azt veszi észre, hogy nemzeti élete főképp azért súlyed napról napra, mivel fejedelme a' hazán kívül lakik.

A' fejedelmek' hercegi vagy királyi, vagy császári czime tekintetbe nem igen jöhetvén csupán az határoz, midőn a' fejedelem két külön országban uralkodó, hogy melyik országnak van nagyobb pondusa?

Magyarország' sulyát majd alább veszem vizsgálat alá, most itt csak annyit tartok szükségesnek megemlíteni, hogy a' habszburgi fenséges háznak tagjai sem római császárokká nem választattak volna, sem ausztriai császári czimet magoknak alig adhattak volna, hanem csak annál fogva, mivel Magyarországnak hatalmas királyai valának.

Egyébiránt a' magyar nemzet és osztrák nemzet kölcsönösen egymás közt a' fejedelmi lakásról egyezkedhetnek.

Igen, belőlünk lehet még nemzet, és pedig nagy és dicső nemzet, ha *akarni* tudunk; de önkéntelenül e' kérdés tolakodik előnkbe: *tudunk e akarni?* erre egy haladó sem birna egész bizonyossággal felelni.

Azonban már ez is jobb, mint ha tagadólag lehetne és kellene felelni; mert midőn bizonyosat nem mondhatni valamiről, mindig van remény.

Ne ütközzenek meg tek. Rendek, ha hitemben ingadozom 's egyszer azt remélem és hiszem, hogy kiláboljuk bajainkat; majd meg az ellenkezőt látszom tartani. Ez onnét van, mivel nemzeti életünk' jelei kétfélék: ha csak az egyik neműeket tekintem kénytelen vagyok azt hinni, hogy nincs jövőnk, majd meg a' másik nemű jelekből azt kell nagy öröömre vallanom, hogy a' magyar dicső jövőnek néz elébe. Beszédem végén majd külön teszem reményem okait, 's

az ellenkezőket a' mérleg' serpenyőjébe, 's abbul ki fog világot látni az élet vagy halál.

Röviden csak annyit mondhatok, hogy az egész dolog e' két szócskából álló föltételtől függ: akarunk, vagy nem-akarunk valamikké lenni?

Még egy nagy hibánkat kell megemlítenem, mi az önfertőztetésen kívül másik veszedelmes betegség, ez a' *hivatal-kórság*. Ez dögleletes pestisként pusztítja és rongálja a' társaságot. Nagy, pedig iszonyu nagy az ilyenek' száma. Ezeknek nincs hazájok; ők nemzetiséget nem ismernek; az ő keblöket honszerelem nem melegíti; rájuk nézve nincs más világ mint a' czim és fizetés. A' társaság előljáró tisztviselőik nélkül el nem lehet, de a' hivatalt minden áron, becsületen, lelkesmereten, erkölcsiségen vásárolni meg, ez kórság. No de reméljünk itt is, mert mihelyt az értelem meghonosul az emberben, át kell látnia, hogy ha alacsonyan nem csuszik is, a' hivatalt szintugy elnyeri valaki a' honfiak közül, mert oda idegent vagy valami gépet csak nem állíthatni. Legszomorubb a' dologban az, hogy e' nagy sereg hivatalkórosok az egész hazát a' kormányénak lenni tekintik, attól várják boldogságukat 's a' nyomoru hivatalért áldozzák föl üdvözségüket.

No de tisztába fogunk jöni. Akarjuk hinni, hogy a' magyar nem korcsosult még el annyira, hogy belőle ne lehessen nemzet. Azon stadiumon van, hogy az előtte ketté vált út közül egyiket vagy másikat saját erejéből választani tudja; de hogy a' jobbat fogja e választani? az a' kérdések kérdése.

Mi a' második helyen álló bonyolodást illeti, hogy feleséges királyunk Ausztriának is fejedelme, teljességgel nem baj ránk nézve, mihelyt törvényhozásunk úgy intézkedik, hogy apostoli királyunk hazánkban lakják, innét Ausztriát is lehet ugy kormányozni, miként lehetett onnét eddig hazánkat. Tehát ez által másik bonyolodásunk is kifejlendik.

Nem tudom minő véleményben vannak a' tek. Rendek erre nézve, de én ugy vagyok meggyőződve, hogy e' tekintetben tetemes változás fog történni; tudnillik az, hogy vagy

felséges királyunk nálunk fog lakni állandóan, vagy néhány évig váltogatva, és akkorra, midőn más országban fog lakni, itt valóságos királyi helytartója lesz, 's az igazgat és hajtja végre az országgyűlésen hozott törvényeket, de csak ezeket.

Mert hogy ezután is csak Bécsből kormányoztassék a' nagy Magyarország, alkotmányunk, önállóságunk, függetlenségünk, a' méltányosság és igazság nem engedhetik. Mi felséges és apostoli magyar királyunkat országunkba ohajtjuk, irántai hűségünket itt jobban tanusíthatjuk.

Milly botrányos dolgok történtek a' védegyletre nézve, hogy az alattomosan tiltatott, 's a' hivatalnokoknak abban részt venni meg nem engedtetett. Mért történt ez? csak azért, mivel kormányunk Bécsben létez, ki hazánk' szükségeit nem ismerheti, tehát néha jó szándékbul éppen az ellenkezőt akarja cselekedni, mint a' mi az országnak szükséges.

Én hivatalnok nem lévén nem is tudhatom egész bizonyossággal, való e, hogy a' kormány a' védegyletben tiltakozólag működött. Ha ez igaz volna, politikai nagy hibát követett volna el; mert az ember' természete olyan, hogy a' tiltottat szereti, főkép pedig midőn valami elegendő ok nélkül, és jogtalanul tiltatik, ekkor mintegy kényszerítve hívatnak föl az emberek az engedetlenségre.

Mert hogyan kívánhatjuk, hogy az emberek olyan dolgban engedelmeskedjenek, mit nekik tenni tökéletes szabadságuk van, honi készítményt venni, mit tiltani a' kormány feljogosítva nincs? Így híja fel a' kormány maga iránti bizodalmatlanságra a' népet. És ekkor, ha még egészen kizsákmányolva nincs a' nép' ereje, ellenszegülésre buzdítatik éppen a' kormány által, 's ha aztán mozdulni mer: békételen, nyugtalan, ellenszegülő, revolutios mellékneveket ruház rá a' kormány, 's eszközökhöz nyul, hogy az illy népet megzabolázza.

Igy gyakran tesznek a' kormányok.

Mi magyarok a' kormányra nézve abnormis helyzetben vagyunk. Mi nem tudjuk hányadán vagyunk a' kormány iránt nyában, 's a' kormány éppen úgy nem tudja hányadán van

a' nemzet irányában. Szomorú állapot! És ez erősen sürgeti hogy tisztába kell jőnünk, hogy a' bonyolódásokbul ki kell fejtekeznünk.

Miután már a' kormányról szóltam, 's alább még mindig sürűbben fordul elő: szükséges itt eleve megmondanom, mit értek én kormány alatt.

Kormány alatt értem mindazokat, kiket a' koronás fő, az apostoli király meghí vagy kinevez e' magos hivatalra, diszes tisztségre.

Maga a' felséges király még ott sem kormányoz, hol csak egy országban uralkodik, mint mutatja Anglia, Franciaország, hanem igazgat a' felelős kormány; annál inkább nem kormányoz közvetlenül a' mi apostoli magyar királyunk, mivel ő még más terjedelmes országnak is uralkodója.

Én szorosán megkülönböztetem a' királyt és kormányt egymástól; midőn kormányról szólok, a' koronás királyt nem értem; ellenben midőn nem a' kormányról szólok, világos kifejezéssel élek, hogy kiki tudhassa most a' koronás főről, az apostoli királyrul van szó, ki a' kormánytestületen felül áll.

A' király nem azért van, miként az élet minden országban mutatja, hogy ő maga személyesen kormányozzon, hanem hogy az országot az anarchiától (fejetlenségtől), pártszakadásoktul megoltalmazza.

Nekem erős meggyőződésesem, hogy a' mi balfogás, sérelem, igaztalanság történik, az sohasem jó az alkotmányos népek' koronás fejedelme személyétől, mi érdekbül tehetné ezt? hanem okozza a' kormánytestület, mellynek tagjait száz meg többféle saját érdekek zaklatják.

A' mi magyar kormányunk így van öszszeszerkesztve: Néhány mágnás, azaz már születésüknél fogva fő rangu tagot, gazdagbirtoku bárót vagy grófot kinevez maga az apostoli király; ezek már rangjuknál és vagyonuknál fogva főbbek, de mivel az ügyesség, a' tudomány, az ész és értelem nem születik együtt a' ranggal és vagyonnal, a' kormányzásnál pedig okvetetlenül megkivántatik az értelmi súly, tehát ezen főbbek' ajánlatára a' király még másokat is, kevés va-

gyonu, de nagyobb eszű tagokat is nevez ki a' nem mágnások' sorából, mert ezek' eszére a' kormány' főrangu tagjainak szüksége van.

Nézzük most e' két elem miként működik. Néha tökéletesen öszszemunkálnak, majd meg szétágozva dolgoznak, a' mint a' körülmények és különböző érdekek kívánják.

A' főrangu mágnási kormánytagok az emberi gyarlóság szerént csak a' fő aristocratiát képviselik, ezek' érdekében kívánnak kormányozni: a' kisbirtoku, de nagyobb eszű, a' nemesi osztálybul kinevezett tagok e' kegyelmet a' főbb kormányzók' pártfogásának köszönik, tehát háladatosságbol elintezekkel egy czélra munkálnak; de meg azért is, hogy ők szinte bárói vagy grófi rangra és jószágokra szert tehetnek, tulságosan is buzgólkodnak a' főrangu kormánytagok' érdekébe magokat beletalálni, hogy aztán ők is az igazi aristocraták' osztályát tegyék.

Ámbár tehát két felekezetből látszanak lenni a' kormányzó testület' tagjai, egy érdeket, közös aristocratiát mozditnak elő — hol saját magokét bizony háttérbe nem fogják szorítani —, vagy ha éppen előmozdítani nem birnak, legalább fentartani igyekeznek.

E' kétféle tagok közt néha az egyetértés megbomlik, sőt majdnem ellenségeskedés tör ki; mert a' főranguak születésükre, emezek pedig túlnyomóbb eszükre büszkék, 's egyik rész a' másiknak engedni nem akar, a' minek aztán csak a' közügy vallja kárát.

A' kormány bizonyos elveket követni kénytelen, azokba beleszoknak idővel, végre mechanicummá lesz az egész; 's ha a' kornak más szelleme fejükre nőtt is, a' kormányzók nem képesek a' századok alatt megrögzött elvektől eltérni, főkép pedig ott nem, hol sajtó-szabadság nem létezik, miből a' kor' kívánatát megismerhetnék.

Innét a' gyakori öszszeütközés, nép és kormány között; nem értem a' véres ütközeteket, csatákat, hanem a' törvényhozás' igazgatás' terein történeteket: a' kormány a' régihöz ragaszkodik, a' nép pedig szükségeitől kényszerítve újításokat sürget, javításokat kíván.

A' kormányzók részint álszeméremből, részint sértett büszkeségökből mintha bizony a' nép értené jobban mik a' teendőök, mint ők, engedni nem akarnak, de mégis elég erősöknek sem hiszik magokat a' nép' kiváratának ellenállhatni; mit tesznek? részint a' koronás fő, az apostoli királynak palástja mögé rejtezkednek, 's a' királyi hatalomnak rosszul használt nevében dörögnek le a' népre, 's ijesztik ezt vissza, hogy követelésekkel előállni ne merészeljen, habár éhség miatt veszne is az egész el; részint pedig más országok' kormányában keresnek istápot; kérdem a' tek. Rendekeket nem így van e?

A' mi kormányunk mind e' két módot használja: a' király nevében parancsokat bocsát, holott az alkotvány' szellemében olyak ki nem bocsátathatnak, magától a' királytól nem jöhetnek, miután a' felséges király koronáztatásakor megesküszik arra, hogy a' szokásban és életben levő alkotványt sértetlenül és szentül megtartja. Mik az administratori rendeletek, hogy egyebet most ne említsek, mint alkotvány elleni sérelmek? — A' király ő Felsége apostoli fejedelmünk 1835 óta uralkodik és semmi törvényellenes nem történt, csak midőn a' kormányzó főszemélyek változtak, ujtak, mindenik valamivel meg akarta mutatni, hogy: ime tudjátok meg, most új kormányzás van. Nem mutatja e csak ez is, hogy nem a' királyi felségtől jönnek az illy önkényű rendszabályok, hanem az új kormányzóktól?

Feleletre kell őket minden illyesért vonni; mivel azonban a' nemesség nem elég erős a' felelőséget kieszközölni, az egész néppel kell özszeolvadnia, 's azonnal a' felelős kormány megvalósult.

De azt mondám fölebb, a' mi kormányunk mind a' két módot használja, tudnillik a' királyi felség mögé vonván magát, még más ország' kormányára is támaszkodik; ha nem mondanám is, kiki tudja, hogy Osztrákország' kormányát értem.

Bonyolodásaink harmadikául nevezém éppen azt, hogy Ausztriának nincs alkotványa, tehát a' mi kormányunk azé-
nak lépéseinek akar néha néha járdalni, mert igen hizeleg az

gyarlóságunknak, ha nincs ki szeszélyünknek ellentmondani merjen. De ilyenekben a' mi kormányunk nem elég ügyes, Ausztriaétól tanul, tehát annak mint mesterének alája rendelődött, akarva is, és észrevétlenül is. A' mi kormányunk tehát Ausztriaétól függésben van, sőt félig meddig vele összeolvadt.

Ugy vélem, mindenki átlátja, hogy tisztába jöni iparkodnunk kell.

Tulajdonképen egész hazánk' érdekében működő kormányunk nincs, és innét könnyen megmagyarázható, miként történhettek a' védegyelet ellen tiltakozások.

Főkép tehát kormányunkra nézve kell a' bonyolodásokból kibontakoznunk és tisztába jönnünk.

Több mint félszázad óta mind a' megyéknél, mind országgyűléseinken főkép e' két szó hangzott le ajkainkról: *kormány, nemzetiség.*

De Isten tudja hogyan, e' nevek csak úgy elhangzottak; egyik országgyűléstől fogva a' másíkg feledésbe mentek, 's az új országgyűlés alatt megint fölelevenültek.

A' nemzetiségre valami már történt végre, de a' kormány szó még változatlan hangzik, csak a' legujabb időben tétetett hozzá változatosság kedvéért, e' mellékszó „felelős“.

Igy már jól van, ez szebben hangzik, 's talán ez is fog majd félszázadig hangzani, hacsak egyszersmind ki nem mondják a' törvényhozók, hogy a' *nép velünk egyenlő joggal bír.* E' hozzátétel azonnal változtat a' dolgon; azaz, a' felelős kormány azonnal megszületik, miként már fölebb mondtam; mert feleletre vonni mindig csak a' hatalmasabb bírja a' gyöngébbet, nem pedig megfordítva.

A' bizonytalanság gyakran rosszabb mint a' bizonyos rossz, szokjuk mondani.

Ausztria' kormánya illy bizonytalanságban van Magyarországra nézve (mondám, hogy a' mi kormányunk annak alája rendelték, 's csak mint árnyéka létez), mellynek hosszas politikája 's örökös törekvése volt, *Magyarországot oda-juttatni, hogy kénytelen legyen majd egykor Ausztriával ösz-*

szeolvadni; igen soknak hiedelme volt ez, megvallom enyém is az vala; lehet hibás hiedelem.

Tek. Rendek, ha jól megfontoljuk dolgaink' folyamát, kénytelenek vagyunk arra a' gondolatra vetemedni, hogy e' két külön országnak tulajdonképen csak egy ugyanazon kormányja van; számtalan dolgok oda mutatnak.

E' kormány, mint mondám, a' két országnak ugyanazon egy kormányja, e' két szóval látszik különösen sokat foglalkozni: *elválík, özszeolvad*. Én úgy gondolom, hogy a' kormány' politikájában e' két bizonytalan szó játsza a' főszerepet; ugyanis számos magyar, de még sokkal több német statusférfitú eszméje szerint már özsze is olvadtunk, noha mi erről semmit sem tudunk, 's a' kormány sem meri, már megtörténtnek tekinteni.

A' millyennek leirtam a' kormányt, 's a' millyennek lenni kiki tudja, mint ollyannak kell ohajtania, hogy Magyarország és Ausztria özszeolvadjon, egygyé legyen, de ez nagy bizonytalanság.

Ha a' kormánynál is állna azon szójárás, hogy: a' bizonytalanság rosszabb, mint a' bizonyos rossz', ebből kiigazodni kellene törekednie.

Azt nem hihetni józanul, hogy az egykori özszeolvadást bizonyosnak tartaná; mert akkor nem volt volna józanság a' védegylet ellen akadályozólag dolgozni, mivel az illyes lépések ingerlik az embert, és a' fölingerölt ember, bár gyöngé is, ott árthat az erősebb ingerlőnek, hol az nem gondolja; a' kormány tehát nem jó politikát követett azt cselekedve, ugyanis az eszélyes ember minden alkalmat elmelőlöz, a' mi ingerlést okozhatna: ha pedig abban volna a' kormány bizonyos, hogy mindenesetre elválík (ne méltóztassanak megütközni azon, hogy *elválík* szót használok, ez csak azért történik, mivel bizonyos emberek agyában mi egy vagyunk már Ausztriával), megint nem volna józanság a' kormánynak irántunki politikája.

Mert ha ez utólsót tartaná bizonyosnak, legalább e' kettőt, vagy e' kettőnek valamelyikét kellene irányunkban követnie:

Először, czirógatna és simogatna bennünket, mint eddig tevė; mi igen jámbor nép vagyunk; mint a' közmondás szól, ki jól tud velünk bánni, még ingüinket is odadjuk neki. Ezt eddig a' kormány majd mindig követte is bölcsen. Ezen móddal igen soká fejhetne még bennünket, legalább sokkal tovább, mint ingerkedve, vexálva.

Német szomszédaink mindig azt irták, beszéltek rólunk, hogy mi vad, szilaj, durva nép vagyunk: de kérdezék csak meg a' kormánytul, az kénytelen az igazságnak megvallani, hogy mi igen is szelid, talán mondhatni, bárgyu nép vagyunk; azaz voltunk eddig, mert alig képzelhetni álatot, mellynek kevés fáradsággal, csupa simogatással annyi hasznát lehetne venni, mint nekünk; még a' számárnak is kell valami gízgaszt, kórót hányni, hogy a' taligát huzza.

Másodsor, ha bizonyos volna abban, hogy (szerinte) elválík, nem volna eszélyesség az összeolvasztásra annyi fáradságot, költséget áldozni, erőt pazarolni; mert azt Ausztria' részére hasznosabban kamatozóvá lehetne és kellene tenni; ugyanis Osztrákország méltán igényli, követeli a' kormánynak erejét, munkáját az ő jólétének eszközzésére.

De a' kormánynak e' tárgyban semmi meggyőződése nem lehet, ő bizonytalanságban van; és mivel csakugyan kínzó állapot örök bizonytalanságban lenni, ha én részemről kormányzó tag volnék, meg nem szüvnén addig nyugodni, míg collegáimat arról nem győzném meg, hogy tisztába jöni, bizonyosságra jutni fölötte kívánatos.

Az én csekély véleményem szerint e' tisztába juthatás igen könnyen történnék meg; erre van számtalan mód; tegyük, hogy e' felszólítást intézné a' hazánkbeli minden hatóságokhoz, alkalmasint az egész dolog tisztában állna kevés idő múlva.

„Mi az ausztriai birodalom' kormánya meguntuk a' hosszas bizonytalanságot, tehát ezennel kihirdetjük, hogy eltökélett szándékunk az iránt bizonyosságra jutni: valjon így együtt kell e' birodalmat kormányozni, vagy minde-
nik országnak egymástól tökéletesen független kormánya legyen.

„Már századok óta kormányoztatik így a' birodalom's azért harmonia nincs az egészben, sőt örökös bizodalmatlanság. A' magyarok szüntelen ismétlik, hogy Ausztria nélkül fen nem állhatnak, hogy jólétük csak az egész birodalom' boldogulásában találtathatik fel: és még sem nyujtanak készséggel segédkezet arra, hogy a' birodalmat egy hatalmas, boldog statussá tegyük.

„Annálfogva ezennel kihirdetjük szándékunkat, és felszólitjuk a' magyarországi hatóságokat: nyilvánítsák ohajtásukat, véleményüket mind országgyűlésen, mind pedig saját útján.

„Hogy egyébiránt komoly szándékunk' őszinteségéről meggyőzzük az illetőket, kettőt tartunk szükségesnek előbb megtenni: először, minden censurát Magyarországbán ezenel megsemmisítünk (mi különben sem volt törvényes); mert mig ez áll, őszinte, egyenes vallomást, bizonyossá tehető közvéleményt hallani nem remélhetünk; másodsor, magyar hon' katonaságát maga keblébe vissza rendeljük, az ott tanyázó idegen seregeket kiszállitjuk, mert mig így a' mostani rendszer mellett az egész katonaság rendelkezésünkre talpon áll, az országgyűlésen sem várhatnánk őszinte vallomást és általános véleményt, mivel szüntelen aggodalomban lehetnének a' Rendek, nem vétetjük e körül az országházat, ha talán független, különálló kormányzási testület mellett nyilatkoznának, 's felszólításunkat politikai csselfogásnak tarthatnák“.

Aláírva volnának az egész birodalom' özszes kormányának több tagjai.

Ollyan ország, mint a' mienk, még e' szokatlan kísérletet is megérdemlené.

Vagy hasznára van hazánk Ausztriának, vagy kárára. Ha az első, érdekében van a' kormánynak mindent elkövetni, mi neki e' hasznot biztosítsa; a' védegyelet elleni tiltakozás nem biztosító mód, hacsak meg nincs arról a' kormány tökéletesen győződve, hogy minden erő kezében levén Magyarországgal tetszése szerént rendelkezhetik.

Igen de ezt még alig tudja egész bizonyossággal; ezt

még be nem bizonyította senki, sem a' kormány, sem senki más.

A' tetszés szeréuti bánhatás azt hozná magával, hogy a' megyei municipiumokat megszüntesse (no ezt igaz már megkezdé az administratorok' kineveztetése által), az országgyűlést eltörölje, magyar nyelv helyett a' német nyelvet hozza be könnyebb kormányozhatás végett 's a' t. —

Ha pedig a' másik eset áll, hogy hazánk ártalmára van Osztrákországnak, nem józanság azt mégis erőnek erejével magokhoz csatolni igyekezni, ennek kormányzásával az örökös tartományoknak terhére válni, hanem magától ellökni, mint minden ártalmast, ha tehetségünkben van, magunktól elhárítani szokunk.

Hoszasan bizonyítani akarni azt, hogy mi Ausztriának hasznára vagyunk, szükségtelen; ezt megmutogatás nélkül tartjuk: a' kormány' teendőinek egyik főgondja levén mindenféle hasznot biztosítani, a' védegyelet elleni lépése nem volt józanság.

Én ha kormány voltam volna, inkább így teszek vala. Midőn látom hogy a' védegyelet keletkezőben van, magam állok annak élére.

Felelős nem levén senkinek, nagy mennyiségű pénz lehet rendelkezésemre, abból én magam állítottam volna föl néhány gyárt; ezt természetesen kihirdettem volna, hogy csupán Magyarország iránt viseltető hajlandóságom' bizonyosága.

Ennek üdvös hatásáról a' magyar egyenes szívűség, jámborság, könnyenhivőség nem hagytak volna kételkedni.

Midőn így a' magyarok' bizodalmit magas fokra csigáztam volna fel, a' mi nagyon könnyű, mibe kerülendene nekem ez általam fölállított gyároknak minden sükerét megsemmisíteni?

Szóval, én az eddig követett 's minden magyar reményt nagy részben meghiusító módot követtem volna; a' védegyelet ellen működni, politikai balfogás vala.

De képzeljük tek. Rendek, hogy a' kormány a' bizonytalanságból kivergődni ohajtván az emlitettem forma felszó.

litó nyilatkozatot bocsátja ki, ez sok munkától és költségtől fölmentené mind a' kormányt, mind a' nemzetet; mert a' magyarok mindenesetre valamikép nyilatkoznának; abból aztán a' kormány látná, hányadán van irányunkban, és mi is a' bonyolódásokbul csupán ez által kibontakoznánk. (Talán jó volna, ha a' tekintetes Rendek szólítarák föl a' többi hatóságokat arra, hogy tisztába jöni sürgessék mindenek előtt, ha a' kormány nem tenné a' kezdetet).

Ha a' kormány ezt teszi, megkiméli magát minden kelemetlenségtől és bajtól; mert midőn ez megtörténendik, tudnillik a' felhívó nyilatkozat kihirdettetik, a' magyarok két részre szakadva levén most is, pártokra oszlanak, 's dühös ellenségképen támadják meg egymást, mintha nem is ugyanazon egy hazának volnának gyermekei.

A' kormány öszszetett, vagy keresztbe vetett kezekkel állván nézheti a' csatát, éppen nem szükséges magának beleavatkoznia, csak a' készet kell várnia.

Legelőször a' sajtókban törik ki a' harcz és háboru 's a' mellyik párt itt nem talál elég fontos, győző okokat: fizikai argumentumokat ragad meg, 's akkor igazán kezdődik a' csata.

Annyi bizonyos, hogy valamellyik párt győződelmeskedik, és több nem kell.

Nem kevésbé bizonyos az is, hogy ez sok emberáldozatba kerül, még pedig színe, java a' népnek fog elhullani; de az semmit sem tesz. A' kormányok nem szoktak olly lágyszivűek lenni, hogy embervért folyini látván az elesteket megpityeregjék.

Hiszen néha a' legcsekélyebbek, például szobalányi ölelés elég háborukezdsre, hol százezrek is elvérzenek, még sem siratják meg őket.

Ha azon párt győzend, melly az elválást (német értelemben), vagyis a' külön kormányzást ohajtja, a' kormány nem veszt, mert hiszen bizonyosságra jutandott, mit föltevőlegesen ohajtott: ha pedig a' másik párt lesz győztes, megint nem veszt, sőt nyer, még pedig kettősen nyer; egyk

nyereség, hogy tisztába jött; másik, hogy régi ohajtását teljesítve látja.

Hogy e' harczban sok ember veszend el, nem aggodtathatja a' kormányt, mert Ausztria' tartományai elég népek levén, onnét a' csatasikon elhullandottak helyét betölthetni; minden sulyegyembe jó.

Azt sem könyezik talán meg, hogy a' népnek bátrabbjai, jobbjai hullanának el, mert a' kormányoknak nem is annyira bátor, mint szelid, engedelmes, jól fizető emberekre van szükségök.

Ez ránk nézve is nyereség lenne, mert kitűnnék, mennyit nyomunk a' mérlegben, 's remélhetünk e szebb jövőt? Ha nem, kár volna időt, fáradságot vesztegetni nemzetiségünk' ügyében. — Szóval tisztába jönünk különben is kell.

Ha a' kormány nem tesz első lépést arra, hogy a' bonyolodások megszűnjenek, azt tanúsítja hogy ezek neki hasznára vannak; 's ha mi sem teszünk első lépést, abból e' négy valamelyikének szükségkép következnie kell:

először, vagy nekünk is hasznos, tehát első lépést tenni nem akarunk, vagy

másodszor, már annyira erőtlének vagyunk, hogy azt megtenni nem bírjuk, vagy

harmadszor, nem vagyunk még eléggé okultak saját hasznunkat és érdekünket átlátni, vagy végre

negyedszer, béketűrésünket még gyakorolván, kedvezőbb időpontra várunk, midőn e' bonyolodásokat bizonyosabbban eloszlatni.

Én e' négy valamelyikénél egyebet nem gondolhatok.

Az első nem állithatni; mert ha e' bizonytalan állapot a' kormánynak hasznos, képtelenség volna megengedni, hogy tehát nekünk is az; mivel ez állapot mérleghez hasonló; mennyire egyik serpenyő lefelé megy, annyira kell a' másiknak fölfelé emelkednie; mind a' két serpenyő együtt sem föl nem emelkedik, sem le nem száll. Az tehát világos, hogy a' milly arányban használ a' kormánynak, azon arányban árt nekünk. Azonban használhatna vagy árthatna egyiránt mindkettőnek akkor, ha a' kormány nemzeti közakara-

tunknak kifolyása volna, nem pedig Ausztria' kormányának csak alárendelt ága; igen de akkor a' bonyolodások nem is létezhetnének.

Nem állithatni a' másikat sem, mert elhatározó kísérlet még erre nem történt, miből az tűnt volna ki, hogy csak-ugyan egészen erőtlenek vagyunk.

Szinte illy kevésbé áll a' harmadik is; mivel ha nem veszünk is egyebet, csak a' mult országgyűlést, világosan kitetszik a' képviselők' munkálkodásából, hogy bizony mi már egy kissé csak értjük, mi van hasznunkra, mi nincs.

Ezek szerint tehát csak a' negyedik állhat, tudniillik hogy még gyakoroljuk magunkat a' béketüresben, de ha egyszer az elhagy, akkor majd valahára *gondolkodunk* arról, miként kellene a' tiszta jövetelre való *gondolatot kigondolni*?

Ha vitatni merjük, hogy független nemzet vagyunk, ha állítani tudjuk, hogy nem Ausztriának tartományát tesszük: eszközölnünk kell, hogy a' bonyolodások eloszoljanak, 's hogy hazánk ne Ausztria neve alatt forduljon elő, hanem mint önálló státus foglaljon helyet az európai országok között, így: Anglia, Franciaország, Magyarország, Ausztria's a' t.

Hogy éppen ezen helyet foglalja e el, nem vitatom; azt a' belőlünk kifejlendett erő vagy nyomatékoság fogja kimutatni; lehet hátrább álland, de az mindegy, csak a' többiek' sorában álljon, csak soron kívül ne maradjon.

Sokan fogják még talán a' tek. Rendek közül is mondani: az nem megy, az lehetetlen, mert ezt már így megszoktuk. De meg fogjuk tekinteni, valjon mért nem megy? Hogy apostoli királyunk más országnak is fejedelme, azért nem mehetne? sőt inkább ez nagy argumentum állításom' támogatására hogy mehet, csak akarni tudjunk. Mellyik nyomatékosabb a' két status közül, Magyarország e, vagy Osztrákország, alább külön szakaszban fogom megvizsgálni, miből aztán világosan ki fog tűnni: nem állhat e a' statusok sorában Magyarország éppen úgy, mint Ausztria?

Ha valaki engem meggyőz arról, hogy a' fejedelmeket kell számítani, nem pedig az országokat: akkor én is mon-

dom másokkal, hogy ez nem megy; mert királyunk Ausztriában lakik, pedig a' fejedelem minden, az ország semmi, számba sem vétetik.

III.

Magyarország tökéletesen önálló.

Hazánk, törvényeink és alkotmányunk' értelmében teljesen önálló, hogy mégis csak Ausztria neve alatt fordul elő, 's az európai országok' sorából kimaradt, hanyagságunk okozta; 's ha oda visszahelyezni nem tudjuk, mihöz pedig semmi más nem kívántatik csak akarat, akkor az oroszok' istennek áldása áraszsza el e' hazát, mert mi nem érdemlünk egyebet, mint hogy a' hideg paradicsomba vezessen bennünket, hol lakoznak a' fehér medvék és a' mellynek neve Sziberia.

Kérem a' tek. Rendektül: mik kívántatnak ahhoz, hogy valamely ország önállónak, függetlennek mondathassék? Nekünk mindenünk megvan, csak magunk mint nemzet vagyunk kissé rendtelenségben. Igaz, koronás királyunk külföldön lakik, de ez teljességgel semmi csorbát nem ejt önállásunkon; egyébiránt arról is rendelkezhetik a' törvényhozás, mihelyt üdvösnek és szükségesnek látja, hogy apostoli fejedelmünk hazánkban lakjék.

Ha állhatna az, hogy nem egy bizonyos kiterjedésű tér, határokkal körülvett föld, a' rajta élő emberek, külön nyelvet használó polgárok, szokásaikkal, törvényeikkel 's a' t. teszik az országot, hanem a' fejedelem; úgy akármellyik gazdag, ügyes, eszes, szóval kitűnő ember csupán személyében alakíthatna országot, 's lenne Európában ezernyi ezer ország.

Hiszen ha a' fejedelem tenné az országot, úgy valamely köztársaság nem volna status, semmi sem volna. E' szerint sem a' hajdani dicső görögök, sem a' világhódító rómaiak respublicájok' legvirágzóbb korában sem képeztek

volna országot, sem pedig az éjszakamerikai szövetségesek nem tennének statut, ha csak azt lehetne az országok közé sorolni, hol koronás király lakik.

Tekintsünk vissza nemzetünk' régibb történetébe, midőn Zsigmond királyunk a' német vagy római birodalomnak császárává választatott, nem volt e hazánk külön ország? nem foglalt e helyet egyéb statusok' sorában? tette e ekkor hazánk a' német vagy római birodalomnak részét? teljességgel nem.

Mi következik ebből? nem más mint az, hogy habár apostoli királyunk V. Ferdinand Ausztriának is fejedelme, magyar statusunkon semmit sem változtat, a' dolog éppen az, mi volt Zsigmond király alatt, tudnillik független, önálló ország.

Hogy azonban az europai gyakorlat mást mutat, hogy hazánk kimaradt a' sorbul, 's csak mint Ausztriának függeléke fordul elő, ennek oka csupán a' magunk gyávaságában rejlik; a' vastag corpus jurisban egy sor nincs arról, hogy Magyarország megszűnt volna önálló lenni; az alkotvány teljes épségében van fen: apostoli királyaink II. Andrástól fogva maig mind megesküdtek annak fentartására, és meg is tarták szentül.

Mi az oka tehát, hogy annyira alásülyedt hazánk, sőt semmivé lett, az europai statusrendszerben? nem más mint hitványságunk, könnyelműségünk, szóval elfajultságunk; de hála a' kor' szellemének, legujabb időben mind egyes férfiak, mind pedig maga az országgyűlés e' nagy dolog fölött gondolkodni kezdettek; minek legfőbb bizonyága az, hogy felséges királyunk nem I, hanem V. Ferdinandnak koronáztatott.

És ennél fogva, a' milly független volt Magyarország I, II, III, IV. Ferdinand királyok alatt, éppen olyan most V. Ferdinand királyunk alatt; ugyanis ebben semmi nemű ellenkezőt bizonyító tractátusok nem léteznek. A' mit némmelők a' függetlenség *ellen* felhozni szoknak, majd alább megvizsgáljuk.

A' habsburgi házból volt régibb királyaink alatt atyáink

erre figyelmet nem fordítottak, ártalmast belőle következhetni nem is gyanítottak; de a' magyar egyenes szívü, őszinte szokott lenni, nem is gyaníthatott semmi káros következt, mivel az újabb korig mindig mint külön 's független ország fordultunk elő. Ha historiát akarnék írni, mind ezt bőven bizonyítanám be, de én csak a' törvények és alkotvány' nyomán megyek; csupán azt kívánom megemliteni röviden, hogy, midőn a' historiákban rólunk van szó, Magyarország' királya használtatik, és nem mint császár említetik fejedelmünk. A' francia republica 1792-ben a' boldogult Ferencznek mint magyar királynak izent háborút.

De mint mondám, én a' törvények és alkotvány' nyomán megyek 's a' józanész lesz világitó fáklyám.

Mi különbség van az Árpád nemzetségbeli volt, és a' most élő Habsburg nemzetségbeli királyaink között? Semmi, a' mi a' királykodásnak lényét teszik.

Azon időben határozták a' Rendei, hogy mindig Árpád családjából legyen a' király, míg a' család ki nem hal, csak-hogy nem tarták szükségesnek szorosan meghatározni, az elsőszülött legyen e vagy másik: későbbi korban határozták, hogy a' Habsburg nemzetségből legyen mindenkör még pedig az elsőszülött.

A' miként tehát például IV. Béla volt királyunk, éppen azonképen királyunk most Ő Felsége V. Ferdinand, tudnilik törvénynél, esküvésnél és koronázásnál fogva. És a' mint önálló volt hazánk akkor, éppen ugy önálló most is.

A' ki ezt tagadja, legyen szives felmutatni: hol, mikor határozták, a' Habsburg családbul származott királyok' melyikének koronáztatásakor hozták a' törvényt Magyarország Rendei, hogy: ettől fogva Magyarország nem független, nem önálló többé?

Én azt hiszem (és gondolnám hogy így hisz minden romlatlan magyar), hogy alkotványunk szerint maga a' születés még nem tesz királylyá senkit, sem elsőszülöttet, sem mást, hanem királylyá tesznek: az eskü törvényeink szerint kormányozni és a' koronázás.

Kiki tudja II-dik. Józsefről, hogy őt a' magyarok el

nem ismerték királynak. Hatalommal ezt később is megteheti egyik másik fejedelem, de az aztán nem királykodás többé, hanem önkényű hatalmaskodás lenne, 's illy esetben a' jog az erősebbé volna.

Hogy II. József eskü és koronázás nélkül uralkodott, még csak egy vonallal sem bizonyítja, hogy azért és az által Magyarország' függetlensége vagy önállása megszűnt.

Ha túri a' nemzet, hogy valamelyik fejedelem uralkodik egy ideig a' nélkül hogy megesküdt és megkoronáztatott volna, nem azt jelenti, hogy több jogai vannak, mint az előbbeni királyoknak, hanem jelenti a' nemzetnek gyöngeségét, bárgyuságát.

Ki birná azt megmutatni, ki tudna minket arról meggyőzni, hogy mivel X. vagy Z. nemzet azt határozta, hogy míg Y. nemzetség él, mindig abból az elsőszülött legyen a' király, az által az X. nemzet megszűnt független lenni?

Hiszen e' szerint sem Anglia, sem Franciaország, sem más akármely ország, hol az elsőszülöttségi királykodás be van hozva, nem volna független, önálló ország.

Midőn Magyarorszáiban a' trónörökös királylyá koronáztatik, teljességgel nem vétetik tekintetbe, hogy ő még más valamely országban fejedelem e; hol, minő czímmel, jogokkal van ékesítve, az nem tartozik a' magyarországi királykodhatáshoz, hanem éppenséggel úgy vétetik mintha ő sehol másutt fejedelem nem volna.

Az egész baj és félreértés onnét származott, mivel felséges királyaink külföldön szoktak lakni. Képzelmük, hogy megfordítva elejétől fogva itt laktak volna, úgy e senkinek eszébe sem juthat vala Magyarországot Ausztria' tartományaul tekinteni?

Képzelmük hogy valamely szerencsétlenség áll be (mit Isten ne adjon), hogy Ausztriát az orosz vagy francia meghódítaná, elfoglalná, 's felséges királyunk Magyarorszáiba jó lakni: akkor is Ausztriához tartozni mondanák bizonyos urak hazánkat?

Vagy képzelmük, hogy a' hét esztendő háborukor az ismeretes követelők elosztják vala magok közt Ausztriát 's

Mária Therezia királynőnk hozzánk jót volna, mi változás történt volna ezáltal országunk irányában? teljességgel semmi.

Maga tehát az, hogy a' király itt vagy ott lakik, az ország' önállóságán vagy nem önállóságán semmit sem változtat. Hiszen Hunyadi Mátyás királyunk is lakott Bécsben, azért nem kellett Magyarországnak Ausztriához tartoznia.

Tegyük, hogy királyaink' valamelyikének ifjabbik, vagy másodszülött fia valami módon Ausztriában uralkodni kezd, meg is koronáztatik, akár atyja' és az osztrák Rendeik kívánságából, akár pedig más indító okokból: a' trónörökös, vagy elsőszülött éppen úgy, olly szertartással, olly eskü mellett koronáztatik meg apostoli magyar királylyá, mintha Ausztriában semmi változás nem történt volna; mert hiszen nem föltétel az, hogy a' Habszburg nemzetségből csak úgy lehessen valamelyik herczeg Magyarország' királyává, ha Ausztriában is uralkodó; erre semmi tekintet nincs.

Szóval, midőn a' Habszburg nemzetségi elsőszülött a' magyarok' királyává koronáztatik, nem jó tekintetbe, létez e Ausztria vagy nem; az nem jó tekintetbe, hogy a' leendő apostoli magyar király fejedelme e még más valamely országnak vagy nem.

Itt csak arról van szó, hogy a' Habszburg nemzetség uralkodik Magyarország' trónusán, 's midőn valamelyik király meghal, törvényeink szerint annak elsőszülött fia dicsőítetik föl a' magyar szent koronával.

Midőn magyar eldődeink I. Lipót király' utódait a' magyar koronáról, és királykodhatásról biztosították, csak azt tették, a' mit a' még régibb ősök tettek Árpáddal; de arról egy szó említést nem tettek, hogy Magyarország' függetlensége, önállósága megszűnt.

De nem történt ez későbbben sem soha. Az illy törvényes intézkedés: „*az elsőszülött választás nélkül foglalja el a' királyi széket*“, soha nem jelentheti azt, hogy az ország független lenni megszűnt.

Vagy a' nemzet közakarattal tette I. Lipót alatt az elsőszülöttségi trónöröklést, vagy a' király ráparancsolt az országra és nemzetre 's tetszése szerint intézkedett ebben.

Ha az első áll, úgy a' társaság, a' nemzet előlegesen rendelkezett 's mintegy választott magának a' Habszburg családbul, tudillik választotta az elsőszülöttet, tehát ezt a' társaság teljes joga és szabadságánál fogva tette: ha pedig a' másik áll, hogy I. Lipót király meghódítván ez országot ráparancsolt a' nemzetre, hogy ne merészeljen senkit mást ezután királylyá választani, csak az ő családjából az elsőszülöttet, úgy természetesen meg kellett volna szünni hazánkban minden országgyűlésnek; elenyésztek volna a' régi törvények, mint akkor már érvénytelenek, midőn az uralkodó tetszés szerint parancsol rá a' nemzetre.

De minden municipium 's törvény úgy fenvan ma is, mikint volt hajdan, például Zsigmond király idejében, csak hogy a' törvények mai napig mindig szaporodtak.

Ugyan kérdem a' tek. Rendeket, ki birná a' roppant corpus jurisbul megmutatni (pedig abbol sokat megmutathatni ám), hogy azon actussal, midőn I. József az elsőszülöttségi jognál fogva ült a' magyar királyok' székébe, ez ország megszünt független lenni?

Ő éppen csak úgy ült az elhunyt királyaink' üresen maradt székébe, miképen ül akármelly más országbeli királyok' elsőszülöttje atyjába.

Tegyük, a' francziák' szomszédai, a' belgák nem intézkedtek úgy, hogy ha királyuk meghal ennek első szülöttje következék atya után, hanem az öreg király elhunyván a' francziák' királyát választják, 's pedig erre nézve olly kedvezéssel, hogy családjának elsőszülött tagja legyen Belgiomban mindenkor király.

Valjon magával hozza e ez intézkedés azt, hogy tehát Belgiom megszűnt önálló, független lenni? teljességgel nem, hacsak a' belgák egyszersmind azt is törvényileg ki nem mondják, hogy ők ettől fogva különországot nem képeznek, hanem a' francia birodalomnak kiegészítő részét teszik, 's csak Gallia, vagy la France név alatt akarnak értetni.

Mi sohasem mondtuk és határoztuk, hogy mi Ausztria alatt akarunk értetni; egyébiránt kárhoztassuk e másokban, ha apáink' ügyetlenségét hasznukra tudák fordítani? És ennél-

fogva még ezután sem lesz okunk azokra neheztelni, kik nekünk mézes madzagot huznak szánkba, de a' mézet magok kaptárába gyűjtik talán, hanem okoznunk kellend magunk gyávaságát.

Maga Napoleon a' nagy bitorló több országnak lön urává, és pedig nem választás vagy meghívás által, hanem meghódította azokat, és még sem értettek azon meghódított országok Gallia név alatt. Nem utáljuk e, hogy ennyire jutni hagytuk a' dolgokat? Vagy inkább csak engedtek jutni apáink, mert mi tisztába fogunk jöni, ha isten is úgy akarja.

A' hatalmas Angliának és Hannoverának egy közös fejedelmök volt, és e' két ország nem tön soha egy birodalmat; e' kettő együtt sem azt nem jelenté, hogy Brittaniam, sem hogy Hannovera-birodalom; e' két országnak két külön ministeriuma volt 's egyik a' másiktól legkevesbé sem függött. Így állunk mi Ausztria mellett törvényekben és papiroson, de praxisban összebonyolodtunk, miből azonban ki fogunk gázolni, mihelyt a' néppel a' nemesség összeolvad, 's Budán felelős kormányt organizál.

Már főlebb érintém, hogy a' fejedelem nem teszi az országot, hanem teszik: a' föld, a' rajta lakó emberek, nyelvükkel, törvényeikkel, intézkedéseikkel, alkotványukkal, 's más országok' népeitől különböző szokásaikkal, tehát nem a' fejedelemtül függesztetik föl, hogy mivel ő két országnak uralkodója, e' két ország egy statust tegyen.

És ebből világos, hogy, ha valamely nemzetnek olyan királya van, ki még más valamely népnek is fejedelme, az nem tartozván a' dologhoz, a' status' önállásában legkisebb különbséget sem tehet.

Ebből tehát természetesen az következik, hogy az egy fejedelem alatt levő két kormánynak tökéletesen elkülönözve kell lennie; mert a' két országnak külön érdekei össze nem olvasztathatnak, míg külön statusképen fenlétezni akarnak. Ha azonban valamely ország (mint a' magyar tevé) csak azért, mivel másik országgal közös fejedelme van, a' maga érdekeit elhanyagolja, a' másik ország' érdeke alá olvadni engedi, bizony arról senki más nem tehet.

Az életnek kisebbszerű példáiban naponkint, szüntelen látjuk, hogy majd ez, majd amaz visel egynél több hivatalt, de azok' hatásköre azért nem vág egymásba, hanem az érdekek tökéletesen elválasztatnak egymástól, és ugy képzeljük, ugy is kell képzelnünk, mintha mindegyiket más külön egyén teljesitené.

Igy például hogy csak egyet is említsek, József főherceg, az országnak nádorispánya, a' kir. Helytartótanácsnak elnöke, a' hétszemélyes (most már több személyből áll) fő-törvényszéknek szinte elnöke, Pestmegyének főispánya, a' kunoknak kapitánya, azért ezen különböző functiók nem zavartatnak össze: mindeniknek megvan a' maga köre, mindeniknek van saját érdeke, mellyek egymással föl nem cserélthetnek. Midőn a' nádor mint a' kunok' kapitánya fungál, ezek' érdekét kell szemé előtt tartania; midőn a' fő-törvényszék' ügyeiben elnökösködik, nem tárgyalhatja Pestmegye' dolgait 's a' t. Sőt miként tudjuk, nem teljesithetvén mindezeket tulajdon személyében maga, helyetteseket rendel, vagy nevez, kik aztán pontosan, világosan tudják mik kötelességeik. A' pestmegyei administrator sohasem avatkozik a' kunok' dolgába, vagy megfordítva a' kunok' kapitánya nem fogja Pestmegyének érdekeit tárgyalni.

Nézzük most ugyanezt nagyban, vegyük az országot magát. Ő Felsege a' király maga nem kormányoz, europa-szerte így van ez szokásban, hanem kormányoznak az erre fölállított egyének, szóval a' kormánytestület.

Magyarország' kormányzatának tehát teljességgel semmi összeköttetésben nem szabad lennie más ország' kormányával, miként Pestmegye' administratorának semmi köze nem lehet a' kunok' kapitányához, vagy a' Helytartótanács' helyettes elnökéhez.

Mit tesz a' mi kormányunk Budapesten (mert itt kell léteznie, ha abnormis állapotunkban maradni nem akarunk), ahhoz sem Osztrákország' kormányának, sem más országének semmi köze: mit mivel Osztrákország' kormánya Bécsben, ahhoz ismét a' mi budapesti kormányunknak semmi köze. Én a' józanész' sugallása szerint így szoktam okoskodni.

Azért tehát, midőn akár egyes hatóság, akár az egész országgyűlés Ő Felségéhez a' királyhoz szól, a' császári czímet, véleményem szerint, nem czélszerű használni.

Nekünk nincs császáruk, hanem királyunk. Temérdek bajainknak legnagyobb része e' kettőből származik, hogy a' császári czímet szükségtelenül használjuk, 's másik, hogy apostoli királyunk Ausztriában lakik.

És ennek mindkettőnek magunk vagyunk okai. A' nemzet hozhat törvényt, hogy Felséges királyunk hazánkban lakjék legalább váltogatva; azt pedig hogy császári czímet használjunk, semmi törvény nem parancsolja. De képtelenség nélküi törvény nem is parancsolhatná, hogy a' királyt császárnak czimezzük.

Igaz, tek. Rendek, Felséges királyunk' atyja boldogult Ferencz király, midőn 1804-ben „Ausztriai császár“ czímet vett föl, mandatumot bocsátott ki az egész birodalomba, minden megyénél megvan, Pesten ugyanazon évi augusztus 28-kán olvastatott fel, és ebben világosan parancsoltatik, hogy a' császári czímet is használjuk, de alkalmasint tévedés lehet a' dologban, mert ezen mandatum talán csak az ausztriai, vagy örökös tartományokhoz volt intézve.

A' tek. Rendek ismerni fogják ezen parancsot egész terjedelmében, tehát nem tartom szükségesnek előadni, hanem kénytelen vagyok rá egy észrevételt tenni hoszas. taglalása helyett.

Vagy ránk parancsolhat apostoli királyunk 's kívánságát vakon tartozunk teljesíteni, vagy nem parancsolhat reánk.

Ha az első állna, ugy alkotványunk, szabadságunk, jogaink megszüntek volna, törvényeink érvénytelenek volnának, mert parancsolni jogok nélküli szolgák irányában lehet csak: ha pedig a' második áll, tudnillik, hogy tetszése szerint nem parancsolhat, mivel alkotványos polgárok vagyunk, ugy a' császári czimnek használására sem kényszeritethetünk.

E' czim magábanvéve ártatlan dolog, ha az országgyűlés is kedvét találja benne, ám tegye; de az én alázatos véleményem szerint sokkal jobb volna részünkről nem használni.

ni, minthogy ezer meg ezer bonyolodásnak szolgál forrásaul, mit talán nem szükséges mutogatnom.

„Már azt csak nem kívánhatja senki, hogy fejedelmünk császári czimét ne használja, midőn még csak valamelyik gróf sem hagyja el a' magáét“ — mondhatják némelyek.

Hiszen ez áll, de csak azt bátorokodom vitatni, hogy nekünk nincs császárunk, hanem királyunk, és midőn mégis olly lélekismeretesen bibelődünk vele, hogy a' császári czim ki ne maradjon, magunk készakarva eszközöljük bonyolodásainkat.

Nem veszik e észre a' tek. Rendek, hogy mind azon emberekben, kik császári czimet használnak hazánkban, alkotványszerű szellem nem uralkodik, és ez nagy baj; egyes emberekről e' szellem átmegy hatóságokba, az aztán még nagyobb baj.

Az illyenekben eleinte csupán *nincs* alkotványos szellem, később alkotványellenes fejlődik ki. Ennek körülményeink közt természetesen következni kell.

Indítványozzák bár a' tek. Rendek, hogy királyunk hol lakása iránt törvényesen rendelkezni kell, hogy mi magyarok éppen annyi joggal kívánhatjuk köztünk lakását, mint az osztrák: tapasztalni fogjuk, hogy ugyancsak azok fogják jogos kívánságunkat merő képtelenségnek tartani, kik a' császári czimen gyermeki szeretettel függnek, 's bennök alkotványellenes szellem fejlekezett ki.

Tegyük hogy apostoli Felséges királyunk Budán lakik, hogy Őt jobban érdekli itt lakni, mint Bécsben — de ezt föltenni sem kellene, mivel a' királyoknak személyes érdekeik háttérbe szorulnak, ugyanis ők csak azon nemzetek' érdekeiért elnek, mellyeknek fejedelmeik — azonban tegyük mégis, hogy Felséges királyunk Budán lakik, Ő maga tetzése vagy szeszélye szerint nem uralkodhatik, mert az alkotvány és törvények korlátozzák, tehát csak a' hozott törvények' megtartására ügyel, azokat szigoruan végrehajtja.

Azonban gyakorlatbul tudjuk, 's europaszerte úgy jött szokásba, mint fölebb is már érintém, hogy maga a' király

nem is hajtja végre a' törvényeket, maga nem is kormányoz, hanem a' kormány, a' mint már megkülönböztetém.

Tehát most vegyük úgy, hogy sem a' magyarok külön, sem az osztrák, sem pedig e' két nemzet együtt nem határoznak bizonyosat a' fejedelem lakása felől: tökéletesen mind-egy, bárhol lakják maga a' fejedelem, csak a' kormánytest, a' végrehajtó 's igazgató ministerium létezzen az országban.

Nálunk tehát tulajdonképen nem is az a' legnagyobb baj, hogy Felséges királyunk nem lakik Budán — ámbár nincs magyar, kinek egyik legfőbb vágya az nem volna, hogy apostoli koronás fejedelmünk hazánkban lakják —, hanem az, hogy kormányunk nincs Budán, miként a' dolgok' természete szerint kellene lenni, vagy inkább az, hogy tulajdonképen nincs is kormányunk; mert a' budai kir. Helytartótanács akármi más inkább, mint független, önálló országhoz méltó kormány; ennek hatalma nincs, hanem a' Bécsben létező magyarnak nevezett kancellariától függ, ez meg Ausztria' kormányának alája rendelve lenni látszik.

Igy nem tudjuk mellyik, és hol van a' mi saját magyar kormányunk. Mennyi baj származik ebből!

A' dolgok úgy fejlődtek ki az országokban, hogy a' fejedelmeken kívül vannak a' tulajdonképi kormányok, ministeriumok, így kellene nálunk is lenni, még akkor is, ha koronás fejedelmünk maga is itt laknék.

Éppen a' dolog' természete hozza azt is magával, hogy a' hol maga a' fejedelem nem lakik, még valódibb, szilárdabb, nagyobb hatásu kormány, 's helytartó, vagy királyhelyettes is legyen. És ilyen nálunk nincs, névszerint van illyes valami, de hatás nélkül.

Innét van aztán, hogy a' kormányzásban, a' végrehajtásban és mindenben hibák, visszaélések vannak.

Ha Magyarországnek Budán központosult erőteljes és intézkedéseiről felelős kormánya volna: e' hazában bonyolódások nem léteznének, akkor e' haza Europa' legvirágzóbb országainak egyike volna.

Ezt pedig a' nemzet minden költség nélkül csupán szilárd akarattal eszközölhetné. De boldog isten mint téved az

ember akarata ellen is! Nemzetről beszélünk, holott ez országban nemzet addig nincs, míg a' nép' érdekével a' szabados osztályok' érdeke egygyé nem olvad.

Milly szépen illik e' kettő öszsze: magyar nemzet, magyar kormány!

A' miként a' csupán nemesség nemzet is, nem is: úgy akár a' budai Helytartótanácsot, akár a' bécsi kancellariát veszszük, az, magyar kormány is, nem is. A' millyen a' jó nap, olyan a' fogadj isten, mondjuk példabeszédben; azaz más szavakkal: a' millyen a' magyar nemzet, olyan a' magyar kormány.

Látjuk hogy ott is, hol maga a' király vagy fejedelem lakik, testület végzi a' kötelességeket: hát ott hol a' király nem lakik, vagy mikor másutt lakik, nem végezheti szinte kormánytestület a' kötelességeket?

Azok' állítása tehát semmit nem nyom, kik mondják, hogy azon ország, hol a' fejedelem nem lakik, azon országtól függ természetesen, mellyben a' fejedelem lakik.

Józanész szerint kénytelenek vagyunk azt erősíteni, akár lakik ben az országban a' fejedelem, akár nem, az ország tökéletesen független, önálló lehet, csak a' társaság által hozott törvények szerint igazgató kormánya legyen keblében.

De ebből aztán természetesen, szükségképen következik az, hogy az illy kormánynak a' társaság' érdekében kell működnie.

Mivel az emberek nem mindig gondolkodnak, vagy ha gondolkodnak is, nem mindig logikailag, néha a' dolgokat szavakkal és megfordítva fölcserélik. Így csusznak be aztán nagy következésű tévedések.

Igy mondják aztán a' ferdén, vagy éppen nem gondolkodó emberek: Magyarország a' Habszburg nemzetségnek elsőszülöttségi jognál fogva örökösödési birtoka, holott ezt megfordítva így kell mondaniok: Magyarországnak törvényesen meghatározott örökösödési fejedelme a' Habszburg nemzetség' elsőszülöttje.

Ugy gondolom e' két kitétel közt akkora különbség van, mint ég és föld közt.

Bár a' Habsburgi nemzetségből az elsőszülött az ország' korábbi határozatából választás nélkül foglalja is el a' magyar királyok' székét: Magyarország azóta is csak olly törvényekkel és alkotvánnyal él, mint azelőtt.

Léteznek német nyelven olly könyvek, mellyekben az vitattatik, hogy I. Lipót óta hazánk nem független, hogy constitutionk megszűnt, hogy a' császárnak alattvalói, jobbagyi vagyunk, mivel II. András által adott aranybullának záradéka eltöröltetett, 's mivel az országgyűlési Rendek szolgálai alázatossággal kénytelenek könyörögni, hogy törvényjavaslataikat a' császár kegyelmesen jóváhagyni méltóztassék, és hogy ha a' császárnak nem tetszik, a' törvényjavaslatból semmi sem lesz.

A' németek közül sokan ezen iratoknak minden pontját kétségbe sem vonható igazságnak veszik, és meg kell vallanunk, hogy nagy ellenmondás is az: törvényhozóknak nevezetni 's legmélyebb szolgálai alázatossággal könyörögni, hogy a' király a' törvényjavaslatokat jóváhagyni kegyelmeskedjék.

No de ezt nem kell illy szorosan venni, mert csupa formalitás; milly hangon irjanak a' törvényhozók, meghatároztva nincs, tehát egyeniségtől, vagy legfőlebb a' tollvivő írásmódjától függ. Más országban is megvan az illy formalitási hang, mért jelentsen tehát éppen nálunk nem függetlenséget?

Igaz ebből temérdek nyomoruság származik, de ha majd a' törvényhozás átlátja, hogy ez veszedelmes következtetésű 's a' törvényhozás erősebb lesz, tudnillik midőn az egész népnek, a' 15 millionak összes képviselőiből állandó akkor e' formalitási hangot könnyen megváltoztatja, de változik e' hang már most is, csak egy országgyűlés folyama alatt is észrevehető.

Azonban mi ama német irók' állításainak többi pontjait illeti, azokat egyenesen tagadom, 's hogy a' záradék eltöröltetéséből semmi sem következik az alkotvány és függetlenség ellen, igyekszem bebizonyítani.

Ha születése, nem pedig a' törvényhozók' határozata, és a' koronázási eskü adnák meg a' királyfiúnak országlási jogát: mihelyt valamelyik közülök azon korra jutna, mellyben esze 's ereje kifejlett és elég ügyességgel is bir a' nép hajlandóságát, vagy legalább a' nép' egy nagy részének hajlandóságát, bizodalját megnyerni: atyját a' trónrul leültethetné, vagy ha ezt tenni nem akarná, más koronát csináltatna maga fejére, vagy nem is ragaszkodnék e' szertartáshoz, hanem minden cerimonia nélkül uralkodni kezdene, mert hiszen ő már csupán születésénél fogva szinte olly király volna mint atya: 's ha talán erősebb volna, és némitisztelettel nem viseltetnék atya iránt, azt minden bizonynyal meg is tenné.

A' kik tehát azt állítják, hogy a' születés adja meg a' királykodhatást, vagy legfőkép csak az; kénytelenek megengedni, hogy a' királyfi jogosan kezd uralkodni még atya' életében, mert ő született király.

De ezt talán nem akarják állítani a' született király' védői? jól van, akkor szükségkép az következik világosan, hogy tehát a' törvények, a' koronázás, az eskü teszik királylyá; a' születés maga semmi, és ha van is nyomatéka a' születésnek, tulajdonkép nem magában a' születésben van, hanem a' nemzetnek határozatában, melly a' születést megelőzte.

És e' határozat is csak egy részét teszi a' királykodhatási jognak, csak a' készületet teszi meg előre, maga a' koronázás és eskü a' lényeg.

Ha nem a' nemzet határozta törvényre kellene főkép támaszkodni, hanem a' születésre: akármellyik más országbeli királyfi is jöhetne és kezdetne magyarok' királyaul föllállani, mondhatván: hiszen én születésemmél fogva király vagyok.

Nem látjuk e, hogy azok' okoskodása rogyik, kik a' születésből származtatják a' jogot királykodhatni.

A' nemzetek tapasztalták, hogy ha akkor választanak királyt, midőn az előbbi már meghalt, szakadások támad-

nak, pártok keletkeznek, miből aztán polgári háborúk következnek.

Hogy az illyképen kitörni szokott vérontásoknak elejét vegyék, módokról gondolkodtak; annak eredménye lön, hogy előre meghatározták még születése előtt, ki legyen a' király. Így tön a' magyar nemzet is; tehát ez tulajdonképen előleges választás.

Midőn akármelley öreg király meghal, az ifju herczeg csak úgy tart számot a' trónra, mint *már régen* megválasztott; így van nálunk is.

Jobb e a' nemzeteknek ezen most szokásban levő örökösítési módja, nem akarom vizsgálni, de alább visszaszajóván rá némelleyeket el fogok mondani.

Nézzük most a' törvénykönyvet, 's kezdjük meg I. Lipóttal, mivel elleneink szerint éppen ő benne szünt meg függetlenségünk.

Nekem különösen a' józanész szokott fegyverem lenni, miszerint azt nyilatkoztatom, hogy habár valamellyik nemzedék egyet vagy mást határozza is, könnyű megmutatni, hogy az utána következő nemzedéknek szinte megvan azon joga, hogy valamit határozzon, vagy az ősök' határozatát megtartsa, ha neki úgy tetszik, és ezt bizonyítja minden nemzedék, sőt majdnem minden országgyűlés is, a' midőn vagy egészen új törvényt hoz, vagy régit töröl el, vagy módosít rajtok.

Ha nem volna a' későbbi nemzedéknek éppen olyan joga mint a' korábbinak, sem új törvényt nem hozhatna, sem régit el nem törölhetne.

E' szerint ha hozattak volna is a' régibb időben, például I. Lipót, I. József, vagy akármellyik király' idejében olly törvények, mellyek a' mostani kor' kívánatának többé meg nem felelnek, valamellyik országgyűlés azonnal eltöröli, mihelyt neki tetszik, 's ha csakugyan vannak olyanok, 's még sem töröltettek el, azt jelenti csak, hogy az országgyűlés elavultaknak még nem tartja, és korántsem jeleni azt, hogy az országgyűlésnek nincs joga azokat eltörölni. Ezt állítani szörnyű képtelenség volna.

De maradjunk előbb csupán a' törvények mellett, nem világlik e ki azokbul is legtisztábban függetlenségünk?

A' törvényeket és diplomákat, mellyek koronázáskor készültek, nem fogom egész terjedelmökben előadni, hanem csupán a' függetlenséget és önállóságot biztosító helyek' értelmét adom magyarul. A' ki kételkedik arról, valjon igazán értelmeztem e, hasonlitsa össze az eredeti latinnal.

Azon diplomában, mellyet I. Lipót 1655. megkoronázatásakor kiadott, 's egyszersmind 1. törvénycikkelyül szolgál, ezeket olvassuk.

„Ezen királyi (tehát nem császári) diploma által biztossá teszi Magyarország' Rendeit, hogy *szabadságaikat szentül és sértetlenül megtartja.*“

'S a' Karok és Rendei jónak látták ez oklevelet törvénycikkelylyé emelni.

„1. §. Mi Leopold, Isten' kegyelméből Ausztriának Nagyhercege 's a' t. jelen oklevelünkben megismerjük és mindazoknak, kiket a' dolog illet, tudtukra adjuk, hogy Nemes Magyarországnak prelatusai, bárói, magnásai és minden egyéb Karai és Rendei Minket ősi szokás szerint és mindenkor fentartott szabadságuknál fogva királyukká önként és mindnyájoknak közakarattal választottak.“

Elből elég világosan kitünik, hogy függetlenségünk legkisebb csorbát nem szenvedett.

„2. §. Hogy Ő Felsége az országnak mind valamennyi *szabadságait*, mentességeit, szabadalmait, határozatait, *jogait* és szokásait, ugy szinte II. Mátyás király' ideje előtt és után hozott minden törvénycikkelyeket minden pontjaiban *szentül megtartja* 's mások által is megtartatja.“

Innét sem tetszik még ki, hogy az önállóság sértve volna.

„4. §. Midőn Magyarország' ügyei, és a' meghódított részekéi (tehát nem társországnak tétetik itt Horvátország) intézendők el, azokat az 1608. évi kilencedik és tizedik törvénycikkelyek' értelme szerint magyarok végzik el.“

Nem azt jelenti e ez, hogy Magyarország' külön kormányának kellett volna már akkor lennie? Minek az ujabb-

nál újabb törvények, ha a' régiek is elégségesek, csak végrehajthatnának?

„22. §. Mellynek nagyobb hitelességeül és bizonyítványaul ezen levelünket tulajdon kezünkkel aláírtuk és pöcsétünkkel megerősítettük. Költ királyi Pozson városban (tehát még itt nem mondatott: *in arce nostra, a' mi városunkban*) junius 25-kén ezer hatszáz ötvenötben.“

De azt mondhatják függetlenségünk' ostromlói, hogy nem ekkor szünt meg az önállóság, hiszen itt még minden rendén van, hanem későbbben mikor II. András' bullájának záradéka eltöröltetett 's I. József öröklésképen foglalá el a' királyi széket.

Vizsgáljuk az akkori eseményeket.

Mielőtt azonban I. Lipótnak-fia számára és minden utódai részére is királyaink' koronáját biztosító oklevelét néznők, helyén lenni gondolom egy legnevezetesebb, legfontosabb, de mégis egészen elhanyagolt törvényczikkelyünket felhozni, mellyből kitünjék, hogy magunk vagyunk okai bonyolódásainknak és bajainknak.

A' soproni országgyűlésen 1681-ben hozott egyéb törvényczikkelyek közt ez van:

„Negyedik törvényczikkely. Ő Felségének beleegyezésével határozatott, hogy a' törökkel kötendett béke és minden magyar ügyek fölött az 1608-diki koronázás előtt hozott 2-dik törvényczikkely; és a' királyi diplomának (Lipótnak oklevele értetik és nem mondatik császári) 3. és 13. pontjai szerint, ugy szinte az 1613-diki 25; — 1630-dik évi 29; — 1635-diki 28; — 1655-diki 50; — 1659-diki 8 törvényczikkelyek' értelmében a' magyar *consiliummal végezzen és határozzon.*“

Már rossz jel volt, hogy e' törvényt kellett hozni, de még rosszabb, hogy általa sem jöttek észre, 's nem gyantották a' magyarok, mennyire bebonyolódnak majd ügyeink, ha szorosán elkülönözve a' magyar kormány nem lesz, 's arról is nem intézkednek, hogy a' király hazánkban lakjék.

Ezen törvénycziknek egyik pontja így hangzik:

„3. §. A' török udvarnál levő császári követen kívül

egy született magyar is lakjék; így azon udvarhoz való követségekben Magyarország' ügyeit született magyar követ végezze, ki a' császári követtel egyenlő hatalommal birjon, 's neki utasításokat a' magyar consilium (vagy kormánytanács) adjon az 1655-diki 50; — 1630. 36; — 1647. 74: — 1649: 7 törvényczikkelyek' értelme szerint, mellyek ezennel megújítatnak.“

Akkor időben még nem szoktak minden udvarnál követeket tartani, hanem csak ott a' mellyekkel több végezni valója volt az országnak, de világos ebből, hogy Magyarország' részéről külön követ ment a' törökhöz, 's ment volna más udvarhoz is, ha szükséges volt volna.

De világos tovább ebből az is, hogy az említett magyar consilium a' külön magyar kormánynak egy neme volt. Miért nem tartották ezt fen eleink? azóta olly derék felelős kormány fejlődhetett volna ki belőle, millyet csak kívánhatunk.

Másik törvényczikkelye ezen soproni gyűlésnek így szól:

„Tizenharmadik t. ez. A' magyar kamara nem függ a' bécsi udvari kamarától; mire nézve az 1609. 21, — 1622: 18; — 1655: 11, és más ott idézett törvényczikkelyek megújítatnak 's ezen említett törvényczikkelyek ellenére becsusztott, minden az ország' jogait sértő 's eddig elkövetett visszaélések eltöröltetnek, a' kamarától minden idegen tisztviselők elmozdítatnak 's a' t.“

Világosan kitűnik ebből a' kamara' függetlensége is; 's még eddig az önállóság kétségbe nem vétethetik. De mi a' régi jó törvényeket nem tartjuk meg, nekünk mindig új törvények kellenek. Megtartatnak e? arra nem ügyelünk. Természetesen aztán mondhatják elleneink, hogy függetlenségünk megszűnt, mert még kevésbé tekintik a' t. ez. mert minek is, ha magunk semmit sem adunk rájuk, hanem a' gyakorlatból okoskodnak; vagyis felhozzák magokat a' tényeket, utasítanak az életre; hol aztán a' függetlenség nem olly világos színben tűnik ki.

A' pozsoni 1687-ben I. Lipót alatt tartott országgyűlé-

sen, a' midőn I. József megkoronáztatott, fontos tartalma tör. cz. készültek, mindenki olvashatja a' corpus jurisban.

A' törvényeket megelőző bevezetésben ezek fordulnak elő:

„1. §. Hogy midőn a' *mi Magyarországunk* boldogságát egyéb gondjaink közt eszközölni igyekeznénk, üdvösnek láttuk 1687 évi szent Lukács napjára szabad királyi Pozson városunkba gyűlést hirdetni, 's arra minden praelatus, báró, mágnás és nemes urakat, valamint mondott Magyarországunknak és *kapcsolt* részeinek minden Karait és Rendeit összehíni, hol Magunk is jelen levén főherczeg József elsőszülött fiunkat az ő'k' örökösödési királyukká megkoronáztatni szándékozván 's a' t.“

E' bevezetést csak azért tartám szükségesnek idézni, mivel itt némelly szó fordul elő, mellyek a' diplomában nem voltak 's mellyeket az akkori Rendei vagy észre nem vettek, vagy ha igen, abból semmi rosztat származhatni nem gondolván csupa ártatlan formalitásnak nézték; és a' feltűnő szavak ezek:

„A' *mi Magyarországunk*, a' *mi kir. Pozson városunk*, a' *hozzákapcsolt* részek“.

A' török kiűzetve levén hazánkból a' Rendei kissé örömittasok valának 's így történhetett, hogy a' nagyon alkalmas időben használt szavakon figyelmük át sikamlott.

Ha előbb a' diplomában nem mondatott: *regnum nostrum*, *civitas nostra*, e' későbbi országgyűlésen sem használtathatik, mert hiszen sehol a' köpczös törvénykönyvben csak egy betűt sem találunk arról, hogy a' nemzet ez országot valaha a' királynak adta volna.

Nem olly szorosán kell azon kitévelt venni, mert hiszen az csak formalitás, mondhatják a' visszaéléseknek örökös védelmezői. Elhiszem, de ha ez csupa formalitás, mért nem használtatott a' diplomában is? És parancsolhatni e' a' véleménynek, hogy mások is csupán formalitásnak vegyék? Azon német irományokban, mellyeket említettem, e' szavakat már nem formalitásnak látszanak venni, hanem sokat építenek rá.

Nem is képzeli az ember, milly csekély dologbul származnak néha a' legnagyobb bajok.

A' diplomában áll: meghódított részek (partes subjectae), itt pedig kapcsolt részek. A' minap 1844-ben volt országgyűlés eléggé tanusítandja a' késő kornak, milly következése van, hogy illy fontos szavakat csekélységeknek veszünk; értem, Horvátország' eszélytelen követeléseiből támadt szomorú vizályt.

Az első törvénycikkelyből kiemelendő.

„2. §. Ő Fenségét jövendő királyukká és légkegyelme-sebb urukká, miután a' diplomába szót tör. cikkelyeket 's a' hozzájuk csatolt esküformát elfogadta, közakarattal és fölkiáltással ősi szokás szerint megkoronázták.“

Itt a' függetlenség még mindig fenvan, tehát önállá-sunkat csak roszakarónk hozhatja kétségbe; de előbb az ausztriaiától különböző felelős kormányunknak kell Budapes-ten lenni.

Az örökösödési jognál fogva első koronás király' esküje így következik:

Mi József, Isten kegyelméből Magyarországnak királya 's a' t. esküszünk az élő Istenre, a' boldogságos szüz Mári-ára és Istennek minden szenteire: „hogy Mi az Isten' anya-szentegyházát, a' praelatus, báró, nemes urakat, szabad ki-rályi városokat és az országnak minden lakosait, az ő sza-badságukban, sérthetlenségökben, jogaikban, szabadal-maikban, ősi javaikban helybenhagyott (azaz törvényesült) szokásaikban, *miként országgyűlésileg a' Rendek közmegegye-zése és királyi jóváhagyás által értelmeztetik* fentartjuk, mind-nyájoknak az igazságot kiszolgáltattuk; hajdan felséges II. András király' decretumait (kivevén a' 31 cikkely' záradé-kát, melly így kezdődik: *Hogyha pedig Mi 's a' t. egész addig: mindenkor szabadságában álljon*) megtartjuk: a' mi Magyarországunknak és a' hozzá bármi czim alatt és jognál fogva tartozók' határait el nem idegenítjük, sem kisebbiteni nem fogjuk, sőt inkább mennyire tehetségünkben lesz, na-gyobbítjuk és terjesztjük, 's mind azt megteszszük, mit a' közjóra, minden Rendeknek becsületére, és az egész Ma-

gyarországunk' hasznára igazságosan tehetünk. Isten Minket ugy segéljen és minden szentek."

A' második tör. cikkelyben az érdemek számláltatnak el, mellyek végett Lipót' elsőszülöttének örökösödés szerint uralkodhatni Magyarországnban jog adatik; ezek után következik az:

„1. §. Ennyi jótéteményeknek megismerésére és örök hálájok' emlékezetére említett minden Karai és Rendei ez országnak és kapcsolt részeinek kinyilatkoztatják, hogy mostantól fogva jövendőben senkit mást nem, mint fön czimzett császári királyi Fenségének ágyékából származandó férfi örökösök közül az elsőszülöttet tekintendik királyuknak és uruknak, de valahányszor illy koronázás szükséges leszen, azaz minden uj király tartozik kiadandó diplomájával a' törvénycikkelyeket jóváhagyni, vagyis királyi biztosítását adni, esküjével megerősíteni ollyképen, miként ősei tették, országgyűlésileg magát ez ország' határain belül törvényesen megkoronáztatni."

Mit tettek itt a' törvényhozók? nem mást mint biztosították a' királyt, hogy mindig ezen ő nemzetségéből az elsőszülöttet ismerendik el királyukká: 's mit a' király? nem mást, mint esküvel fogadta, hogy a' nemzetnek ősi szabadságát 's minden jogait sértetlenül és szentül megtartja.

Arról egyetlen egy szó nincs, hogy Magyarország' függetlensége, önállása megszűnjék, 's hogy csak Ausztria név alatt forduljon elő.

A' mi pedig az emlékezetes András király' záradékát illeti, az eltöröltetett, igaz. De tegyük, hogy azon pont maig fennvolna, nem a' józanész mondaná e, hogy az eltöröltessék? Tegyük még azt is, hogy őseink a' Habszburg nemzetségből származott elsőszülöttre nézve, semmit sem határoztak, hanem választanók a' királyt tetszés szerint akármelly nemzetsegből: nem kellene e éppen a' haza' szent érdekében az említett záradékot eltörölni?

Minő status volna az, hol minden egyes ember feljósítva lenne a' királynak ellene szegülni?

Hiszen e' záradék szerint minden hóbortos ember az

egész társaság fölött garázdálkodhatnék, mihelyt ő úgy látná, hogy a' király valamely tör. cziket áthágott, holott talán senki, vagy a' nemzetnek legnagyobb többsége semmi törvénytést nem látna is.

Ki e' záradéknak eltörlését siratni tudja, vagy sajnálja: annak fogalma sincs a' józan társaságról.

Tegyük, hogy a' társaságban az elnök, vagy legfőbb hivatalnok, vagy a' király meg nem tartja a' törvényeket, vagy meg nem tart azok közül némelyeket: minden záradék nélkül is természeti joga van a' nemzetnek a' királyt hivatalából letenni, mihelyt az, esküvése ellen a' nemzet által hozott törvényeket tapodja.

Mert sem Isten, sem az egész többi emberiség józanul, mint méltányos, mint jogosságos emberek nem kényszeríthetnék a' társaságot arra, hogy olly királyt ismerjen és tartson fejedelmének, ki a' társaságnak tett esküjét megszegi, kigunyolja, a' társaság által hozott törvényeket gázolja 's a' t.

Hogy a' hiányos, vagy éppen rossz szerkezetű társaságban az illy záradéknak, millyenről itt szó volt, igen sok és nagy hasznai vannak, tagadni alig lehet, mert a' királyi fiscus nem fogathatja mingyárt be az embert, mihelyt bátor szót emel a' törvénytést ellen, habár a' királyt, mint törvényt áthágót vádolta volna is: de a' józan szerkezetű társaságban, vagy lehető jó alkotmányos országban az illy záradéokra teljességgel nincs szükség, mert magától értetik, hogy a' ki a' törvényt meg nem tartja, bárki legyen az, fejedelelem vagy koldus, a' bekötött szemű igazság' ítélőszéke elébe idézendő. — Ha ez alól a' fejedelelem ki van véve még azon esetre is, ha a' törvényt tapodja, akkor ő nem törvények szerint uralkodó fejedelelem többé, hanem önkényű zsarnok, 's a' társaság nem társaság, legalább nem szabad polgárokból álló társaság többé, hanem szolgasereg.

Mondom, midőn a' király meg nem tartja a' nemzet által 's az ő hozzájárulásával is hozott törvényeket: nem azt jelenti, mintha neki joga volna azokat áthágni, vagy mintha a' nemzetnek nem volna joga őt feleletre vonni, hanem azt, hogy a' nemzet gyöngye, elkorcsosult, erőtlen, 's talán

gyáva; 's ekkor az úgy nevezett ököljog, vagy erőszak van életben.

Midőn a' társaságnak csak $\frac{2}{3}$ -a is nem lát a' király' tetében törvénysértést, az $\frac{1}{3}$ résznek már csak a' közönséges okosság szerint is meg kell nyugodnia a' kétharmad résznek véleménye mellett, vagy akaratában; mert azt csak föl nem tehetni, hogy a' kétannyi többség magának kárát kívánja; pedig ha a' király törvénysértést követne el, 's a' $\frac{2}{3}$ rész népesség ezt megismerve túrné, maga ká át kívánná, vagy eszközölné, a' mi képtelenség.

Igy igen könnyen és természetesen megnyughatik a' kis rész a' nagy többség' véleményében, mert tudnia kell, hogy bizony a' sokaság a' maga hasznát kívánja és előmozdítja. Következik tehát, hogy a' záradék fölösleges.

Nem ismerjük e más nemzetek' alkotmányát és van e oda függesztve záradék? Nincs sehol. Ha pedig ez olly szükséges volna, bizony más nemzetek sem mulasztanak el alkalmazni.

De legyen a' záradék hasznos vagy káros, nem tartozik ide, mert illyennek lététől vagy nemlététől nem tételeztetik föl valamelly nemzetnek függetlensége vagy önállósága.

Más nemzeteknek sincs illy záradéka, 's azért nem függetlenek e? Ugy e nevetséges volna ezt állítani? Mit vesztünk volna tehát csupán mi magyarok függetlenségünkől az által, hogy olly valami töröltetett el, mi a' legfüggetlenebb nemzeteknél nem is volt soha?

Még eddig tehát sehol nincs nyoma, hogy őseink függetlenségük' megszüntetésén munkálkodtak, törvényesen rendelkeztek volna. Lássuk a' többi királyokat is, nem esküdtek e mindnyájan meg régi alkotványunk' megtartására?

Ugyanis III. Károly' esküje majd szórul szóra az, mi I. Józsefé vala.

„Mi Károly (VI) Isten' kegyelméből választott római császár 's a' t.: esküszünk az élő Istenre és az ő szent anyja boldogságos szüz Máriára és minden szentekre, hogy Mi Istennek anyaszentegyházait, az egyházi főurakat, bárókat, nemeseket, szabad kir. városokat, és az országnak minden

lakosait előjogaikban, szabadságukban, jogaikban, szabadalmaikban és ősi javaikban, 's törvényesült szokásaikban megtartjuk, a' miként! azokrul királyi jóváhagyás mellett a' Karok és Rendek diaetán határoznak, az igazságot mindenki iránt kiszolgáltattjuk: hajdan felséges András király' decretumát (kivevén és elhagyván annak 31 pontjából az így kezdődő záradékot: *Ha pedig Mi's a' t. egész addig: mindenkor szabadságában álljon*) megtartjuk; az országnak és hozzákapcsolt részeknek határait el nem idegenítjük, sem nem kevesbitjük, hanem inkább tehetségünk szerint mindent megteszünk, mi ez országnak hasznára szolgál. Isten Minket úgy segéljen 's minden szentjei“.

Ezen esküforma után következik az akkori országgyűlésen hozott törvényeknek harmadik cikkelye, mellyből a' kormányzást illető pont így szól:

„1. §. Magyarország egyébiránt nem máskép, hanem az eddig hozott 's országgyűlésen még ezután is hozandó törvények szerint kormányoztathatik“.

Ha nem függetlenségünk' érdemében szólnék, hanem éppen ellenkezőleg, még sem tudtam volna igazságszeretetem mellett mást kiokoskodni az eddigi törvényekből mint azt, hogy még eddig Magyarország tökéletesen független.

Igaz, csuszták be a' törvénykönyvbe némelly kitételek, ilyen például a' többi közül: „haereditarium Regnum“, miből azután elleneink azt következtetik, hogy a' Habszburgi család ez országot tulajdona gyanánt örökli, mint valamelly pusztát a' rajta levő juhokkal és gulyával és ménessel együtt; de hiszen hadd örüljenek szegények, kik a' „haereditarium Regnum“-ban illyet lenni hisznek.

Mária Thereziának minden eldődei által megtartatni szokott mód szerint kiadott diplomájából (melly az 1741-ben pozsonyi országgyűlésen hozott törvénycikkelyeknek másodikát teszi), szinte csak némellyeket idézek föl; mert a' ki bővebben akar értesülni, magát a' törvénykönyvet tetszés szerint olvashatja.

A' diplomának harmadik pontja így hangzik:

„3. §. Először, . . . hogy Magyarországnak és kapcsolt

részeinek minden szabadságát, előjogait, szabadalmait, határozatait, közjogait, törvényeit és szokásait, mellyeket az előbbi boldog emlékezetű királyok megtartottak és megerősítettek, úgy szinte a' jövődőben hozandottakat megerősíteni és megtartani fogjuk. . .“

„7. §. Ötödször: Miként már előbb megmondattott, valahányszor jövődőben országgyűlésileg illy királyi koronázás fordul elő Magyarországhban: mindannyiszor utódaink, az ujonan megkoronázandó királyok, jelen diplomaticai biztosítást előrebocsátani, 's fölötte esküjököt letenni tartoznak“.

„9. §. Igérjük és biztosítjuk a' Karokat és Rendeket királyi szavunkkal, hogy mind azt, mi előrebocsátatott, mind magunk megtartjuk, mind pedig mások által megtartatni fogjuk“.

Az e' törvénycikkelybe belefoglalt királyi eskü a' következő, tulajdonképen ugyanaz, mellyet az előbbi királyok letettek.

„Mi Mária Theresia, Isten kegyelméből Magyarországnak 's a' t. királynője (vagy nőkirálya) . . . esküszünk az élő Istenre, az Isten anyja boldogságos szűz Máriára és minden szentekre: hogy Isten' anyaszentegyházait, az egyházi főurak, bárók', magnások', nemesek', szabad kir. városok', és az ország' minden lakosainak szabadságát, jogait 's a' t. (miként az előbbi esküformákban) megtartjuk. . . Isten Mincket úgy segítjen és annak minden szentei“.

II. Józsefről semmi sincs a' törvénykönyvben, ő magyarok' királyaul el nem ismertetvén.

Következik II. Lipót' diplomája, mellynek első pontjában ő szinte az előbbiek' módjára Magyarország' szabadságát fentartani törvényesen köteleztetik.

E' diploma 2-dik törvénycikkelyül szolgál, mellyből legyen csupán az első pont, aztán az eskü kiemelve.

„Először: hogy. . . Magyarországnak és kapcsolt részeinek minden szabadságát, előjogait, privilegiumait, határozatait, közjogait, törvényeit 's a' t. 's a' t. szentül megtartjuk és mások által is megtartatjuk“.

„Mi második Lipót, Isten' kegyelméből választott római

császár 's a' t. és Magyarország' királya, esküszünk az élő Istenre, boldogságos szüz Máriára és minden szentekre, hogy (röviden mondván) Magyarországnak minden szabadságát, 's jogait (az ismeretes záradékot itt is kihagyva) megtartjuk. . . Isten Minket úgy segéljen és minden szentjei“.

„Tizedik törvénycikkely (a' függetlenségről). Az ország' Karai és Rendeinek fölterjesztésére, Ő Felsege megismeri, hogy . . . Magyarország' kapcsolt részeivel együtt szabad és független ország, azaz semmi más országgal és nemzettel függésben nincsen, hanem magának saját önállása, és alkotványa van, minélfogva törvényesen koronázott királya által tulajdon törvényei szerint, nem pedig más országok' módjára kormányoztatik“.

Mostan uralkodó apostoli Felseges királyunk' édes atyja I. Ferencz 1792-ben Budán tartott országgyűlésen ugyanazon szavakkal irt, kimondott esküt tette le, mit elődei, 's az ország' függetlenségét bizonyító diplomája szinte második törvénycikkelyül szolgál.

„Mi Ferencz, Isten' kegyelméből Magyarország — — királya . . . esküszünk az élő Istenre, boldogságos szüz Máriára és minden szentekre, hogy (elszámlálatnak mind azok, mik az előbbieke' esküjében, és éppen azon szavakkal, melyekkel az előbbi királyok) Magyarország' szabadságát fentartjuk . . . Isten Minket úgy segéljen, és minden szentei“.

Helyén lesz itt amaz intézvényre is tekintettel lenni, mellyet boldogult Ferencz király akkor bocsátott ki, midőn Ausztriában császári czímet vett föl; mellyben világosan ki van téve:

„E' czímet azonban olly módon vesszük föl, hogy minden országaink, fejdelemségeink és tartományaink azon czimeikkel, constitutioikkal, szabadalmaikkal és jogaikkal éljenek, mellyekkel ekkorig változatlanul éltenek“.

„Harmadszor: Minthogy pedig mind azon országokban, mellyekben örökösödés szerint uralkodunk, miként előre bocsátva van, alkotványos czimeiknek változatlanul kell maradniok, mint eddig volt: ezt különösen a' mi nagyon kedves Magyarországunkra és kapcsolt részeire értjük“.

„Megemlékeztvén koronáztatási diplománkról, melyben a' magyar nemzetet biztosítottuk, hogy a' Mi nagyon kedves Magyarországunk' és kapcsolt részei jogainak, törvényeinek és alkotványainak sértetlenül kell maradniok“.

Ezen intézvényből nem birná senki egyenes és igazságos uton kieroszakolni függetlenségünk' csorbulását, pedig a' II. András' záradékának eltöröltetésével egyenlő nyomatkosnak tekintik ezt.

Igaz, hiba, hogy a' magyar nemzet e' császári czimmel a' királyit majd egészen eltakarta, de mégis csak olly hiba, mit egyszerre orvosolhatni, mihelyt a' törvényhozók akarják.

Ez állításomat támogatja ama diadal, mit a' törvényhozás akkor vít ki, midőn Felsőleges uralkodó királyunkat Vdik Ferdinandnak nyilatkoztatta 's törvényesítette.

Ha ez akkor nem történt volna, most nem igen merném remélni, hogy bajainkból kihatolunk.

Mostan uralkodó apostoli királyunk V. Ferdinandnak koronáztatási esküje így következik:

„Mi Ferdinand, Isten' kegyelméből Magyarország' királya, esküszünk az élő Istenre, az ő szent anyja a' boldogságos szüz Máriára és minden szentekre — hogy Isten' anyaszentegyházait, főpapokat, báró, mágnás és nemes urakat, szabad kir. városokat és az országnak minden lakosait mentességükben és szabadságukban, törvényeikben, szabadalmikban, ugy ősi javaikban és törvényesült szokásaikban fentartjuk és mindenkinek az igazságot kiszolgáltattjuk; hajdan felsőleges András király' decretumait (kivéve és elhagyva azonban e' decretum 31 cikkelyének így kezdődő záradékát: „Hogy ha pedig Mi 's a' t. 's a' t. azon szókig „mindenkorra szabadságában álljon“) megtartjuk; Magyarországunk' határait, és a' mik hozzá bármi jogczimnél fogva tartoznak, el nem idegenitjük, sem nem kisebbitjük, hanem mennyire tölünk telik, nagyobbitjuk és kiterjesztjük, és mind azt megteszszük, mit a' közjóra, minden rendűek' becsületére 's az egész Magyarországunk' hasznára jogosan megtehetünk. Isten Minket úgy segéljen és minden szentjei“.

Nem tudom van e a' tek. Rendek közt valaki, a' ki ezek

után meg nem volna győződve függetlenségünkről. Én részemről bátorkodom ez indítvánnyal föllépni: tétessék ki az asztalra egy tiszta ív papiros, és szólitassanak föl a' tek. Rendek, hogy a' ki hazánkat Ausztriától függetlennek nem tartja, írja oda nevét; ez legjobb voksolás lesz.

Talán senki sem fog találatni, ki magát odairná, mert nyilvánosan nem igen bátorkodnak a' világos törvények' értelmével ellenkezőleg cselekedni, hanem alattomosan működnek ellenségeink. És kik azok? polgártársainknak némelylyekei; kiket e' haza a' szoptató édes anya' módjára emlőin nagyra nevelt, 's ugyszólva tenyerén hordozott (mig a' többieket mostoha fiakként magától ellökte), ezek közt lappanganak a' mi legveszedelmesebb ellenségeink.

Mint hogy tehát eddigi minden idevonatkozható törvényeink tisztán tanusítják függetlenségünket, 's önállásunkat: éppen mint ilyen alkotmányos és független országnak egyik polgára, szabadon megvitathatni hiszem még másik szempotbul is azt, hogy Magyarország független, tudnillik a' józanész' sugallásából, ha hogy a' positiv törvények néhol hiányosok, nem eléggé meggyőzők volnának.

Az alkotmányos országban mindent szabadon tehetni, mit a' törvények nem tiltanak; a' vitatkozást, vélemények' kimondását semmi törvény nem tiltja, ez tehát mindenkinek e' hazában elvitázhatlan joga.

A' következő czikben hát még a' függetlenségről vitatkozom. Erről pedig azért tartom szükségesnek még szólni, mivel számtalan bajaink azon arányban enyésznek, a' milly mértékben jövünk magunkkal és kormányunkkal tisztába; pedig ez lehetetlen, hacsak az önállóság és függetlenség fölött nem vagyunk rendében.

IV.

Vitatkozás a' függetlenségről.

Ha nem volnának is világos törvényeink arra, hogy hazánk tökéletesen önálló, 's hogy Osztrákországtól teljes-

séggel nem függ: még akkor is világosan tűnnék ki, hogy Magyarország külön status az országok' sorában, mihelyt a' magyar földön lakó népesség ezt kinyilatkoztatni 's tetteleg megmutatni jónak látja.

Tegyük hogy jelenleg országgyűlésünk van, vagy ha nincs, tehát majd az elsőben tartandó országgyűlésen a' törvényhozók így nyilatkoznak:

„Mi Magyarországnak Pozsonban együttlevő jelenleges törvényhozói sajnálattal kénytelenítetünk tapasztalni, hogy az európai statusok' sorából kimaradtunk: ezennel tehát legelső gondunknak tartjuk és ismerjük, magunkat azokhoz sorolni.

„Azért is közakarattal elhatároztuk az eddigi szokáson változtatást tenni, 's közakaratumkat apostoli Felséges királyunk elébe jóváhagyás és aláírás végett terjeszteni.

„Mielőtt egyéb törvényeket hoznánk, ez egyet szentesíteni kívánjuk:

„*Törvényczikkely.* Mi most nem levén az egész népnek képviselői, választottai, tehát nem is képzelhetjük magunkat minden kellékekkel és hatalommal felruházott törvényhozóknak, azért is kötelességünknek érezzük határozni, hogy ezen az egész népnek érdekében hozott törvényczikkelyünk' erejénél fogva új választás legyen, és pedig ollyformán, hogy mi, kik itt követekül jelen vagyunk, candidátul tekintethetünk, 's otthon küldőink más kettőt még melénk candidáljanak, 's a' négy közül az egész nép szavazattal válaszszon helységenként addig is, míg majd a' törvényhozás a' választásmódot elintézi. Míg ez majd megtörténedik, addig törvényanyagot gyűjtünk a' valóságos törvényhozók, azaz, az egész nép által választandott képviselők' számára.

„Ezt pedig azért tartjuk szükségesnek előrebocsátani, mivel mi magunk nemesek nem volnánk képesek azon helyet az országok' sorában visszafoglalni, hanem a' többséggel kell egygyéolvadnunk, hogy nemzetet képezzünk, még pedig erős, hatalmas nemzetet.“

Tek. Rendek, én úgy vagyok meggyőződve, hogy mi-

dőn ezt cselekszik a' törvényhozók, azonnal mint status az országok' sorában fog hazánk' neve díszleni.

Hiszen a' mi apostoli magyar királyunk nem csekély szerepet visel az europai hatalmasságok között, habár mi magunk alig jelentünk is valamit.

Egyébiránt országunknak is nagy jelentése van, csak-hogy dolgaink Osztrákországgal nagyon özszekeveredtek, minélfogva a' mi sulynyomatékunk Ausztria' serpenyőjébe vettetik.

De a' két sulyt külön kell tekinteni.

Nekünk koronás fejedelmünk van; nekünk minden europai népekétől különböző saját diplomatikai nyelvünk van; a' mi országunk' nagyságát csak ezek haladják felül: Oroszbirodalom, Franciaország, Spanyolország, és Norvegiával egyesült Sveczia; a' töröknek europai birodalma napjainkban már kevés jelentőséggel bír.

Népességünk 15 millio kerekszámában. E' tekintetben Brittonia, Franciaország, Oroszország, és Ausztria mul felül, de egyéb országok' népe csekélyebb.

Természet' ajándékaira nézve hazánk talán a' legelső minden europai országok között; hogy tengeri fekvése nem olly kedvező, mint némellyeké, semmit sem tesz; egy tengerünkről éppen ugy elmehetni a' föld' minden országaiba, mint ha négy öt tenger venne körül.

A' mi hazánk még most rakott tárház, kincses kamara, a' természet' áldása nincs kizsákmányolva miként némelly más országokban, sőt alkotása ollyan, hogy az igazi kiucs, az élelemre legszükségesebb termény kimeríthetlen. Nem kell e azon bohókat kinevetnünk tehát, kik azért siránkoznak, hogy a' természetnek gazdag adományai még használatlanul hevernek?

Hazánkat statusadósság' terhe nem nyomja, erre jól figyelmezzünk, mert ez még nagy crisiseken vezetí keresztül az országokat. Milly boldogok lehetnénk mi magyarok, ha azt mondhatnók majd századok mulva, hogy statuskölcsonök nélkül álltunk fen, 's emelkedtünk fel magosra.

Iparunk nincs annyi, mint több europai országban, de

kezünkben, vagy inkább fejünkben a' kulcsa, az ész. Hozzunk oly törvényt, melly e' honnak minden lakosait egyenlő joguakká teszi, 's a' melly éppen ez által egyszersmind minden privilegiumot eltöröl, minden czéhet megszüntet: akkor lesz, vagy inkább akkor majd csak kezd támadni ipar, de évtizedek mulva igazán lesz nagyszerű ipar.

Mihelyt a' népképviselők hozzák a' törvényt, úgy tudnak intézkedni, hogy pénzünk külföldre ne menjen, és akkor lesz az országban annyi, mennyi a' jól organisalt (rendezett) statusban szükséges.

Ha néhány gyökeresen reformáló törvény hozatik, mellyek a' szétágazó érdekeket összeolvasztják: akkor nekünk a' Duna' mellékeit lakó nagy nemzetnek e' hatalmas folyam által a' kelet nyitva áll.

Tek. Rendek, mik kívántatnak még ezeken kívül arra, hogy Magyarország önálló, független legyen, ha eddig törvényeiben és alkotmányában nem volt volna is független?

Talán azt gondolja valaki, hogy a' hadsereget elfeledtem említeni, holott azon valaki szerint éppen ezek teszik a' függetlenség' és önállóság' legfőbb garantiáját? Nem feledtem én azt el, hanem minden erős hadsereg, mellyre ellenség' idején támaszkodhatni, biztosan számíthatni, magától értetik, hogy a' nemzetben van. De nincs e nekünk most is talpon derék hadseregünk? Ez előcsapatul a' legborzasztóbb ellenség ellen is elég, midőn veszedelem' idején kevés napok alatt fél millio nemzetőrség állhat vele szembe.

Mi tehát csak addig nem vagyunk tetteleg is erős, önálló status, mig lenni nem akarunk.

Hogy dolgaink rémitően összezabonyolódtak, már fölebb említettem, de ha nem tettem volna is, mindenki tudja; főkép népjogi tekintetben oly mesterséges a' bonyolódás, hogy a' világnak legjelesebb dramaticusa sem birna minden erőködése mellett is darabjába olyat teremteni, millyenbe mi önkénytelenül könnyelmüleg keveredtünk; azonban a' törvényhozás hosszas fejtörés nélkül kettévághatja, mint valami gordiusi csomót.

Azt mondhatják némellyek: „Mi már csak azért sem

vagyunk önállók és függetlenek, mivel nekünk az udvaroknál külön követeink nincsenek, sem azok nem küldenek hozzánk külön, mint magyar status' udvarához; a' fejedelem egyszerre két helyen nem lakhatik, már pedig a' követek csak az udvaroknál szoktak lenni."

Tagadni nem lehet, így szokjuk mondani, 's majd csaknem így is van szokásban: de kérdem ki részéről, kinek érdekében küldetik követ?

Ha valaki nekem azt mutatja meg, hogy a' követek a' királyokért, királyok miatt vannak, nem pedig az ország' vagy nemzet' részéről, akkor én is hajlandó lennék hinni, hogy bizony nem vagyunk, nem lehetünk, független nemzet.

Mivel tudná az állítását támogatni, ki azt mondaná, hogy: igenis, a' követség csak a' kormányzás, vagy fejedelem' részéről van küldve. Ezt ugyan megengedhetjük, de azt kérdezzük tovább: hát a' kormányért vagy fejedelemért van e az ország és nemzet, vagy megfordítva?

És midőn e' kérdést teszszük, egyuttal azt is megczáfolhatlanul állítjuk, hogy a' követség soha nem a' király, hanem a' nemzet' részéről küldetik.

A' mint én vallom, elvitázhatlan igazság, hogy a' követ a' nemzet' érdekében létez az udvaroknál: világos tehát e' szerint, hogy követek létezhetnek nálunk Budapesten, hol majd a' magyar kormány központosul, ha bár apostoli királyunk külföldön lakik is; úgy szinte más kormányokhoz Budapestről is küldethetik követ.

Mint hogy én a' főkormányzás' mechanismusába belevatva nem vagyok, könnyen tévedhetek, midőn azt állítom: hogy a' követeknek magával a' fejedelemmel vagy semmi, vagy csak igen kevés dolguk van, hacsak a' fejedelem nem korlátlan uralkodó, 's alkotvány nélküli országban önkénykedik, hanem józanész szerint a' felelős kormánynyal vagy ministeriummal kell dolguknak lenni. Igen de illy kormányminiserium Budapesten is lehet, sőt kell lennie, ha csupa ábrándban élni nem akarunk.

„Miként lehetne ez? — kérddhetik némellyek — hiszen ha volna is Budapestén olly kormány, millyet ohajtunk, an-

nak nem volna annyi hatalma, mennyi arra megkivántatik, hogy vele külföldi követek végezhessek.“

Ha eszközölni tudja a' nemzet, hogy Budapesten igazi kormánya legyen, e' kormányt elég hatalommal is felruházhatja.

Lám most is van Budán kormányunk, és e' kormány kezdetben más hatálylyal birt mint most; akkor sem ugyan annyival, mennyivel kellett volna, hogy tulajdonképen kormánynak neveztetetett volna, de idővel az is leolvadt.

Most a' kancellária Bécsben a' kormány, de ez nagy fonákság, mert az önálló nemzetnek hazája közepén, vagy keblében kell kormánynyal birnia, különben nincs olly függetlenség, melly idővel függéssé át ne fajuljon. De valóságosan természetlenség is az, hogy az önálló nemzet külföldről kormányoztassék.

A' budai kormányt kir. Helytartótanácsnak szokás nevezni, de hol van azon hatalomnak még csak árnyéka is, milyennel a' kir. helytartónak szükségkép birnia kellene?

Felséges királyunk távol, azaz más országban lakván vagy azzal bizza meg itteni helyettesét, mit Ő maga végezne, ha itt laknék, vagy mással, tudillik a' szoroson vett kormányzással, mit Ő Felsége ott is másra biz, hol lakik; mert — mint fölebb mondám — mai időben a' fejedelmek nem kormányoznak.

Ha azzal bizza meg, mit Ő maga itt lakván végezne, miként egyéb helyetteseknél is az eset, ekkor a' kancelláriának hatalma nem lehet e' királyi helyettes tanács fölött; ügyeinkbe be nem folyhat: ha pedig mással bizza meg, tudillik a' kormányzással, mit Ausztriában és más országokban is nem maga a' fejedelem, hanem a' kormánytest, vagy ministerium teljesít, ekkor szinte nem folyhat be a' kancellária ügyeinkbe, nem állhat fölötte a' kir. helytartónak, vagy kormányministeriumnak.

Szóval, ha a' kancellária kormányoz, akkor a' kir. helytartó nem kormány, hanem csak eszköz, komedia: igen de Felséges királyunk maga is Bécsben lakván, ott nincs szükség helyettesre; ha pedig Budán kir. helyettes van, ennek

hatalmának kell lennie, 's ha ez van, a' kancellariától képtelenség nélkül nem függhet.

Ugy hiszem abban mindenki megegyez velem, hogy ott kell a' helyettesnek lennie, hol maga az elnök — itt kormányzatunkról levén szó, hol maga a' legfőbbnök, a' király — nincs jelen.

Hogy tehát dolgaink rendben legyenek, nekünk Budapesten valóságos királyi helyettesünknek kell lenni, ki mind azt intézhesse, mit alkotmányos országban a' király' személye nélkül végezni lehet, vagy mit Ausztriában a' kormány, a' császárnak közvetlen befolyása nélkül végezni szokott; azonfelül még arra is felhatalmazva kell lennie, mit maga a' király saját személyében gyakorol, mert tulajdonképen csak ez teszi helyettesé.

Ha mégis némelly igen fontos ügyet nem tarthatna az ország és király tanácsosnak helyettesére bizni, vagy mit az alkotmány' értelmében nem is bizhat, az illy ritka esetben maga a' király működhetik, mi országgyűlésen kívül ugyis alig szokott megtörténni, vagy ha két három évben előadja magát, akkor a' király személyesen megjelenhetik Budapesten.

Mások meg ezt vethetik ellenem: „Ha Magyarország' részéről, tehát Budapestről külön követek mennének az udvarokhoz, Ausztria' részéről ismét mások külön, ez a' statusnak sokba kerülne; de így egy követ mind a' két országot képviseli, 's ez által sokat meggazdálkodhatni.“

A' bohók tarthatnák csak ez ellenvetést fontosnak, eszes emberre nézve semmi.

Ha már valamelly társaság önálló, független statust akar tenni, maga jobb voltáért a' velejárá terheket viselnie kell, de szívesen is viseli, mivel azt nem tekinti tehernek.

Hízen ha ez olly szerfölött fontos gazdálkodási kérdés volna, 's ha az országnak annyira terhére esnék a' követség, mint elleneink hinni akarják, vagy inkább ők sem hiszik, csak ámitani akarnak bennünket: más független országok, például Belgium, Franciaország, Hollandia 's a' t. nem is értenek a' gazdálkodáshoz, hogy nagy költségen saját köve-

teket tartanak: nekik is tehát igen gazdaságos volna együtt, közösen követséget tartani.

Nem akarjátok e ti jó barátaink azt is tanácsolni nekünk, hogy országgyűlést se tartsunk, mert az is sok költségbe kerül?

Hát ti minek vetitek be a' földeket őszzsel, hiszen az elrohad majd a' földben? nem lett volna e jobb azon gabonát a' magtárban hagyni?

Mivel az emberek nagyon gyarlók, a' szokás és előítéletek hatalommal zsarnokoskodnak fölöttünk, kétségkül merő képtelenségeknek fogják tartani, miket már csak eddig is elmondottam; azonban a' védegyelet' eszméje nagyon felzaklatá a' kedélyeket, elérkezett az élet' vagy halál' órája reánk nézve.

Magunk ez áldott de mégis szerencsétlen hazának gyermekei meghasonlottunk, vagyis sokan a' védegyeletet nem tartják üdvösnek, sőt ezt sem akarám mondani (mert nem képzelhetek észszel felruházott embert, ki károsnak állíthatná, ha mindenki felkarolná a' védegyeletet), hanem sokaknak saját érdekük lehet, mit éppen úgy mozdíthatnának elő sikeresen, ha a' védegyelet nem születik, tehát kikellenek ellene; meg mások lehetnek, és vannak is Osztrákországban, kiknek érdekével a' védegyelet összeütközik: tehát ezek, a' mi magyar embereinkkel közösen munkálva a' védegyeletet megdönteni, tönkre juttatni igyekeznek.

Ezért mondám tek. Rendek, hogy az élet' és halál' órája elérkezett. Most már összedugott vagy keresztbe vetett kezekkel nem állhatunk; a' dolgok' folyását magára nem hagyhatni.

Eddig gondatlanság okozta, hogy annyira összebonyolodtak ügyeink: ettől fogva hitványság lenne, ha belőlük kibontakozni nem akarnánk.

Tegyük, hogy mindaz, mit eddig mondtam, csupán jámbor ohajtás, hogy hazánkban azt remélni sem lehet, hogy dolgaink tisztábahozhatlanok: mit kell tennünk?

Azt hiszem, legelső csak az lehet, hogy meg kell kísér-

teni, mert ha kísérletet nem tennénk, esztelenség volna mégis mondani: hogy kibontakozni nem birunk.

Midőn már annyira jutánk tek. Rendek, hogy a' Budapesti Híradóban azok, kik más véleményben vannak, kik a' védegyeletnek nem barátai, Felségsértés-félével képesek a' védegyeletet megtámadni, már akkor igen rosszul állnak a' dolgok. Hogy az Augsb. All. Zeitungban is olvashattunk olly Felségsértés-forma vádat a' védegyelet ellen, azon nem ütköztünk nagyon meg.

De más részről kénytelen vagyok éppen azért minden jót remélni, mivel ez ügynek ellenei illy felségsértési vád' fegyverével más argumentumok' hiányában kényszerültek harczolni, és mivel e' fegyvertől senki vissza nem ijedt, sőt talán sajnálkodva és szánakodva tekinték azokat, kik illy fegyverekkel készültek harczolni.

Igy tehát uj remény kelvén keblünkben, hogy a' magyar nem sülyedt még olly mélyen, mint némelyek hiszik, az önállóság és függetlenség fölött tovább vitatkozzunk.

Elmondottam fölebb, mik Magyarországnak tényezői, mellyek függetlenségét teszik, tehetik, önállóságát biztosíthatják: most azt nézzük, mikkel bir még azokon kívül, mire támaszkodhatik, ha statusként kíván az országok között ujra megjelenni és fenmaradni?

Korábbi időkben fajunknak egyik nemzedéke határozá, hogy a' magyar királyok' koronája a' Habszburg nemzetség' elsőszülöttjének fejére tétessék, és hogy aztán mindenkor választás nélkül e' családi elsőszülött legyen magyar király.

Vagyis fajunknak azon nemzedéke előre határozatképen az elsőszülöttet, még mielőtt született volna, királylyá kiáltotta.

Az utánok következett nemzedékek e' határozatot megtartották, és mi is e' mai napig szentül megtartjuk, 's hiszem az utánunk jövő nemzedékek szinte megtartandják.

Volt e' a' nemzetnek akkor joga ezt határozni? volt e' joga más egyebet is határozni? volt e' joga törvényeket hozni?

Ki merné állítani, hogy nem volt joga? 's van e' jó-

zaneszű ember, ki be tudná bizonyítani, hogy a' nemzetnek nem volt joga így határozni?

Ha az akkori nemzedéknek volt joga, mit alkalmasint senki nem fog kétségbe hozni, kitől kapta azon jogát? más-honnét nem kaphatta, mint a' természettől, vagy vele született.

A' ki ezt tagadná, tudnillik, hogy a' természettől kapta, 's azt vitatná, hogy nem vele született azon joga: e' kettőnek valamelyikét kellene szükségkép állítani: az előtte élt nemzedéktől kapta, vagy maga magának teremtette.

Az *első* nem állhat, mert az előtte élt nemzedék nem hozott illy határozatot, nem is gondolkodott fölötte, tehát a' mi még eszméjében sem volt, azt tulajdonképen mint semmit, jog gyanánt nem ruházhatta az utána jövő nemzedékre. De azért sem állhat az *első*, mivel akkor meg azt kérdezők: hát az előtte élt nemzedék honnét kapta? azt kellene felelnünk, hogy az meg az ő előtte élt nemzedéktől vette át; hát az honnét? így kellene visszszamennünk, míg a' forráshoz, a' természethöz érnének, honnét a' legelső emberek meritették.

A' *második* sem állhat, mert ember teremteni nem tud; készíteni, csinálni, alakítani bir az ember, teremteni soha; igen de a' jogot nem úgy szokják csinálni, vagy készíteni.

Mi következik ebből? az, hogy a' jog az emberrel születik, benne él, mástól nem kaphatja.

Ha tehát az említettem nemzedéknek joga volt az örökösödés fölött határozni, törvényt hozni: az utána következőnek is éppen úgy van, mert magával születik, egyik a' másiktól nem kaphatja.

Nem vetemednének e legnagyobb ellen mondásokra, képtelenségekre, ha azt akarnók fölláztatni, hogy a' korábbi nemzedéknek van joga valamit határozni, de a' későbbinek nincs?

Ha ez állhatna, nem hozhatnánk semmi törvényt többé, hanem azon korábbi nemzedéknek határozata mellett kellene örökig maradnunk.

Ugyde hány országgyűlés volt már azóta, hogy fajunk-

nak egyik nemzedéke az elsőszülöttségi jogot határozta; és hány törvény létesült azóta, pedig ha nekünk későbbi nemzedéknek nem volna éppen annyi jogunk, mint annak vala, új törvény nem hozhatnék.

Minden nemzedéknek joga csak addig terjed míg ő él.

Valamint a' mostani nemzedék' törvényhozóinak eszükben sincs azt akarni, hogy a' jövő nemzedék kényszerítve legyen az ő mostan készített törvényüket megtartani, akár tetszik majd annak akár nem: úgy a' korábbi nemzedék sem törődött azzal, megtartjuk e mi az ő akkor hozott törvényeit, vagy nem.

Egyik nemzedék a' másiktól tökéletesen független.

Nem azért hoz egyik vagy másik nemzedék törvényt, hogy azt a' másik nemzedék tartsa meg, hanem azért, mivel magának azt (akkor, mikor hozza) hasznosnak, üdvösnek ismeri.

Vagy jó törvény hozatik valamelyik nemzedék által, vagy rossz. Tulajdonképen az, mellyik hozza, jónak tartja, mert esztelenség volna törvényül fölállítania, ha már akkor rossznak ismerné.

Hanem igazabban szóval a' későbbi nemzedék tartja vagy jónak, vagy rossznak.

Ha jónak tartja, megtartja, él vele természeti szabadságánál fogva, de nem azért, mivel az elmúlt nemzedék kényszerítette: ha pedig rossznak ismeri meg, és mégis él vele, szabad akaratjából teszi, nem pedig azért, mivel a' korábbi nemzedék úgy kívánta volna.

Minket azok, kik száz esztendővel ezelőtt valamely törvényt hoztak, nem kényszeríthettek arra, hogy azt megtartsuk, tehát függetlenek, önállóak vagyunk.

A' miket törvényeikből megtartunk, azért teszszük, mert célszerűnek ismerjük, nem pedig azért, mivel ők általunk megtartatni kívánták.

Köztünk és Osztrákország között valami kölesönös szerződés, tractátusok sohasem léteztek és most sincsenek; tehát Ausztriával semmi függésben nem vagyunk, csupán

hogy a' mi apostoli felséges királyunk Osztrákországnak is fejedelme.

Némellyek eloldhatlan kapsokrul ábrádoznak, 's azzal akarják kimutatni, hogy mi függetlenek nem vagyunk; de mutassátok ki előbb azon kapsokat. Én részemről nem tudom, hogy Magyarország' követei és Ausztria' követei valaha öszszekötő kapsokat készítettek volna.

A' mi a' köztünk és Ausztria közt vélt kapsot illeti, csak ábrádozók' agyában születhetett. Felséges királyunk' személyéből valóságos kapsot kiokoskodni nem vagyok képes.

Ha ugyanazon egy közös fejedelmünk van is, a' két ország' és két nemzetiség' érdekét egy kapcsolatba hozni lehetetlen.

Mig valaki azt nem bizonyítja be, hogy a' polgári társaságokban maga a' nemzet és ország semmi, hanem a' fejedelem minden: addig örökké azon meggyőződésben élek, 's élni kell minden józan embernek, hogy habár két országnak egy ugyanazon közös fejedelme van is, ez szükségkép kapsot a' két ország' közt nem képez.

Mihelyt azonban valaki az emberi természetet megváltoztatni birván megmutatja, hogy a' fejedelem minden, az országok pedig csak accidentiák, járulékok, mitsem jelentő csekélységek: azonnal kénytelen leszek vallani, hogy köztünk és Ausztria között kapocs létezik, mert egy közös fejedelmünk van, pedig a' fejedelem a' fődolog, nem az ország.

Annak világosabb megmutatására, hogy a' közös fejedelem nem képez mást, csak képzeleti kapsot, tegyük ez esetet:

Valamellyik apostoli királyunknak iker elsőszülötte lesz, kik fölnevelkedvén azon korukig, midőn a' trón' elfoglalására alkalmasok, 's a' midőn atyjuk a' király meghal.

A' két örökös egymásközt úgy egyez meg, hogy egyikük a' magyar királyi széket foglalja el a' törvények és ősi szokás szerint, másik pedig Ausztria' fejedelme legyen.

Magyarország természetesen megegyez benne, akármelyik lesz közülök itt király, csak előbb megesküdjék arra,

hogy az alkotványt és eddig létező törvényeket tiszteletben megtartja.

Ki fogja most nekem a' kapcsolatot megmutatni, mellyet ez esetben ketté kellene szakítani, a' mikor a' két uralkodó külön országolni kezdene?

A' világnak sem olly diplomaticusa, sem juristája nincs, ki azt nekem láthatóvá tudná tenni. A' magyar király Budapesten foglalna lakást, mi most is váltogatva megtörténhetik; a' másik fejedelem pedig Bécsben maradna. Nekünk pedig a' két nemzetnek egymással semmi számvetésünk nem volna; mert egyik a' másiktól tökéletesen független.

Azt hiszem csak ebből is eléggé kiviláglik, hogy Osztrákország és köztünk más kapocs nem létezik, csak az, melyet kiki magának gondol.

Hiszen azelőtt fejedelmeink római császárok is voltak egyszersmind, és mi öszszeköttetésben voltunk a' római birodalommal? Mondhatta e valaki, mi a' római birodalomnak részét teszszük? állította e valaki, hogy azért Magyarország nem független? sohasem.

Mint hogy tehát e' két országnak érdeke egymástól különbözhetik, de különbözik is: apostoli királyunknak esküvel fogadott tiszte arra ügyelni fel, hogy a' két ország' külön kormánya öszsze ne keveredjék, hanem hogy mindegyik azon ország' érdekében működjék, mellynek nevét viseli. De mivel a' kormányok nem tartják érdekükkel megegyezhetőnek a' szabad sajtót, 's mivel maga a' királyi Felség külföldön lakván nem ismerheti a' magyarországi dolgokat, tehát kénytelen azzal megelégedni, mit Magyarországról a' kormány vagy kancellária elébe terjeszt. A' nemzet sérelmei, a' sokféle panasz, nem igen juthat ő Felsege füleihez, nem természetes e tehát, ha azt gondolja, hogy Magyarorszáiban minden jól van, hogy a' két kormánynak mindegyike a' maga hazája érdekében munkálkodik.

Mi soha nem nyilatkoztattuk még, hogy külön, független status nem vagyunk, 's nem tette ezt más nemzet sem.

Ha csak az egész emberi nem sarkaiból, vagy termé-

szetiből kiforgatva nincs, egy nemzet sem állithatja, hogy mi Ausztria vagyunk.

Köztünk sem olly erőszakos unio soha nem történt, millyen Irland és Anglia között; sem gyarmati viszonyban nem vagyunk Ausztriához, miként volt Éjszakamerika Britaniához, sem Ausztriától meghódítva nem vagyunk; ha mind ez, meg így nem vagyunk, következik tehát természetesen, hogy független és önálló ország vagyunk.

E' szerint csak kába állithatná, hogy mi Osztrákországtól valami tekintetben függünk.

Forditsuk meg, 's tegyük hogy közös fejedelmünk hazánkban, jelesen pedig Budapesten lakik: fogjuk e azért mondani, hogy Osztrákország Magyarországtul függ? teljességgel nem; mert fejedelem és ország két egészen külön tárgy.

A' nádor Pestmegyének főispánja, a' Jász-kunságnak kapitánya: azért mi köze Pestmegyének a' Jász-kunság' hatóságához? egyik a' másik' dolgába avatkozhatik e? egyik a' másiktól függésben van e?

Magyar felebarátaink között sajátságos emberek vannak, kik separatismust, elkülönözést emlegetnek, és főkép az Allg. Zeitungban vitézkednek ellenünk igen derék testvéreink, kik a' separatismust veszző-paripájokul felkantározták, és szétszakadva kiabálták, rémek vannak, rémek vannak! És mért kiabálták és kiabálják még most is? csak azért, mivel hazánkfiai közül sokan átlátták, hogy a' külföldi ipar, 's a' belföldi ipartalanság, de főkép a' fényűzés tönkre teszi hazánkat, tehát arról gondolkodtak, miként lehetne ennek, a' közelszegényedésnek elejét venni? sükeres eszközül a' védegyeletet gondolták.

Node azt nem tudák jó magyar polgártársaink, és még most inkább németül gondolkodó honfitársaink megmutatni igyekszenek, hogy hazánkban készített holmit viselni és használni inkább mint külföldit, status elleni vétek, ország-sértés legyen: hanem ők mást süttöttek ki, olyan szavakat választottak, mellyek tüzes üszkők gyanánt hanyathattak volna az ország' nagy épületébe; illy gyujtalékony szóüz-

kök: separatismus, függetlenség, önállóság; a' mit pedig hangosan trobitálni nem merészelték, hanem csak suttozták, ezek: revolutio, királyválasztás, majd meg mások, respública. De a' nyomorultak kudarczot vallottak, szégyen fejök-re, átok emlékezetükre.

Mekkora tudatlanság, milly gonosz szándék, és mennyi alacsonyág kívántatnak ahhoz, hogy egy ország' békéjét így megzavarni akarni törekedhettek.

Hogy Magyarország független, azt hiszem eléggé megmutatám. De a' sokaság egészen bele van már szoktatva, hogy mi Ausztriával egyet teszünk; tehát természetesen meglepetve lévén midőn jó barátaink véletlenül füleinkbe harsogtatják a' separatismus vagy elválás szavakat, könnyen zavar támadhatott volna.

Hiszen a' hol özszeolvadás nem történt, ott elválást sem eszközölhetni. Mit lármáztok tehát ti nyomorult jó barátaink separatismusról?

Mióta Magyarország fenáll, örökké független volt, és tökéletesen önálló mai napig. Nekünk csak bonyolódásainkat kell szétoszlatni, csak dolgainkat kell tisztába hozni 's a' függetlenség még ellenségeink' sötét agyában is világosan fog fényleni.

Ugy látszik ezen, mi jó barátaink csak úgy képzelhették Magyarország' függetlenségét, ha vagy más királyt választana, vagy respubicát kiáltana ki.

Meg kell ezeket vitatni: a' királyválasztás e, vagy a' respublicai forma e az egyetlen üdvös boldogító révpárt, vagy a' törvények?

Én tökéletesen meg vagyok arról győződve, hogy ha ezen mi jó barátaink több ügyességgel, több észszel, tacticával bírnának, 's Magyarországot lázas ingerlésbe tudták volna hozni, 's hogy aztán abból valami revolutioféle tört volna ki: hazánk bizonyosan megszűnt volna független lenni.

De szerencse, hogy a' magyar komolyan fontolóra kezdi venni állapotát, helyzetét, 's olyan Híradó — 's Allgemeinféle inspirációkat, sugallásokat megvet.

A' királyválasztásra és respublicára nézve én így okos-

kodom: vagy jók, igazságosak és józanésszerűek a' polgári társaság' alaptörvényei, vagy roszak.

Ha jók, akár királya legyen, akár évenként választott elnöke, a' haza mindenesetre boldog; ha ellenben roszak, jogtalanságokon alapulnak a' törvények, ha az alkotvány csak egy osztálynak, még pedig csak kis osztálynak kedvez: sem ujan választandó, vagy örökös király, sem elnök alatt boldog nem lehet, hanem csak azon mértékben, a' milly mértékben az alkotvány, a' törvények igazságosbakká, észszerűbbekké módosítatnak.

Nekem ez soha nem változható meggyőződés.

Mit értek én jó, észszerű törvények alatt, egy külön munkában kifejtettem, de itt is majd alább különös czikben rövid vázlatát adom.

Europában a' helvéták' szerencsétlen köztársaságán kívül más nem létezik, és ez is nem köztársaság, hanem gúny a' valódi köztársaságra; s majd csaknem kénytelen az ember azt hinni, hogy az europai hatalmasságok ezt még mesterségesen is igyekeznek fentartani, hogy legyen valamivel a' népeket a' republicától visszajeszteni.

Nem esztelenségét tanusitana e az, ki éppen most Magyarországon illyet ohajtana? Némileg ugyis hasonlitanak Helvetiához vármegyéink, azért van annyi bajunk.

A' társaságokban, vagy statusokban soha nem az illyen vagy amolyan kormányzási forma, nem az elnökök vagy királyok szolgálnak tökéletes garántiaul, kezességül a' boldogulhatásra, hanem a' lehető jó törvények.

Mint mondám, ha józanésszerű az alkotvány, sem a' választott elnök, sem az örökösödéses király nem akadályozhatja — ha akarná is — a' hazát fölvirágoztatásában, boldogulásában: ha pedig az alkotvány, a' törvények természetlenek, mellyekben magokban van minden akadály, ha minden évben más meg más király vagy elnök volna is, a' dolgon semmit sem javítana.

Ugyan kérdem, nem szörnyű tévedés e, nem esztelenség e, csupán királyválasztásban akarni üdvösséget keresni?

O nem az nekünk bajunk, hogy királyaink a' Habsz-

burg nemzetségből vannak, hiszen ha nem ebből volnának, tehát más valamely nemzetségbeliek uralkodnának, hanem minden bajainknak oka magunkban keresendő, és bizonyosan fel is találandó.

Kivánta volna csak a' nemzet, hogy nekünk Budán kormányministeriumunk legyen; hozta volna csak a' nemzet e' törvényt, hogy a' kormányministerium tetteiről az országgyűlésnek feleljen, 's ha vétkesnek találtatnék valamelyik tagja, a' törvény' szigorúsága sujtsa azt; ne lettek volna csak atyáink közül azok, kik a' kormányzásban résztvettek, könnyelműek, gondatlanok; ne engedtek volna csak hiu czimékért, aranykeresztékért 's a' t. veszedelmes visszaéléseket becsuszni; voltak volna csak igazságosak a' hon iránt, melly őket nevelte, kényelemben ringatta, magas hivatalokra jutni segítette, 's a' t.: egészen másképp állnánk mi most! és nem találtathatnék köztünk senki, ki bajainknak okát abban eszelősködnék keresni, hogy felséges királyaink a' Habszburg nemzetségből vannak.

Ha midőn a' kormányzásra alkalmazott főbbjeink mostohák voltak tulajdon édes anyjuk a' haza iránt, csodálhatni e, hogy Ausztriának kormánya közül is egyik másik tag e' könnyen nyirható 's veszendőben levő nyáját szinte nyirogatta, kivált midőn az őrző pásztorok' szemefényét ragyogó csehbrillantok és más spectaculumok elvevék?

Midőn ezekről komolyan gondolkodni, 's mindinkább tornyosuló bajaink, a' naponként elharapodzó veszély fölött eszmélni kezdünk, 's a' dolgok megorvoslásáról gondoskodni akarunk; könnyen találkozhattak olyanok, kik ezt félreérték, de készakarva is elferdíthetik.

Azt nem tagadhatni, hogy az egyszer, hajdan bizonyos időben hozott törvények mindenkorra nem szolgálhatnak, mindig ki nem elégítenek, annál kevésbé pedig, ha azok már akkor sem voltak a' józanésszel egészen megegyezők: tehát azt sem tagadhatni, hogy azokat a' kor' kívánataihoz alkalmazni, módosítani szükséges, 's az egészen roszakat eltörölni és helyettök jókat hozni kell.

És mivel szerencsénkre semmi törvényünk még nincs,

melly akár egyes embereknek, akár társulatoknak tiltaná a' honboldogításnak bármi módját javasolni: ezen természeti szabadságunkkal élni el nem mulaszthatjuk.

Mik legyenek az én javaslataim, majd alább látandjuk meg.

Ha eddig törvényesen volt volna is a' censura behozva, azt vélekedésem szerint a' törvényhozásnak el kellene törölnie; mert addig, míg ez fönáll, javaslatunkkal nem léphetünk elő, csak a' megyék' kiseded teremeiben a' privilegiáltak tehetik. Sajtói szabad discussio nélkül pedig minden javításunk megint nem e' kor' kívánatának felelne meg, hanem más elmúlt korba illenék csak.

Emlitém fölebb, hogy nem a' kormányzási forma teszi a' hazát boldoggá; arról is kimondám tökéletes meggyőződésemet, hogy legyen bár elnöke, vagy örökösödéses királya az országnak, nem javít és nem rosszabbít a' dolgon, hanem csak a' józanészszerü alkotvány és törvények segítenek: tehát remélhetem, hogy még roszakaróim sem vádolhatnak olly bünről, mit ők igen örömet használnának, mihelyt valaki nem az ő elveik szerint belzél vagy ír.

Kiki meggyőződhetett arról tek. Rendek eddigi beszédemből, hogy én ohajtanám ugyan, ha felséges királyunk Budapesten laknék, de szintugy meggyőződhetett mindenki arról is, hogy képtelenségnek, vagy esztelenségnek tartom királyváltoztatástól remélni a' dolgok' jobbra fordulását; hanem én azt vitatom, hogy a' hol még compact nemzet nincs, igyekezzenek a' különféle osztályok nemzetté lenni, 's aztán a' nemzet' akarata orvosol mindent, lakjék a' király szomszédországban, vagy akárhol.

De ismét vissza kell térnem fölvelt tárgyamhoz; a' függetlenségről beszéltem.

A' függetlenség jogokon alapszik; jog nélkül nincs függetlenség, és megfordítva, függetlenség nélkül nincsenek jogok, t. i. minket illetőleg.

Nem akarnám hinni, hogy legyen alaposan gondolkodó fő, ki egy egész nemzetnek választási jogát kétségbe hozni bírja.

Ha valamelly nemzetnek — vegyük magunkat —, ha a' magyar nemzetnek egyszer valamikor megvolt azon joga,

mellynél fogva királyt választhatott ; 's ha később megvult azon joga , mellynél fogva választás helyett úgy határozott , hogy az elsőszülött legyen mindig a' király , mivel ezt célirányosabbnak ismerte : e' jogának mindenkoron meg kell maradnia. Ha nem gyakorolja , csak azért van , mivel az örökösödési successiot célszerűbbnek tartja.

Tegyük tek. Rendek , hogy eddig még nem volt az elsőszülöttségre nézve intézkedés , semmi törvény , semmi határozat , hanem mindig választott a' nemzet királyt , mikor az előbbi meghalt ; volna e most a' nemzetnek joga azt határozni , arról törvényesen intézkedni , hogy ne választassék a' király , hanem örökösödés utján ez elsőszülött üljön atyja' királyi székébe ?

Én azt gondolom , senki sem tagadná a' nemzetnek e' jogát. Igen de ez egy jog : választani vagy nem választani ha tetszik ; ez a' szabadságnak így vagy amugyi használata. Midőn a' nemzet azt határozza , hogy nem választ királyt , hanem örökösit , szabadságánál fogva teszi ; ha pedig azt határozza , hogy nem örökösit , hanem választ magának mindenkor királyt , midőn szükséges ; megint szabad akaratjából teszi , és e' szabad akarat egy , el nem választható , bármilly cselekvés által nyilatkozzék.

A' nemzetnek e' jogát nem tagadhatván azt kérdezhetnők : megszűnt e , megszünhetett e az által , hogy már néhány királyunk az elsőszülöttségi jognál fogva ült az őskirályok' székibe.

Europa' minden alkotmányos nemzeteinél így van határozva miként nálunk , hogy a' trónt az elsőszülött foglalja el , és megszűnt-e e' nemzeteknek joga máskép határozni , ha majd jónak látják ?

Nem , a' jog és szabadság nem valami külön élő lény , ez maga az ember , vagy cselekvése. Az erősebb erőszakkal akadályozhatja a' gyöngébbet jog' és szabadság' gyakorlatában , de ezt benne megszüntetni nem képes.

Bármilly társaság , miként egyes ember teljes szabadságánál fogva lemondhat bizonyos időre valami jogáról ; azaz szabadságát tetszés szerint korlátozhatja ; de természetes hogy

ő csak a' magáérol, nem pedig másérol, valamellyik ember-társáérol mondhat le.

Példákul: Böjti fölteszi magában, hogy 10 esztendeig húst nem eszik, vagy nem eszik csak pénteken meg szombaton; de fölteheti e magában, hogy majd fia se egyék az említett napokon húst? ugy e szörnyű bolondság volna állítani, hogy ő fia helyett is lemondott ennek húsevési szabadságáról.

Ugrovics életében mindig szeretett tánczolni, de bizonyos czélbul azt határozta, hogy 2 esztendő lefolyása alatt nem tánczoland; nem tartanók e azt eszelősnek, ki állítani birná, hogy Ugrovicsnak fia is tartozik magát a' táncztul óvni, mivel apja nem tánczolt?

Gyalogosi azelőtt mindig kocsin vagy hintón szokott jární, de valami dolog őt arra birja, hogy ettől fogva csak gyalog jár; ugyan határozhatta e ő azt, hogy majd ha ő meghal, fia is csak gyalog járjon?

Nemde nevetségesnek tartanók erősíteni, hogy bizony a' gyermeknek éppen azt kell tennie, mit boldogult apja tett?

A' nemzetek egyes emberekbül, atyákbul és fiakbul állván, éppen így kell őket venni. Az atyanemzedék az, mi egyes embereknél az apa; a' fiunemzedék az, mi egyes embereknél a' fiu: és tagadhatja e valaki, hogy a' fiunemzedék éppen olly szabadon cselekszik mint az atyanemzedék, midőn ez már nincs többé?

Midőn egy bizonyos korbéli nemzedék ezt vagy azt határozta, lemondott valami kényelemről, szabadságról, jogrul; azt éppen szabadságánál fogva tehette, és bizonyosan valami haszon fejében tette; de hogy az ő maga megszorítása az ő halálával a' következő nemzedékre átmenjen, ez kép telenség volna.

Hiszen mikor egy nemzedék valamit határoz, a' későbbi még akkor nem is létező nemzedékrül nem tudhatni, hogy az megtartja e azt vagy nem? Nem tudhatni, hogy úgy tartandja e majd jónak, vagy máskép.

Én nagyon szükségesnek vallom azt, hogy az ember és nemzedék természeti jogai iránt tisztában legyen, mert a' függetlenséget abból lehet világosan kimutatni.

Ha például őseink így nyilatkoztak volna, és ezt törvénycikkelybe tették volna:

„Mi magyar nemzet ezennel átadjuk jogainkat és szabadságunkat a' Habszburg nemzetség' elsőszülöttjének, ő tetszése szerint kormányozzon, 's foglaljon minket özsze egy országgá többi birodalmaival; mi soha külön, önálló országot tenni nem akarunk.“

Ugyan kérdem a' tek. Rendeket, volt e joguk és szabadságuk ezt tenni? Tudom azt feleli mindegyik, kinek tiszta fogalma van a' jogról: természetesen volt joguk, csak-hogy ismét természetesen ezt magukról értették, míg ők élnek, 's a' törvénycikkelyben ha kitenni elfeledték volna is, természetesen magában értetik, hogy ők a' jövő nemzedék fölött nem határozhatnak, mert annak intézkedési és törvényhozási joga szinte megvan.

Igy eleink I. Lipót magyar királynak fogadták, és törvényesen is határozták, hogy az ő fián kezdve a' Habszburg nemzetségnek elsőszülöttét mindig királynak elismerik, míg az utolsó sarjadék ki nem hal, de csak azon föltétel alatt, ha minden ujon koronázandó, 's királylyá leendő elsőszülött előbb esküvel igéri, hogy a' fenálló törvényeket szentül megtartja 's csak azok szerint kormányoz: de ebbül következik e, hogy az utána jövendett nemzedékeknek választási joga megszűnt? teljességgel nem, mert az akkori Rendek nem voltak képesek csak egy hajszálnyi (hogy úgy szóljak) jogától is a' következett nemzedékeket megfosztani.

Hiszen minden jog az emberben van csak, valahol rajta kívül nem képzelhető; míg ő él, gyakorolhatja, vagy nem, mint neki tetszik, de midőn meghal, megszűnik vele minden joga is; tehát az olly ember, ki már nincs, kinek joga meg kevésbé van, ha már maga az ember megszűnt élni, miként kötelezhetné az ő utána élő nemzedéket valamire?

De ha még élne is, a' mellette felsarjadzó ifjabb nemzedék' jogát ennek kebléből ki nem tépheti.

Tehát mihelyt az ifjabb nemzedék annyira nevelkedett, hogy eszével élhet: jogát használni kezdi, vagy nem kezdi, miként jobbnak látja, de az az ő dolga.

Ha nem használja, nem azt jelenti mintha nem bírna azon joggal, mintha attól meg volna fosztva, hanem alkalmasint csak azért nem használja, hogy az előbbi nemzedéknek határozatában megnyugszik.

Mi különbséget tudna valaki egyik és másik nemzetnek joga közt kimutatni? ezt tenni akarni képtelenség volna.

A' franczia nemzet (vagy akármelleyik) határozza, hogy az elsőszülöttek legyenek mindenkor királylyá egy bizonyos családbul: megszűnt e ezért a' franczia nemzet' függetlensége? megszűnt e ezzel választási joga? teljességgel nem. Igy van más és minden nemzetnél, így kell lenni nálunk is; mert a' jogot nem lehet nemzetiség szerint elkülönözni, módosítani.

De talán fölösleges is e' fölött már illy hoszasan vitatkozni, mert alig képzelhetni annyira esztelen embert, ki állítani tudná, hogy a' korábbi nemzedék a' későbbinek joga és szabadsága iránt tetszése szerint rendelkezhetik; hogy egyik a' másiknak jogát elveheti, majd még a' harmadik viszszaadhatja 's a' t.

A' ki vitáz e' fölött, azaz, ki állítani látszik, hogy ez vagy az a' nemzet, ennek vagy annak a' nemzetnek jogát, szabadságát elveszi, csak a' szavakat cseréli el; tudnillik erőszakot, vagy ököljogot ért. Az erősebb mindig földhöz verheti a' gyöngébbet; de mi jögrul szólunk itt, nem önkényről.

Ezekbül eléggé kiviláglik, hogy ha a' nemzeteknek elidegeníthetlen jogaik vannak, 's míg ezek vannak, függetlenségeiknek is lenni kell.

Minthogy ezek iránt alkalmasint tisztában vagyunk magunkkal; szükségesnek tartom még azt fontolóra venni, mért választanak magoknak a' nemzetek királyt? vagy ha mindig új választásra keveset tartván ezt nem gyakorolják, tehát mi czélbul intézkednek úgy, hogy mindig az elsőszülött következék atyja után.

Ezt a' magok remélt hasznáért teszik a' nemzetek, 's ebből teszi a' magyar nemzet is.

Mert föl nem tehetni a' társaságról azt, hogy akár vá-

lasztás, akár örökösödés útján azért tart királyt, hogy az a' társaságnak ne hasznára, hanem kárára legyen.

Ebből természetesen az következik, hogy ha az egész nemzet észreveszi, hogy a' király nem a' nemzet' hasznára dolgozik, hivatalából le is teszi, mikint a' francia nemzet X. Károlylyal megmutatta; mire más nemzeteknél és a' mi történetünkben is vannak példák.

Azonban a' mai időben ez már rendkívüli ritkaság, mivel magok a' fejedelmek személyesen nem kormányoznak, tehát a' haza' céljaival is ellenkezőleg nem működnek, hanem tesznek a' kormányok.

Hol pedig nincs alkotvány, hol nincs organisált kormány, hanem csak maga a' fejedelem tetszése szerint kormányozva a' társaság' érdekével összeütközőleg cselekszik, 's a' társaság még sem teszi le hivatalából 's mégsem választ mást helyette: nem azt jelenti, hogy a' társaságnak nincs joga, hanem azt, hogy a' fejedelem erősebb, hogy a' társaság el van nyomva.

Világosnak látszik minden; tudnillik hogy a' nemzeteknek joga soha meg nem szünhetik, (erőszakkal korlátozathatnak) hogy minden alkotványos nemzet független; mégis e' tárgy fölött egy kissé késnünk kell.

Minden intézkedést azért tesz a' nemzet, mivel azt hasznosnak, üdvösnek tartja, és csak addig intézkedik úgy, a' mint intézkedik, míg célszerűnek ismeri, és csak addig folytatja, míg ártalmasnak át nem látja. Mihelyt a' nemzetek meg lesznek arról győződve, hogy az elsőszülöttségi jog szerinti intézkedés nem hasznos, hanem annál valami hasznosabb fejlődött ki, természetesen ezt azonnal meg is fogják szüntetni.

Szinte látom, a' tek. Rendek közt vannak némellyek, kik azt akarják kérdezni: mirevaló ezeket most felhozni és előszámlálni?

Kérem alásan, én ezt tartom fődolognak; ez adja meg a' szükséges nyomatékot mind annak, mit önállásunk, függetlenségünk bizonyítására elmondani képesek vagyunk.

A' nemzetnek intézkedési, rendelkezhetési, választhatá-

si jogát szüntelen friss emlékezetben kellene tartani, 's ha már az emberek kissé feledék, újra fölleveníteni legszen-
tebb kötelessége minden polgárnak.

Midőn a' fejedelmek hoszas ideig csupán succedálnak, némellyek közülök lassankint elfeledkezhetnek arról, mért ülnek a' trónuson (mert az ember mindenütt gyarló), magokat határtalan hatalmu uralkodóknak tekinthetik, 's az országokat és nemzeteket mint valamelly pusztákat a' rajtok legelésző juhokkal együtt örökségüknek, tulajdonuknak könnyen tekinthetnék, mellyekkel aztán természetesen tetzés szerint bánni akarhatnának: az emberek is időfolytával megszokják ezt így igen természetesnek tekinteni: holott az a' legnagyobb természetlenség, midőn már annyira jutnak a' dolgok.

Ha aztán valamelly nép néha-néha követelésekkel áll elő, annak sükere vagy éppen nincs, vagy csak kevés, és ezt nem csodálhatjuk.

Tehát midőn valamelly nép akármit elérni, kívíni akar, tökéletes és el nem idegeníthető jogainak egész súlyával kell föllépnie, és akkor sem fejedelemnek, sem kormányznak eszébe sem jut tagadólag válaszolni, vagy ellenkezőleg föllépni.

A' természeti jogtannak csak neve fordul elő némelly országok' iskoláiban, de maga a' jog elhagyatik, hanem valami badarságot adnak elő helyette.

Mi lenne a' társaságokbul, a' statusokbul, ha azon áltan még inkább megörökösödnék, hogy a' status és fejedelmek közti kölesönös viszonyrul szólni, értesülni nem lenne szabad? ha a' nemzetek' jogai csupa kötelességekké, ellenben a' fejedelmek' kötelességei csupán jogokká fajulnának el?

Ha mi már annyira elaljasodtunk volna, hogy ki sem mernénk mondani, hogy a' nemzeteknek jogai soha el nem avulhatnak: akkor alkalmasint sikeretlenül zörgetnénk.

Bizony mondhatni, sokszor történnék lépések, mellyek a' haza' érdekével meg nem férnek, de azok a' kormány' részéről tétetnek, mert, mikint mondám, és mikint tudva van, magok a' fejedelmek nem kormányoznak.

Nincs eset a' világtörténetben, hogy a' választott, vagy az előleges határozat választás' nyomán örökösült király — azokat nem számlálom ide, kik úgy hódítanak meg valamelly népet — ellenkezőt cselekedett volna azzal, mit az egész nemzet kívánt, vagy pedig lakolt is érette, ha ellenkezni bátorzkodott.

Mi tehát érdekeinknél fogva némileg czélszerűnek tartjuk az örökösödéses rendszerben megnyugodni, és pedig két főokból;

először, mivel zavaros, bonyolódott állapotunkban alkalmasint veszedelmesebb volna a' gyakori királyválasztás; *másodszor*, mivel királyaink koronáztatáskor letenni szokott esküjüket hiven megtartják.

Ugy vélem világosan megmutatám, hogy roszakaróink fensültek, ha mostani kissé élénkebb mozgalmainkban olly valamit látnak, mi abban nincs, mit ők gyanítanak; tudnilik Ausztriától elszakadást, — holott mi avval egy soha nem valánk; — királyválasztási vágyat, holott a' magyar, királyához való hivségéről eléggé ismeretes.

Nem kellett volna erről egy szót sem szólnom, ha igen derék honfitársaink észargumentumok helyett gonosz, 's egyzersmind alacson váddal nem illettek volna bennünket.

A' mi ohajtásunk az, hogy hazánk ne Ausztriában *ben* foglaltassék, mert Magyarország független, hanem Ausztria *mellett* dicsőségesen álljon meg, hogy nekünk Budapesten kormány-ministeriumunk legyen, az osztrák kormánnyal legkisebb öszszeköttetésben ne álljon, hogy magyar érdekeink Osztrákországéval öszsze ne olvadhassanak.

Magyarország, mint független status, maga lábain akar állni. De a' méltányosság is úgy kívánja, hogy az, ki maga erejéből fen bir állni és járni, ne támaszkodjék másra hogy az vezetgesse; mert természetes, hogy ki maga erejét nem próbálgatja, tagjait nem használja, végre csakugyan nyomorékká válik.

*Sőt inkább oda kell törekednie minden jóra való nemzetnek, hogy ő minél erősebb, minél önállóbb legyen; így kell nekünk is iparkodnunk, hogy ha majd (némellyek sze-

rint most sokkal erősebb) Ausztriának inai gyöngülnek, a' viszontagság' napjaiban ránk szinte támaszkodhassék.

Valósulnak e vágyaink? nem tudom. Ha nem teljesülnek azok, miket remélni szeretek, akaratunkon mulik, és én nem a' kormányt okozom, hanem magunkat, főkép pedig önérdékü, és azt is rosszul értő aristocratáinkat.

Kisértsék meg csak szilárdan, egyesült erővel állhatatosan a' főrendek a' képviselőkkel együtt, valamit a' hazára nézve üdvöset eszközölni: a' kormányban ellentállásra nem fognak találni.

Még a' legeggyűbb ember is meg kezd már arról győződni, hogy nálunk nem csupán a' kormány akadályozza a' jót, hanem magok vagyonosabb és privilegizált polgártársaink.

Azért bolond beszédnek tartom én azt, mit ellenünk vádakul felhoznak jó barátink, hogy mi ezt meg azt akarjuk, hogy a' kormány nyal összeütközni akarunk. Hol a' nemzetben tevékenység, akarat van a' hazát boldogítani, sülyedéstől megmenteni: képtelenség gondolni is, hogy a' kormány ne azt tegye, mit a' nemzet' képviselői tétetni ohajtanak.

Hogy dolgainkat még roszzabbá tegyék, jó testvéreink, mondom tulajdon honfitársaink, főkép olyanok, kik nyelvre nézve még nem olvadtak velünk össze, (szivre ők nem is fognak, talán csak gyermekeik vagy unokáik) azt vakmerősködnek suttogni, hogy királyválasztási vágyainkat nyilvánítani jobb időre halasztjuk.

Csoda, hogy mi magyarok még így is vagyunk, mi-dőn olly sok és alacson féreg rágódik tulajdon keblünkben nemzetiségünk' fájának gyökerein.

De éppen ez ad más részről reményt, hogy lesz belőlünk valami, mivel ott sajtáságos erőnek kell lenni, hol ennyi vizály, alattomos árulások' daczára e' haza virulásnak kezd indulni.

Egy rendkívüli jelentés, törvényhozási közakarat, egyetlen egy országgyűlés e hazát az europai országok' egyik legjelesbikévé teheti.

Önök, drága honfitársaim, kik majd szerencsések lesz-

nek a' jövő országgyűlésen részint a' királytól meghiva mint törvényhozók megjelenni, csak azt ne mondják majd, hogy a' kormány miatt nem alapíthatják meg e' hazának jövődó nagyságát; ezt még most hiszik némellyek, de kevés évtized múlva a' hit egy lesz e' hazában, hogy a' törvényhozók az országgyűlésen magok *nem akarák* tulajdon hazájok' boldogságát.

Ezen általános hit a' világtörténetnek egyik lapjára fölírva örök gyalázatára lenne a' magyarnak, 's emberiségnek, hogy illy nép találtathatott.

Az utókor nem tudná megfejteni: miként történt az, hogy itt egymás szomszédságában két nemzet létezett: *Lenygel* és *Magyar*, kik minden más nemzetek' természetével ellenkezően nem akarák a' magok javát mindenek előtt eszközölni, hanem inkább saját romlásukra törekedtek.

Ezen czikkelyemnek végén mégcsak egy két szót azoknak, kik függetlenségünk' érzetének jelentkezését királyválasztási vágnak eszelősködni kereszteni.

Ha azt hiszik ezen jó barátink, hogy ezen vágyunkat kijelenteni jobb időkre halasztjuk, ezzel megismerik, hogy tehát így, jobb idők jöhetnek ránk, olly idők, mikor erőteljes virágzó nemzet leszünk; de ezzel elfeledik megfontolni, hogy hiszen ha ezt megérhetjük Habszburg nemzetségéből származott felséges királyaink alatt: az erőteljes és virágzó nemzedékeknek eszközbe sem jut királyválasztással bibelődni; mert már kivált akkor még inkább mindenki meg lesz arról győződve, hogy akármely hazának boldogsága nem a' választott elnökben vagy örökös királyban rejlik, hanem a' józanészszerű és minden polgár iránt egyenlően igazságos törvényekben alapszik.

V.

Védegyelet.

Mindenek előtt e' kérdést kell magamnak tennem: mit akarunk mi védeni?

És e' cikkelyben azt fogom fejtegetni: mit kell védenünk, miként kell védenünk, mitől védenünk.

Minthogy e' cikkelynek, előre látom, hosszszura kell terjednie, 's csak végén látnók meg tisztán azt, mit tartok védendőnek, itt előlegesen három szóval megfelelek főlebbi kérdéseimre.

Mit kell védenünk? — *független nemzetiségünket*; miként kell védenünk? — *tehetségünkben levő minden erőnkkel*; mitől kell megvédenünk? — *a' kora enyészettől*.

A' tek. Rendekeztetést kérem.

Igaz, magyar nyelvünkről a' mult országgyűlésen jó törvény hozatott, de mégis csak töredék törvény. Ha legjobb volna is az, olly kimerítő, hogy többet kívánni sem lehetne: általa nemzetiségünk megóva teljességgel nem volna. Már csak az maga, hogy nyelvünkről törvényt hozni *kell*, szomorú. Illyennel más nemzeteknek nem szükséges törvénykönyveiket tölteniök.

Mi kormányunkra nézve, miként mindenki tudhatja, szörnyű zavarban vagyunk, szigorú végrehajtó sehol nincs, és ekkor mit használnak legjobb törvényeink is nyelvünkről? Minden külön megye úgy hajtja végre, miként ő jónak látja; érdekünkben, de csak a' mi érdekünkben (tudnillik az egész haza, nem pedig a' szabadalmas osztályok' érdekében) működő erőteljes kormány Budán nincs; ez tehát a' megyékek és külön más hatóságokkal csak úgy hajtja végre, a' mint birja, 's a' mint felsőbb helyről sürgetik és értelmezik; vagy elhanyagolják; a' kancellaria ugyan erőteljesebb, de mivel néha emberi gyarlóságból magyar érdekeinket akarva e vagy nem akarva szem elől téveszté, a' megyei hatóságok bizodalommal nem mindenkor vannak iránta, és mivel tulajdonkép a' budai kir. Helytartótanácsot kellene és akarnák is kormányunknak tartani, sem egyiknek sem másiknak nincs nyomatéka, 's így a' törvények végrehajthatlanul maradnak.

Független nemzetiségünket akarván védeni, mindenkinek akarata ellen is eszébe ötlük, hogy szilárd, és az egész

haza' érdekében fenálló hatalmas, de az országgyűlésnek mégis felelettel tartozó kormány nélkül teljes lehetetlenség.

Már ebből aztán mi következik? az, hogy a' nemzetnek jegelső gondja legyen, kormányát a' hazában olyanná tenni, hogy az alkotmányos polgári társaság' követelésének megfeleljen.

Nekünk mint országnak és nemzetnek, természetesen van jogunk élni (de hogyan is ne volna, hiszen minden egyes, még társaságon kívül levő embernek is van), még pedig lehetőleg jól, boldogan élni; igen de az élhetési jog magával hozza a' szükséges intézkedési jogot, mert e' nélkül nem lehetne élet.

Midőn a' védegyelet keletkezett, a' kormány annak nemcsak nem örült, hanem inkább terjedhetése elébe akadályokat gördített, mit egész mostanig sem mulaszt el.

De nem akarnám, hogy a' tek. Rendek következetlenséggel, logicitlansággal vádoljanak, ellenvetésül hozván föl, hogy éppen az előbbi cikkely' végén állítám, miszerint nem a' kormányban keresem a' hibát, hanem minmagunkban.

Igen, magunkban van a' hiba, de mi magunk mint egész társaság nem foglalkozhatunk a' kormányzással, hanem kiki dolga után lát, 's hogy láthasson, azért van a' társaságnak kormánya.

Ezen kormány pedig olyan, millyennek a' társaság lenni akarja, másforma nem lehet.

Minthogy pedig Magyarországnak még most csak a' privilegiált osztályok képezik a' társaságot (a' sok milliónyi sokaság még csak most kezdi a' társaságot tenni, mióta a' tulajdon birtokot szerzethetési és hivatalt viselhetési jog mindenkire kiterjesztetett); és mivel e' társaság bírja a' hazát: természetesen ezt a' társaságot értem, midőn állítom, hogy a' kormány olyan, millyennek lenni a' társaság akarja; de én nem ezek' érdekében szólok, hanem a' 15 milliónyi sokaságbul alakulandó társaságában.

Mondom, midőn a' védegyelet keletkezett, mit élhetősünkre, mint szükséges intézkedést tettünk, a' kormány akadályozólag működött, mit tennie, mint Magyarország' kor-

mányának, nem lehet; mi világosan mutatja, hogy kormányunk nem olyan, millyennek a' haza' köz érdekében lennie kellene; miből aztán természetesen következik, hogy tehát arról gondoskodni kell, miként alakuljon érdekeinknek képviselő kormánya.

Mert olyan kormány, melly a' védegyeletet akadályozhatá, nemzeti függetlenségünk' védelmében sem fog nagy hasznunkra lenni.

Tegyük, hogy a' védegyelet elleni mindennemű akadály, mit hirteltek, való; mert a' világos tények kétségbe nem hozathatnak: a' kormány' lépése csak akkor volna menthető, sőt magasztalando kötelesség, ha be lehetne bizonyítani, hogy a' védegyelet

először, törvényellenes,

másodszor, hogy a' hazára nézve káros,

harmadszor, hogy csak kevesen pártolják, 's mint illyet, a' sokaság' meggyőződésével ellenkező szokatlan újítást gátolni kell.

Nézzük e' három pontot egyenként.

A' védegyelet *először* nem törvényellenes, mert a' ropant corpus jurisban egy betű sincs arról irva, hogy Magyarországbán nem szabad honi készítményt viselni, használni; nincs egy szó tilalom arról, hogy hazánk' lakosainak nem szabad értekezni, miként lehetne a' külföldi gyártmányt nélkülözni, 's magunk közt ipart ébreszteni? — Ha a' kormány mégis föllép ellene, világos jele, hogy nem az egész társaság' érdekében kormányoz.

Másodszor nem káros a' védegyelet a' hazára vagy nagy társaságra, azaz nemzetre nézve. Ezt bizonyítani szinte fölösleges, mert alig lehet olly kába embert köztünk gondolni, ki ezt kétségbe hozza.

A' külföldi készítményért kimegy pénzünk; ha belföldit veszünk, itt marad pénzünk; már pedig azt egy statusgazdász sem birná józanul állítani, hogy káros a' hazára, ha keblében a' forgatásra szükséges pénze van.

De tegyük, hogy káros a' hazára nézve, ha pénz forog benne, úgy káros volna az más országra nézve is, és így

az Osztrákország' kormányának mindenkép meg kellene akadályoznia, hogy pénzünk oda ne szivároгjon, mert e' szomszédországnak majd káros lesz.

És engedjük meg, nem csupán a' pénzforgást tekintvén, hanem általában véve, hogy a' védegyelet, mellyben minél többen résztveszünk, ártalmas hazánkra nézve: a' kormánynak nincs hivatása ezt még azon esetben sem akadályozni, mert a' mit a' nemzetnek nagy többsége pártol és károsnak nem tart, azt a' kormánynak sem szabad károsnak tartania; mivel a' kormánynak józanul csak azon értelemben kell kormányozni, a' mint a' nemzet' kívánsága nyilatkozik; tehát a' védegyelet ellen nem léphet föl még akkor sem, ha az károsnak mutatkoznék.

Egyébiránt is képtelenség azt hinni, hogy a' kormány jobban érti, mi ártalmas a' hazának, mint a' nemzet maga; ezt, a' könnyen tétethető ellenvetés' megczáfolásaul mondom, mivel vannak emberek, kik azt birják állítani, hogy a' kormány tudja csak, mi jó vagy rossz a' nemzetnek.

Harmadszor, a' védegyeletet, nem a' kisebb rész, hanem magok a' képviselők országgyűlésen alapíták meg; tehát a' kormány akadályozólag nem léphet föl ellene, ha ő csakugyan az egész haza' érdekében, és csak a' magyar status' érdekében létező kormány.

Erre azt mondhatják ama bizonyos jó barátaink, hogy: „törvényes színe azért még sincs, mert a' felső táblának hozzájárulása nélkül történt.“

A' felső tábla már benvan a' képviselőkében, mivel a' követek' választásába a' Főrendek is befolyanak, és pedig nagy mértékben; hogy ők kétszer képviseltessenek, míg a' nagy sokaság egyszerre sem, ugyis természetlenség. A' mit tehát az alsó tábla határoz, benlevén már a' felső is, képtelenség, vagy komédia mégis a' felső táblához küldeni.

„Azt ugyan nem tagadhatni — válaszolhatják ismét elle-neink — hogy a' Főrendek képviselvek a' követi táblánál, de ezek mind öszszevéve azokkal is, kiket képviselnek, nem teszik a' többséget, mert a' nép' száma milliókszor nagyobb.“

Igen, de a' kormány inkább csak a' kiváltságosak' ér-

dekét képviseli, miként fölebb mondám; tehát ezen kiváltságosak' határozata ellen nem működhetik.

Egyébiránt ha az ellenvető ebbe fogódzik, hogy a' kiváltságos osztályok nem teszik a' többséget, 's azért nem érvényes védegyleti határozatuk, az általuk hozott törvények sem érnének semmit; következetességből ezt is kell ellenvetőnek állítani, mivel törvénynek tulajdonkép az egész nép' akaratát kellene csak nevezni; és e' szerint a' csupa kiváltságosak által hozottakat nem is kellene a' kormánynak végrehajtania, mert nem a' többség hozta.

Igy világosan megmutatám, hogy a' kormánynak nem lehetett a' védegyletet akadályozni igazságosan.

De tudom én, honnét igyekeznek mindent következtetni, kik ipari mozgalmaink ellen kikelnek; onnét, mivel Magyarország csak Ausztria név alatt fordul elő, tehát mivel már ennek részeül tekintik, kormányzás elleni tetteknek nézik, mi nem úgy történik, a' mint Ausztria' kormánya kívánná.

Hiszen fölebb már kifejtém, hogy az teljességgel semmit sem tesz függetlenségünk ellen, hogy apostoli királyunk külföldön lakik.

A' társaság különfélekép intézkedhetik maga kormányoztatására nézve; tudnillik vagy úgy, hogy évenként (akár több, három, négy évre) választ legfőbb tisztviselőt 's azt elnöknek nevezi; — vagy úgy, hogy választ különbség nélkül akármelly családbul királyt, nem tekintve hányadik szülött legyen az; — vagy egy bizonyos családbul választ 's határozza hogy annak első szülötte legyen mindenkor a' király.

Igy rendelkeztenek atyáink is, de ebből soha nem következik az, hogy hazánk valamely más országtul függ, vagy éppen annak kiegészítője.

A' mi érdekeink tehát nem olvadhatnak öszsze más ország' érdekeivel, következőleg a' kormány, mint Magyarország' kormánya, jogosan egy hajszálnyi akadályt sem tehet a' védegylet ellen.

A' védegylet vagy igen csekély valami, vagy ellenben

nagyon fontos dolog. Ha az első, a' kormánynak mozdulnia sem kell iránta, észre sem kell vennie: ha ellenben igen fontos tárgy, a' kormánynak kötelessége volt volna az apostoli király Ő Felségét arra figyelmeztetni, hogy e' fontos ügy miatt országgyűlés tartatnék; mert alkotmányos országban ezen kívül csupa kormányi rendelvényekkel nem intézhető.

Ha aztán országgyűlésen határoztatik el a' védegyelet, (ugyis ott történt, de mivel a' kormány' ügyvédei nem akarják azt érvényes határozatnak tekinteni, azért mondom, hogy országgyűlés tartatnék): akkor a' kormánynak kötelessége azt minden tőle kitelhető módon előmozdítani.

De ha országgyűlésen a' többség nem akar védegyeletet, szinte a' kormánynak kötelessége azt gátolni, ha törvényellenes. Igen, de főlebb mutatóm, hogy honi készítményt viselni nem törvényellenes.

Tegyük, hogy 10 millio nem pártolja a' védegyeletet, hanem vesz olly készítményt, a' mi neki tetszik, mindent külföldről vesz, és csak egy millio pártolja a' védegyeletet: a' kormánynak legkisebb joga sincs ez egy milliot is akadályozni, míg törvény nem létezik arra, hogy honi készítményt használni tilos, vagy míg bebizonyítva nincs, hogy a' honi készítménynek használása ártalmas, veszedelmes az országra.

És ha a' védegyelet ártalmas, mikint a' kormány véli, és ha csakugyan ő tudja jobban, mi káros a' hazára nézve: nem csak a' hivatalnokoknak kellett megtiltani, hogy abban részt ne vegyenek, hanem az egész nemzetnek; mert képtelenség azt hinni, hogy a' mi egyik hazafinak árt, másnak nem árt.

Most azt kérdelem: mi végre vannak a' hivatalbeliek felállítva, kinevezve? arra e, hogy a' haza' érdeke ellen működjenek, vagy arra, hogy az ország' javára dolgozzanak?

Ha az első állna, a' nemzetnek el kellene minden hivatalnokot bocsátania, mert józanésszel ellenkezik azokat maga kárára tartania; ha a' második áll, nekik a' védegye-

letet pártolniok, előmozdítaniok kell, abban résztvenniök szükséges.

Némellyek e' szó alatt egészen mást értenek, de ki is mondják sok helyen; náluk védegylet = revolutio. És hogy vannak köztünk emberek, kik ezt szívből ohajtják, arról tökéletesen meg vagyok győződve, ámbár nem is tudják, mi az a' revolutio. Kik ohajtják ezt? könnyű kitalálni; azok, kik szeretnék, hogy szétágozó erőnk még széljebb ágozzék, megszakadozzék, aztán végre az ország önmagában meghasonljék és az önállás tönkre jusson; kívánják pedig ezt azok, kik hazánkból Ausztriát csinálni vágnának.

Nem, revolutio nem készül nálunk, hacsak a' kormány mély politikájával erőnek erejével nem akarná elővarázsolni.

Ha szavam olly hatályos volna, milly szent és igaz ohajtásom, hogy illy valamitől Isten megőrizjön; 's ha a' sajtó szabad volna: lelkemnek minden erejét arra meríteném ki, hogy a' netalán kitörhető revolutiot ránk nézve veszedelmesnek megmutatnám, 's elejét venni igyekezném. Nemzeti függetlenségünk örökre elvérzenék, ha most illy valamire vetemedni elég esztelenek volnánk.

Bár tárgyamhoz nem tartozik, de szükségesnek tartom e' borzasztó nevet: *revolutio*, pár szóval érinteni, mivel jó barátaink' agyában már megszületett 's a' védegylettel egyértelműnek venni elég hóbortosok.

Az én nézetem röviden a' revolutiorul ez.

Vagy az egész nemzet indul fel valami újat kivíni, vagy csak egy kis rész.

Ha az egész, az nem revolutio, hanem határozat; mert ki ellen revoltál az egész? képzelní sem lehet: ha pedig egy kis töredék revoltál valami visszaélés ellen, az esztelenség.

De némellyek még azt is revolutionnak szokják nevezni ha valaki szóval kikel, és a' visszaéléseket, törvénytelenégeket megtámadja, mint illyeneknek lenni okokkal megmutogatja; hiszen ez minden polgárnak szent kötelessége, mert képtelenség nélkül föl nem tehetni a' társaságról, hogy a' visszaéléseket, törvénytelenégeket becsuszní, elhara-

pódnzi ohajthassa. Mondom tehát az ilyenek ellen mindenkinek szóval és okokkal, minden alkalommal kikelni, és küzdeni kell. A' kik e' szent kötelességnek teljesítését is revolutionnak, azaz törvénytelen ellenszegülésnek nevezik, azokhoz nincs mit szólnom.

Ebből tehát világosan látható, mit gondolok én a' kis rész által eszközlendő revolutio alatt, tudnillik azt, midőn alattomosan összebeszélnek, titkosan terveznek, 's végre tervök szerint fegyverrel támadják meg a' felsőbbiséget, kormányt.

Mind addig tehát, mig embernek teljes szabadságában és tehetségében van minden bajt, mi a' társaság' jólétét fenyegeti, szóval, beszéddel, irással elhárítani: addig esztelenségnek, vakmerő bolondságnak tartom az ugynevezett revolutiot; pedig ez minden társaságnak szabadságában van; mert alig létez még társaság, melly magának megtiltotta volna beszélni; ez iszonyú bolondság volna; igaz, a' sajtó általi beszédet korlátozzák magoknak némelly társaságok, de elég esztelenül is cselekedték.

Van e nemzet, melly szóval, beszéddel szilárdan megkisértette bajait orvosolni, 's nem boldogulván fegyverrel kellett volna azt végeznie?

Az emberek gyarlók, miveletlenek, tanulatlanok lévén, szóval vagyis okokkal nem bírnak jól harczolni 's győzni, tehát fegyvert fognak, 's egymást öldösik; holott emberhöz inkább illően lehetett és kellett volna bajaikat elintézni, az ész' és okok' fegyverével.

Röviden, mig az embereknek hatalmában van szóval, észszel kivíni azt, mit kivíni szándékoznak: addig durvaságnak, kegyetlenségnek tartom vashoz nyulni; természetesen tehát kárhozatosnak tartom a' részletes revolutiot; azaz midőn a' társaságban némellyek összebeszélnek, hogy fegyverrel torolják vissza a' fegyver nélkül elkövetett (becsúzott) törvénytelenégeket.

Ha pedig, mint mondám, az egész társaság támad és zendül fel valami igaztalanság ellen, ezt lehetetlen józan-észszel revolutionnak nevezni. Azt, ki a' társaság ellen elkö-

vette az igaztalanságot, törvény elébe idézi, érdeme szerint megbünteti, és vége van mindennek. Kérem ki ellen revolválna így az egész?

Mióta emberek vannak, vagy mennyire a' történet fölér a' régiségbe, 's azóta hogy társaságok léteznek, soha az egész nem kelt föl, nem csinált revolútiót néhány ember, a' kormány ellen.

Midőn egész országbeli nép egyesülten *akar*: az ennek ellenében levő kormánynak nemcsak akarata nincs, hanem a' kormány semmi más, mint az egész népben levő egyes parányi tagok.

Még egyszer, az egész nép revolválni nem tud, ez képtelenség; a' nép csak határozni tud.

De a' mikor a' nép, két *majd* egyenlő részre oszlik, mikor tehát nem a' társaság határoz néhány egyes irányában, hanem a' nemzet két pártra oszlik; akkor az nem revolúció, hanem meghasonlás, polgárháboru.

Nézzük példában állításomat, hogy az egész nem csinál revolútiót; előbb kicsinyben, aztán következtessünk nagyra, legnagyobbra.

Tegyük Budapest ikerváros (vagy jobb lesz a' kettőset összeolvadva értenünk) lakossága 140,000; kormányát, azaz, polgármester-, bíró-, kapitány- 's még néhánybul álló tanácsát valami okbul megutálta, igaztalanságban kapta, benne semmi bizodalma nincs; a' városi intézkedések mind inkább elavultak; a' kor' kívánatának meg nem felelnek; a' nép' jólétének gátul szolgálnak; ennél fogva néhányan a' lakosok közül indítványozzák, hogy új előljárókat kell választani, az egész kormányzási rendszert megváltoztatni.

Az előljárók érdekük szerint az indítványt kárhozzatják, okokkal megczáfolni nem bírják, hanem az indítványozókat fenyegetik.

De az indítvány az egész nagy városban viszhangra találván általánosan elfogadtatott, 's a' nép választ, újít, határoz: gondoljuk e, vagy képzelhetjük e, hogy a' 140,000 ember a' néhány előljáró ellen revolútiót kezd? Isten men-

tsen! Annyira nem tévedt az emberi ész, hogy ezt revolutionak nevezhesse.

A' nép csak határoz, uj intézkedéseket tesz, a' régieket eltörli, kormánya helyett mást választ. Még egyszer kérdem: revolutio e ez? lehetetlen.

Igy van nagyban, egész kerületekre, az egész országra nézve is.

Vagy talán némellyek azt hiszik, hogy az előljáróság ellen fog állani? én nem hihetem. Ezen előljáróságnak még csak eszébe sem jut ellenállni akarni.

Nekem ilyen fogalmam van a' revolutióról; nem tudom a' tek. Rendek miként gondolkodnak e tárgyról.

A' védegyelet jó mód, sükeres eszköz ujjaszületésünkre; most sokan pártolják, de ki biztosít minket arról, hogy ez így marad? És ha így megmaradna is, még ez csak kezdet, pedig több kell; és ki biztosít, hogy mind inkább fog terjedni?

Az ember általában mindenkor gyarló, és mi magyarok különösen ismeretesek vagyunk arról, hogy kitartani nem tudunk; ó pedig ez a' gyarlóságok' legfőbbikeinek egyike.

Ha tehát nem tréfálunk, hanem komolyan megfontoljuk ügyünket, 's ha szép, boldog jövőnek alapot vetni akarunk: a' védegyeletnél még hatalmasabb eszközt kell megragadnunk, 's az nem más, mint a' szabad sajtó.

Ne mondjuk, hogy ezzel nem birunk, hogy ez hatalmunkban nincs, hanem mondjuk inkább ki őszintén, hogy bizony mi a' szabad sajtót magunk sem akarjuk, mert gyarlóságunk miatt rettegünk tőle.

Igen, de ha e' gyarlóságot levetkezni nem igyekszünk, fogjuk e a' védegyeletnek üdvös és tartós gyümölcsét remélhetni? én kételkedem, bárcsak esalatkoznám!

Hiszen ha mi állhatatosak voltunk volna szándékunkban, annyi szép határozat, törvény után már ott állhatnánk, hogy a' védegyelethez nyulni nem kellett volna, mert maga saját érdekünk szem elől nem tévesztve felségesen megvédette volna magát, legalább attól, hogy oly szörnyen össze nem bonyolódtak volna ügyeink.

Arra, hogy bármi intézkedés minél célirányosabban tétessék, 's hogy aztán minél gazdagabban kamatozzon, nincs hatályosabb mód mint az előleges minden oldalruli megvitatás, kölcsönös értelmesítés, felvilágosítás: ugyde ez sajtói szabad közlekedés nélkül teljes lehetetlenség.

Azt senki sem tagadhatja józanul, hogy így öszszekuszáltan, szétszakadozva, mint vagyunk, a' kormány irántunkban igen hatalmas, ellenére tetteleg keveset vihetünk, tehát szólnunk kell előbb, a' discussio' mezejére szükséges lépnünk, hogy a' kormánynak talán nem jogos igényeit okokkal legyőzhessük, 's haladni akarásunkban teendett akadályait igaztalanoknak megmutathássuk.

Mert akármihhez fogunk, a' kormány (nemzeti célunkat felfogni nem akarván) azt mondhatja: „Ez a' kormány' dolgaiba vág, tehát a' salus publica érdekében minket illet a' fölött határozni; megengedni, vagy eltiltani, miként a' közjó kívánja; ugyanis erről nekünk kell gondoskodnunk.“

Az iránt tisztába kell jónünk: mit határozhat, mit tiltat vagy engedhet meg a' kormány? mennyire terjed kormányzási hatalma; mik hatáskörének határai? minthogy természeti jogunknál fogva mindazt megtehetni hiszszük, mit törvény nem tilt.

Ha szabadon nem közlekedhetünk, hanem csak azt mondogatjuk el, mit a' kormány megengedhetőnek hisz, ugy egymást soha föl nem világosíthatjuk, tisztába nem jöhetünk.

Az ember nem tudja, boszongodjék e vagy nevesse, midőn számtalanszor ballja első hirű 's szabadelmű férfaiink-tul: volna csak szabad sajtónk! Hát azt hiszszük e, hogy ez majd magától jó, sült galamb módjára szájunkba repül? Azt várjuk e, hogy majd a' kormány mondja: netek szegények szabad sajtó! Ha ítéletnapig mindig csak mondjuk: ejnye bárcsak volna szabad sajtónk, mégsem lesz; ellenben mihelyt tetteleg megkezdjük, mingyárt lesz.

Határozzák a' rendek, hogy: a' censura, mint törvénytelenül becsuszott önkény, visszaélés eltöröltetett, 's azonnal lesz szabad sajtó.

De visszatérek ismét a' védegyletre.

Mi nagyon leszálunk; némi külső csinosodás, illedelmi csecsebecse ragadt ránk, külsőleg valami finomféleséget mutathatunk fel, egy egy kevés szorgalom is mutatkozik, de erkölcsileg gyöngék, talán mondhatnám pulyák vagyunk, elaszszonyosodtunk; a' hivatalvágy, a' jövedelemből nem arányban levő fényüzés, e' kettő, mint rágó fene emésztí főkép, a' társadalmi testet: s a' kormánynak nem nagy megmegerőtetésébe kerül a' védegyeletnek tüzes pártolóit is iránta meghűteni. Hogy mindenik eltántorítható legyen, nem akarom állítani, de bizony mondom, adott becsületszavunk nem elegendő biztosíték: mit kell, mit lehet legüdvösebbet a' dolgok' illy állásában tennünk? szükségtelent nélkülözni, kitartani tanulni, a' szabad sajtó mellett küzdeni; e' hármat tehetjük.

Vannak a' társaságban ollynemű vétségek, kihágások, elmulasztások, mellyekre büntetés szabva nincs, mellyeket tehát csak a' közvélemény büntethet megvetéssel vagy rosztalással, ilyen a' többek, és pedig száz meg ezer gyarlóság között, ki a' védegyelet' ügyében, vagy akármi másban adott becsületszavát megszegi, vagy ki ezt, mint hazánk' fölvirágoztatására most még igen sükeres, de későbbben is mindenkor üdvös módot gátolja, hátráltatja: miként büntethetni illyeket szabad sajtó nélkül? pedig a' társaságnak egyik legnagyobb hihája, veszedelme, ha a' gyarlók, a' vétkesek bünhődés nélkül üzhetik mesterségöket.

Száz meg ezer esetben a' szabad sajtó varázserővel bir's működik: buzdít jóra, elrettent a' rosztul; lelkesít dicsőre, alacsonságra fajulni nem enged. Ez megtámadja és pelengérré teszi mind azokat, kik a' haza' szent ügye ellen működni vakmerősködnek s átadja gyalázzattal-teljes nevüket az utókornak is.

Ha valaki a' védegyelet' tagjai közül azt hiszi, hogy nekünk csak a' külföldről, jelesen pedig Ausztriából áradó készítmények ellen kell műiparunk' csiráit védeni; az nincs magával tisztában; nekünk önálló nemzeti létünket, függetlenségünket kell védenünk.

Kénytelen vagyok tek. Rendek oda visszatekinteni,

hol azt fejtegetém, hogy Magyarország független, és ebben semmi akadályul nem szolgálhat az, hogy apostoli királyunk még más nemzetnek is fejedelme.

Bizonyítja ez állításomat maga a' kormány az által, hogy Osztrákország és Magyarország között határvámokat állított fel. Egy ugyanazon status' belsejében nem szoktak harminczadok fenállni; 's ha valahol mégis létezne illy valami, az legabnormisabb állapot volna, 's csak zsarnoki önkény gyakorolhatná, nem pedig alkotmányos nemzet' kormánya.

Másodszor tanusítja ezt a' mi Felséges királyunk maga, mivel minden három évben a' törvények szerint tartozik Magyarország' Rendeit országgyűlésre összehíni, mit Ausztriában szükségtelen tenni.

Igaz, nálunk is a' formalitás annyira ment, hogy a' törvényhozók szolgálai alázatos hangon terjesztik föl az apostoli király elébe a' törvényjavaslatokat megerősítés végett; de ez azért semmit sem bizonyít függetlenségünk ellen; mert törvényileg meghatározva nincs, milly hangon kelljen a' királyhoz szólniok, tehát csak magoktól a' Rendektől függ más módot venni föl, 's törvényhozókhoz illetlen könyörgő és esedező szavakat kihagyni.

Nem kevesbbé bizonyítja harmadszor függetlenségünket 's önállásunkat az is, hogy hazánkban más törvények, más nyelv, más kormányzási mód van, mint Ausztriában, 's hogy nálunk a' törvények' végrehajtásán, tehát csupán igazgatáson kívül a' kormány változásokat országgyűlés nélkül nem tehet, holott Ausztriában tetszés szerint rendelkezhetik.

Ha történnék is nálunk szinte önkényszerű lépések, intézkedések, azok „törvényteleniségek és sérelmek“ neve alatt országgyűlésre kerülnek, 's ha a' törvényhozás nem bírja is megorvosolni, de midőn egyszer iszonyu rakássá nevednek, 's a' nép is választja a' képviselőket: azonnal egyszerre minden sérelem orvosolva lesz.

Hogy azonban az ovásoknak gyakran semmi sikere nem lett, hogy a' sérelmek orvosolatlanul maradtak, semmit sem bizonyít a' függetlenség ellen; hanem csak azt bizonyítja,

hogy a' Rendeknek kivált pedig Főrendeknek, nem volt még eddig igazi akaratuk azokat orvosolni; 's bizonyítja továbbá még azt, hogy a' magyar nagyon őszinte, jószívű, gyakran tulságos bizodalommal is volt a' kormány iránt; várta, hogy ez majd maga indultából mind megorvosolja, de a' mi elmaradt, 's a' hosszas szokás által megöröködött; végre tanúsítja azt, hogy a' magyar nem eléggé erélyes; legvégre pedig bizonyítja azt, mit legelől kell vala mondanom, hogy maga a' nemesség nem elég potens a' sérelmeket és visszaéléseket orvosolni.

De jó jel erre nézve már az, hogy a' kiváltságos osztályok e' tehetetlenségüket magok kezdik átlátni.

Mi tehát nemcsak néhány gyárunkat, parányi iparunkat védjük, hanem védjük nemzeti jólétünkre alapul szolgálható minden eszközeinket, védjük nevünket az enyészettől.

Erre talán csak nem kell a' kormánytól engedelmet kérnünk?

Mi hosszas idő óta csak Ausztria név alatt fordulunk elő. Ennek oka főkép csak magunk vagyunk.

Igy vannak megírva az Augs. Allg. Zeitung-ban főkép, és minden más ujságokban is, száz meg ezer helyen: „Oestreich. Aus Pest“, holott mi alkotmányos, független nemzet vagyunk.

Nem érzik a' tek. Rendek, milly gyalázat van ebben, nem veszik e észre, mennyire lealacsonító ez ránk nézve?

Nekem mindenkor valami kinevezhetlen borzadás futja át egész testemet, valahányszor ilyen kerül szemem elébe. Ugyan tek. Rendek, így marad e ez? Nem a' legnagyobb következetlenség e nemzeti önállásunk mellett vitázni, harczolni, magyar nyelvünkért küzdeni; ha meg más részről csak Ausztriává lenni sietünk, az ilyeneket meg nem akadályozva?

Mi az ujjab időben majd minden országgyűlésen kértük a' kormányt, hogy a' mi országunk és Ausztria közt létező vámsorompókat törölje el, mit ő nem tön, mivel tökéletes joga és szabadsága van minden statusnak határain vámokat szervezni.

És midőn a' kormány kivánságunkra nem hajolt, akaratára ellen hatalmasan bizonyítá, hogy mi külön status vagyunk, 's ebben legalább reményünkön kívül oltalmazott bennünket, midőn a' vámok' eltöröltetése által Ausztriával egygyéolvadni készültünk.

Figyelmünk fölébredvén ettől fogva ovakodunk majd osztrák ország' jogaiba avatkozni, 's tőlük azt kívánni, hogy vámokat ne állítson ott, hol neki tetszik. A' védegyelet és nemzetiségünk' érdekében csak kívánnunk kell, hogy azon vámsorompók fenálljanak.

Ha gyermekeink', unokáink' 's általában hazánk' boldogságát szívünkön viseljük, 's nem csupán máról holnapra gondoskodunk: itt a' hazában kell piacot állítani, hol fölöslegünket az éhező honfiak vegyék meg és csak azt bocsátandjuk majd külföldre, mi ezen kívül megmarad. És ezt a' fiunei kikötő felé irányozzuk, hogy a' kiszállítók onnét ne gyárműveket, hanem gyarmati árucikkeket hozzanak vissza helyette.

Igen tek. Rendek, mi védeni fogjuk mind azt, a' mi hazánk' fölvirágoztatására tartozik, megkivántatik.

A' sajtó még nem levén szabad, addig mig szolgálunkra kivíjuk, itt a' teremben mondjuk ohajtásunkat, itt magyarázzuk mi célja védegyeletünknek; tudnillik (ezt minél többször kimondani szükségesnek tartom) nemzeti függetlenségünket Europa előtt kimutatni.

Mi védeni fogjuk hazánkat attól is, hogy idegen országai 's nyelvü bevándorlók, azaz gyarmatok el ne áraszzák még inkább, mert a' már itt levő hálátlanok is elég akadályára vannak magyar nemzetiségünk' kifejldhetésének.

Mi őseink' azon hibájába esni nem akarunk, miszerint beköltözött egész nagy gyarmatoknak magokkal hozott nemzetiségüket a' mienknek kárára, veszedelmére megtartaniok engedék.

Mi a' magyar fajt legalább a' mostani sajátságában megtartani 's idővel feldicsőíteni magunkban elhatároztuk.

Az igaz, sok szorgalmat hozhatnának be német atyánkfiai magukkal, de a' szabad föld, észszerübbekké változan-

dott intézkedéseink, a' népnek kivivandott jogai 'stb. majd megtermik előbb utóbb a' gyümölcsöt idegen országbul bevándorlandott telepek nélkül is.

Hiszen Isten nem osztá az ipart válogatva csak ennek meg annak a' nemzetnek; egyikben sem fojtotta el egészen. Legyenek csak a' szorgalmat gátló akadályok elhárítva: szükségkép kell szorgalomnak támadnia.

A' valódi ipart sohasem lehet mesterséges fogásokkal előteremteni: azt szükség és mindenki' igazságos követelésének megfelelő törvények szokják elővarázsolni.

Nem az nekünk a' főbajunk, hogy kevés az ember hazánkban, hanem a' hiba törvényeinkben, alkotványunkban rejlik. Ezek javulásnak indulnak. A' birtokolhatási jog és törvény idővel a' népetlen puszták és hegyvidékek közé sulyegyet hozand, és e' sulyegyen erőtetés nélkül szorgalmat szülend.

Milly ferde fogalma van azon statusgazdásznak, ki valamelly országot minden módon és mesterségesen akar egyszerre lakosokkal teletömni! A' haza' keblében rejülő kincs el nem fut előlünk; majd hasznát veszik annak gyermekeink és unokáink.

Hát az baj e, hogy századokig még mindig elég üres hely lesz e' hazában? Igaz, nem kedves látványok a' temérek mocsárok, homoktengerek e' hazában, de mindez mostani népességünk mellett is elenyészhetnék, csak a' privilegiumok szünnének meg, 's helyettök mindenkire egyiránt üdvös törvények készülnének. A' talán bejövendett gyarmatok fogják a' mocsárokat és homokot megszüntetni? jól van, telepítésetek hát oda: ha kedvük lesz: de az eddigi tapasztalás mit bizonyít? a' kamara a' legjobb földet jelölte ki számukra.

Hiszen hogyan cselekszünk midőn valami nemesített fát akarunk nagyra és széppé nevelni? Tövéből és közeléből minden gatz, gyomot kiírtunk, hogy a' nemesített 's beoltott fának szükséges táplálékot tőle el ne szíják; téres helyet hagyunk vagy készítünk neki. — Így kell, 's így akarunk a' mi magyar fajunkkal, azaz, minmagunkkal cselekedni.

Ha midőn majd a' historiai jogok elavulandottak, a' tulajdon birtok is megszűnendett, 's helyette a' tökéletes közhasználat (communismus) áll be: akkor helyet kell engednünk hazánkban mindenkinek, kik a' földnek más részein a' fölöslegesen népesült országokbul már sehová nem mehetvén hozzánk takarodnak; de akkor már meg fogott szünni a' külön nemzetiség, és határokkal elválasztott haza. Mig ez történik, pedig úgy hiszem soká lesz, addig élet és halálra küzdünk nemzetiségünk mellett, független hazánkért, 's a' további elkorcsosodástul meg fogjuk védeni.

Védeni fogjuk tehát országunkat, hogy más országgal össze ne olvadjon, mert nemzetiségünkön, az egész föld kerekességén elszigetölve létező magyarságunkon most és mind örökké gyermeki szeretettel csüggünk (kivevén a' kiveendőket).

De védelmünk' értelme természetesen nem lehet csak az, hogy a' mi e' drága honnak árthatna visszavetjük, hanem erőt, minél nagyobb erőt igyekszünk kifejteni; mert erő nélkül valamit megvédeni képtelenség.

Ha a' védegyelet' tagjainak összes érzelme 's vágya helyett az enyémet tehetném, ezt mondanám: „Czélunk e' keves szóban egészen ki van mondva: mi azt akarjuk, azon igyekszünk, hogy Magyarország dicsőségesen álljon meg Ausztria és más országok mellett; az europai statusok közt ne csak mellőzve ne legyen, sőt inkább befolyással birjon, hogy a' magyarok' apostoli felséges királya V. Ferdinand még hatalmasabb legyen mint az osztrákok' császára“.

Mi tartalék gondolatokat 's vágyakat magunkban nem rejtegetünk (tudnillik én azt hiszem ebben mindenki úgy gondolkodik mint én), de azt nem szívelhetjük, hogy hazánk Ausztriában *ben* foglaltassék, hanem hogy *mellette* külön, önállólag fölvirágozzék, 's az europai országok között jelentőséggel birjon.

Mi ohajtanók, hogy e' hazának 15 millio népe mind egy szálig tiszta magyar volna, mert ez nagy nyomatékot vetne a' mérlegbe, de erőszakkal magyarrá tenni egyet sem fogunk megkísérteni, hanem Magyarországot annyira emelni

föltettük magunkban, hogy a' sajtóságos, 's nyelvre nézve tőlünk különböző népcsoportok dicsősségnek tarthassák bennünk önként felolvadni, 's hogy meggyőződésük szerint mondhassák: mi ettől fogva testestül lelkestül és nyelvestül magyarok leszünk.

A' kik nem barátai a' védegyeletnek, éppen úgy mint a' kormánynak tagjai, e' két szóval: *elválás, özszeolvadás* sokat vesződnek, még éjjel is erről álmodnak némellyek, 's e' két szót a' védegyelet hozta szokásba a' nemzet közt; a' kormány mindig tárczájában hordozta.

De ugyan mi az az elválás? semmi! Hiszen hol özszeolvadás nem történt, ott elválást sem képzelhetni. E' szavak merő tudatlanságon épülnek; de igen, még más valamin is; könnyelműségünkön és némi rosz akaraton is.

Hogy a' kormány ohajtotta az özszeolvadást, már csak a' könnyebb igazgatás végett is, igen természetes, 's mint-hogy ez magától nem ment, vagy nagyon lassan, néha néha olly fogásokkal élt, mellyek azt elősegíthették, millyen például, hogy hazánk, mint külön status, nem említetik, hanem csak Ausztria név alatt.

Az erőteljes II. József (ki főképen maga személyesen vitte a' kormányzást is, alatta nem igen levén más kormánytest) már tovább ment, az özszeolvadást hatályosan kísértette meg, de süker nélkül. Tehát özszeolvadás soha nem történt, 's csodálatos hogy az emberek mégis erővel el akarják magokkal hitetni hogy: de bizony, mi Ausztriával egy vagyunk.

Mint-hogy tehát lényegben mindenkor külön status voltunk, és vagyunk maig, a' védegyeletnek természetesen oda munkálnia kell, hogy formaképen is az legyünk. Hiszem is, hogy ennek eszközlését egyik legfőbb kötelességének ismerendi,

Védegyeletünk' föladásának egyik nevezetes kiegészítőjeül azt tekintem, hogy a' formaságot jelen alakjából másba önteni sürgesse; a' törvényhozás ebbeli munkálkodásának bizonyos sükert ígérő nyomatékot adjon, mert szomoruan kelle tapasztalnunk, hogy a' törvényhozók' fáradozása ered-

ménytelen, ha csak hatalmasabb közvéleményre nem támaszkodhatik.

Mi hazánkéval együtt apostoli magyar királyaink régi dicsőségét nemcsak vissza szerezni, hanem még emelni is akarjuk.

Ezt egy európai nemzet sem veheti nekünk rossz néven, hiszen mindegyike a' népeknek hasonlóra törekedik; 's ha igazságosak akarnak lenni, mit magokra nézve dicséretesnek ismernek meg, azt bennünk is éppen olyannak kell vallaniok.

Én azt hiszem, a' védegyeletnek tagjai közül eleinte legtöbben csak azt tüzték ki czélul, hogy nekünk gyáraink legyenek, hogy a' mire szükségünk van, mit eddig külföldről hozattunk, az itt ben a' hazában készüljön; de én nagyobb eszmét ohajtanék abba lehelni, tudnillik azt, mit már fölebb három szóban kimondottam; mert mirevalók volnának nekünk a' gyárak, mint magyarországi gyárok, ha nemzeti függetlenségünk nem lenne? — Mert az világos, hogy minden népek' csufjává, nevetségük' tárgyává lennénk, ha csupán arra törekednénk, hogy magunknak legyenek gyáraink, de azért csak ausztriai gyároknak nevezhetné a' világ, ha bár Pesten állítatnak is fel.

Ne vegyétek rossz néven ha esdeklően, ha kérő hangon, szólok hozzátok, kik a' védegyeletnek tagjai vagytok.

Sokan most lelkesülve vannak mellette, ezekhez nem szólok, de a' tűz lassanként ellobogni fog (bár ne lenne úgy), tehát akkorra és a' kevésbé fölhevültekhez intézem gyöngye szózatomat.

A' magyarok istenére kérlek benneteket, gondoljátok meg: hogy a' védegyelet által, ha nem tágitotok rajta, ha kitartók tudtok lenni, ha azon eszmét lehelitek bele, hogy nemzeti függetlenségünket egészbe kell védeni: egy keleti, nem éppen dicsőségtelen népfajt tartatok fen a' késő koroknak; ha pedig könnyedén hagyjuk, e' faj a' nemzetek' sorából örökre kivesz.

Minden nemzetnek megvan fény és árnyékoldala, megvan tehát a' magyarnak is; és ha mind két oldalról egyiket

is másikat is vizsgáljuk, erényeit vétkeivel összehasonlítjuk: még ellenségünk sem tagadhatja, ha igazságos akar lenni, hogy magyar fajunk minden hibái mellett is a' népek' sorában nem utolsó helyet foglalhat el.

De tulajdonképen nincs is nekünk más ellenségünk mint saját magunknak egy része, mert ha történik is valami a' szomszéd német nép részéről: tulajdon testvéreink tanították arra.

Igaz, mi sok tekintetben sülyedtünk, 's minden gyarlóságunknak, vétkeinknek sommázata abban központosul, hogy hazánkat a' statusok' sorából kiszorítani elnéztük: de megvan ám más népeknek is sajátos hibájok, és ennek tudása némi vigasztalásul szolgál; nem igen nemes, de mégis vigasztalás.

Egész Európában csak a' francia és angol nemzet áll a' többiek fölött kitűnően, egyebeknek csak nevei vannak meg a' sorban: ha mi nagy hibánkat orvosolni akarjuk, 's a' néppel összeolvadva hatalmas törvényhozásunknak ez csekélységbe kerül: ugy mi Európában a' harmadik statust képezhetjük.

Ausztria csak azért visel szerepet, mert fejedelme Magyarországának apostoli királya; itt csak a' név cseréltetett el, 's ha e' kettőnek: Magyarországnak és Ausztriának egy név alatt kellene képviselgetnie, minden tekintetben elsőséggel bír Magyarország, tehát így kellene nevezni; magyarmonarchia, mert hazánkban csak egyetlen egy sornyi módosítvány szükséges az alkotványban, ez: „Magyarországban minden ember egyenlő jogu és szabadságu“, 's azon órában hazánk olly erős és compact status, hogy hozzá fogható az emlitemm franczián és ángolon kívül nincs.

A' német szövetséges status magával tehetetlen, az nem fogja soha előlünk a' dicsőséget elnyerni, ha mi ez országban 15 milliony népet egygyé lenni akarunk és tudunk. A' német statusoknak 38 független fejedelme örökig akadályul lesz abban, hogy a' német nyelvet beszélő részek egy hatalmas statussá legyenek.

Hogy a' porosz már most maga, a' többi nélkül is, a'

hatalmak' egyikét teszi, nem nyomos ellenvetés; erre csak azt felelem, hogy ez nem alkotmányos ország, 's hogy a' poroszok magoknak alkotványt birjanak kivíni, nem hiszem. És e' szempottul nem számlálom ide az oroszot sem, mert korunkban, az önkényü és korlátlan uralkodók' hatalma ugy hiszem lejárt.

De bocsánatot kérek a' kitérésért, forduljunk ismét a' védegyelethöz.

Ha azt hiszitek teendőink' legelsőbbikének, hogy a' külföldi csecsebecse nálunk is minélelőbb legyen: ugy védegyeletünk nem csak gyümölcsöt nem hoz, de a' gyöngge csemetéknek bimbói még virágzás előtt hervadnak el; 's ha csak az volna illy lelkesedésnek czélja, ugy nem érdemelné meg, hogy érte egyetlen egy szokott vágyaink teljesítését megtagadjuk.

Azt hiszem sokszor hallottátok az üvegházi növényt hasonlításra emlegetni; de ellenben talán senki sem számított ki közületek, mennyibe kerül az üvegházi, 's az Istennek szabad ege alatt azonnal sorvadó növény.

Ha védegyeletünknek magosabb czélt tűzni nem tudnánk mint csupán azt, hogy hazánkban is készüljenek minélelőbb különféle czifraságok: akkor ennek virága csak arra szolgálna mint az üvegházé, hogy koratavas előtt farsangi bálokban a' bögyöskedők keblökbe tűzzék.

Mielőtt gyárokat emeltek, még egyszer szorítsátok jól markotokba néhány forintjaitokat, legalább csak addig, mig megfontolhatjátok: mi szükséges embernek előbb és főkép hogy boldog lehessen? És én azt veszem észre, hogy ezt nem tartjátok egészen szem előtt; node a' nagy rohammal szembeszálni néhánynek 's egyszerre nem tanácsos, mert magával ragadja.

Vannak köztetek sokan olyanok, kik fokoként változva jutottak olly helyzetbe, hogy a' fényűzésnek minden hiábavalóságaival magokat fölpiperézhetik, 's ezeket megszokván szükségesnek tartják.

Kérdezzétek meg magatoktul: kevésbé voltatok e boldogok akkor, mikor e' czifraságokkal még nem birtatok? 's

ha úgy találnátok magatoknak felelni, hogy most a' cifraságok között csakugyan boldogabbak vagytok, mint voltatok ezekkel még nem birva, ne tulajdonítsátok mingyárt boldogságotokat e' hitványságoknak, hanem még azt is kérdezzétek meg: valljon ezen cifraságok teszik e valóban boldogságotokat, vagy más valami, például talán azon öntudat, hogy saját tehetségtek által, másoknak segedelme nélkül lettetek képesek mindenkor igazságos uton azokat beszerezni?

Én, védegyleti barátim, azon meggyőződésben élek, hogy az, ki magában nem tud boldog lenni, a' világnak minden cifraságaival birva sem lehet soha.

Nekem semmi cifraságom sincs; most festett, vagy színes köntösöm van, egykor fehér, festetlen színű szűr volt, 's azt találok, hogy akkor sem voltam boldogtalan; 's ha voltam is néha néha olly helyzetben, mellyben nem mondhatám magamat boldognak: koránt sem az okozta, hogy színes köntösöm még nem volt, hanem más.

A' boldogságot nem készítik gyárookban, az más tevérszékéből áll, mint millyekből a' gyárookban szoknak dolgozni.

Ha volnának köztetek, kik nem tudnák mikből alakul, képeződik össze az embernek boldogsága, megmondom: egészség, tiszta lelkismeret, szabadság, jogok; még nem léteznek gyárok, mellyekben ezeket készítenék. —

A' franczia és angol ezer meg ezer csecsebecsével csillogósabban, nagyobb zajjal él, de hogy boldogabb e, az más kérdés. Azonban örömet elhiszszük, hogy boldogabb, de képtelenség nélkül nem állithatjuk azt, hogy azért boldogabb, mivel sok csecsebecsét, cifraságot készít, hanem azért, mert szabadsága és jogai vannak.

A' szabadság, jogok, egészség mindenkor teremthetnek cifraságot is, boldogságot is, de a' cifraságok, bármilly mennyiségben legyenek; szabadságot, jogokat, szóval boldogságot nem teremtenek soha.

Édes barátim, előbb nélkülözniünk kell tudnunk; azt mi az életre nem elmulthatlanul szükséges, könnyen nélkülözhetni; ki ezt nem bírja, azon a' gyárok sem segítenek.

És mit nélkülözzünk? egészséget, lelkismeretet, szabadságot? hiszen mondám, ezek nem gyárban készülnek, hanem birtokunkban vannak, legalább lehetnek, a' nélkül hogy gyáraink volnának.

Szabadságunk, igaz, nem legjobb lábon áll, de csak tőlünk függ, szilárd akarattal jó lábra állítani. Miként? már többször mondám; de nem ért ismételni. Erősödjünk, mert minél erősebbek vagyunk: annál biztosabb szabadságunk; akkor leszünk pedig lehető legerősebbek, ha mindnyájan kik e' hazában lakunk, egy compact testté olvadunk.

Mit kell tehát nélkülöznünk? olly valami csekélységet, mi boldogságunkban legkisebb csorbát sem ejt.

Ha mi már annyira elhitványoltunk volna, hogy szörnyű megerőtetésünkbe kerülne, vagy éppen nem tudnánk nélkülözni: ugy szép jövőre nem is tarthatnánk számot.

Azok pedig, kik minden kényelemnek ölen nevedektek föl, szinte nem vesztenek semmit, ha nélkülöznek, mert ők külföldrül került czifraságaik közepette semmivel sem voltak boldogabbak, mint a' kik ezeket még eddig nélkülözték; vagy ha boldogok valának, nem a' czifraságok tevék azokká, hanem hogy szabadságuk és jogaik voltak.

Számosan vannak köztünk, kiknek ajkairól gyakran hangzott le, és hangzik még most is: valljon mikor lesz már ez meg ez? ejnye báresak ez volna már nálunk 's a' t.; ha a' nagy többség sopánkodnék így, azt mondhatnók, meg vannak számlálva napjaink, de hála az égnek, illy panasz csak az igen nagy birtoknak, aztán az elkorcsosultak' ajkairól hallható.

Mondom, hogy ha az egész panaszolkodnék így, 's ha a' védegyelet nem elhatározottság szüleménye, hanem valami electricumnak tűnékeny hatása volna: csak késleltetni, de nem elhárítani, fogná a' gyalázatos nemzeti halált.

Ha nem hamarmuló, de századokon át fenlehető jólétet kívántok, nem fogjátok a' dolgot elhirtelenkedni.

Barátim, örökigazság az, hogy nincs ugrás a' természetben, hanem fokonként fejlődik minden; tudjuk pedig,

hogy nálunk még a földmivelés is csak első fejleményében van.

A népesség még nem olly sűrű, hogy kénytelen volna egy nagy része kézimesterségre adni magát. Néhol tömötten van, de másott végét alig érő pusztaságok vannak: ha e két állapot sulyegybenbe jőne, nem volna elegendő szükségök, melly a kézműsége kényszeritené az egyik részt. Most tehát még józanul megelekednünk kellene azzal, mi éppen a dolgok természete szerint keletkezett. Midőn e magyar föld nem lesz olly bitang, hogy sem a *quasi* birtokosnak, sem a földmives gazdának nincs igazi tulajdona, hanem valódi tulajdonosai lesznek mind azok, kik most bármi föltételek alatt turkálják: akkor önként minden erőtetés nélkül a természetnek törvénye szerint támadni fog szorgalom.

A ki tehát néhány száz forintját a földmiveléstől vonja el 's más részvényesekkel együtt gyárokba fekteti, olly gyárokba, mellyeknek készítményeire szükségünk nincs: az megfordítva gazdálkodik, azaz fonákul.

Nézetem szerint tehát a védegyeletnek, kivált ha egész nemzeti függetlenségünket tartja védendőnek, nem csak előre kell tekintenie, millyen legyen majd a műipar, hanem millyen még a földmivelés, millyen a termékeny magyar földnek színe.

De micsoda beszéd az, mikint lehetne a védegyeletnek a földmivelésre befolyással lenni, azt előmozditani? mondhatják némellyek.

Magában értetik, hogy a hol virágzó kézműipar van, a földmivelés is virágzik, de itt arról van szó, hogyan esz-közölheti a védegyelet mesterségesen a földmivelést? Igen könnyen így.

Mig e határozat szilárdan áll: „a külföldit és haszon-talanságokat nélkülözni kell“, eppen e nélkülönözés által meggazdálkodott pénz a földmivelés virágoztatására háromlik, hacsak erőszakkal természet ellen nem vonatik el.

Mihelyt a külföldnek védegyeletünk értelmében haszon-talanságokért nem adózunk, 's ha ugyancsak a védegyeletnek értelmében nélkülözni akarván (tudnillik mint én értem

a' védegyeletet) hazánkban sem nyitunk olly gyárokat, melyek haszontalanságokat készítenek, pénzünk sok lesz, olly sok, mennyit alig gyanítanak.

Most kérdem, mire fordítatik majd e' fölösleges pénz? földbe. Mit gondoltok barátim, nem fogja ez virágoztatni a' földmivelést? sőt felségezen.

De az még nem minden. Kiki tudja, hogy a' védelem guny, ha erő nincs, tehát a' védegyeletnek mindenek fölött erőt kell kifejteni igyekeznie, erőt hogy a' hazát mindenével együtt védeni tudja. Ugyde miben, hol van az erő, honét kell azt előteremtteni? Igyekezni kell tehát a' védegyeletnek azon, hogy ha nem is a' 15 millio szétágazó érdekü nép, legalább a' körülbelül öt millio magyar fajt özszeolvasztani; ebben is bámulandó nagy erő rejlenék, mi aztán szemlátomást gyarapulna, mert ekkor a' külön ajku népeségek dicsőségnek tartják minélelőbb belénk olvadni.

Bocsáttassanak ki uj iverk, mellyekben nem kell kivánni, hogy mindeu aláíró legalább egy huszast fizessen, hanem írja be magát e' nélkül is. Ebben is nagy erő fejlődik ki, mert ha csak egy lelkes tagja van is a' védegyeletnek szét a' községekben, az egész lakosságot mingyárt megnyeri az ügynek, mihelyt nincs ott az ellenvéleményüek által gyanussá, és gyűlöletessé tett huszas.

A' védegyelet tagjai közt sok földbirtokos van, sőt mondhatni, illyek teszik annak lelkét. Mennyit mozdíthatnak azok, csak igazán akarjanak!

Vannak emberek, kik nem látják át, milly csekélyeknek látszó dolgokkal lehet csodákat mivelni, tehát elmondok egyet. Ha ki a' földbirtokosok közül ezt nem teszi, vagy szörnyű együgyűnek, vagy nem tiszta szándéknak vagyok hajlandó őt tartani, ki a' védegyeletnek csak divatbul tagja.

Ha én nagy birtoku ember volnék, tudnillik olylyan, kinek több falui volnának, igy cselekedném, mi nekem is, a' falu lakóinak is végzetetlen sokat használna.

A' magyar ajku jobbágyaimat nem nevezném jobbágyoknak, hanem ezt mondanám nekik: „Atyámfiái, kendtek

éppen olly magyarok mint én, csakhogy én gazdagabb vagyok, mert szülőimről jószágok maradtak rám. Kendtek talán még nem tudják, hogy mi többen mit szándékozunk kivíni. Mivel eddig temérdek pénz ment ki hazánkból a' külföldre mindenféle portékákért, a' mik nélkül ellehettünk volna, tehát föltettük magunkban, hogy ettől fogva semmit sem hozatunk külföldről, hanem a' mire szükségünk lesz, azt itthon az országunkban lakó mesteremberek által készítjük. Felszólítom tehát kendteket is, hogy tartsanak velünk, a' ki magát erre elhatározza, azt soha nem nevezem többé jobbágyomnak, hanem velem egyenlően szabad embernek, árendásomnak nevezem. — A' kinek tetszik fizessen a' robotja és dézmája helyett 60 váltó forintot, és én ha kinek tetszik minden szerteszt fekvő földét egy tagban kiméretem 's azon darab földön kivánsága szerint gazdálkodhatik, olyyan földesúr lesz rajta mint én a' magamén. A' kinek jobban tetszik ugy robotra járni és dézmát adni mint eddig, azt sem bánom; a' kinek pénze van, a' földnek árát le is teheti, egy sessio 1000 váltó forint; a' kinek nincs kész pénze, elvárakozom az áráért 30 esztendeig is, csak a' 60 forint interest fizesse pontosan. — Azon sessio földet, a' mit most kiki bir, ugy tekinthetjük mint kész pénzt, mint ha én azt kendteknek kölcsön adtam volna, vagy mint ha azt mástól kölcsön kérték volna; és mindegy akár nekem fizetik az interest, akár másnak fizetnek, ha valakitől kölcsön kértek volna, hogy a' sessiot tőlem örökre tulajdonukul megvegyék. — A' ki ezt teszi, a' mit mondtam, annak fele porcióját én fizetem, 's azt mindig az interesből, a' mivel nekem a' sessioért tartozik, le is huzhatja. Én ezen ígéretemre magamat lekötelezem 's azt kezem aláírásával és pöcsétemmel is megerősitem. Még egyszer mondom, ezt azon föltétel alatt teszem, ha velünk tartanak és fogadják, hogy soha semmi külföldi portékát nem vásárolnak kendtek. Isten engem ugy segéljen meg e' földön, és úgy üdvözítsen a' mint szándékom tiszta és szent, a' mint kendteknek javát akarom“.

Ugyanezt tennem ígéretül minden egyéb nyelvű jobbágyaimra nézve is ha volnának, mihelyt magyarul tanulnának meg.

Ezt tenni semmi törvény nem tiltja, és milly nagy, milly üdvös következése lenne ennek, nem szükséges mutogatni. A' ki nem látja át, hogy az illy cselekvés óriási erőt kölcsönözne a' védegyeletnek, az buta.

Az egykor olly nagy római népnek e' felséges közmondása volt: *gutta cavat lapidem*, ennek illyforma értelme van: sok kicsiny sokra megy.

Az ollyan védegyeleti tag tehát, ki nemcsak gyárokat és honi készítményt ohajt hova hamarább, hanem egy szóval a' magyar nemzetnek feldicsőülését kívánja, minden csekélységet megragad, mi által bármi kis mértékben is a' magyar nemzetiségnek használhatni remél.

Némellyektül hallottam mondani: őrizkedjünk politikai térre lépni a' védegyelettel, mert ez a' kormánynál szemet szúrna, vagy rossz vért csinálna, 's akkor magunk szolgálatnánk neki alkalmat ügyünk' akadályozására.

Isten mentsen bennünket politikai térre lépni. Mi közzünk nekünk a' politikához? Mi csupán társas életünk' javításával akarunk foglalkozni.

Természetünkben van a' vágyakodás valami jobb után; mindenki ohajtja azt megnyerni, mit jónak tart; e' természetünket nem bírjuk, de nem is akarjuk kiirtani; hiszen ha erre törekednénk, a' természet örök törvénye ellen cselekednénk: tehát senki sem fog talán abban akadályozni, midőn ösztönünknel fogva sorsunkon javítani akarunk? Hiszen nem teszik e ezt mások is?

Mi politikáról nem is álmodunk. Ha reggeltől fogva estig naponként kiabálnók „politika“, ez csak egy darab kenyeret sem hozna a' konyhára. Mi társasági életünkben akarunk némi hibát megjobbitani, sokféle visszaélést megszüntetni.

Barátim nekem fogalmam sincs arról, mi a' politika, 's azt hiszem ti is csak úgy hallomásbul ismeritek. Idegen portékának kell lennie, 's miként róla beszélni hallottam, úgy tetszik különösen az udvaroknál lakik, mellyek' küszöbén én még sohasem léptem át, tehát hihetitek hogy e' monstrumot — vagy mi lehet — nem láthattam. Mióta VI. Sán-

dor római pápa, és XIV—XV. Lajos francia királyok' udvari életét olvastam, mindig borzadás fut át, ha udvarokrul hallok valamit, gondolhatjátok hát, hogy oda lépni be iszonyodtam volna.

Nem, nekünk evvel nem lesz dolgunk; az ő térére lépni nem akarunk; mert mi tisztelni tudjuk mások' tulajdonát, hanem aztán mi is megkívánjuk ám, hogy politika uram se lépjen a' mi térünkre, megkívánjuk hogy ő is tisztelje a' mi tulajdonunkat!

Én azt hallottam, hogy a' politika segítségével kormányoznak, 's ez tartja fen a' statusokat: de előttem úgy rémlik, hamis embernek kell lennie, 's alkalmasint majd egyszer csak rászedi a' kormányokat, 's akkor hátat fordítván nekik, jól kikaczagja őket. Vagy pedig ha majd igen megszeviszi cselszövényeit, valami hatalmas ellensége támad és ez ő kemét pokolba kergeti; illy ellensége lehet például az igazság. Mert mindig hallottam, hogy az igazság sokat enged magán paczkázni; nagylelkűen veti meg a' nyomorult férgek' inderkedéseit, de midőn megsokalja, rettenetesen boszulja meg magát.

Szóval, nekünk politika ő kegyelmességével semmi dolgunk nem lesz, mivel gyanus embernek tartjuk.

Ha pedig valamikép akaratumk ellen lépnénk az ő térére vagy földére, nem a' mi hibánk, mert nem ismerjük a' határokat hol az ő mezeje kezdődik.

Mi ugy gondoljuk, Magyarországbán egy talpalatnyi földé sincs, mert itt minden holdnak van ura, ha csak a' kormány tudtunkon kívül a' kamarai jószágokból nem játszott valami részt a' kezére.

Barátim, én kérlek is benneteket, a' politikával ne czimboráskodjatok, hanem hazánk' jólétének eszközléséről gondolkodjatok.

Mi a' társaságtan körében mozgunk és hatunk is lehetőségünk szerint.

Engedjétek meg e' kérdést intézni hozzátok: életbevágó dolog e a' védegylet, vagy csak mellékes valami?

Ha az első, a' társaságtannak lelkét teszi: ha pedig

a' másik, nem szükséges vele lármát csapni. Mi a' védegyelet által nemzeti életünket biztosítani akarjuk; maga a' védegyelet nem képes, de képes arra, hogy más segédeszközöket is szerezzünk általa, és ha ezt czélozzuk vele, ez a' társaságtanba tartozik; mi e' téren szándékozunk működni.

Ugy látszik a' tudományok neveit elcserélték, nagy jelentésű nevet adtak valaminek, mi magában semmi, vagy megfordítva még meg sem tudták keresztelni, mi az életben legfőbb, tudnillik azon tudományt, melly észszerű társaságot alapít, fentart, jólétét eszközözi; ez a' *társaságtan*.

Az utolsó napszámos a' társaságban éppen úgy ohajt boldogulni mint a' kormányzó tagok' legkitünőbbike, tehát legalább azon tudományban, melly a' társaság' fenállását alapítja, benne jólétet teremteni czéloz, tudtán kívül is részt vesz.

Kérdem, nem sugja e minden embernek néha néha a' maga haszna 's a' józanész ezt: „Ne bántsd embertársodat, mert ha bántod, ő is viszsza bánt téged, vagy ha ő erőtlebb volna mint te, helyette viszsza bánt más, a' hatóság, az erre rendelt előljáróság“. Most kérdem: nem ez e a' társadalomnak, vagy a' társaságtannak örök időkig rendületlenül álló alapja?

Védegyeletünk a' társaságtanbul foly, annak egy gyakorlati jelentkezése. Mert kérdezzük bár magunktól: mi czélja egyeletünknek? ha magunkkal tisztában vagyunk, kénytelenek leszünk azt felelni: hogy használjunk általa; és pedig hogy vagy miugyárt, vagy csak későbbben, vagy most miugyárt is, jövendőben is.

Igen de ez nem más, mint más szavakkal az, hogy jólétünket megalapítsuk, neveljük, fentartsuk, 's jövendőre biztosítsuk. — Én nem képzelhetek embert, ki védegyeletünknek más czélját állithatná, mert a' mit főlebb mondtam, hogy nemzeti függetlenségünket védjük egészben, még nem lehet végczél.

Azt vethetné valaki ellenem: „Nem az a' védegyeletnek czélja, mit te itt állítasz, hanem csak az, hogy külföldi készítményt ne vegyünk, hanem itthon készítsünk“.

Jól van, tüzzétek ki csupán ezt' céljaul, de ha nincs nemzeti függetlenségünk, akkor esztelenség volna kitűznünk magunknak, hogy csak itt vagy ott veszszük a' szükséges készítményeket, hanem legfőlebb azt állithatnók fel szabályul, hogy ott veszszük, hol legolcsóbban kapjuk.

Hiszen ha semmi nagyobb célunk nem volna a' védegy-lettel, csak az, hogy hazánkban készíttessék mindenféle áru: semmivel sem javulandottak dolgaink; mert azok, kik ugy bírták intézni, hogy külföldön vegyünk, onnét hozassunk, azt is képesek eszközölni, hogy ha hazánk' határain belül készíttetik is, azért csak ott vagyunk a' hol valánk.

Tegyük hogy mindaz, mi Ausztriában készülni szokott, ott megszűnik, hanem a' helyett Magyarorszáiban készíttetik, annyit nyerendünk, hogy több pénz forog köztünk, de maga a' több pénzforgás még nem boldogít, ha bonyolódásaink meg nem szűnnek, még akkor inkább az fog kitűnni, hogy Magyarország csaku gyan Ausztriát teszi, mert az egész világ mindazon készítményt ausztriainak fogja tartani.

A' melly népek vágyai csak abban határozódnak, csak addig terjednek, hogy a' sok czifraságot ne külföldről hozza, hanem az hazájában készüljön, de ezen ő hazája már más név, külföld neve alatt fordul elő, az a' jövő kor' történetéből már előre ki van törölve.

Képzeljük, hogy minden, mit valaha emberek kigondoltak és készíttettek, honunk határain belül készül, és pedig olly mennyiségben, hogy nem bírjuk elbolondoskodni; mit nyertünk vele? semmit, vagy keveset. Azért mi éppen olly semmik volnánk, mint vagyunk jelenleg a' világra nézve.

Mi őseink' jószívüése, hanyagsága és száz más ok miatt a' világ piaczaról lelépetve vagyunk; Magyarország a' statusok sorából kihagyatott, ha oda magunkat vissza felküzdeni nem célunk; ha más országok mellé soroztatni nem akarunk, nem remélünk: mirevaló védegyületünk? mint-ha bizony nem volna tökéletesen mindegy, akár honi, akár külföldi készítményekben vagyunk semmik? a' csupa ipar készítményekkel, ha bár fél Európát egyedül mi árasztanók is el, még sem fogjuk vesztett helyzetünket elfoglalni; a'

nemzetek semmit sem tudandnak rólunk, hanem Ausztriáé lesz — a' dicsőség, mert mi e' név alatt fordulunk elő.

„Mit nekünk dicsőség — fogjátok talán mondani — mi az után nem sovárgunk; hanem megelégedve, lármátlanul élvezük hazánk' áldását“.

Ó barátim, kiben dicsőség utáni vágy nincs, az már élvezni sem tud, csak eszik iszik mint a' barom. Menjetelek Bécsbe lakni, ott békében ehettek és ihattok; mondjátok hogy ti nem akartok magyarok lenni, hanem ausztriaiak.

Ha más ohajtástok nincs, mint hazátok' áldásait élvezni, csöndes békében élni, akár tud valamit rólatok a' világ akár nem, mi szükség magyar nyelvünkért annyit küzdeni, hiszen élvezni vagy enni a' szegedi kenyeret vagy miskolczi czipót, a' kolozsvári káposztát, inni a' tokai, ménesi 's a' t. borokat, német és tót vagy akár orosz nyelven is lehet.

Én azt hiszem, hogy azok, kik ilyenekkel állnak elő, magokat nem ismerik, tehát vágyaikat sem, vagy annyira elhitványultak már, hogy igazi vágyaikat sem merik kijelenteni. Hiszen éppen maga a' védegyesület létesülte legvilágosabban tanusítja, hogy csupa élvezeten kívül nagyobb vágyok töltik kebleiteket, mert ha ez nem volna igaz, a' védegyelet soha nem is születhetett volna.

Szegény barátim, ugyan kitől és mitől féltek lelketek ohajtását nyilatkoztatni?

A' kinek közületek gyermekei levén néha egyegy órát azoknak is áldoz, tapasztalhatta, hogy az ártatlanok félnek sötét kamarába menni, mert az esztelen dajkák ijesztették, és ő boszorkodik mondván: ugyan miért nem mertek gyermekeim a' sötét kamarába menni, hiszen ott semmi sincs, a' mitől félhetnétek?

Hát ti miért féltek a' sötét semmitől? rántsátok félre a' sötét fátyolt 's nézzétek mi van mögötte? vagy gyujtsatok világot 's a' fátyol is, 's a' sötétség is elenyészik.

Kinek ártunk, kit sértünk meg az által, ha emelkedni, ha jogainkat védeni szándékozunk, ha más népek' példájára dicsőség után törekedünk?

A' kormány' neheztelésétől félték? Hiszen a' kormány vagy a' mienk vagy másé.

Ha a' mienk, vágyaink teljesülhetésére segédkezet kell nyújtania, ezért van fölállítva, mást nem gondolhatni józanul: ha pedig nem a' mienk, hanem másé, akkor — hát akkor nem a' mienk, és mint nem mienkhez semmi közünk, valamint neki is hozzánk semmi köze.

Én világosan szoktam szólni, de ha mégsem értenék meg némellyek, még egyszer elmondom.

A' kormány jól organizált statusban józanésszszel a' társaságtul el nem választathatik, hanem vele egy; a' mit tehát a' társaság kíván, vagy ha csak a' társaságnak egy része is kíván — hacsak az a' másik résznek és az egésznek ártalmára nincs —, a' kormánynak is kell azt ohajtania; mert kormányt magában, magáért nép nélkül gondolni nem lehet; ha pedig nem mienk volna a' kormány, hanem valamely más nemzeté akkor semmi viszonyban nem lehetne velünk, vagy csak mint idegen ellenség és zsarnok volna irántunkban, melly vágyainkat elfojtani törekednék.

Sőt ha ugy vennők is a' kormányt, mint nem mienket, hanem mint idegen zsarnokot, még akkor is célunkat, vágyainkat leplezetlenül nyilatkoztatnunk kellene, hacsak már annyira nem jutottunk volna, hogy annak pálczája alatt kutyák' módjára csak hunyászkodnunk engedtetnék meg.

De nekünk tulajdon kormányunk van, bonyolódott állapotban ugyan, de mégis a' mi kormányunk, mitől félték tehát? És mért félnénk, hogy magunkon segíteni akarunk? No ez valami ismeretlen bolondság volna az emberiség életében.

Ha a' társaságban csak egyetlen egy ember van is — annál inkább ha több —, kinek nem volna tanácsos természetéből folyó vágyait mások sérelme nélkül kijelenteni: akkor a' társaság' tagjainak bármi néven nevezendő véd vagy nem véd egyletekben főkép arra kell törekedniök, hogy maga a' polgári nagy társaság alapjaiban orvosoltassék, különben sem véd, sem akármilyen néven nevezendő egyletek rajta nem segítenek.

Még mások azt mondhatják : „Ez a' törvényhozók' dolga“, — de jaj azon társaságnak, hol csak bizonyos emberek vannak feljogosítva a' társaság' javáról vagy hibáiról nézeteiket elmondhatni.

Hiszen a' *társaságtan* mindenkinek nyitva áll; szerinte minden egyes tagnak kötelessége előadni, mit jónak vagy rossznak vél. Ki a' társaságban befoglaltatik, annak az abban létező, találtató bajok' orvoslásához járulnia kell.

A' ki kötelességét nem teljesíti, az vétkes; pedig van e a' polgárnak nagyobb kötelessége, mint ügyelni arra, hogy a' hazát vagy társaságot semmi veszély ne érje, sőt nem csak, hanem hogy jólétét öregbitse? Pedig ki azt elhallgatja, mit ártalmasnak hisz, nem teljesíti kötelességét.

Minő társaság volna az, mellyben senkinek sem szándékkal, véleménnyel, sem tettel járulni nem volna szabad a' közügyekhez, hanem csak némellyeknek, az ugynevezett törvényhozóknak, és pedig azoknak is csak minden három évben egyszer? Hiszen e' szerint a' társaság nem volna szabad polgárokból álló társaság, hanem a' kormánynak birkanyája, mellyet még a' mocsárba is bele terelhetne, ha szélye ugy kívánná. Szerencsénk hogy nincs törvényünk arról, mit és kik tegyenek. E' szerint mit törvény nem tilt, azt mindenki teheti.

De hát nem kisértettek e meg némellyeket kivíni, eszközölni, vagy orvosolni a' törvényhozók? és nem az tünt e ki, hogy ők nem képesek? 's valljon mért nem képesek? azért, mivel ők csak egy kisdud résznek képviselői, mögöttük nincs nemzeterő.

Igaz, ők az egész népnek érdekében kezdtek mozogni, de tagadni nem lehet, hogy csak a' töredéknek vagy privilegiált osztályok' csekély ereje mozgató őköt, de a' mozgásnak soha addig nagy hatása nem lehet, míg azt nem az egész népnek közös ereje indítja meg.

Midőn tehát kitünik, hogy a' törvényhozásban nincs elég erő: akkor minden polgárnak szent kötelessége arra törekedni, hogy a' társaságnak hatalmas törvényhozása legyen, ha illyet tenni törvények nem tiltanak.

A' védegyelet törvényhozóinknak kinos vajadások közt született gyermeke, tehát mi annak törvényes utódai vagyunk. E' védegyelet a' mármár elhamvadozó hazai tűznek utolsó fellobbanása volt, és szerencse hogy gyulanyagra talált. Hogy ez anyag ne csupa szalmából és forgácsból álljon, melly hirtelen ellobogna, parázstartó jóféle keményfát igyekszem rárakni.

Nem, nem! a' védegyelet nem lehet csupán az, minek sokan hiszik, manufacturák elővarázslója. Mirevalók nekünk a' gyárok, a' gyárművek, ha napjaink meg volnának számálva, ha jelen körülményeinkből kibontakozni nem akarunk, vagy nem tudnánk?

A' privilegiált osztályok' törvényhozásának ideje lejárt, azon uton csupán, haladás tovább nincs: a' védegyeletnek tehát egyik föladata oda munkálni, hogy erőteljesebb, hatalmasabb 's az egész nép érdekében működő törvényhozás keletkezzék; erre útát kell készítenie és segédkezet kell nyújtania. A' védegyeletnek példában kell mutatnia, miként olvasztatnak együvé a' szétágazó érdekek, miként munkálnak a' több apró erők egyesülten?

Ha magunkat ismerjük, 's aztán ha őszinték akarunk lenni: kénytelenek vagyunk megvallani, hogy az ember gyarló, és pedig gyarló főkép mivel így van szoktatva, nevelve. Maga nem igyekszik valamiről meggyőződni, hanem csak hisz, és ez legnagyobb veszedelme. — Némelly tekintélyes férfiak kimondák, hogy: ha a' védegyeletből semmi sem lesz, aztán nincs többé mit remélni. Ezt nem kellett volna mondaniok, mert a' sokaság csak *hisz*, nem *tud*, 's ha valamikép a' védegyelet eredmény nélkül enyészendett volna el (hála istennek hogy nem történt), a' gyarló sokaság remélni sem mert volna többé, mert hívén a' kimondott szónak, haszontalanul táplálná magát reménységgel. Így élet és halál közti küszöbön állunk. Minthogy pedig hosszszas megállapodás a' természetben nincs, hanem minden változik, azaz megy előre vagy vissza, a' küszöbön soká nem tétovázhatunk; innét egy lépés visszafelé semmisülésbe: előre, dicsőségre vezethet. Válaszszatok. A' mint a' védegyeletet felolvadni enge-

ditek, vagy erősbülni eszközlenditek: a' szerint kísér ben-
neteket az utókor átka, vagy áldása.

Védegyeletünk szokatlan; történetünkben ismeretlen je-
lenet; desperatio szülte: eredményét még nem tudjuk, de
szinte rendkívülinek kellend lennie; azonban a' rendkívüli-
ség lehet ránk nézve jó vagy rossz; melyik legyen a' kettő
közül? nem a' vakesettől, hanem magunktól függ.

Némellyek ezt könnyü dolognak veszik; ha majd ki-
tudják állítani honi készítményekből mi a' bálókra szüksé-
ges, már victoriát fognak kiáltani, de az igazságos istenre
kérek benneteket, komolyan fontoljátok meg tett lépés-
ket, mert ezen ismeretes: lenni vagy nem lenni forog fen.

Azt tudjuk, hogy a' főbb és alsóbb hivatalnokok nem
tagjai a' védegyeletnek; azt is tudjuk, hogy ezeknek befo-
lyásuk nagy, ha összetartanak; és ha a' szentlélek fel nem
világosítja elméjüket tulajdon hasznukat a' hazáéban megis-
merhetni, pusztításuk is nagy lehet, bizonyítják ezt a' kor-
teskedési táborozások, hogy csak egyegy is mennyi bajt
okozhat; de még azt is tudjuk, hogy a' nem hivataloskodó
aristocraták közül is sokan ellene vannak; némellyek (de
ezt csak kevesben) azt is tudjuk, hogy a' kormánynak ki-
folyása a' censura gátol mindenkép a' védegyelet mellett ugy
működni, szólni és küzdeni, mikint szükséges volna; 's
ebből végre az a' természetes következtetés, hogy tehát a'
kormány sem pártolja; ezeket mind tudván, és jól megfon-
tolván, feleljetek magatoknak: olyan e a' védegyeleti ügy,
hogy rajta csak könnyeden átsikamoljatok?

Mint mondám, ki van kiáltva, hogy a' védegyelet az u-
tolsó horgony, az egyetlen mód (mi azonban hamis állítás)
még, mely révpartra vihet: ha erőtök kevésnek talál mu-
tatkozni, egeket és poklokat segítségül kell hívnok, hogy
az elv meg ne bukják; mert elhívén az emberek, hogy en-
nek buktával nincs remény, a' lelkesülésnek utolsó szikrája
alszik ki, 's föltámadás nem leszen soha.

Ámbár mondám fölebb, hogy a' kormány, ha a' mi kor-
mányunk, ellene föl nem léphet, mert természet ellen való,
hogy a' mi tulajdon kormányunk ezen ügy, isten és ember

előtt igazságos ügyünk ellen lépjen föl; de képzeljük a' legrosszabb esetet; tudnillik hogy az minden természetlenség daczára is hatályosan szegezi magát ellene, mit teszünk akkor? „Ah az lehetetlen, az nem lehet, hogy a' kormány maga nyíltan lépjen föl ellene, hogy akadályozza“, fogják némelyek, 's talán sokan mondani.

Barátim, ti nem tudjátok mi a' *lehet*, és *nem lehet*. Minden más országban előbb mondhatnák az emberek, hogy illy valami lehetetlen, de mi olly különös viszonyokba bonyolódunk, hogy nálunk még az is megtörténhetik, mit mindenegyébütt lehetlennék tartanak. Nincs e erre már eset korábbi időkben?

Az országgyűlés, vagy törvényhozás legalább magyar nyelvűnkre nézve a' tőle kitelhető legnagyobb erélyt mutatva megkísérte mindent tenni, mit e' tárgyban részünkről kívánatosnak, jónak látott, és a' törvényhozás részéről igazán nem ment; ez mondhatta tehát, mi *lehet*, és mi *nem lehet*: igen de éppen ez tanúsítja, hogy a' kormány részéről *lehetett* — akadályozni.

Illyesmi megtörténhetik másban is, máskor is.

Még egyszer kérdem, ha megtörténik, akkor mittevők lesztek?

A' kormány ugyan mienk, de a' tapasztalás azt mutatja, hogy a' gyöngébbet az erősebb mindenkor a' maga céljaira használni bírja; 's ha a' jogosságot szem előtt nem tartja, használja is: igen de Ausztria' kormánya okosabb, eszesebb, praktikusabb (mert tudjuk hogy kivált észben van az erő), 's érdeke a' mienktül különbözvén, a' mi kormányunkat eszközeül használja — az ő érdekeinek előmozdítására *).

*) Némelyeknek talán nincs arról fogalmuk, mi módokon képes a' kormány magán segíteni, hogy nyilván ne kelljen föllépnie, de mégis czélt érjen, ügyünket akadályozza, Magyarország' jólétét gátolja: csak két példát hozok fel állításom igazolására.

E' folyó 1845 évi márcziusban illy czimű értekezést közlöttem a' Pesti Hirlapban: „Ész és akarat“. Ebben azt mutattam

E' szerint tehát éppen nem lehetlen, hogy a' bár mi kormányunk, védegyletünket akadályozza. Ujra harmadszor

meg, hogy a' törvény értelmében az urbéresék az egész országban egyszerre pénz nélkül örökre megválthatják telkeiket, csak a' mostani tartozás (robot és tized) kamatnak, maga a' telek pedig tőkének neveztessek.

Ez eszmét már mint kinyomva levőt újra kiakartam nyomatni, czimét felvilágosítva, hogy ez az örökváltás' legkönnyebb módját adja elő, 's mivel a' Hirlap nem megy a' helységekbe a' nép közé, ez eszmémet külön kívántam az urbéresék közt terjeszteni: és a' Censurai Collegium, mint a' helytartó-tanácsnak eszköze, újra kinyomatni nem engedé.

Én azt hiszem, hogy a' megváltásról szóló törvény nem hiában hozatott, hanem a' jobbagyoknak kedvezésül: a' ki tehát akadályozza azt, miként lehetne és kellene e' törvénynek üdvét érezni, az egyenesen a' statust támadja meg, a' törvényeknek életbe átmenetelét hátráltatja.

Másik ez: „Fővárosi Reform“ czimű kis munkát adtam a' censurába. A' censor nem engedvén meg, a' censurai collegium elébe terjeszté; ez sem engedte meg, hanem a' helytartó tanácsnak felterjeszté, ez sem engedte meg.

Már ha e' kormánytest elnyomja még a' véleményt is, miként gondolnánk községi ügyeinkben javítani: akkor kénytelenek vagyunk arra a' meggyőződésre jóni, hogy e' kormánytest, és a' főbb kormány-testület is, a' bécsi kanczellária, az Osztrákország' kormányának alárendeltje, eszköze, mert azt képtelenség nélkül nem gondolhatni, hogy a' mi önálló és más érdekű kormánytul nem függő kormányunk a' vélemény, de mondom pusztá és ártatlan vélemény' kimondását akadályozza.

Ezt azért is hoztam föl, hogy kitessek, miszerint a' kormány alkotmány' ellenére is cselekedhetik a' hol nyilvánosság miatt rettegnie nem szükséges. Hogy pedig a' véleményt közleni alkotmányyszerüleg teljes joga van minden polgárnak, (mivel ezt törvény nem tiltja) bizonyítani sem szükséges.

Én soha nem fogom hihetni, hogy a' kormány e' haza érdekében működik, főkép, míg a' nyilvánosságtól félve, a' censurát köpönyegül használni jónak látja.

kérdem: ekkor mittevők lesztek? talán a' tűzre olajt öntőtök, vagy más szóval egy kis revolutio formát kezdenétek? erről főlebb elmondám véleményemet.

Nem, ilyenre nem vetemedtek soha; — a' ti, vagy mi fegyvereink ezek lesznek mindörökké: méltányosság, szigoru igazság, törvényesség.

Az igazságot eltemethetni, de midőn a' romok alól kiásatik, mindenkor a' leghatalmasabb fegyverül szolgál, ha ügyesen forgatni tudjuk.

Igazság az, hogy minden nép, legyen az kisebb vagy nagyobb, az általa birt territoriumon szabadon mozogva, működve élvezze mindazon jót, mit neki territoriuma adni képes. Ha ki ebben akadályozza, igazságtalanságot követ el rajta; 's a' ki magát gyöngébb által akadályoztatni engedi, az gyáva, mamlasz.

Igazság az, hogy habár két szomszéd népnek történetesen ugyanazon egy közös fejedelme van is, egyiknek ugy van joga boldogulni akarni, mint a' másiknak: 's azért, hogy közös fejedelmük van, egyikük sincs arra feljogosítva, hogy egyike a' másikat tulajdon érdekében akadályozza. Az egy fejedelem sohasem képes a' két különböző status' érdekét ugyanazonítani.

Igazság még az is, hogy egyik nemzetben éppen ugy megvan a' vágy lehetőleg boldogulni, emelkedni, mint a' másokban; 's a' mellyik a' másikat — ha vele bir — ebben akadályozza, az igazságtalanságot követ el, az zsarnok.

Igazság továbbá, hogy ha két szomszéd nemzet szorosabb kapcsolatban van is egymással, mint vannak egyéb nemzetek: e' kapocs nem szolgálhat ürügyül arra, hogy egyik a' másiknak akadály legyen, utjába álljon. —

Midőn illy kapocs (milly kapocs, nem tudom, de tegyük akármiféle kapocs) van két ország között, képtelenség nélkül mást nem gondolhatni, mint e' kettőt:

először, vagy mindegyike azért jött egymással kapcsolatba, hogy egymásnak kölcsönös segedelmet biztosítsanak, 's hogy így annál háborítlanabbul fejlődhessenek, emelkedhessenek, szóval boldogulhassanak, vagy pedig

másodszor mindegyike olly tartalék-göndolattal járul a' kapcsolathoz, hogy ha majd idő és körülmények kedveznek, a' másikat az ő érdekébe vonja, beleolvasztja.

Az illy tartalék-göndolat' valósításához mindegyik egyszerre kezdhet, 's ha egyenlő ereüek, sem egyiknek sem másiknak törekvése nem sükerülvén, egymásnak nem árt-hatnak.

De a' mellyik magát gyöngébbnek érzi 's észreveszi a' másiknak szándékát, ha nemzeti létét fentarthatni hiszi és ohajtja, a' kapcsolatot azonnal szétszakasztja.

És ekkor a' két nemzetnek erősbike vagy semmi esz- közt nem használ az elválásnak megakadályozására — 's így igazságos; vagy pedig minden tőle kitelhető erővel gá- tolja; — 's így nem igazságos, hanem zsarnokságos.

Ha mi magyarok az osztrákkal illy kapcsolatban vol- nánk (mi azonban nem állitathatik), 's ha mi észrevennők azok szándékát, hogy saját érdeküket a' mienknek háttérbe szorításával igyekeznének előmozdítani, habár gyöngébbek volnánk is náluk: természetesen tökéletes szabadságunk-és jogainknál fogva azt mondanók nekik: „A' kapcsolatot mi ré- szünkről nemcsak üdvösnek nem látjuk, sőt világosan ká- rosnak lenni ismerjük meg, azért is azt köztünk ettől fogva feloldozottnak nyilatkoztatjuk, 's a' kölcsönös tractátusokat egymásnak visszaadjuk, eltépjük 's megsemmisítjük“.

Node illy kölcsönös kapocs köztünk sohasem volt.

Szinte látom tek. Rendek, mint évelődnek némellyek, 's mondani akarják: nem kellene úgy szívünk' titkát kítár- nunk, vágyainkat leplezetlenül kimondanunk, hanem politi- kával kellene élnünk.

De kérдем: többet remélhetnénk e tehetni politikával, mint őszintén nyilvánított tiszta igazságunkkal, mit tőlünk a' világnak minden nemzetei öszvesen sem vitázhatnak el?

Mi a' politikában ügyetlen ujonczok vagyunk, de ma- gyar őszinteségünkkel öszsze sem fér soha: ellenben Ausz- triában a' politikának nagy mesterei vannak, kikkel meg- mérközni ezen mesterségben gyermekes elbizakodás lenne.

És ugyan mirevaló volna nekünk a' politika? Ki irányá-

ban és mi czélbul kellene nekünk e' monstrumot (szörnyet) segítségül hínunk?

Politikát csak e' két esetben szokás használni: *először*, midőn valaki nem igazságos ügyet akar megnyerni; *másodszor*, midőn a' gyöngébb akar valamit egy nálanál erősebbtől nyerni, kicsikarni.

Az első eset ránk nézve nem alkalmazható, mert mi napnál világosabb igazságunk mellett munkálkodunk, küzdünk, és tulajdonképen összeütközésben sem vagyunk Ausztriával, az ő érdekeiknek csak egy hájszálnyira sem ártotunk.

A' másik esetet sem mondhatni irántunk, mert mi semmit sem akarunk Ausztriától nyerni, kicsikarni; mi csupán magunk tulajdonát védjük. És már csak azért sem élhetünk politikával a' második eset szerint, hogy Ausztriánál gyöngébbek nem vagyunk. Ugyan mirevaló volna hát nekünk a' politika?

Méltassuk ezt még egy kissé figyelmünkre.

Tegyük, hogy mi gyöngébbek vagyunk Ausztriánál, azért nem eszközölhetjük-e hazánk' jólétét? csupán azért, mivel gyöngébbek volnánk, nem támadhatna meg Ausztria, midőn látná hogy mi bizony boldogulni akarunk. És ha ezt tenné is, Apostoli magyar királyunk V. Ferdinánd, testi, lelki és legközelebbi rokona lévén az ausztriai császárnak, bizonyosan igyekeznék ezzel a' dolgokat úgy kiegyenlíteni, hogy koronájának kisebbitésére 's a' hozzá gyermeki szeretettel ragaszkodó hív magyarjainak kárára ne lenne.

Ha mi gyöngébbek volnánk is mint Ausztria, 's ha ellenére nem tennénk semmit, ő is kénytelen volna méltányosságbul és az igazságnál fogva ellenünk nem tenni. Tehát részünkről nem szükséges a' politika.

De talán más szomszéd hatalom fog előnkbe állni, 's ezt mondandja: „Nektek magyaroknak nem szabad előre haladnotok, én nem engedhetem, hogy boldoguljatok“. Képezhetni e, hogy valamely szomszéd hatalom ezt mondja nekünk?

Mi még sohasem hirdettük ki e' természetlenséget: „mi

magyarok örökké így sinlődni akarunk, 's ha valaha csak egy lépést is haladni merészkednénk, ezennel feljogosítunk minden nemzetet ezen mi fogadásunkra bennünket nemcsak emlékeztetni, hanem annak megtartására erőszakkal és hatalommal is szorítani“. És ha apáink tettek volna is illy boldog fogadást, van e abban csak egy szikrája is az észnek, ki azt merné állítani, hogy nekünk azok fogadását, határozatát meg kell tartanunk?

Ha akármelly nemzet ügyeinkbe avatkoznék, vagy igazság érzetéből tenné, mivel látná, hogy nekünk igazságunk van, vagy pedig jogtalanságbul tenné elnyomatásunkra; mást nem gondolhatni.

Egyenesen, minden ürügy nélkül, zsarnokilag hatalmaskodva már ma nem szokás egy vagy más nemzetet megtámadni.

Hogy valamelly nemzet jobblétre törekedik, nem lehet ürügy, mert az minden nemzetben természetesen megvan; 's ha mégis ezt vennék a' kényuralkodók ürügyül: ugy minden nemzetet megtámadhatnának, kiket náluknál gyöngébbeknek vélnek vagy ismernek.

A' lengyel aristocraták magok közti örök viszátkodása által szolgáltatnak alkalmat arra, hogy az orosz kibékítés, lecsilapítás' színe alatt dolgaikba avatkozott, 's befolyást gyakorolni kezdett, és majd aztán hatalmának egész erejével rájuk nehezkedett.

Az idők azóta is változtak, 's az emberiség is egy kissé fejlődött. Hogy mi mozogni kezdünk 's téflenségben trespedni nem akarunk, hanem más nemzetek' példájára szabadságunk és jogaink' határain belül minélelőbb boldogulni, jól élni törekedünk, ez talán csak nem szolgál ürügyül arra, hogy az orosz dolgainkba avatkozni fölhíva érezhetné magát. Mirevaló volna tehát nekünk a' politika?—

Igaz ugyan, aristokratáink' egy része hajlandónak mutatkozik a' szerencsétlen lengyel főnemesség' viszátkodását, esztelenségét követni (ezt a' közelebbi mult országgyűlés bizonyítja); de ki tehet arról, hogy ők saját érdeküket hoszas időre jó módjával biztosítani nem értik? Az nagy baj az em-

bereknél, hogy nem más hanem maguk kárán akarnak tanulni, 's hogy a' történetből okulni nem tudnak.

A' főbb emberek, az aristokraták, 's a' nagy birtoknak egyebek közt sokat emlegetik a' népnevelést; hogy mit értenek ez alatt, csupán az alkotvány' sánczain kívüli szegény népet e, vagy az egész népességet, nem tudom; de annyit merek állítani, hogy ha csak a' szegény néposztályt értik, nagyon tévednek, mivel magoknak a' főbbeknek nagyobb szükségük van a' nevelésre, mint a' szegény népnek.

Nem árt úgy hiszem ezt fölvilágosítani.

Őseink e' hazát magok közt felosztották, tulajdonukul kijelölték, nem tekintvén arra, hogy utánnok még mások is születnek ám, és hogy rajtok kívül más emberek is lesznek ám, kiknek szintannyi joguk van a' föld' gyümölcséből élni, mint nekik, kik ezt magok közt régenten feloszták.

Ha a' legrégibb őseink ezt tevék, nincs mit szólanunk ellenük, így tevének más népek is ama századokban; de midőn azok unokái, a' mi későbbi, hozzánk közelebb eső őseink a' földet magoknak megtarták, 's abból olly jogot formáltak, hogy senki másnak abból még véres verejtéken szerzett tulajdon pénzeért se lehessen szerezni egy talpalatnyit sem, 's a' status terheit mégis nem maguk viselik, kik az országot birják, hanem azokra szorították, kik semmit sem birnak: ez nem igazság.

Most azt kérdem: mi lehet legfőbb czélja a' nevelésnek, ha nem az, hogy mindenki átlássa, tudja, mi az igazság? mi jogos? Ha valaki nincs velem ebben egy értelem-ben, legyen szives megmutatni, mi gyümölcsét akarja szedni a' nevelésnek, ha nem a' szoros igazságot, méltányosságot, kölcsönös szeretetet? És van e ott igazság, méltányosság, kölcsönös szeretet, hol kevés birtokosok, a' haza' áldását élvezik, a' jogokat csak magoknak tartják fen: de minden terhet a' szegényekre, a' vagyontalanokra hengeritenek.

Azt tartom világos ebből, hogy kinek szükséges inkább a' nevelés, a' birtokos aristokratáknak e, vagy nekünk szegény jobbágyoknak, kik csak a' kötelességeket viseljük?

Legyen nevelés, én is ohajtom, de ti vagyonosok pél-

dával menjetek elő, ha azt hiszitek hogy ti már neveltek vagytok. Ha igazságosabbak nem lesztek az alkotvány' sánczain kívüliek iránt; ha őket mindnyáját, vagy legalább a' magyar fajta honfitársaitokat veletek egyenlő jogu embereknek nem tartjátok, azokká lenni nem eszközlenditek: mi szegény jobbágyok, megvetett páriák, nem hiszünk nektek midőn fenszóval mondjátok: népnevelés kell; mi kinevetünk benneteket, midőn hiszitek hogy ti vagytok neveltebbek. Mi a való neveltséget ebben tartjuk: *igazságosak legyünk minden embertársunk iránt, ne tegyük nekik azt, mit mi sem kívánunk hogy ők nekünk tegyenek.*

Nincs okunk attól tartani, hogy mivel a' védegyelettel megkezdettünk némi ipart teremteni hazánkban, valamelly szomszéd nép megtámad bennünket. Nem félünk mi ettől, hanem a' mi jó aristokratáink előbb okozhatnának valami veszedelmet. De hinni akarjuk, hogy magokat örvénybe sodortatni ők sem engedik, hanem a' kor' kívánatának nagy neveltségüknél fogva engedni fognak.

Ne rettegjetek barátim, még egyszer mondom, hogy így leplezetlenül mondom ki, mi lelkemen van, hogy a' védegyeletnek földadataul főkép nemzeti függetlenségünk' fentartását ohajtom.

Nem az fog nekünk ártani, hogy a' tekervényes politikával nem élünk, hanem ezek: ha gyávák, félénkek, bátoratlanok leszünk, 's ha az aristokraták megkonoklanak 's tulajdon érdekükben a' védegyelet' eszméjét megvetik.

Egyébiránt, ha kissé csüggedni kezdenétek, mivel azt mondtam, hogy az aristokraták árthatnak, fölbátoritlak.

Három év alatt a' mult országgyűléstől fogva a' következő országgyűlésig elég idejük van a' dolgot jól megfontolni, helyzetüket kiismerni. Mit a' mult országgyűlésen a' tárgyak' halmaza miatt hirtelen nem tehettek: azt most tisztábban láthatják. Némellyek közülök meggyőződnek arról, hogy érdekeiknek az egész népével össze kell olvadniok, és ezt eszközölni magukban elhatározzák; hiszem, lesznek közöttük ilyenek, mert ők nagyon *neveltek*, kik átlátják, hogy a' népnevelés szükséges. Azokat, kik már a' haza' közügye

mellett eddig is harczoltak, nem számítom az aristokraták közé.

Mások szinte meggyőződnek arról, hogy eddig nem egészen igazságos ügyet védtetek: de annyi lelki erő talán nem lesz bennök, hogy a' mult országgyűlésen hirdetett elveiket hamisoknak vallanak; azokkal ellenkezőket nyilvánítani szégyenlendenék, hanem absenseket küldenek; ez nyereség lesz részünkre.

Ismét mások miután a' védegyeletnek három év alatti üdvös hatását látandják: ennek részeseivé lesznek, vagy legalább akadályára nem lesznek. Ez is nyereség. És így azoknak száma, kik azt hiszik, hogy a' világnak meg kell bomlani, mihelyt ők hazájuk iránt tartozó kötelességüknek némi részét leróják, mind inkább kevesbedik. Node ezen kis résztül mi nem fogunk rettegni. Legyenek ők bármi gazdagok — vagy akarám mondani, birjanak ők bármi meszszerjedő földekkel — mi nem rettegünk tőlük, hogy a' hazát veszedelembé dönthetik; mert nálunk még azért nincs ám nekik sok pénzük, maga a' föld pedig ha valamire kerülne a' dolog, tudnillik ha egy kis rész nagybirtoku főnemesség meghasonlanék a' nemzettel, nem sokat vet a' latba: ilyenkor csak a' férfiakat, személyt szokás számbavenni. Ekkor pedig az, ki csak 3—4 holddal bir, éppen olyan nyomatékos lehet mint az, ki 20 □ mérföldnek ura.

Más részt attól sem tarthatni, hogy bár a' mérföldekkel bíró vagyonosok darabonként többet nem érnek is, mint az egy két holdasok, de eszükkel fognak majd rajtunk győzdelmeskedni. Az olly capacitások, kik még azt sem bírják átlátni, hogy éppen nekik fekszik különösen érdekükben a kor' kívánatainak engedni, ha mindent koczkáztatni nem akarnak: vizet sem zavarnak.

És így barátim biztosan működhettek; szomszéd nép nem fog akadályozni, aristokrataink' elfogultabbjai pedig nem lesznek képesek az idő' kerekeit fentartani; ők nem állandják utunkat.

De midőn az ellenzékét megtekintettük — én tek. Rendek megfordítva veszem e nevezetet, mi nem vagyunk el-

lencék, hanem azok, kik az egész nép' kívánatának akar-
nak ellentállni, mit majd alább kifejték — nem árt magunk
erejét is fontra vetni, hogy tudhassuk mennyit érünk ha ösz-
szetartani tudunk.

Kevés szóval előlegesen annyit mondhatok teljes meg-
győződéseim szerint, hogy a' lengyelek' sorsára nem jutunk,
habár néhány nagy birtoku aristokratáink minden erejükkel
ellenzenék is haladásunkat.

Lássuk mire épitem hitemet.

Először nyelvre nézve, fokozat és osztálykülönbség
nélkül körülbelül 5 milliomon magyarok vagyunk, kik e'
hazát (kevés aristocratát kivéve) nemcsak szeretjük, de imád-
juk. E' tekintetben mindnyájan egyenlők vagyunk, az egyen-
lőségben pedig, bármily nemü az egyenlőség, mindig vala-
mi érdekegység, tehát erő van.

Másodszor a' védegyelet által több ezer más ajku polgár
is közérdekbül velünk egy testté lett és leszen ezentúl szü-
netlenül; ezen egyesülésben is nem csekély erő rejlik.

Harmadszor az utolsó országgyűlésen hozott birtokké-
pességi törvény által mindnyájan (csak a' hébereket véve ki)
egyenlő joguakká lettünk: a' ki tagadni merné, hogy ebben
nagyszerü erőnk fekszik, az esztelen volna. Ha eddig nem
szerettük volna is e' hazát, ezen törvény maga azt szeretni
megtanítana.

Negyedszer, még más tekintetben is egyenlők vagyunk;
tudnillik bármilly hivatalra ugyancsak a' legközelebb mult
országgyűlésen hozott másik törvény szerint mindnyájan fel-
jogosítva vagyunk. Nem hiszitek talán, hogy ebben is nagy
erő rejlik? én hiszem. Igaz, itt egy pár szó kifelejtetett,
mikint beszédem elején már említettem, tudnillik ez: „Min-
denki választhat is“. Ha e' szavak ott állnának a' törvény-
könyvben, már akkor óriási erő volna bennünk, 's nem talát-
tathatnék aristokrata, ki csak egyetlen egy szóval is ellen-
szegülni bátorkodnék; de így is meglehetősen erő van ez egyen-
lőségben.

Arról nem szeretnék kételkedni, hogy a' legközelebb
leendő országgyűlésnél tovább maradjon e' esonka vagy fél

törvény, miszerint a' nemnemes „választathatik“ ugyan, de a' nemes nem választja azért. Nem siethetnek a' törvényhozók eléggé e' csonka törvényt kiegészíteni, mert ez az emberiség' történetében példanélküli „törvény-komedia“ lenne, de most még azzal igazolható, hogy e' szó „választhat“ ki-felejtetett.

Most legutolján még egyszer kérdem, és emlékezetekbe hozom: mitől féltetek, mért aggódtok, hogy a' politikának tömkeleges útja helyett az igazság' egyenes útját választottam?

Tudnátok e nemzetet felmutatni, melly azért tartana kormányt, hogy az, a' haza érdeke ellen munkálkodjék? Hát csak mi volnánk kivételek, kikre Isten illy természetlenséget mért volna? Ezt hinni nem lehet.

Nem tagadhatni, hogy nálunk gyakran történt a' kormány részéről olyas, mi a' haza érdekével meg nem egyeztethető: de azt a' szabadalmások álhaszna kívánta ugy. Elmondjuk mi gyakran, hogy ezt meg ezt a' kormány tette, de ezt csak rövidség okáért teszszük, mert nem tarthatni mindenütt egész dissertatiot, hogy értjük a' kormányt, vagy mit kell alatta értenünk. Ha az aristokratáknak a' néptől elkülönözött érdeke nem kívánta volna, a' kormány' részéről nem történik vala, innét tehát tudjuk, hogy ez amazokkal egy kézre dolgozik.

Mutathat e a' világtörténet olly esetet, példát, hogy midőn a' főbbek, gazdagok, aristokraták, polgárok a' többi egész néppel egyetértve valamit a' haza' javára elhatároztak: a' kormány nem azon határozat értelmében működött volna?

Barátim, a' dolgok oda fejlődtek, vagyis ügyeink ugy összszebonyolódtak, hogy az idő hatalmasan int magunkkal tisztába jöni; pedig ha gyermekileg rémektül ijedezünk, örökké mozoghatunk, de a' mozgás csak keringés lesz és célhoz nem juthatunk soha.

Még csak egy pár szót.

Ha magunkat ámitani nem akarjuk, meg kell ismerünk, hogy nemzeti függetlenségünk veszélyben forog; mi csak Ausztria vagyunk a' világ előtt, csupán gyárokkal ezt

megmenteni az enyészettől nem fogjuk soha. Ha nem tréfáltok a' védegylettel, hanem komolyan akartok e' zaklatott hazán segíteni, előbb az iránt kell tisztába jőnötök: Magyarországnak állítotok e gyárokat, vagy Ausztriának? azaz, előbb a' nemzeti függetlenséget kell örökre biztosítanotok.

Ha vesznünk kell a' történetben, inkább enyészszünk jelen állapotunkban, így legalább az a' nyomoru vigasztalásunk lesz (bár ez is elég gyalázatos), hogy Ausztria tett tönkre; ha pedig magunknak lesznek gyáraink 's készítményeink elég bőven 's mégis veszünk, nagyobb gyalázatunkra válik. Pedig vesznünk, enyészünk kell, ha megismerni nem bírjuk, hogy gyárok' nyitásánál sokkal sürgetősebb teendőink vannak.

Tudnillik védeni kell előbb nemzeti függetlenségünket, és pedig nemcsak szóval, hanem vérünkkel is.

Vegyétek a' tek. Rendek köszönetemet azért, hogy hoszadalmas beszédemet meghallgaták; de még nem mondtam el mindent, tehát újra türelemért esedezem.

VI.

Czifra nyomoruság.

Lehet hogy csalódom, de jelenleg úgy vagyok meggyőződve, hogy az egyszerűség többet ér a' mesterkéltszifraságnál, 's hogy nemzeti függetlenségünket inkább meghatjuk ha egyszerűek leszünk, mint a' világnak minden czifraságaival. Ezt a' statusgazdászok alkalmasint boldog együgyűségnek nevezve jóízün kaczagják, de én azt mondom, az europai népeknek minden csillogása nem egyéb czifra nyomoruságnál.

Itt szinte hoszadalmas leszek, tehát előre bocsánatot kérek.

Ha definitioját kellene adnom az egyszerűségnek, fenakadnék, tehát csak néhány példában jelelem ki, mit tartok én egyszerűségnek.

Írásbeli egyszerűség. A' mint észrevehették a' tek. Rendek az én írásmódom és beszédem egyszerű, mit mindenki megérthet, a' ki hallja vagy olvassa: ellenben a' királyi propositiok, kegyelmes leiratok, fölírások, törvények, közzétettők, törvénykezési iratok 's a' t. nagyon czifrák, meszterkéltek, bonyolodottak, úgy annyira, hogy a' falusi emberek, szóval azon emberek, kik munkájok után élnek, kik két kezük keresményéből tartják fen családjukat, igen bajosan értik, még magokat a' törvényeket is, mellyek pedig mindenkit igen közel érdekelnek.

A' törvényeknek olly könnyen érthetőeknek, olly rövideknek, olly keveseknek kell lenni, hogy mindenki tudhasa, lány, fiu; aszszony, férfiu.

Öt hat ivnyi papiron tökéletes törvénykönyvet lehet írni, még pedig az alkotvány és büntető törvény is együtt volna, és az illy könyvecskének a' társaság' közkölségén kellene nyomatnia annyi példányban, a' hány ház, vagy inkább család van az országban, hogy mindenik egyet kapna. Ha a' tek. Rendek parancsolnak velem, én készítek egyet, mellyet aztán az egész nép elébe lehet terjeszteni, akarja e elfogadni vagy nem? Némi módosítást alkalmasint tennének rajta, de kevés ember találhatnék széles e' hazában, ki meg nem volna vele elégedve; az oppositio vagy ellenzék' tagjai közül elleneznék csak némellyek.

Védegyleti egyszerűség. Én részemről így alkottam volna a' védegyletet:

„Mi néhányan alulirtak egyről másról beszélgetvén szóbajött az is, hogy sokkal jobb volna, ha mi olly sok mindenféle szükségtelet nem vásárolnánk, mi miatt néha annyira megszorulunk pénz' dolgában, hogy alig mozdulhatunk, 's gyakran aztán még a' legszükségesebbet sem tudjuk megvenni; de ennek következtében szóba jött az is, hogy jobb volna ha a' szükséges dolgokat magunk itt az országban készítenők: ennél fogva elhatároztuk magunkban, hogy ezentul külföldről semmi készítményt nem veszünk.

„Tudatjuk tehát e' határozatunkat az egész országban

minden polgártársunkkal, hogy a' kik velünk egyetértenek, szándékukat üdvösnek ismerik, közremunkáljanak velünk.

„Azokra nézve, kik nem itt a' fővárosban, Budapesten, hanem egyéb helyeken laknak, 's ott helyben vagy környékökben azt meg nem kapják, mire szükségük van, jelentjük, hogy itt raktárt nyitottunk, 's midőn szükséges leszen többet is nyitunk, hová minden itt, 's környékünkben lakó kézműves készítményét szabott ár mellett leteszi, hol aztán mindenki tetszés szerint vehet.

„Egyébiránt szükségesnek tartjuk honfitársainkat arról értesíteni, hogy mi főkép a' haszontalanságok' nélkülözését tüztük ki czélul, mivel meg vagyunk arról győződve, hogy köz elszegényülésünknek egyik fő oka: az esztelenséggel határos fényüzés. Ezen esztelenségből kivetkezni erkölcsi kötelességünknek ismerjük.

„Azonban hasznosnak véljük polgártársainkat arra szólítani fel, hogy kik eszménket pártolják 's a' hazára nézve üdvösnek ismerik, községeinkben írják össze neveiket, 's ne sajnálják hozzánk beküldeni, mivel a' honi gyárosok majd ahoz alkalmazzák magokat, mennyit kelljen készíteniök.

„Minden hónap' első napján Pesten a' megye' terém-ben öszszegyülekezünk a' fölött tanácskozni, mit hogyan kell tennünk. Költ Budapesten 10-dik hó 1844.

„Arszlán Sigmond mk. Árvai Zoltán mk. Borzat Vilmos mk. Czivódi Sándor mk. Csalán Gazsi mk. Dobzódi Pál mk. Erszényesi Peti mk. Érmelleki János mk. 's a' t.

Én ezt így jobbnak tartom, mint a' jegyzőkönyves és választmányos és hivatalnokos, és formulás gyűlésmódot. A' temérdek protoculumoknak, roppant foliántoknak ellensége lévén, jobban szeretem ha mind az, mi ezekbe iratni szokott, sajtó útján tétetik közzé; jobban szeretem a' papírost nyomdámban, mint irodákban felhasználni.

„Igen ám, ha mindent ki lehetne nyomtatni“ fogják mondani sokan. Bárcsak a' galambok sülvé röpködnének az ilyenek' számára, kik semmit sem tudnak, csak a' készet várni.

Ha nem lehet mindent kinyomatni, holott semmi törvény a' nyomtatást nem tiltja, jele hogy a' társadalmi dolgok alapjukban rosszak, hogy a' társaság' tagjait munkásságukban valami akadályozza, tehát ezt kell mindenek előtt elhárítani.

Vannak akadályok, mellyek csak bizonyos foglalatosságokban gátolnak, ezeket kikerülhetni; de vannak általános akadályok, mellyek mindenütt, az élet' minden viszonyaiban gátul szolgálnak, ilyen a' minden akadályoknak forrása a' censura; míg az emberek ezt a' forrást örökre be nem temetik, el nem fojtják: addig mindig új meg új akadályok támadnak belőle.

Én az emberek' míveltségi, erkölcsi fokát attól mérem, mennyire igyekeznek a' censurát megsemmisíteni, vagy fentartani.

Viseleti egyszerűség. Némelly emberek, statusgazdák annál boldogabbnak, erősebbnek 's a' t. mondanak valamely országot, minél több gyára van, minél csinosabban, fényesebben ruházkodhatnak lakosai! Én ellenkezőleg vélekedem.

A' régi korból a' spártai egyszerűen öltözött ifjak erősebbek voltak a' czifra persáknál: a' legújabb korban, csak a' minap az egyszerű cserkeszek erősebbek voltak a' czifra orosz katonáknál.

Tegyük hogy hazánkban mindenki tökéletesen egyenlő jogu polgár, 's ha valami veszély fenyegetné hazánkat, ugyan mit gondolnak a' tek. Rendek, azok a' legfényesebben, legczifrábban öltözött uracsok lennének a' legerősebbek a' védelmezésben? én nem hiszem, hanem ellenben hiszem azt, hogy a' munkában izmosult 's csak közönséges ruhával tartart karok lesznek támaszai.

Rövid idő óta a' városi polgárok' némellyikeit nem tudom mi szellem szálta meg, de igen csinos forma ruhát öltötenek magokra. Ebben van egy kis nemzetiség, tehát nem szólok ellene; de az volt volna kívánatos, hogy e' polgárok egymással értekeztek volna 's ne csupán parádéra, ünnepre való költséges, minden városban különböző színű, sallangu,

zsinóru, czafrangu, hanem mindenütt egyforma és olcsó ruhát csináltattak volna magoknak.

Vagy kiállnak a' csatasikra a' polgárok, midőn arra szükség leend, vagy nem állnak ki. Ha igen, ugy oda nem arany vagy ezüst zsinóros, vagy egy szóval czifra parádés ruha kivántatik, hanem ezek: hadi ügyesség, honszerelem, bátorság, ép, egészséges test és fegyver: ha pedig nem szálnak az ellenséggel szembe, midőn talán hazánkat fenyegeti, no akkor nincs hozzájuk szólóm, mert ők parádérozók, komédiások; a' nép' multságára valók.

Szeretném tudni, a' *nemzeti örség* eszméje villant e meg agyukban, midőn köztük e' kis mozgalom támadt? de alig hihetni, mert ha ezen eszme után indultak volna, legalább ruhabeli egyenlőséget határoztak volna meg.

Én tehát azt tartanám egyszerűnek, ha nemcsak az újonan keletkezett polgárkatonák minden városban egyformán volnának öltözködve, hanem mi férfiak mindnyájan ugyan azon forma 's színű ruhát vennénk magunkra, mi sokkal kevesebbe kerülne, és egy kard meg puská hozzá, kész nemzetörség volnánk.

Igy cselekedve, habár a' posztó csak hat váltó forintot volna is, bizonyosabban megmutathatók hazánk' függetlenségét, és sokkal könnyebben teremthetnénk nemzeti dicsőséget, mintha ezer meg ezer gyárunk lesz, 's czifrábnál czifrább ruhában járunk.

Nem tudom hogyan vagyok, de mintha valami genius sugná, hogy a' nemzetek egykor a' ruházati túlságos fényűzést valóságos bolondságnak megismervén elhagyják, és csak akkor kezdenek boldogabbakká lenni.

Hatósági egyszerűség. Nem tudom miként vélekednek a' tek. Rendek, de én abban a' hiszemben vagyok, hogy ha csak egyforma hatóságok volnának hazánkban, ha egyszerűbben történnék az igazgatás, sokkal erősebbek volnának; és ekkor önállóságunk, függetlenségünk olly rendületlenül állna, hogy két orosz birodalom sem bírná megingatni.

E' szerint semmi más hatóság nem létezne, csak a' községi és vármegyei, következőleg: Hajduvárosok, Jászkun

kerület, Csajkások kerülete, Határőrző ezredek, Turopolyai nemesek, Fiumei kerület, Nagyikindai kerület, Székely székek, Szász székek, Kővárvidék, Fogarasvidék, Bárczaság, Kalocsai érsekmegye, Nagyvárad püspökmegye's a' t. eltörölve volnának. Ezek mind megannyi abnormis állapotok.

Én tehát ezen egyszerűséget ohajtanám: lenne kerek-számban 50 megye, vagy az egész erdélyi földet is tiz megyére kikanyargatva, lenne 60 megye, sőt ha tetszenék az örvidéki ezredek is megyéknek neveztetve, annyival több lehetne.

Mindegyikében ezen megyéknek volna az egész megye népessége által választott főispán, ugy szinte ha tetszenék, szinte minden megyében egy főtanító vagy püspök mint nevezni szokjuk; de miként a' kereszténység első korában csak tanítók voltak, papot még akkor nem ismervén, és a' főtanítót szinte az egész nép a' megyében választaná, és pedig valláskülönbőség nélkül, mert jót minden derék férfiú taníthat, bármi vallásu legyen.

De erről alább a' központositás alatt szólandok bővebben, itt csak összszefüggés miatt érintem.

Az egyszerűséggel azonban szoros kapcsolatban állna, vagyis az egyszerűségnek egyik lényegét tenné, hogy a' megyék lehetőleg *majd* egyenlő nagyságuakká méretnének. Ezt sokan teljes lehetetlennek tartanak, pedig igen könnyen megtörténhetnék, mihelyt az emberek akarnák.

Ugyan mi nehezség adhatná itt elő magát? teljességgel semmi. Különös hogy az emberek mindenben és mindenütt lehetlenséget látnak, a' nélkül, hogy csak megkísérteni is akartak volna valamit. Természetesen magától lehetetlen.

Képzelnék, hogy a' lakosok' nagyobb része az előítéletektől ment, hogy a' józanész' sugallatát követi, szóval hogy felvilágosodott; de még mást is kell hozzá képzelnünk, tudmillik azt, hogy a' népesség' nagyobb része igazságos is és jó akaratu, a' főlebb említett tulajdonságokon kívül: kérdem mi volna akkor lehetetlen? semmi ollyas, mi polgári társaságunk' javítására üdvösnek mutatkoznék.

Az emberek (ha ollyanok millyeneknek főlebb mondán)

ugy nyilatkoznának: válaszszuk ki közülünk azon férfiakat, kiket legértelmesebbeknek, legderekabbaknak, legbecsületesbeknek tartunk 's bizzuk meg őket, hogy készítsenek új törvényeket, de olyanokat, mellyeket még az együgyű ember is könnyen megérthessen; figyelmeztessük őket azokon kívül és főkép arra, hogy az alkotandó törvények olyanok legyenek, mellyekben minden igazságos ember megnyughassék; hogy mindenki érdekének egyenlően megfeleljenek: akkor, midőn az így hozandott törvények elkészültek, mostani hármos könyvünk, vagy corpus jurisunk muzeumba tétethetik, vagy antiquariusnak eladathatik.

Öt hat ivnyi papiroson jobb és kimerítő törvényeket hozhatni, mint millyenek a' corpus jurisban vannak; és ha ezt megtettük, nagy dolgot vittünk végbe, már nagyobbat nem is igen lehetne: ki kételkedhetik tehát arról, hogy a' megyéket egyenlőkre mérhetni, hiszen ez csak gyermekjáték amahhoz képest.

'S ha sem ez, sem amaz nem történik meg, miben van a' lehetetlenség? magában a' tárgyban lenni nem képzelhetjük, hanem csak abban van, hogy az emberek részint előítéleteiknek rabjai, józantalanok, gyarlók, semmit megkísérteni nem mernek, vagy röstelnek, részint pedig roszakarúak is, a' dolgokat magok érdeke ellen megváltoztatni nem akarják.

Tegyük, ha A. B. C. és X. Y. Z. helységek most Pest megyéhez tartoznak, de új kimérés és felosztás szerint Esztergam megyéhez esnek: ugyan mit vesztettek ama helységek? vagy mit vesztett Pest megye, és mit nyert Esztergam megye? teljességgel semmit; mert joguk és szabadságuk ugyanaz mi volt azelőtt, mivel az említett helységek' lakosai vagyonukat, szabadságukat nem a' megyétől kapják; azzal egyenlően rendelkeznek, bármellyik megyéhez tartozzanak. A' mi főkép szabadságukat és jogaikat illeti, miket nem a' magok' keblében, hanem a' megyeházban szokás gyakorolni, azt az esztergomi teremben éppen úgy gyakorolhatják mint a' pestiben. — Talán az adózás okozna nehézséget? lehetetlen; mert Pest megyére annyival esik *kevesebb*,

Esztergom megyére *több*, mennyit azon helységek fizetni szoktak. Én tökéletesen mindegynek tartom, akár Esztergomban teszi le valaki a' közterhekből ráeső részt, akár pedig Pesten.

A' mi illeti a' szabad kerületeket, szabadalmas városokat, abból a' mivel birnak, megyékbe olvadva sem vesztenek semmit, mert hiszen több szabadalma az illy kerületek és városok' lakosának sincs, mint a' megyékben lakó szabadalmas vagy nemes embernek. Egyébiránt az idő különben is elérkezett, hogy minden helységnek természetes szabadságát főkép magában kell találnia; a' kis helységnek éppen olly szabadnak és a' másiktól függetlennek kell lennie, mint a' legnagyobb városnak, csak azzal a' különbséggel, hogy az arány nem egy. Például *A* községben 1000 ember van, *B* községben 50,000 ember, de a' *B* helységbeli egyes embernek józanész és igazság szerint nem lehet több joga és szabadsága, habár ötször többen vannak is, mint az *A* helységheliek. $1000:50,000 = 1:50$. E' szerint az ugynevezett királyi városok semmi előjoggal nem birhatnak egyéb községek fölött. Az egész megye népessége' arányában választ képviselőket országgyűlésre, 's minden községbeli lakosság, kicsin vagy nagy, maga magának választ elüljárókat mennyi keblében szükséges.

Törvénykezési egyszerség: A' megyének minden községe, legyen az kicsin vagy népes, egymástól független törvényszékekkel birjon, mellyet egy biró, négy, hat, nyolcz, tíz vagy több törvénybiró, vagy esküdt (vagy akárminek nevezessenek) képezzen, mikép a' közönség legjobbnak ismeri 's az ügyek' sokasága megkívánja: szóval a' községi kormány egyszersmind törvényszék is legyen, miként faluhelyen most is van. —

Hiszen mi kötelessége van a' községi kormánynak? felügyelni arra, hogy a' törvények megtartassanak. Ki idézthetik a' törvényszék elébe? más nem, csak az, ki a' törvényt meg nem tartja.

Most kérdem, hát az, ki arra van föllállitva, választva, hogy a' törvények' megtartására ügyeljen, nem tudná meg-

ítélni, ki hágta át a' törvényt? hiszen ezt hinni valóságos esztelenség volna. A' ki tudja, érti a' törvényt, mit végrehajtania, mellynek megtartására felügyelnie kell, szükségkép azt is kell tudnia: ki, miben hágta át, 's ki mennyire vétkes. Hiszen ezt minden lakosnak kell tudnia, annál inkább az értelmesebb községi elüljárásának, mert ha a' lakosok nem tudnák a' törvényt, képtelenség nélkül senkit közülök megbüntetni nem lehetne. Ugyan származhatik e máshonnét vétek, mint abból, ha a' törvényt meg nem tartjuk?

Vagy vannak világos jó törvények, vagy nincsenek. Ha vannak, azokat nemcsak a' községi kormánytest, hanem minden egyes polgár is tudja, és így a' kormány egyszersmind törvényszék is, vagy bíróság is lehet, sőt szükségkép lennie kell is; ha pedig nincsenek világos jó törvények, a' külön fenálló, 's a' kormányzástól elválasztott törvényszék sem ítélni jól, ez is csak tapogatva, önkényleg, hibásan ítélné, mint ha a' kormánytest egyszersmind a' birói szék is.

A' megyében levő minden községnek tehát magának kell ügyeit elintéznie és csak valami igen fontos tárgy vitetik főlebb a' megyei bíróság elébe; és csak ide, mert ezen egyszerűségénél fogva nem létezhetnék sem tárnoki, sem személynöki, sem kerületi törvényszék, sőt maga a' főtörvényszék is csak a' főkormányban létezne.

Nevelési egyszerűség. Minden község a' szerint intézkednék e' tárgyban, mikint legjobbnak gondolná. Ha neki tetszenék, közös pénztárából látná el a' nevelőket és tanítókat, vagy pedig támadnának magány intézetek, 's ezek' kezelői szabadon egyezkednének a' tanítványokkal, nevelőekkel, vagy helyettök szüléikkel, gyámnokaikkal.

A' kormánynak erre semmi gondjának sem kellene lenni, mert a' kormánynak egyetlen nagy kötelessége arra ügyelni fel, hogy a' nemzet-hozta törvényeket mind egyes polgár, mind testület és hatóság szigoruan megtartsa; tehát örködni kell csupán, hogy se egyes polgár, se hatóság a' másikat személyében 's vagyonában meg ne sértse, 's ha mégis megtörténék, a' sértett félnek igazságos elégtételt adjon a' szerint, miként a' törvény meghatározta.

Az ember' természete olyan, hogy kiki maga magát nevelheti, csak akadályokat elébe gördülni ne engedjen a' kormány, vagy ha már gördültek, azokat gyorsan elhárítsa. És ez is mi egyébben áll, mint abban, hogy senki a' törvényt át ne hágja; midőn a' törvények a' nemzet által hozott józan, mindenki érdekének igazságosan megfelelő törvények megtartatnak, senkinek elébe akadály gördülni nem fog.

Egyébiránt, minden megyében a' nevelési és tanítási ügyre nézve felügyelői szerepet vihetne a' választott főtanító (vagy mint nevezni szokás, a' püspök), ki természetesen az egész megyével együtt a' főkormány alatt volna.

Az egész új bibliában szó sincs papokrul, Jézus csak tanított, nem misézett, nem kormányzott, nem uralkodott, hanem azt mondta követőinek: menjetek, tanítsátok a' népet, hirdessétek elveimet.

Nemzetőrségi egyszerűség. Nincs erre nézve egyszerűbb dolog, mintha törvényileg határoztatik, hogy az egész országbeli férfui nemnek mindegyike 20 éves korától 45 éves koráig egyszersmind katona is; azaz gyakorolja magát hadi fogásokban és tudományokban, azon esetre, hogy ha a' szükség úgy hozná magával, hazáját, 's mindenét, mi neki abban kedves, védelmezhesse.

Miből természetesen következnek, hogy minden polgárnak fegyvert kellene tartania (hacsak testi hiba nem gátolná e' kötelesség' teljesítésében), 's minden községben a' férfinem bizonyos időben hadviseletben gyakorolná, képezne magát.

A' hol szükséges, váltogatva őrt állhatnának, éppen úgy, mint mostani mód szerint a' zsoldos katonaság. Ha kicsiny a' közönség, nincs ott semmi olyan országos kincs, raktár 's a' t. mit éjjel nappal őrizni kellene; az őrnagyok, ezredesek és vezérek' lakásai előtt sem volna szükséges strázsálni, mert a' nemzetőrségi főszemélyek semmitől sem félnek, meg illy tiszteletet nem igényelnének: ha pedig nagy a' közönség, a' sok polgár közül könnyen kitelik, hogy néhányan fegyverben, talpon álljanak, 's valami mellett őrködjenek.

Czimzeti egyszerűség. Mi magyarok, ha valamiben nem, úgy bizonyosan a' czimekben nem szeretjük az egyszerűséget. Némellyek ezeket áldoznak egy „nagyságos“ vagy „tanácsos“ czimért, pedig midőn e' czimet elnyerték, úgy nem vettek semmi tanácskozásban részt, mint kocsisuk nem.

Vagy talán azért törekednek e' czimre, hogy másoknak jó tanácsot osztogathassanak? Isten mentsen. Hiszen a' ki illy czimet csak ezreken, vagy alacson csuszás-mászáson bir megvásárolni: annak tanácsára csak esztelen fog szorulhatni, kinek minden tanács már haszontalan.

A' legalsó czim: *érdemes ur!* ezután jönnek: *becsületes és gondosok*; majd meg *tiszteletes, tisztelendő*. Ha a' legalsó rang: *érdemes és becsületes*, azt jelenti, hogy a' többieknek nem ez competál, vagy a' mint veszszük, *nem competál ez*, és akkor felfordult világ van nálunk.

De nézzük csak a' fokozatos czimeket sorban, talán más szomszéd népek valami szörnyű respectussal és reverentiával viseltetnek majd irántunk, ha innét látandják mennyi dicső czimünk van nekünk. Im itt következzenek:

Érdemes; Tisztelt; Becsületes és Gondosok; Nemzetes; Nemes; Vitéztlő; Tiszteletes; Tisztelendő; Téns; Tekintetes; Főtisztelendő; Nagysád; Nagyságos; Méltóságod; Méltóságos; Nagyméltóságú; Kegyelmes; Főméltóságú.

Vagy van e' czimeknek valami belső becsük, értékük, vagy nincs. Ha van, nem is kell senkitől kölcsön pénzt kérnünk vasutra vagy más országos intézet' létesítésére, hanem csak e' czimeket szükséges készpénzzé változtatni, 's azonnal lesz pénz mint polyva; vagy pedig egy részét ezeknek, talán felét drága pénzen a' külföldieknek kellene eladnunk, 's úgy is lenne elég pénzünk: ha ellenben senmi értékük, belső becsük nincs e' czimeknek, esztelenek vagyunk midőn annyira sovárgunk utánuk, sőt még pénzen, és a' mi több, becsületen is vásároljuk meg.

A' czimzeti egyszerűség tehát ebben állna: Plebanus ur; Főispán ur; Jegyző ur; Püspök ur; Káplán ur: 's a' t.

De nem vagyok e én nagybolond, ha azt kívánom, hogy az elszámoltam egyszerűségek nálunk életbe lépjenek! A'

világnak főfő hősei együtt élve Nagy Sándor, Caesar és Napoleon sem volnának]képesek belőlünk kiirtani a' czimeket; azonban az említett hősöknél még hatalmasabb is jövend, az majd végbevisz olly dolgokat is, miről most álmodni sem merünk; 's e' hős a' *szabad sajtó* leend.

Ha tudnám, hogy olly természetű az Isten, miszerint egy gyarló halandónak imádságát meghallgatja, 's annak kívánsága szerint cselekszik: a' szabad sajtó nálunk minél előbb megszületnék, mert én olly buzgón kérném ezt, a' milly buzgón még ember nem imádkozott. — Vagy nem, nem tenném ezt, hiszen az alkotó megadá mind azt, mit ember kívánni tud. Magának kell az embernek azt viszszaszerezni, mert ha Isten még egyszer csodálatosan adja neki, ismét nem tudja megbecsülni.

Én sok mindenfélét el tudok hinni, de azt, hogy ember szabadság nélkül boldog lehessen, nem hihetem soha; pedig mondathatik e az ember szabadnak, ha még gondolatit sem közölheti embertársival?!

Még kétféle egyszerűséget kellene megemlítenem, tudnillik *törvényhozási és kormányzási egyszerűséget*, de mivel legvégről a' központosításról (centralisatio) szándékozom szólni, majd ott alkalmasabb és szükségesebb leszen e' kettőt kifejtteni.

Most a' fölött elmélkedjünk egy kevéssé: természetes egyszerűség biztosítja e inkább nemzeti függetlenségünket, önállásunkat, vagy a' mesterkélts fényűzés, erőtetett gyármozgalom? Én úgy vagyok meggyőződve, hogy ha élni, ha mint külön faj soká élni akarunk, a' fényűzést nem kell erőszakkal elővarázsolni; az magától is megjő, mihelyt az ember kényelem ölébe jut, 's eszének hasznát venni nem tartja szükségesnek.

Ha felolvadni nem akartok Europa' népei közt, a' védegyeletnek céljául főkép egyszerűséget tűztök ki, legalább addig, míg függetlenségünk századokra megalapítva nem leend.

Nézzük a' történetet. A' tulságos fényűzés, nagy hatalmu és dicső nemzeteket emésztett föl; hát mi maroknyi

gyöngé népecske fogunk a' tulságos fényüzés mellett fenállhatni?

Fölebb én magam is kecsegtetően mutogatám, hogy bennünk szép erő rejlik, de mindig alatta értem, hogy csak úgy, ha a' pusztító fényüzésnek ellenállni akarunk és tudunk. Vagy a' reményről, hogy egykor dicső nemzet lehetünk, vagy az esztelenséggel határos fényüzésről kell lemondanunk; csak e' kettő közt választhatunk; itt valami harmadik, közép nincs.

Nekünk egy igen hatalmas közmondásunk van a' többi sok között, melly így hangzik: „Lassan járj, tovább érsz“. Ha csak kissé fontoljuk is ezt meg, kénytelenek vagyunk megismerni, hogy benne mély bölcsélet, vagy nagy igazság rejlik. Ugyan hiában vált volna e ez közmondássá?

Tegyük, hogy minélelőbb csillogós, fényes állapotra jutunk; mimódon? arról ne gondoljunk, hanem akármint, csak mi fényes állapotra fölvergődünk: hát akkor nincs e valami más célunk? De bizony van, fogják mondani, és én is hiszem. De a' céloknak egyike, és pedig egyik legfőbbike mindörökké az *igazság*, 's minél nagyobb erkölcsi tökély leszen, mert míg ezek nem uralkodnak, addig boldogság e' földön nem remélhető.

Ha tehát áll, hogy egyik legfőbb célunk, hogy az igazság uralkodjék minden cselekedeteinkben, esztelenség volna most azt elhanyagolni, készakarva félrevetni, mit egykor törekvésünk' céljaul tüzendünk ki. Igen de e' közmondás: „lassan járj, tovább érsz“, kétségbe vonhatlan igazság, mért nem követjük tehát?

Erre azt felelhetnék némellyek, hogy mi igen is lassan jártunk eddig, 's kelletinél inkább megtartók ez igazságot, és éppen azért most már hamarább kell mennünk, mert nagyon elmaradtunk.

Nem tagadhatjuk, de aztán az következik e ebből, hogy most neki rugaszkodjunk? 's nyakra főre igyekezzünk oda jutni, hol némelly más népek vannak?

Hiszen az ismét elvitázhatlan igazság, hogy a' ki nagyon is lassan járt, alig mozgott, nem fog egyszerre futni,

tartósan szaladhatni. Nem bizonyítja e' mindennapi tapasztalás, hogy annak lábai, ki csak alig mozgott vagy hevert, ült, vagy csak szobában és folyosón és udvaron lépegetett: elfásultak, elzsidadtak; és ha ő így egyszerre föltürődzköd-nék, 's valamely levélhordóval vagy kengyelfutóval versenyt akarna futni, nevetségessé tenné magát.

A' sebes járáshoz és futáshoz lassanként próbálgatva kell szokni. Lám a' pesti gyöpön versenyző lovakat is gyakorolni, tanítani, szoktatni kell előbb, hogy a' pályadíjt elnyerhessék. Azon ló, melyet csak az udvaron jártattak, léptettek, a' díjat elnyerni soha nem fogja.

Még senki sem tűzte ki az emberiségnek célját egy bizonyos helyre, bizonyos időre, hogy azt csak ott lehet és kell elérni.

Ha ez így volna 's valahol sorban állnánk, 's valaki jelt adna: „no most“ szóval, az angolok, francziák 's még egy két nép közt — habár egy ugyanazon pillanatban indulnánk is — alig lennénk elsők, ők bennünket elhagynának: de még azért nem következnek ám egész bizonyossággal, hogy a' cél is elérték, hanem csak a' futásban előzendettek meg minket, 's lehet valahol tévutra tértek, mivel a' pályaut nincs tökéletesen kikarózva, hogy arról letévedni ne lehetne.

Az emberiség' célját nem lehet csak úgy könnyen kitűzni, mondván: „Nézzétek népek, itt ez az oszlop a' legvégső cél, ide fussatok. Elmondjuk ugyan: az embereknek célja boldogság, tökély, igazság, miveltség, vagy ezeknek harmoniája; de millyen lehet azon harmonia? egy halandó sem bírná előre meghatározni.

Hogy a' népek e' mostani törekvésükkel közelednek e' célhoz, bajos volna állítani. Én azon meggyőződésben vagyok, hogy az irány tévesztve van, tehát sokkal meszszebb keringve, 's későbbben jutnak a' célfelé.

Mi legyen az egész emberiség' célja, rendeltetése, nem akarom vitatni, tegyék ezt tudósok, kik igen ügyesek ilyenekre; hanem mig elkülönözött nemzetiségek léteznek: törekvésünknek oda kell irányozva lenni, hogy mint magya-

rok e' szép hazában nemzetiségünket szilárdan megalapítsuk, fentartsuk, minél hosszabb időre létezésünket biztosítsuk, homályban és dicsőségtelenül ne maradjunk, sőt az egykor bekövetkező népek' harmoniájában eredeti typusként fajunk örökké kivehető legyen, 's hogy azonban itt addig lehetőleg boldogul éljünk.

A' kiben tehát a' keleti vér egészen el nem fajult még, 's magát mint magyar fajt fentartani kívánja: az nem fog más nemzeteket csupán majmolni, hanem azon igyekszik, hogy jövője magából fejlődjék ki minden sajátságaiban.

Azsiából ide átköltözve megtörtént, minek megtörténni kell minden népekkel, ha örökké egy helyben maradva elmecevészni nem akarnak.

Tudjuk, hogy a' nemesítendő növényt egyik helyről másikkra szokás átültetni. Tudhatja ki utazott, vagy különböző helyeken csak rövid ideig is lakott, más vidékeken, rendszer lakától különböző éghajlat alatt tartózkodott: egészen ujja születik, föléled; így van nemzetekkel.

Midőn őseink Azsia téreiről ide költözve éghajlatot változtattak, vidor, eleven, bátor nép voltak; ez új klíma alatt megerősödve igen jól érezték magokat, mit a' körülfekvő népek tapasztaltak.

A' német törzsökök éjszaki vidékein ismeretlen idő óta lakván elalamusztak, de csapatok kerekedtek föl közülök délnyugot felé tolulva a' gallusokkal, a' csatornán is átkelve a' brittekkel vegyültek, 's a' felfrisült töredékekből új vegyületek támadtak, a' hatalmas frank és angol nemzetek.

A' mohamedánusok Arabia' forró pusztaságáról Europa felé nyomultak, éghajlatukat változtatva fölelevenedtek, 's lettek belőlük az erőteljesebb és rettegett törökök.

Még régibb korban, mit legelőször kell vala említenem, Kisázsiaibul, Egyiptombul, de más tájakról is szálontak gyarmatok a' hellen szigetekre 's alakultak belőlük a' görögök, a' hajdan kornak legdicsőbb nemzete.

Hát ezek után a' hatalmas Róma nem idegen 's különböző tájakról öszszecsődült népekből emelkedett e?

Végre nézzük az éjszakamerikai szövetséges statust,

nem annak kell e (józanészre alapított polgári törvényein kívül) óriásos emelkedését köszönnie, tulajdonitania, hogy más éghajlatok alól oda költözött 's új életre ébredt lakókból népesült?

Némellyek mindezekből éppen ellenem legkedvezőbben gondolnak talán argumentálódzhatni, mondván: „mivel mi is már régóta, körülbelül ezer éve hogy a' Kárpatok' alját lakjuk, elzsibbadtunk, elmecsevéstünk, tehát épen azért semmi sem lesz belőlünk“.

Ez ellenvetés igen nyomósnak látszik lenni, csak hogy nem áll; nézzük.

Igaz, nagyaink közül sokan kifajzottak a' magyarságból és a' magyarnak minden sajátságaiából kivetkeztek; de ez nem igen nagy baj, mert ezen nagyaink kevesen vannak; és ezek közül is többen már vissza, magyarrá fajzani kezdenek.

Azon őserő, azon szellem, melly ittlaktunk első századaiban bennünk uralkodott, ki nem veszett. A' hosszas és véres csatákban jobbaink közül sokan elhullottak, de sardzadtak újra mások; részint idegenek' vegyületéből szaporodott a' megmaradtak' száma.

Igaz, elmaradtunk sokban más nemzetektől, de az örökös harc, vizsgálódás a' mennyit használt is, az ősi szellemet kialudni nem engedte. Ha sajátságos erő nem lappangna bennünk, már mi nem volnánk magyarok, körülményeink ilyenek voltak. Egyébiránt a' mit semmi belviszály, és semmi külső cselszövény végbevinni nem volt képes, azt a' fényűzés végbeviszi előbb utóbb. De akarom remélni, lesz annyi eszünk, hogy ennek mégis parancsolni tudunk.

Sokat beszéltek az emberek és beszélnek főképp még ma kereskedésről, szorgalomról, műiparról; de még senki meg nem mutató azt, hogy e' nélkül nemzet boldog, erős, dicső nem lehet.

Ha tehát nemzetiségünket fentartani ohajtjuk; ha feldicsőülni akarunk, azt kell előbb eszközölni, mi ezeket biztosítsa: egyenlőség szabadságban, jogokban; sem csupán kereskedésben, sem kézműiparban, sem más nemzetek' akár-

mi ujításainak majmozásában el nem érjük soha. Hiszen józanészszerű polgári szerkezet nélkül, valódi kereskedés és szorgalom sem képzelhető: igen de a' lehető tökélyes statusszerkezet megadja, fentartja függetlenségünket, 's egyszersmind általa ipar is, kereskedés is támad; tehát természetesen boldogulandunk is.

A kik minden áron csillogós állapotot akarnak hazánkban erőtetni, meg kellene előbb mutatniok, hogy a' természetben ugrások vannak, különben kénytelen vagyok őket nemzetiségünk' albarátinak tartani.

Lassan járjunk, tovább fogunk érni. Ezzel azonban nem akarom mondani, hogy csak olly lomhán mozogjunk, mint robotosak, midőn a' hajdut nem látják, hanem hogy a' természetes uton járjunk, 's ne kívánjunk mesterségesen készített szárnyakkal a' hazai mocsárokon és honi saharákon átröpülni.

Az emberek teoriáról és praxisról külön, igen gyakran, majd mindig beszélnek, pedig legtöbben közülök nem veszik észre, hogy e' kettőt egymástól elválasztani nem is lehet; ezek mindenkor együtt szoktak járni, valamint test és szellem egyenkint nem, hanem csak együtt tesznek embert. Nincs cselekvés, mellyet legalább egypár gondolat meg nem előzne. A' már megszokott, 's minden nap gyakorlott cselekvéshöz legkevesebb gondolkodás szükséges, de a' ritkábban előforduló munkát több gondolkodás szokta megelőzni; az egészen új, még soha meg nem kísértett munkát pedig kisebb nagyobb fejtörés, hosszabb vagy rövidebb ideig tartó fontolás előzi meg; e' fontolás és gondolkodás a' theoria, 's midőn ember kezét ráteszi, az a' praxis.

Józan ember soha nem szokott valamihez fogni gondolkodás nélkül; vagyis praxis soha világ kezdete óta nem volt theoria nélkül. Mirevaló tehát a' theoria ellen kikelnetek? Nem esztelenséget tanusít e az, ki csak praxist emleget, 's a' teoriát gunyolja?

A' mint nemzetek' élete hosszabb egyes emberek' életénél, ugy a' nemzetek' teendőjét megelőző theoriának is hosszabbnak kell lennie. Vegyétek tehát bár csupa theoriának,

miket mondok 's velem és utánam még többen mondani fog-
nak: a' praxisnak azt előbb utóbb követnie kell, hacsak
nemzetek is gyakran úgy nem hibáznak mint egyes emberek,
kik a' legjobbat kigondolják; de mégis legostobábbat cse-
lekesznek.

Midőn én a' lassu járást ajánlom, vagyis a' közmon-
dást figyelemre méltatni kívánom, így tervezek 's ohajtok
rá építeni:

Mindenek előtt a' körülbelül öt millic, sokképen ösz-
szekuszált 's eldiribolt magyar testvéreket olvaszszátok egy
testté, addig semmi egyébhez ne fogjatok; mert bármihez
kezdetek, nagyot véghez nem visztek soha, mig e' hazában
előbb compact magyar nemzet nem lesz. Csufojlatok bár,
hogy nekem ez örökös themám, hogy ez rögeszmém: én
büszke öntudattal nézek a' késő kor elébe, 's megnyugottan
vallom, hogy: igen is, ez az én örökös eszmém; én ezzel
szűnök meg élni (hacsak addig meg nem valósul), utolsó le-
heletem is az lesz, hogy a' magyar fajú testvéreknek előbb
nemzetté kell olvadniok, ha szép jövőt remélni akartok.

En tartozkodás nélkül lelkem' mélyéből vallom, hogy
ti nagy praktikus hősök éretlen gőzhajótokkal, erőtetett 's
Osztrákország felé irányzott vasutatokkal egyes emberek'
zsebeinek használatok főkép, de a' nemzetiségnek halálos
döfést adtatok, a' fényezésnek csináltatok tágosabb utat, 's
ha más részről gyökeres orvoslás nem érkezik, a' magyar
fajnak életét rövidítétek. Czifra nyomoruság fáradságtok' e-
redménye.

Ti ezt szörnyű abstract teoriának fogjátok tartani; ez
nem megy, így nem mehet, fogjátok kiabálni. Elhiszem hogy
nem megy, ha nem akarjátok hogy menjen. De ugyan mért
nem mehet, ha szabad kérdezнем? Legyetek igazságosak
magyar testvéreitek iránt, és azonnal nemcsak menni fog,
hanem már meg is történe, mitől annyira rettegtetek,
mit ámitatásunkra kivihetlen teoriának kiáltottatok.

Lépjetek vissza a' térről, mellyen álltok, engedjétek
át azon jogokat, mellyekre testvéreitek éppen úgy mint ti,
számat tartanak; ismerjétek meg, hogy ők is olyan magya-

rok mint ti, 's hogy ők is olly hasznos tagjai a' társaságnak mint ti: és a' theoria azonnal tudotokon kívül praxissá változandott által.

Ó ne kételkedjete, jőni fog idő, midőn az unokák átok közt emlékezendenek azok' neveiről, kik az igazságatlanságot azzal akarják elpalástolni, hogy kivihetlen theoriának hirdetik az igazság' szavát, mit minden nem szabadalmas magyar testvéreink' nevében emelek.

Magyar testvéreitek, azért hogy kevesebb vagyonnal bírnak, de a' mellett mégis a' statusnak terhét, még a' ti részeteiket is, véresverejtek közt viselik, nem lehetnek e a' társasági áldás' részeseivé?

Mig az eddigi jobbágyi és urasági viszonyok tartanak, bár keletkezzék más részt némi kereskedés, ránduljatok kényelmes gőzösökön, vasuton Bécsbe és tovább, legyen fényes fővárostok: cifra nyomoruság lesz az egész.

De visszatérek terveimhöz.

Midőn talán eszközlendettétek, hogy az urbéri telkeket munkáló, haszonbérlő testvéreitek veletek egyenlő jogu polgárokká lettenek, oltsátok az ő véreket, sajtáságaikat az idegen ajku egyéb népekbe; mit eképen nem nehéz végbevinnetek:

A' nagy kiterjedésű pusztákból azon részeket, mellyeket bemunkáltatni nincs elég erőtök, 's mellyek következőképen alig adnak száztól két kamatot, adjátok el örökáron olly kiszánitással, hogy a' hol új községnek kell támadnia, a' magyarelem túlnyomó legyen.

Hirdessétek ki, hogy fölösleges földeteket örökáron eladni szándékoztok; hijátok meg a' szorgalmas székely népnek fölöslegét; értesítsétek a' dunántuli megyéket, hol sűrűbb a' magyar nép; tudósítsátok a' Karpát' oldalain sinkódó tótságot, Erdély hegyei közt nyomorgó oláhokat, a' hazaszerté elszórt németeket, hogy új gyarmatokat akartok pusztáitokon telepíteni.

Mondjátok, hogy kedvező feltételek alatt adjátok el földeiteket' egy részét, 's valljátok meg őszintén a' meghívandottaknak, hogy ugy sem igen huztatok abból hasznot; te-

gyétek nyilvánossá, hogy a' tőkeért elvárakoztok, csak a' kamatot fizessék rendesen.

Mert hiszen nektek mindegy, akár készpénzben fizetne a' vevő 's telepedő 's azt másoknak adnátok ki kamatra, akár pedig ők lesznek adósaitok; hiszen a' telek legbiztosabb hypotheca marad mindenkor. Így rajtatok is, a' telepedőkön is segítve lesz.

Hasonlót tehetek azon magyarokkal, kik jelenleg is jobbágyaitok. A' föld, mellyet most urbérben használnak, neveztessek *tőkének*, a' tőle járó tartozás (robot és tized) mondassék *kamatnak*, 's így bank és pénz nélkül az egész országban az örökváltság megtörtént, mihöz semmi sem kívántatik, csak a' ti akaratotok. De én tervem és eszmém szerint legalább a' magyar fajra nézve tartom sürgetősnek, hogy előbb e' hazában nemzet legyen, a' többi magától jó.

De el ne feledjétek — a' mi főddolog — kijelenteni, hogy azok, kik e' szerint, földet vesznek tőletek, 's jobbágyaitok közül így megváltják magokat, nem jobbágyok, hanem veletek egyenlő jogu polgárok, mert ez adja meg az egésznek érdemét. — Ezt a' törvény nem tiltja tennetek.

Midőn aztán a' telepedők, vevők gyülekeznek — és erről ne kételkedjétek — a' nemzetiség' érdekében azt tekintsetek kötelességtekül, hogy az ujan települő közönség ne alakuljon csupán egy nyelvű népből, hanem vegyítve, például illy, vagy körülbelül majd illy arányban: 40 magyar; 15 német; 15 rác vagy oláh; 15 tót; és ezt azért, hogy e' négy közül egyik sem birván jelentőséggel, valószínűleg, sőt bizonyosan és szükségkép a' nagyobb számu, de nemcsak nagyobb számu, hanem szilárdabb állásu magyarba mindegyik átolvadjon.

A' hol pedig egészen új község nem alakul, mire elég tágas hely nincs, hanem csak a' régi szaporittatik, vagy új szállókkal nagyobbítatik: arra legyetek tekintettel, hogy a' nemmagyar ajku lakosokból álló helységekben csak magyaroknak adjátok a' még adandó földeket: megfordítva a' magyar községeket más nyelvű tót, oláh vagy német lakókkal szaporítsátok; ez hatalmatokban áll; semmi áldozatba

nem kerül, 's a' magyar faj' felvirágoztatására ez által te-
mérdeket tettek.

Ebben nemcsak az a' nyereség, hogy az idegen ajkuak
megmagyarosodnak, 's a' magyarok' száma szemlátomást
szaporodik, hanem különösen még az is, hogy a' különböző
származásuak' vegyületéből házasság által sajátságos, neme-
sült sarjadékok hajtanak ki.

Állításomat adattal támogatom, ha kívánjátok, enma-
gamban. Atyám horvátországi, anyám Nebehaj, tót születé-
sü vala. Én sajátságos sarjadékuk, dicsekvés és elbizako-
dás nélkül mondva, testestül, lelkestül és nyelvestül dere-
kabb magyar vagyok, mint százan meg ezeren, kiknek
őseik is már kutyabőrös magyar nemesek valának.

Hogy pedig az illy föltétel vagy kikötés csupa szeszély-
nek, vagy éppen kényszerítő önkénynek ne tartassék: czé-
lotokat teljességgel nem titkolva, tartozkodás nélkül mond-
játok ki, 's a' telepedőkkel értessétek meg, hogy ti ez által
is egyéb üdvös intézkedéseken kívül nagy magyar nemzet
akartok lenni.

Kételkedtek ennek jó sikeréről? én nem; mert ez
természetes, a' mi pedig természetes, az vagy éppen nem,
vagy ritkán szokta az embert meghazudtolni.

Midőn ezt teendettétek, az öt milliobul álló magyar,
nemzetté, még pedig jelentékeny nemzetté lett. Illy nemzet
lévén egyszer e' hazában, legelső alkalommal azon törvényt
könnyen hozhatjátok, hogy ez ország' határain belül a' ma-
gyar nyelven kívül más nem divatozhat. Ezt cselekedve egy-
két évtized alatt a' más ajkuakból két millio szaporítja a'
magyar faj' számát.

Megtörténvén ez, az alatt a' közlekedések könnyebbül-
vén a' lakosok mind vegyülnek, melly vegyülésnek nagysze-
rű eredménye lesz, 's nem hal ki több egy nemzedéknél,
midőn e' hazának népe egészen magyar lesz, 's addig a' né-
pesedés is pár milliora szaporodván, a' 17 millio magyar az
europai néhány első nemzetek közt fog szerepelni, merem
állítani, hogy a' francia után az első helyet foglalja el, ha

főkép a' központosítás megtörténik, ugy miként alább előadni szerencsém lesz.

De egy kissé messze is kalandoztam a' jövőbe, tehát visszalépek a' jelenbe.

Ha azok, miket főlebb mondtam, megtörténnek, nagy tapasztalások gazdagítandnak bennünket; ugyanis, tapasztalni fogjuk, hogy e' hazában sok munkás kéz van, minek hiányáról most sokan panaszkodnak; vagyis tapasztalandjuk, hogy 5 millio szabad polgár többet visz végbe, mint 10 millio jobbágy; meg fogunk győződni arról, hogy e' haza' hátramaradásának nem az az oka, hogy kevés a' nép, hanem hogy társadalmi törvényeink természetlenek valának; tapasztalni fogjuk, hogy azok esztelenek voltak, vagy a' nemzetiség' kárára törekedtek, kik minden áron külföldről akarták e' hazát néppel teletölteni; szóval még sok mást is tapasztalandunk. Idegen gyarmatok' beszállítása ellen máshol emeltem már szót.

Midőn így e' hazában nem jobbágy szolganép, hanem compact magyar nemzet lesz; midőn a' mocsárok' helyén ekéje után fűtörész a' megmagyarosult legény; midőn a' homok hegyek kizöldellettek; midőn a' Tisza legrendetlenebb folyónk egyenes csatornában folyand, szóval midőn a' természetből gazdag hazánk színét a' földmives' keze megváltoztatandotta: akkor támad kézműipar, keletkeznek gyárok a' természetnek törvénye szerint, ha bár az orosz császár akarná is akadályozni.

És még azon időben is inkább csak belső kereskedelem lesz, mert a' szabadon működő polgároknak igen sok termékre lesz szükségük, de a' gőzhajózás azért akkor már nem lesz csufolódás, guny, satyra.

Midőn így lassan haladva e' hon' idegen ajku népének egy harmada megmagyarosodott, 's a' magyar faj új életnek indul, 's megszilárdult, figyelmét a' Duna torkolata felé, 's keletre fordítja, hol dicső jövőndő vár rá.

Ha nem e' terv után mentek, hanem elhanyagolva a' szükségesebbet, a' nyomoruság' fájába fényüzést oltotok, vagy a' kisebb rosszat nagyobb, mérgesebbel orvosoljátok:

akkor természetesen a' magyarnak, ugy mint magyarnak szép és nagy jövője nem lehet; hanem lesz igen is cifra nyomorúsága.

Sokan közületek igen mély praktikus eszűek, 's mondják: „ha nem igyekezünk Europa egyéb népei nyomán menni, ha nem tesszük sürgetően azt, mit ők, elszegényedünk, 's veszve vagyunk“.

Ugyan legyetek szivesek megmutatni, miként? Bizonyítsátok be, hogy mi nem szegényedünk el ha más népeket majmozunk, mindenben követni törekedünk? nem éppen az e egyik legnagyobb bajunk, hogy a' külföldet nagyon is követtük — minden roszban?

Én megengedem, hogy midőn e' hazát vasutak szeldek keresztül, csatornák hasítják különféle irányban, 's hajóink a' világnak minden részeiben megfordulnak: akkor virágzóbb, gazdagabb, erősebb a' haza. De mi eszközölheti ezt más, mint hogy előbb nemzetnek kell e' hazában lennie?

Annyi bizonyos, hogy sem vasutak, sem csatornák magától nem lesznek, magunk pedig ugy a' mint vagyunk, nem varázsolhatjuk elő. Tehát nincs más mód, mint e' kettő: vagy kölcsön pénzt kérünk 's azt fektetjük bele, vagy külföldi pénzes emberek csinálják meg számunkra. Igen de az mindegy, akár magunk kérünk kölcsön 's magunk fektetjük valamibe, akár pedig egyttal azok, kik kölcsön adandották volna; a' mit más csinál, vagy mit máséval csinálunk, az nem a' mienk, mert mi vissza nem fizetjük, mostani gazdálkodásunk mellett, vagy pedig fizetjük a' hasznot mind örökké.

Mit kell tehát tenni, hogy e' hazában ipar és szorgalom, pénz és kereskedés legyen? Semmit mást, csak az embereket embereknek ismerjétek meg, ne barmoknak nézététek: minden lesz mit kívánhatni. Mi teszi az amerikai szövetséges statust olly erőssé? Mindnyájan emberek.

Én részemről semmi nemü kölcsönt el nem fogadnék, bármint kínálnának a' külföldi pénzes emberek; ha kivételt tennénk, az egyedül a' fiumei — pesti vasutra lenne csak, ha honunkban ki nem kerülne a' vállalkozóktul, mert ezen ut

legsürgetősebb minden intézkedések közt, föltevéen hogy a' magyar fajt, vagy magunkat fentartani akarjuk, ha nemzeti függetlenségünket szeretjük.

Ti practikus urak azt fogjátok mondhatni, hogy én taticátokat nem értem, mély politicátokat föl nem fogom; hiszen egy vasut például, néhány évtized mulva ingyen ránk száll; a' költséget mások teszik, mi pedig csak készen jutunk hozzá. —

Ezt én nem tagadom; de legyetek szivesek azt nekem megmutatni, hogy a' balparti vasut például, mire az országra ingyen visszaháromlik, nem okozandott e huszszor nagyobb kárt mint hasznot?

Ha nemzetiségünkre semmi tekintettel nem vagytok; ha nektek mindegy, akár önálló, független ország vagyunk, akár pedig Ausztria alá olvadunk: akkor igazságtok van. De én mindig a' nemzeti függetlenséget tartom szem előtt, és e' tekintetben minden szorosabb összeköttetés Ausztriával (és ha sehol másutt nincs, csak Austriával) mind annyi kompa' halálréven.

Ha azon jó urak, kik a' balparti vasutat eszközlötték építeni, a' magok természetes hasznukon, kamataikon kívül a' mi javunkat óhajtják, mért nem építenek inkább az egy igen hosszú 's Ausztriába vivő vonal helyett négy rövidebb darabot, 's a' négy ne tenne együtt többet mint ezen egy hosszú. Lenne az egyik darab Budától egyenesen Fiume felé irányozva, nem tekintve semmi helyre, hanem legegyszerűbben menne, habár a' darab végénél egyetlen házikó sem létezne; — a' másik darab Kecskemét felé lenne irányozva, mellyet idővel hozsabra lehetne nyújtani; harmadik Egernek, szóval akarmi irányban csak Pestről menjenek: én akkor a' ti practikus eszetekeket egekig magasztalom, 's az építőket mint fajunk őrangyalait tekintem.

Vagy ha kedvencz eszméjük egy igen hosszú vonalt csinálni, mért nem tervezték és kezdték Pestről Nagyváradnak legegyszerűbben; tovább egész Kolozsvárig, a' Királyhágót átfurva, ez felséges út leendett volna. A' kamatot ez talán nem fizette volna ki? ezt egy eszes ember sem hinné

a' világon; de engedjük meg, hogy nem adott volna annyi hasznot, tiz évvel, vagy bár huszszal is megtoldva a' szabaldalmat, bőségesen pótolta volna.

Ugyan kérlek benneteket, ne erőködjetek minket elámitani? A' ti vasutatok nem a' mi javunkra, nemzeti függetlenségünk fentartására van számítva.

Tudjátok e mit mondatott Virgil egy trójai emberrel, midőn a' szörnyü lovat bámulták: „Timeo Danaos dona ferentes“. Én is ezt mondom. De iszonyu volna, ha szavamra éppen olly keveset hallgatnátok magyar testvéreim, mint hallgattak a' trójai emberére honfitársai.

Már késő, mert a' pálya épül, fogjátok mondani; haszontalanság csak egy szót is ellene emelni, habár vesztünk-re volna is. Dehogy késő, mondom én.

Ha ugy cselekedni akarnátok, miként fölebb mondám, a' magyar fajt egy testté olvasztani, e' compact test nem tarthatna semmit későnek, hanem azt mondaná: erre elég, most más irányban csináljatok ennyit, például Fiume felé; ha kamatok és kiszámított hasznotok ki nem kerül, majd hosszabb időre hagyjuk a' haszonvételt, vagy az országos közpénztárból pótoljuk. Nem volna szükséges azt keresni, van e valami város ott, hol a' Fiume felé irányzott darabnak végződnie kellene; mert nem tudjátok e milly hirtelen támadtak Amerikában a' pusztaságokon és rengeteg erdőkön keresztül vitt vasutak mellett és végeinél városok? Midőn nagy költséges művekről van szó, a' messze jövőbe számítsatok.

Még egyszer végről engedjék meg a' tek. Rendek, hogy mondhassam: a' magyar fajt egy testté kell olvasztani mindenek fölött, 's akkor dicsőség elébe nézhetünk; mig ez nem történik, addig czifra nyomoruság lesz minden erőködésnek gyümölcse.

VII.

Kormánypárt az ellenzék.

Ha a' tekintetes Rende'k béketűrését nem ismerném, alig bátorkodnám a' fölött vitatkozni: mi az ellenzék; de mi általában talán semmiben sem vagyunk annyira gyakoroltak, mint a' béketűrésben, tehát figyelmes meghallgatást remélhetek.

Mindössze igen kevés lesz, mit mondani szándékozom, hogy annál hamarabb jussak arra, hová nagyon is hoszadalmas beszédemben törekedtem: a' kormányi központosításról szólni.

Nem csak nálunk, hanem minden europai nemzeteknél divatban van, a' szabadelmű férfiakat ellenzéknek nevezni, és ez mutatja mennyiben tévóváznak az emberek még a' legfontosabb dolgokban is.

Hogy minél könnyebben, minél világosabban és minél kevesebb szóval végezhesük a' feletti vitatkozásunkat: *mi az ellenzék?* jól nevezteték e a' *haladó párt ellenzéknek?* néhány kérdést tegyünk, 's a' mint azokra feleltünk, egyszerűsmind azt is eldöntöttük, meghatároztuk: mi az ellenzék?

Kíván e a' társaságban mindenki boldogulni? — Igen.

Természeténél fogva törekedik e kiki jobb létre, vagy úgy tanítják meg az embert, úgy szoktatják csak rá a' jobbat szeretni? — Tagadhatlanul természetében van a' jobb után törekedni.

Elérheti e ezt az ember magában, ha senki sem akadályozza, a' nélkül, hogy a' kormány vezetné, 's mutogatná neki így: nézd fiam, ez a' jó csak, ezt kell követned? természetesen hogy elérheti, hiszen ki látta, vagy hallotta, hogy a' kormány minden egyes ember' ügyeiben tanítói, vezetői szerepet viselne 's az embernek mutogatná, hogyan boldoguljon? Ha valaki állítani bírná, hogy az ember, mint ember nem boldogulhat vezető nélkül, úgy a' kormányembereknek is vezetők kellenének, mert ők is csak emberek, 's mint csupán emberek ők sem tudnák hogyan kelljen bol-

dogulni, annál kevésbé tudnák hogyan kelljen a' nemzetet, az egész társaságot boldogulásra, jólét utáni vágyra megtanítani.

Meg tudják e az emberek önmaguktól különböztetni, mi jó, vagy mi rossz rájuk nézve? mi hasznos vagy ártalmas nekik? Az istenért, hogyan nem tudnák, hiszen ezt még az esztelenek, az értelem nélküli állat is tudja.

Meg tudja e akármely tanulatlan ember itélni, hogy mi kedvesebb bárkinek is, ha a' jogban és szabadságban másokkal egyenlően részesül e, vagy pedig ha semmi joga és szabadsága nincs, vagy csak árnyéka? — Minden bizonynyal meg tudja itélni.

Azt tartja e akármelyik jobbágy gazda üdvösebbnek, ránézve hasznosabbnak, hogy a' status' terheit csak ők viselik, a' kik pedig roppant jószágokkal bírnak, semmi terhet nem viselnek? — Esztelenség volna állítani, hogy az illy állapotot jobbnak tartsák.

Kivánhatja e minden igazságos ember, hogy a' társaság jóvoltában, kiki egyenlő joggal részesüljön, 's a' terheket vagyona' arányában viselje? Lehetlen a' józan de egyszerűsmind igazságos embernek másképp kívánnia.

Kívánja e e' hazában az egész népség, hogy neki szabadsága, jogai legyenek, hogy a' terheket mindenki viselje? Kívánja (csak az ellenzék' tagjai nem kívánják).

A' ki nem akarná hinni, hogy azt az egész nép kívánja, kisértse meg; így: a' község' házában tétessen ki ivet, mellyre minden lakos magát írja föl, ki a' szabadságokat, jogokat kívánja, vagy mivel e' szókat: szabadság es jog nem tisztán értik, tehát nem is lesz szükséges mást kérdezni, hanem elég lesz a' *portio*, *utcsinálás*, *vármegye* dolga, *robot* szókat használni annak kitudására, hogy akarja e az egész nép a' jót, és érti e azt mi neki jó? — a' kitett iven tehát legyen két rovat, egyikbe azok írják neveiket, kik a' portiot csak magok akarják fizetni, az utakat magok ohajtják csinálni, a' vármegye' dolgait is végezni csak magoknak tartják fen, szóval egyikbe azok írják föl neveiket, kik jobb lét után nem törekednek, hanem azt kívánják min-

den maradjon úgy mint van, a' gazdagok és nagy birtokuk ne fizessenek, útat ne csináljanak, közmunkát ne végezzenek: a' másik rovatba írják neveiket azok, kik javulást ohajtanak, kik azt akarják, hogy portiojuk csak felerészre, vagy még kevesebbre szállitassék le, a' többit pedig fizessék azok, kik eddig nem fizették: a' szabadalmasok, nemesek, nagy birtokuk; utat csinálni is, kinek egy sessionja van, egy nap menjen, az uraság pedig, kinek száz sessionyi földje van, száz napot szolgáljon 's a' t., és ebből aztán világosan fogjátok látni, akar e az egész, vagy legalább az igen nagy többség haladni? akar e jobb sorsot a' mostaninál?

Én semmiről sem vagyok inkább meggyőződve, mint arról, hogy az egész nép jobb lét után vágyakodik, haladni kíván. Czáfoltjátok meg e' hitemet, 's akkor a' természetet is megváltoztatjátok, következőleg akkor nagy mesterek lesztek, a' természet uránál nagyobbak, mert ő nem bírná megmutatni ezt, hogy: az ember jobb létre nem törekszik.

Ha tehát az egész nép előre halad, mindinkább boldogulni kíván: nem szörnyű esztelenség e azokat oppositionak, ellenzéknek nevezni, kik az egész nép kívánatában emelnek szót; vagy az emberi észnek nem iszonyu tévedése e, az egész társaságot nevezni oppositionak, ellenzéknek?

Ugyan mit ellenez az egész társaság? mi ellen opponálja magát?

Lehet e egyszerűbb dolog, mint azt átlátni, hogy a' kormány' dolga volt a' nép' vágyainak, törekvésének ellene állni? Mi egész tömegestül ohajtunk sorsunkon javítani, kívánjuk az akadályokat elhárítani, mellyek ebben gátolnak; a' kik tehát az egész tömeg' érdekében felszólalnak, javításokat sürgetnek, az igazsággal megegyező törvényeket indítványoznak, képtelenség nélkül ellenzéknek nem neveztetnek.

Majd akkor, midőn a' természet emberben megváltozik, midőn az ember magától nem tud semmit, az egész társaság még a' barmoknál is alább való lesz, hogy nem tudja megismerni mi jó neki, vagy rossz; midőn a' kormány a' természettől egyenesen arra lesz hivatva, hogy a' maga

javát nem ismerő társaságnak minden tagját kezénél fogva vezeti, és minden lépésében örökös fölötte, megmutatja neki mi jó 's mi az ellenkező; 's ha midőn ebben a' kormány saját érdekében volna valamit a' társaságra, mi ennek ártalmára lehetne: akkor ha némelly okosabbak találtnak a' nép közül, 's magokat a' kormány' eljárásának ellene szegeznek, azok lesznek az oppositio, az ellenzék.

De miután most az egész tömeg természeti ösztönénél fogva tudja mi neki jobb, 's ugyancsak az egész tömeg ohajtja azt elérni, mit jónak ismer, 's miután egy emberi teremtés sem bírná megmutatni, hogy a' tömeg nem tudja mi jobb: a' tömeget, szószólóival együtt, ellenzéknek nem nevezhetni.

Hogy a' kormány gondolkodik a' társaság' jólétéről, ez fonák, ez áltanítás, melly halomba dől; a' társaság maga gondoskodik magáról; a' kormány csak azért van, hogy a' törvények, a' társaság által hozott törvények' megtartására ügyeljen.

Még egyszer: a' polgári társaságnak minden tagja természeti ösztöne által tudja, mi neki jobb, 's ugyancsak ezen természeti ösztönéből törekszik ezen vágyat beltölteni, tehát ezt tulajdonképen az egész társaság igyekszik elérni. És ha akadályok vannak utjában, ha gátokra bukkan, nem tanusítja e a' historia, hogy mindig a' kormányzók gördítették elébe az akadályokat? Nem e' kormányzók szegeztek e magukat mindig a' közönség' érdekének elébe? Tehát nem olly világos e mint a' nap, hogy a' kormányzók teszik az oppositiot, az ellenzékét?

VIII.

Központosítás.

Valóban méltánytalanság volna tőlem, ha őszintén meg nem köszönném a' tek. Rendeknek, hogy olly példátlan békétüréssel hallgaták eddigi kitérő, tárgyamtul sokszor megszese elűtő beszédemet.

Mondottam e valami jót, nem beszéltem e csupán közönséges dolgokról, mások' dolga megítélni; érdemel e pártoltatást egyik vagy másik javaslatom, majd a' következők fogja megmutatni; de tekintsük egész hoszu beszédemet haszontalan szószaporitásnak, nem bánom, mind az bátran el is maradhatott volna, mert nekem tulajdonképen csak a' központosításról volt czéлом szólni, azért most kérem csak főkép a' tek. Rendecket, hogy figyelmezni méltóztassanak.

Azt nem tagadhatja talán józanul senki, hogy midőn valami nagyot akarunk végbevinni, minden erőnket összeszedjük, minden tehetségünket *összszepontosítjuk*, mert csekély vagy szétágazó tehetséggel nagyot, nevezetést akotni nem lehet.

Mai időben nagy szerepet játszik a' statusgazdászati, legalább igen sokat emlegetik. És mit tesz jól gazdálkodni? az erőknék annyira hasznát venni, hogy belőlük semmi hiában el ne vesszen.

Használjuk tehát minden nemü erőnket egy czélra, központosítsuk egy irányra, mert a' más irányokra kisu-gárzó minden erők el vannak veszve, és ez szörnyü rossz gazdászati volna, pedig nem gazdálkodás e minden törekvésünk?

Minden egyes családnak, bármi nemü foglalatosságú legyen az, a' végczélja nem más, mint az, hogy senkire ne szoruljon, senkitől ne függjön, hogy magát a' gazdasági tőkét ne kelljen megkezdenie, hanem a' kamatokból, jövedelemből jól, boldogul éljen.

Igy van, így kell lenni a' nagy családdal, a' polgári társasággal is. Valamint az egyes kis család ha magától nem mozoghat, nem működhetik, hanem majd egyben, majd másban kell a' szomszédba szaladnia, kérdezősködni, eszközt kérnie, majd meg a' szomszédal versengnie valami fölött: már akkor a' gazdálkodás rosszul megy, — így van a' nagy családban, a' polgári társaságban is.

Midőn valamit kivíni akarunk, azt csak azon mértékben tehetjük, a' milly arányban vannak meg az annak kivitelére megkivántató eszközök.

Ebből tehát az következik, hogy mindenek előtt annyi eszközt öszpontosítsunk, mennyit erőnk enged.

De mivel egyik szükségesnek tartja mit másik szükségtelen mond, előbb a' *véleményeket* kell *központosítani*, de ez szabad sajtó nélkül, nagy statusban, millyen a' mienk is, teljes lehetetlenség.

Becsüljük meg e' drága földet, mellyet gazdálkodásunk alapjául birunk; a' földnél nagyobb, tartósabb kincse a' társaságnak nincs; midőn pedig a' társaságnak tagjai magok közt viszálnak fölötte, jöhet egy harmadik, kinek pedig semmi köze sem volt hozzá, 's azé lesz. Gyakran látjuk ezt az életben, a' kis családi gazdálkodásban; a' fiak, rokonok nem tudnak vagyonuk fölött megegyezni, jó valami ügyvéd, ki inter litigantes gaudet.

Mivel minden országban, legyen az iparüző, vagy tenyésztő, mindig a' föld legbiztosabb alap, vagy legalább a' ház, a' gyár, a' műhely, hol mesterségét kiki üzhesse; tehát nem is szükséges mutogatni, hogy ha ezek nincsenek biztosítva számunkra: az egész gazdálkodásnak tönkre kell jutnia.

Jó föld nélkül egészen boldog hazát nem képzelhetni, legalább addig nem, míg ember a' földnek termékeiből szokja vágyait kielégíteni. Valamelly hegyes országban lehet nagy szorgalom, vagyis kézműipart akarék mondani, de ha még nincs mindennapi kenyere, a' miért imádkozik, én boldogságát nem irigylem. Az ilyen ország mind örökké egy másik termékeny földü országtul függ, mellytül élelmét veszti. Nem így a' termékeny, a' természettől gazdagon megáldott föld, millyen a' mienk kiváltkép; csak ilyen lehet független, boldog, ha népe készakarva nyomorogni nem akar.

Tegyük, hogy a' nemzetek a' czifra bolondságokat megvetik, megutálják, ilyenekre szükségük tehát nem lévén, nem természetnek jó földükön kivitelre való élelmet, hanem csak annyit, mennyi magoknak kell: hol van akkor a' hegyes, a' terméketlen de iparos országnak boldogsága?

Ismét mondom, becsüljük meg e' drága földet. Ne ámitasuk magunkat, hanem valljuk meg, hogy minden népnek

legnagyobb kincse, boldogságának kútforrása a' jó földben van, míg e' földön van megállapodásunk, míg a' levegőben valahol nem lakozunk.

E' drága földünk többet ér a' világ' minden kézműiparánál. Az ipar elenyészhetik, de a' föld megmarad, 's rajta mindenkor új meg új ipar támadhat.

Hogy tehát e' drága kincset, e' hazaföldet el ne vesszessük, megtartására, biztosítására minden erőnket *központosítsuk*.

De hol vannak az elágazó, a' lappangó, a' hatástalanul szunnyadozó erők, miket központosítani kell? Az egész népben, vagy legalább a' magyar faj' tömegében. Minden tagjában külön külön annyi erő van, mennyi egy emberben lehet. Ha ezek közül csak egynek ereje hagyatik is ki a' számításból, már nincsenek minden erők *központosítva*.

Nem tagadhatni, hogy ha e' hazának minden lakosa egyetlen egy érdekbe olvad össze, annál nagyobb erő központosul, de sajnos, hogy sokan vannak a' mienktől különböző ajkuak közt, kik más mellékes vágyoktól izgatva nem ohajtanak nemzetiségi tekintetben közérdekbe olvadni, úgy szinte köztünk is vannak sokan, kik nem hajlandók a' különböző ajkuakat a' társaság minden jóvoltában addig részesíteni, míg kétségtelen jeleit nem adják annak, hogy magyar nemzetiségünk iránt rokonérzettel viseltetnek.

E' szerint tehát *általános központosítás* egy hamar nem remélhető, hanem csak *részletes*, tudillik a' testvér magyarok' szétágazó erejének *központosítása*; ettől nem idegenkedik az, kiben csak egy szikrája van is a' honszerelemnek, kiből a' keleti magyarvér egészen ki nem fajzott.

Miként történhetik a' magyar testvérek' erejének központosítása? mindenki tudja, de csupán megemlíteni én is helyén lenni látom.

„Minden magyareMBER egyenlő jogu és szabadságu“.

Ezzel meg van téve minden. Hogy egyik magyarnak kevesebb vagyona van mint a' másiknak, nem lehet akadály; az urbéres jobbágygazda nem alább való magyar, mint a' nemeseknek nagyobb része, kiknek szinte nincs több va-

gyonuk, mintegy jobbágygazdának értéke, és azért mégis azon nemes, kinek egy talpalatnyi földje sincs, éppen olylannak tartja magát (és a' törvények értelmében méltán is), mint azon gróf vagy herczeg, kinek ötven hatvan faluja és ugyanannyi pusztája van. Így tehát józanész és akarat mellett az urbéres magyar egyenlő lehet a' teljesen vagyonatlan vagy nálánál kevesebbel bíró nemessel. — Ha birtokunkban van a' logica, ezt nem tagadhatjuk.

Az urbéri telek határozottassék, mondassék *tőkének*, a' tőle járó tartozás *kamatnak*; így ez actussal a' jobbágybul szabad birtokos lett. Hogy sokan nem fizetik ki mingyárt a' tőkét, semmit sem tesz, ők adósok maradnak egy ideig, hiszen a' mostani nagy birtokiak közül is legtöbben adósok.

Egy sessionak ára megállapíthatatik a' föld' minősége szerint a' legrosszabb 1000 — a' legjobb 1500 váltó forintig, a' középszerűeké e' két szélső ár közt módosítható.

Ha most erre azt vetné valaki ellenem, hogy kevés az említett ár egy sessioért váltságdíj, azt felelem: minden gazdának, annyihoz, mennyi család' fentartására szükséges, ingyen is természeti joga van: ellenben annak, kinek ősei többet foglaltak el, mint mennyire szükségük vala, igazságos kötelessége a' fölösleget ingyen is átengedni, csak munkájának, fáradságának gyümölcsét tarthatja meg igazságosan, nem pedig a' földet, melly nem övé, hanem mindnyájunké, kik abból élni kényszerülve vagyunk a' természet rende szerint.

Hát az nem volt e csekély díj, midőn az ősök elfoglaltak ott és annyit, mennyi nekik tetszett, mintha rajtuk kívül több ember nem leendett volna.

Ha igazságos, nem pedig historiai jog' szempontjából tekintjük a' földbirtoki ügyet, legalább a' magyar fajt *véradulás* nélkül ki nem lehet abból zárni.

Ugyan mi ürügyöt tudnának a' nagy birtokú arisztokraták felhozni, hogy a' többi magyar testvér a' földbirtokbul 's jogokbul kizáratott? Készakarva mondom, ürügyöt, mert elég, valóságos ok nem is képzelhető.

Az, hogy sokan nem mentek háboruba, hanem itthon

maradtak, míg mások csatáztak, csak esztelen 's a' mellett gonoszlelkü ember agyában támadható ürügy.

Ugyan volt e valaha ország, létezett e nemzet, hol az egész nép kitakarodott volna az országbul ellenséget üzni?

Nem, illy esztelen nép nem volt soha; hanem ha egy rész a' csatába, az ország határain kívül ment is, a' többinek hon maradniok, övéiket oltalmazniok, az élet' fentartására szükségesekről gondoskodniok, a' hazát más oldalrul beüthető ellenségtől védeniök szükségkép kellett. Hát ezeket aztán ki lehetett e, ki kellett e a' birtokbul, a' jogokbul zárni? Pedig más ürügyöt nem tudnak fölhozni. — Ez *vérárulás* vala.

Ha a' magyar főnemesség, kivált pedig a' foglalás általi ősz birtokos nemesség, csak félig akarja is ez igazságtalanságot helyreütni: a' magyar faj által robot és tized fejében használt földet neki minden váltságdíj nélkül is átengedhetné, annál inkább 1000, vagy 1200 forintért.

És nem vala e véres váltságdíj századok óta minden terhet vinniök, 's fiaik által még a' hazát is ellenségtől védelmezniök, csakhogy a' drága nemesség kényelmesen élhessen?!

Mondám, hogy az erőket öszpontosítani kell, tehát tulajdonképen munkálkodásunkat, mert erő másutt nem képzelhető, csak munkában, cselekvésben; hiszen azt kiki tudja, hogy nem mindegy, akár egyszerre öszszemunkál valamire 50 ember, akár pedig 50 nap egymás után egy egy ember. Például a' Kulpa folyóban egy nagy fatörzsök hever, melly igen nagy áradáskor a' hegyek közül hömpölygött oda le, 's melly a' hajókázást mindig akadályozza. Egyenként ezer, meg száz ezer ember sem huzza ki onnét, ha pedig egyszerre, egy nap kétszáz (talán kevesebb is) markos legény belefogódzik, pártra hengergetik. — Így van mindennel.

Megyei szerkezetünk szerint az erőket szét ágoznak, pedig e' hazában statuegységre mulhatlanul szükség van, és mivel e' statuegységet kieszközölni teljes lehetlenség, azért bocsátám előre, hogy az elszagगतott magyar testvérek

minden ereje központosittassék, melly által aztán statusegy-
séget teremteni igen könnyű leszen.

Némellyek közülünk felelős kormányt már régen em-
legetnek; de ez magában véve nem is elég statusegységet
alkotni, más részt pedig ezer évig kívánhatunk felelős kor-
mányt, még sem lesz soha, mig szétágazó erőnket nem köz-
pontosítjuk.

Most tehát már ugy kell képzelnünk, hogy mindenek
előtt a' magyar faj egy testté olvadt öszsze, 's a' nemzeti erő
azon arányban sokszorozódott, a' milly arányban a' nemzet-
test nagyobbodott, mert különben haszontalan ugy is min-
den lárma, terv, követelés: hozzáfoghat az országgyűlés,
vagy törvényhozás statusegységet teremteni, mert az öt mi-
lionyi magyar nemzet képviselői valóságos törvényhozás le-
szen; melly nem kér, könyörög többé, a' kormánynyal nem
alkudozik, hanem határoz.

Miként fog majd akkor a' törvényhozás intézkedni,
milly törvény által gondolja a' statusegységet legczélszerűb-
ben megalapithatni, az ő dolga leszen: de engedjék meg a'
tek. Rendek, hogy én is ebbeli nézeteimet néhány pontban
előadhassam.

I. *Királyi lakás.* A' körülmények ugy hozták magokkal,
hogy királyaink más országban laktak. Ezt őseink mindig
sajnálták, és többször jelenté ki az országgyűlés abbéli ki-
vánatát, hogy apostoli királyunk, ő felsége Magyarorszá-
ban is lakjék. Ezen többször nyilvánult ohajtásnak csak ö-
rülhet a' királyi család, mert ez őszinte ragaszkodásnak,
magyar hűségnek világos jele.

Nézetem, 's véleményem szerint a' törvényhozás e' ket-
tőnek valamellyiket teszi 's teheti (ettől fogva mindig az öt
millionyi magyar nemzetnek és a' más ajkuakbul is az ed-
digi szokás és jogoknál fogva már a' törvényhozásban részt-
vevőknek képviselőit értem törvényhozás alatt): vagy hatá-
rozza egyenesen, hogy szeretett királya mindenkor a' hazá-
ban lakjék, vagy királyának tetszésére hagyja iránta min-
denkor viseltető tiszteletbül, ott lakhatni, hol leginkább
szeret.

En részemről lelkemből ohajtanám, hogy felséges királyunk köztünk Budapesten laknék, de ha akárkit polgártársaink közül is törvénnyel nem kényszerítünk arra, hogy csak a' hazában lakjék, éppen ugy a' felséges királyra nézve is méltányosnak látom, hogy lakását ott tarthassa hol neki legjobban tetszik, miután egész Európában ugy organisalvák a' statusok, hogy maga a' fejedelem különben sem kormányoz; de azon esetre, ha, és a' midőn, nem itt lakik.

II. *Királyi helyettese* legyen köztünk Budapesten. Milyen hatalmának kell a' királyi helyettesnek lenni, a' törvényhozók' dolga lesz meghatározni. Egyébiránt az én meggyőződéseim szerint, és a' józanész szerint is, éppen azt kell teljesítenie, mit maga a' király teljesítene ha itt laknék. Ha olyanra felhatalmazva nincs, mit a' királynak kellene végbevinni: akkor a' helyettes minden inkább, csak királyi helyettes nem; mondathatik inkább alkirálynak, miniszterelnöknek, főkörmányzónak 's a' t. csak királyi helyettesnek, vagy helytartónak nem. Hiszen nem látjuk e az életnek minden viszonyában százszor meg ezerszer, hogy a' helyettes kötelessége mindig az, mit az végezne, a' ki helyett van.

A' mult 1844 évi országgyűlés' befejezésére ő felsége Károly főherceget küldé le; ez, a' szó teljes értelmében királyi helyettes vala.

III. *Királyi czim.* Nekünk első István óta, kilenczedfél század alatt szakadatlanul királyaink voltak. Ha a' törvényhozás ebben változást tenni jónak látandja, az ő dolga lesz fejedelmét királyi czim helyett császári czimmal tisztelni meg, de nem gondolnám hogy ezt tenni szükségesnek tartandja, addig tehát, míg a' törvényhozás változást nem tesz a' királyi czimben, nekünk királyaink, nem pedig császáraink lesznek.

Temérdek bajainknak, bonyolódásainknak e' két főbb forrása van, hogy a' fejedelem a' kormánynyal együtt más országban van, 's hogy ott császári czimet visel (de félre ne értsen senki), 's mi nyomoruságosan kilenczedfél század óta

használt királyi czim helyett a' császári ezimet használni szokjuk, minden ok nélkül.

Midőn első Ferencz e' czimet fölvenni jónak látta, parancsolhatta Ausztriában, hogy attól fogva őt Császárnak nevezzék, de Magyarországbán ezt nem parancsolhatta, mert a' magyarok királylyá szokják annyi századok óta fejedelmeket koronázni. Hogy a' császári czim nagyobb e kisebb e, nem tartozik hozzánk. Legyen százszor nagyobb mint a' királyi czim, mi nem bánjuk, nem irigyeljük, mi megelégszünk a' királyi czimmal, nekünk királyaink vannak.

Miután mindenki tudja, hogy e' czim sok galibát okozott, tudillik éppen annak használása által jöttek az emberek arra a' gondolatra, hogy Magyarország a' császárságnak része, tehát ohajtandó és remélhető is, hogy a' törvényhozók olly határozatot alkossanak, miszerint a' magyarok királya (mint magyarok királya) csak királyi czimmal éljen mindenkor, valahányszor mint magyar király működik: ugy szinte a' magyar nemzet is csak királyi czimet használjon, mert nekünk nincs császáruk hanem királyunk. — Előítélet részünkről a' királyt annyi czimmal halmozni, beagatni, a' mint jeruzsálemi királynak is mondatik, holott az egy Andrásn kívül nemhogy uralkodott volna valamelyik Jeruzsálemen, de nem is látta soha, sőt talán maga András sem.

Mit tesz majd a' törvényhozás e' tekintetben nem tudom, de az én egyéni ohajtásom az, hogy mi részünkről magyarokul soha császári czimet ne használjunk; mert hiszen e' czimek — ha elég találékony eszüek volnánk, még sokkal nagyobbakat, czifrábbakat kigondolni, 's azokkal királyunkat tetézni — őt sem hatalmasbá, sem dicsőségesbbé nem tennénk soha (lám a' francziák királyának nincs annyi ezime, mégis tekintélyes) hanem központosítsuk minden erőnket és ugy emeljük apostoli királyunk hatalmát, dicsőségét.

IV. *Kormány vagy Ministerium.* Ha valahol, valamiben szükséges a' központosítás, ugy bizonyosan szükséges a' kormányban. Nekünk igen sok kormányunk van, tehát nem

tudni, mellyik az igazi kormány, és ezért a' törvények vég-re nem hajtának.

Ha sorban megkérdeznénk széles Magyarországon minden embert, hogy mit gondol: Bécsben kell e Magyarország' kormányának lenni, vagy Budapesten? ha csakugyan külön, független országnak tartja hazáját, alig hiszem hogy találtassék annyira elfogult, vagy esztelen magyar, ki állítani birná, hogy: „igen, Magyarország' kormányának Bécsben kell lenni, nem pedig a' haza' fővárosában“.

Ez iránt tehát tisztában volnánk, hogy a' kormánynak Budapesten kell lenni, és pedig mindenki érzi, hogy e' kormánynak hatalmasnak kell lennie; az elszagगतott megyei, a' mostani budai, a' mostani bécsi (a' Kancellaria) álkormányoknak ez egyben kell központosulniok; álkormányoknak pedig azért bátorkodom nevezni, mivel egyik sem igazi kormány; a' Helytartótanács nem, mert a' mi kevés hatálya volt is eleinte, lassankint a' Kancelláriához szivárogni engedte, 's így a' megyék fölött most már tekintélye nem igen van, mint a' tapasztalás bizonyítja; a' Kancellária nem igazi kormány, már először csak azért sem, mert kancellária és nem kormány; de másodsor azért sem, mert a' megyei hatóságok az alkotmány értelmében a' kir. helytartótanács által követelnek minden végrehajtást, kormányzást, 's a' t. tehát a' kancellárianak nem lehet megkivántató hatalma, kormányzási működésének nincs törvényes, alkotmányos színe; de harmadsor azért sem igazi kormány, mivel a' hazán kívül van, nem ismerheti egészen a' dolgokat, 's következképen gyakran balfogásokat tenni kénytelen; de éppen az által is aztán tekintélyének árt.

Ezek így levén a' törvényhozás' bölcseségére kell biznunk miként központosítja, hatalmasítja az ujonan alkotandó kormányt.

Azonban, minden egyes polgárnak is nemcsak joga van magány véleményét nyilvánítani, de sőt kötelessége, ha arról meg van győződve, hogy véleményének közzététele által az ügynek, a' hazának használ: tehát én is elmondom röviden nézetemet, miként lehetne hatalmas kormánytestet or-

ganizálni, melly aztán statuegységet eszközölne, mire sürgetőszükségünk van.

a) Eddigi szokás szerint választás nélkül nevezte ki ő Felsége, vagy a' Kancellária (mit én bizonyosan nem tudok) minden megyének főispánát; de mivel ő Felsége az országon kívül lakván nem ismerheti mindenkor az egyéneket, 'alkalmatosok e arra a' hivatalra, mire kineveztetnek, 's mivel a' Kancellária (a' quasi kormány) szinte az országon kívül van, 's ez sem ismerheti jól a' dolgokat, gyakran nagy hiba követtetik el, példa rá csak a' legközelebbi időből is Luka és Tisza, 's a' t. tehát a' megye maga válassza főispánát, kit aztán megerősítés végett ő Felsége elébe terjeszthet.

b) Mivel szomorú tapasztalások bizonyítják, hogy a' fejedelmek egész Európában ritkán szerencsések a' ministerek vagy kormányzók' választásában, az az, inkább kinevezésében, azon igen természetes oknál fogva, mivel fényes helyzetökben ők kevésbé ismerhetik a' kormányzásra termett férfiakat, legalább nem arról az oldalról ismerik, a' melyről ismerni kellene őket: tehát hogy e' hiba nálunk ne történhessék, 's másokéin tanuljunk, a' törvényhozás válasszon a' megyei főispánok közül főkormánytagokat, vagy ministereket, azaz tulajdonképen candidáljon, és pedig ekképpen, hogy a' hány tagból kell a' kormánynak állnia, mind egyik helyre két egyént válasszon, és e' kettő közül ő Felsége azt, a' mellyiket ügyesebbnek gondolja, nevezze ki, ekkor hiba nem fog történni, mert e' kettőnek akármellyike megfelelni fog hivatásának.

c) Minthogy a' kormányzás nálunk igen is bonyolódott, sok személyből áll, 's egyik a' másikat abban is akadályozta, a' mi csekély hatása lett volna, 's mivel más részről az még veszedelmesebb, ha csak egy két személyből áll, mert így a' hatalmat könnyen a' társaság ellen fordíthatja, tehát sem több sem kevesebb ne legyen hét személynél. — Öt személy is elég lenne, de mivel egyiket vagy másikat vagy betegség vagy más fontos akadály tartóztathatja néha vissza, hogy akkor mégis az ügyfolyam meg ne akadjon. De

azért is legjobbnak gondolom hét személyből állni, mert az a' legjobb kormányzás, melly legegyszerűbb; legegyszerűbb pedig akkor, ha szorosán csak a' törvényeket hajtja végre, igen de mindazokat, kik a' törvényt meg nem tartják, meg is kell tüstént büntethetnie, tehát a' kormány egyszersmind legfőbb törvényszék is, mert ha ő maga nem büntetheti a' törvényszegőt, soha tökéletesen végre nem hajthatja a' törvényt. Ha más hatóság az, melly a' törvénytséért fölöött ítéletet mond 's azt bünteti, akkor a' kormány volna fölösleges. Mert nem természetes e, hogy minden társaságban fődolog az, hogy a' hozott törvények szentül megtartassanak; ha megtartatnak, minden ugyszólva magától megy, csupán a' törvény kormányoz. És ekkor más tennivaló nem igen volna, mint azon némellyeket feleletre vonni, elítélni, megbüntetni, kik talán mégis néha a' sok ezer 's millió közül valami nagy dologban hágnák át a' törvényt. És így az ítélő törvényszék volna a' legfőbb.

Ámbár a' statustanároknak mostani főbölcességük abban áll, hogy a' birói hatalmat, a' végrehajtói hatalomtul szorosán elválasztani tanítják; de én e' kettőt tökéletesen egynek ismerem, és el sem bírom választani, hiszen nem látjuk e faluhelyen kicsinben, a' helységnek választott előjárója kormányzó és bíró egy személyben; így van, így kell lenni minden nagyobb helyen 's a' társaságban is. Ha a' nemzet maga választja azokat, kik a' törvényeknek őrei, 's egyszersmind megítélői a' törvényszegőknek: nincs mit tartani a' visszaélésektől.

E szerint a' királyi, és hétszemélyi tábla, a' kerületi négy tábla, a' nádori törvényszék, a' tárnoki törvényszék 's a' t. mind szükségtelen lenne.

d) Ezen kormány a' törvények' szellemében és értelmében korlátlan hatalommal birjon; minden megyei hatóság vakon teljesítse mit e' kormány parancsol, a' gradiskai ezred éppen úgy mint Pestmegye, Kővárvidéke úgy mint Zágrábmegye 's a' t.

De hogyan is nem engedelmeskednék bármelly megye, hiszen e' kormány csak azt hajtja végre, mit magunk kívá-

nunk, mit törvényül hozunk. Hiszen a' józanész szerint akkor csak magunknak engedelmeskedünk.

És e' kormány sem helységet, sem várost, bárminek legyenek, nem ismer, hanem csak megyéket fog kormányozni, annál is inkább, mivel a' megyékben találtatható minden közönségnek (helységnek és városnak) választottaiból állandó a' megyei kormány, tehát az érdekek ott már képviselve lesznek.

Ámbár a' törvényhozás' dolga lesz abban is a' körülmények szerint határozni, mi fizetése legyen mind a' megyei mind az országos budapesti főkormány' tagjainak, de véleményemet elmondom én is.

A' főkormány v. ministerium tagjainak egyenként évi díja lehet 12,000 pengő forint, lakásuk az országházban, mert a' kormánynak egy helyen kell központosítva lennie. — A' kormánynak mindegyik tagja maga díjából, ha tetszenék neki, segédet tarthatna; külön referensek, titkárok, csapat jegyző, sereg irnok, nem lennének szükségesek; mind az, mit ezek özszeirnak, mulandó dolgok, mik sajtó által közöltetnének, 's élénének addig, míg a' hatást, sükert megténnék, tovább nem volna szükségesek.

A' megyei kormány állhat szinte csak hét tagból, a' főispán, alispán, és öt főbíró, vagy az elnök főispán és hat kormánybíró vagy ülnökből, és minden megyében tökéletesen így egyformán; e' kormánytest nem szét a' járásokban, hanem együtt a' megyeházban laknak.

A' főispán fizetése lehetne 4000, a' többi hat kormánybírák' mindegyikéi 3000 pengő forint; más személyzet nem volna szükséges; ki magán némileg könnyíteni akarna, évi díjából segédet tarthatna maga mellett. A' kormánybírák nem ünnepre, hanem munkára valók a' statusban; ki ettől félne, jogában áll e' munkával járó hivatalt el nem vállalni, ha választatnék is.

E' megyei kormányt az egész megyében lakó nép' özszesége választaná, ez volna az egész megyében találtató minden községnek (városnak úgy, mint falunak) főbb kormánysszéke, 's törvényszéke együtt; ha ez így alakul, nem

szükséges attól tartani, hogy az országos kormány törvényhozási és igazgatási ügyekkel tulságosan elhalmáztatik, mert e' megyei hatóság képes mindent végezni, következésképp csak igen ritka eset kerülne az országos legfőbb kormány vagy ministerium elébe.

V. *Külföldi követek.* Minthogy Magyarország alkotványilag, lényegében mindig független és önálló volt 's az ma is: formaképen is annak kell lennie, tehát részünkről a' nevezetesebb nemzetekhez követeket kell küldeni, mikint I. Lipót idejében is már törvényileg határozott, de meg nem tartott; ugy szinte ha egyik másik nemzet Magyarország irányában ügyviselőt tartani érdemesnek ismeri, azt királyunknak itt nem laktában is a' budapesti kormány vagy ministerium elfogadja, vele végez 's fővárosunkban lakják.

VI. *Hadsereg.* Ha szükségesnek megismerjük azt, hogy kormányunk Budapesten központosuljon; ha nem tagadhatjuk, hogy kormányunknak a' mi hazánk' érdekét kell képviselnie, 's ha netalán ezen mi érdekünk veszélyben forogna, azt védelmeznie, megmentenie: szükségkép következik, hogy az e' célra fölállított hadseregnek is itt a' mi hazánkban, nem pedig külföldön kell lennie. Olly intézkedés, hogy a' mi katonáink ne itt ben, hanem kívül valahol léteznek: a' józanészt gunyolja ki.

Meglevén állapítva Budapesten a' kormány, hogy végrehajtói hatalmával élhessen is midőn szükséges, közelében hadseregnek készen kell állnia; miként rendelkezhetnék a' kormány más országban levő katonasággal? Midőn tehát a' kormány a' nemzet ohajtásának értelmében áll föl, semmi sincs természetesebb mint az, hogy hazánkbul az idegen hadat kiküldi, 's a' mi seregeinket berendelvén itt helyezi el, miként legcélszerűsággal gondolja.

Valamint mindenben, ugy itt is szemelőtt tartja majd a' nemzetiséget, mert a' nemzetnek kifolyása lévén a' kormány, ohajtania kell, hogy e' hazában a' különböző ajku népségek lehető hamar, és mégis erőszakoskodás nélkül egy nemzetté olvadjanak. Ennek következtében addig, mig a' főváros nem viseli egészen a' nemzetiségi szint, itt magyar katonaságot

tart: ellenben az idegen ajkuakból álló ezredeket, a' népes magyar közönségek közt helyezi el; a' mi pedig még jobb, egészen idegen ajkuakból álló ezredeket nem is állít, hanem vegyesen.

Hogy pedig a' honvédelmi rendszer mind a' józanész-szel egészen megegyezzen, mind pedig a' célnak tökéletesen megfeleljen, (föltevéen hogy a' megyék' territoriuma is körülbelül egyenlő nagyságra kiegyenlítettet) a' nemzeti őrségben fejlesztendő ki; és pedig olyképen, hogy az ország szélein körülhuzódó megyékben mindig később hadi lábon álljon a' nemzeti őrség, ugy szinte az állandó hadseregnek azon része, melly a' kormány-nak rögtöni rendelkezésére a' főváros közelében nem szükséges, szinte a' szélső megyékben helyheztesse el.

A' mennyiben pedig ez intézkedés a' szélső megyéknek terhesebbé válnék, az adó' kivetésében segíthetni rajtok, hogy minden igazságos súlygyenbe jőjön.

Talán szükségtelen is említeni, mert magától értetik, hogy így a' mostani katonai őrvidék is jelen szerkezetét vesztené, hanem az egész országbeli hadi erő és nemzeti őrség organisálásába olvadna fel.

VII. *Országgyűlés.* Maga magának mindenkor legbiztosabb őre levén az ember: tehát az országnak Rendei mint törvényhozók, 's mint az egésznek képviselői szinte legfőbb őrei az országnak magának, tehát a' kormány-nak is, és mindennek mi a' hazában van, főkép pedig a' kormány-ministerium' működésének.

Lehet, hogy más tekintetekből máskép és czélszerűbben lehetne az országgyűlést rendezni; de a' *központosítás* értelmében legjobbnak gondolom ugy, a' mint szerencsém van igen röviden előadni.

a) Minden közönség (falu és város), mellynek 1000 lakója van, válaszszon kebléből egy férfit, kit legderekabbnak ismer meg, a' hol 2000 a' népesség, kettőt válaszszon, hol három, hármat; hol több, aránylag annyit, a' mennyi ezerből áll a' népesség; és ezen választottak a' megyei kormány' helyére összszegyűlve válaszszaak az országgyűlési kö-

vetet. Ugyan ez egyszerű módon választja az egész megyebeli népesség' megyei kormányát is.

b) Országgyűlési követül sem más megyéből, sem pedig a' megye' akkori kormányán levő tagok közül senki ne választassék, hanem akárki más a' megyében lakó, kiből a' megyének bizodalma van.

c) Minden megye (föltévén hogy már különben is majd egyenlő nagyságuakká váltak) négy követet válasszon, de azon megye, mellyben a' főváros Budapest van, kétannyit, azaz nyolcz követet küldjön, és ezt részint azért, mivel a' fővárosban különben is minden megyék' némi érdeke képviselve lesz, részint pedig azért is, hogy csak magában a' fővárosban is nagy a' népesség 's több az értelmesség, mi a' törvényhozásban mindenkor üdvös lesz.

d) És minthogy központosítás szükséges, hogy status-egység 's annál fogva minél nagyobb erő legyen: ezen képviselők együtt (nem megosztva két táblára) alkotják a' törvényhozást.

e) A' törvényhozók minden év utolsó havának első napján a' fővárosban meghívás nélkül, csupán az így határozott törvény szerint megjelennek, 's legfőlebb csak két hónapig vannak együtt.

f) Minthogy az országgyűlés vagy törvényhozás a' dolgok természete szerint felüláll a' kormányon, ezt feleletre vonja, ha szükséges; a' mellyik tagja a' kormánynak, hibásnak, vétkesnek ismertetik el, a' helyett előbb mást választ, a' bűnöst aztán hivatalából elmozdítja, a' mire érdemes elítéli, megbünteti. És pedig akármellyik egyes megyének joga és kötelessége legyen a' kormányt az országgyűlés előtt bevádolni, mihelyt világos törvényt sértett.

Ebből áll tek. Rendek, mit én a' központosításra nézve jónak vélek, mit csak legrövidebb vázlatban elmondhatni szerencsém vala. Hálás köszönetet mondok a' tek. Rendeknek hosszas béketűrésökért.

T o l d a l é k

a'

Központosításhoz.

Magyar közmondás: „a' jó pap is holtig tanul“, és e' közmondás igaz, miként többnyire minden közmondások azok szoktak lenni, 's így ha elmondottam is némellyeket más alkalommal a' központosításról, azóta is tanulván, most még valamit mondhatok arról.

Azonban mielőtt azt mondanám el, mit magam jónak gondolok még a' központosításra nézve, legyen itt magyaritva La Mennais-nek „Paroles d'un croyant“ czimű munkájának ide illő VII. cikkje.

„Midőn a' fa magánosan áll, a' szél verdesi 's megfosztja leveleitől; és ágai a' helyett hogy fölfelé emelkednének, lehajlanak, mintha a' földet kerésnék.

„Midőn egy plánta magánosan van, nem találván a' nap' hévsége ellen árnyékenyhet, ellankad, kiszárad, elvesz.

„Midőn az ember egyedül áll, a' hatalom' szele földhez görbeszti, és e' világ nagyjainak telhetlen vágyai fölemészti a' nedvet, melly őt táplálná.

„Ne legyetek tehát olyanok mint a' magánosan álló plánta és fa, hanem egymással egyesüljete, egymás' támaszai legyetek, 's egymást a' zivatar ellen kölcsönösen védjete.

„Mig szétválasztva vagytok, 's mig mindenik csak magáról gondoskodik, nincs mást mit remélnete, mint szenvedést, boldogtalanságot, és elnyomatást.

„Mi gyöngébb mint a' veréb, 's mi fegyvertelenebb mint a' föcske? és mégis midőn a' ragadozó madár megjelenik, a' föcské és verebek öszszegyülve körulte egyesülten elkergetik, elűzik.

„Vegyete példát a' verebekről és fecskékről.

„Azt, ki testvéreitől elszakad, a' félelem társul követi midőn jár, melléje ül le midőn nyugszik, és még alvásakor sem távozik tőle.

„A' midőn tehát kérdezik tőletek : hányan vagytok ? azt feleljétek : mi egy vagyunk , mert a' *testvérek* , annyit tesz mint : mi , mi meg a' *testvérek* vagyunk.

„Isten nem tereinte sem kicsinyeket sem nagyokat ; ő minden embert egyenlővé alkotott.

„De az emberek közül némellyeknek több testi vagy lelki erejük , és akaratjuk van , és ezek azok , kik másokat elnyomni törekednek , midőn bennük vagy a' gőg , vagy a' telhetetlen vágy , a' testvéreik iránti szeretetet elfojtja.

„És isten tudta , hogy így fog történni , 's azért parancsolá : emberek egymást szeressétek , 's hogy így egyesültek legyenek , hogy a' gyöngék az erősebbek' nyomása alatt le ne roskadjanak.

„Mert az , ki erősebb mint egy másik egyes , nem lesz olly erős mint kettő , és az , ki maga erősebb mint kettő , nem lesz olly erős mint négy ; és így a' gyöngék semmit sem félnek , ha egymást szeretve tökéletesen egyesülve lesznek.

„Egy ember utazván a' hegyekben olly helyre jut , hol egy nagy kőszikla hengerült az utba , melly azt egész szélességében elfoglalta úgy , hogy sem jobbrul sem balrul nem leheté kitérni.

„Ez ember látván hogy utját nem folytathatja a' kőszikla miatt , próbálja azt onnét elmozdítani hogy tovább mehessen , 's bár mint erőtété magát , minden fáradsága és erőlködése sükeretlen maradt.

„Ezt látván nagy szomorodva leül és mondja magában : mi lesz belőlem midőn az éj beáll és e' magányban eleség és menhely nélkül rám sötétül , minden védelem nélkül levén , midőn a' vadálatok kiindulnak prédát keresni.

„És a' midőn ő így gondolatokba elmerülve volt , egy másik utas is érkezik , és midőn ez is megkísérté mit az első , 's midőn ő is azt tapasztalta , hogy elégtelen a' kősziklát elmozdítani , csöndesen leül fejét lógatva.

„És ez után jövének még többen , és egyikük sem birta a' sziklát az útból elhengeríteni és mindnyájuk' szomorúsága nagy vala.

„Végre mondá egy közülök: testvéreim kérjük az istent, ki menyekben van, talán megkönyörül rajtunk e' szorongatásban.

„És midőn már imádkoztak (természetesen az imádságra még nem érkezett segély, mit szerző ugyan nem mond), ugyan az, ki mondá hogy: imádkozzunk, még azt is mondja: atyámfiái, azt mit közülünk egyedül senki sem bir tenni, ki tudja nem sikerül e, ha mindnyájan egyesülten kísértjük meg?

„És ők fölkelének, és egyesülten tolják a' sziklát, és a' szikla enged vala és ők utjokat békével tovább folytatják.

„Az utas az ember, a' pályaut az élet; a' kőszikla a' nyomoruságok, mellyekre minden lépten nyomon bukkan.

„Senki sem fogja egyedül e' sziklát elhengeríteni, de azokat nem fogja soha akadályozni, kik együtt utaznak“.

La Mennais példázatban szeret irni, és e' felhoztam hely igen világos, mit nem szükséges magyarázni, pedig a' példabeszédek homályosak szoktak lenni.

Valami szittya embert emlegetnek a' népek, ki előre-gedvén fiait magához hivatva egy összekötött csomó vesszőt ada nekik hogy törjék el. Mindegyike próbálta és nem bírta; ekkor inte nekik, hogy oldozzák szét 's ugy próbálják, mit egyenként könnyen eltördeltek. „Maradjatok egyesülten, ha erősek akartok lenni“, mondá nekik.

Az ember gyarló, látja mi jó, és mégsem követi.

De az idő elérkezettnek látszik, hogy ha magyar nemzetiségünket fen akarjuk tartani a' bennünket körülvevő elemek közt, egyesülnünk szükséges.

Itt nem segít más mint egyesülés, sem nem volt, sem nem lesz olly eszes ember soha, ki biztosabb módját tudná fönmaradásunknak kigondolni, mint az egyesülés, minden erőnknek öszpontosítása.

Miként történjék ez egyesülés, millyen legyen e' központosítás? azt fogom előadni, még azon felül, mit erről másutt (főlebb) előadtam.

Van e még valahol Azsiában magyar nép, nem tudjuk, de ha volna is, az megmenteni nem fogna bennünket az

enyészettől, ha magunk nem birunk vagy nem akarunk egyesülve menekülni.

Három szempontot veszek föl beszédem' tárgyaul.

Egyik ez: ha már ötvenöt év óta küzdünk szünetlenül nemzeti magyar nyelvünk mellett, 's ha valahára annyira is tudtuk vinni, a' hol most állni látjuk: még nem volt a' világtörténetben olly esemény, melly nagyobb gyávaság, nagyobb következetlenség gyanánt tűnhetnék föl, mint a' miénk, ha most könnyeden veszni hagynók, midőn illő polczra van már emelve; pedig veszni fog, veszni fogunk, veszünk kell egyesülés, erőnk'központosítása nélkül.

Másik ez: mindenki önhasznát szem előtt tartva kérdem, így van e hazánk nagy birtokosainak több hasznuk, vagy pedig úgy, ha e' hazát az orosz hatalom kezére játszani engedik? mert ha a' dolognak eleje nem vétetik, ez be fog következni olly kétségtelenül, mikint ősz után a' tél következik és el nem marad nálunk soha. Ha ezt a' magyar nemesség megtörténni engedi, olly tanuságot ad a' világnak, millyet évezredek mutatnak egyszer-egyszer csak; tudnillik olly nemzet, mellynél a' földhátán egy sem emlegette annyit a' szabadságot 's szerette is: önként rabszolgává teszi magát, 's önkényü zsarnok karjai közé dől, hogy az vele tetzése szerint bánják 's küldje Sibériába. Mondom ez olly tanuságot adand a' világnak, hogy azután semmi lehetetlenül ne is álmodják.

Harmadik ez: a' magyar nyelvben és nemzetiségben sajátágos erő rejlik, mi ha nem volna, már régen enyésznie kellett volna, ha tudjuk történetünkéből miken kellett átésnünk nyolczszáz év alatt, első Istvántól kezdve maig. — Nincs ugyan is nemzet, mellynek elnyésztetésére olly számos és kedvező körülmények öszszemunkáltak volna. És a' magyar nemzetiség annyi viszontagság közt fenmarada; ez reményt nyújt, hogy élni fogunk, ha még fenyegetőbb elemek tornyosodnak is fölünkbe mint azok, mellyek már mutatkoznak, ha csak önmagunk nem gyilkoljuk meg magunkat, *nem-egyesülés* által.

Még van idő, azok is kik már szívöknek szegezték a gyilkot, kigyógyulhatnak örültségökbül.

E' három állításomat kellene most már támogatnom, okokkal bebizonyitanom, de azok kikhöz e' soraim majd eljuthatnak, különben is olly értelmesek, hogy magok átlátják 's nincs szükségök bizonyításra: kik pedig át nem látják, azok ugy sem fogják tudni is, hogy e' sorok léteznek.

Ha a' szabadalmazott osztályok, kik eddig a' törvényhozást tették, önveszedelemökre a' censurát törvény ellen becsuszni nem engedték volna: jelen munkámat 10 vagy 20 ezer példányban kinyomatva éppen azok között terjesztem el, kik most hihetőleg semmit sem tudnak róla, és azok megmentenék e' hazát, megtartanák a' magyar nemzetiséget. Mert azok szeretik ám nemzeti nyelvüket, és szeretik e' hazát, bár eddig üdvében nem igen részesülhetének. Jó nép ám ez a' magyar földmives nép, méltó arra, hogy vele az eddig külön álló nemesség egy testté olvadjon; sőt olly derék nép ez, hogy azok, kik e' szép hazát készakartva döntik veszedelembe, azok kik az oroszoknak utat készítgetnek, nem méltók e' magyar földmivesekkel egyesülésre.

De alkalmasint majd eszükre térnek azok és megbánják bűnüket. És a' magyarok megbocsátanak nekik, mert „nem tudják mit cselekszenek“, fogják mondani.

Lássuk most, miként történhetik legbizonyosabban egyesülés, központosítás?

Az életben gyakran láthatni, hogy ez vagy az a' szándék nem valósul, 's akkor azt mondjuk: nem megy, nem lehet. Ha pedig tovább kérdezzük: mért nem mehet? kénytelenek vagyunk azt felelni: mivel nem akartunk igazán, vagy mivel nem ugy fogtunk hozzá, miként kellett volna.

Egyesülésnek hatalmasabb indoka nincs mint az érdekesség.

Ha azok, kik most előjogokkal vannak felruházva törvényhozásra, azt mondják ki törvényképen: „Magyarországban mindenki egyenlő joggal bír“, az egyesülést megalapították, minden erőket központosították.

Milly könnyen megy minden, mihelyt az emberek iga-

zán akarni tudnak, tanusítja az éjszakamerikai szövetséges status, melly olly különböző elemekből alakult. Mi teszi ezeknek egységét, mi központosítja annyira erejüket? semmi más mint érdekegység, egyenlőség. Ez azon varázserő, melly annyira összszeolvasztja a' mindenféle nyelvű nemzet-töredékeket.

Vagy talán azt gondolják olvasóim közül némellyek, hogy a' mi éghajlatunk alatt nem működik a' természet éppen azon módon? ugyanazon okoknak mindenütt és mindenkor ugyanazon okozatai vannak.

Képzeljük, hogy nálunk e' törvény meg van hozva: „Magyarországban mindenki egyenlő joggal bír“, gondolhatjuk e eszelőség nélkül, hogy a' magyar koronának valamely kiegészítő része (értem természetesen ezen akármely résznek egész néptömegét, nem pedig egyes kiváltságosait) e' törvényt meg nem lesz elégedve, hogy e' törvény ellen fölkel, hogy ez neki nem tetszik, tehát elszakadni készül?

Ezt csak akkor képzelhetnők, ha valahol több jog, több szabadság volna még gondolható. Igen, de ha azt mondja a' törvény: „Magyarországban mindenki egyenlő joggal bír“, ez mindent magában foglal, mi a' legtökéletesebb polgári társaságban megkívántatik; ezen törvény olly tulajdonságu, hogy a' társaság' tagjainak vágyai tovább nem terjedhetnek; akár külön akarna a' magyar birodalmat kiegészítő valamely rész létezni, akár pedig más valamely társasághoz csatlakozni, többet ennél nem remélhetne, mert mit kívánhat még ezentúl a' társaság, mint társaság magától? Képzelné tehát teljességgel nem lehet, hogy valamely rész ezzel meg nem volna elégedve.

De engedjük meg, hogy vagy nyelv' tekintetéből vagy vallási érdekből mégis ohajtana valamely rész elszakadni Magyarországtól.

Ez vagy valósággal rész volna, tehát sokkal kisebb az egésznel, vagy fele volna az egésznek; vagy harmadszor több felénél; mást nem gondolhatni.

Egy kis rész, meglevén természeti joga és minden szabadsága, millyent társaságban az ész helybenhagyhat, nem

törekedhetik elszakadni, hanem csak vallási vagy nyelv tekintetéből; igen de a' jogszabadság és az ezekbül folyó jólét sokkal nyomatékosabbak emberre nézve a' csupa nyelvénél, tehát ezeket a' nyelvért vagy vallásért csupán nem áldozza föl. És e' kis rész más nem lehetne, mint Horvátország.

Vegyük már most akár úgy, hogy függetlenül akarna fenállni, akár pedig úgy, hogy vagy az oroszhoz, vagy Ausztriához akarna csatlakozni, mindenkép vesztene, tehát hiszem, elszakadni józanul nem akarhat.

Ha minden más országtul függetlenül akarna fenállni, nem mást akarna, mint szörnyü esztelenséget, mert illy csekély nagyobb hatalomnak minden pillanatban martaléka lehet; vagy valamelly hatalmasabb országnak védszárnyai alá vetné magát? igen de akkor függetlensége már az által megszünik 's legfőlebb komediának volna jó, mint Krakko köztársaság; így világos hogy elszakadás által csak vesztene.

Ha pedig más országnak kiegészítő részeül akarna lenni, megint csak vesztene, mert akár az oroszé akár az osztráké, akár pedig a' töröké lenne, joga és szabadsága megszűnnék, mivel ezen országoknak egyikében sincs a' polgároknak annyi szabadsága, mennyi Magyarországnak, ha az emlitem törvény hozatik.

Hogy pedig a' magyar birodalomnak fele lenne hajlandó elszakadni, ezt gondolni is képtelenség; mert egyenlő jogu és szabadságu lévén minden polgára e' honnak, ki birna elegendő okot gondolni, melly elszakadási vágyot ébreszthetne?

Ezt csak akkor képzelhetők, ha Magyarország' népének fele vallásra, nyelvre nézve egy volna; a' másik felével nem keverve, hanem egészen elkülönözve laknék, és ha e' fél a' másiktól mindenben különbözne. Ugyde ez nem létezik, tehát illy elszakadást nem gondolhatni.

Még kevésbé képzelhető, hogy a' felénél több, tehát a' nagyobb rész kísértsen elszakadást: ez két tekintetből lehetetlen; *először*, mert természetünk ellen van, hogy a' sokkal nagyobb rész legyen megelőgedetlen az egyenlő jog-

gal valamely társaságban; *másodszor*, mert ha a' nagyobb rész akarna valamit, az nem elszakadás, hanem mássá alakítás, határozat volna, mivel a' dolgok természete szerint a' többség *határoz*, nem pedig elszakad.

Föltételül mondám, hogy ha a' hazában mindenki egyenlő joggal bír, soha többé ezen egyenlő jogu polgárok' többsége rosszabb törvényt nem bír, tehát nem képzelhetni, hogy mért volna a' többször említettem alaptörvénynyel meg nem elégedve.

Ebből azt hiszem elég világosan kitünik, hogy így az egyesülés, az erők' központosítására tökéletesen valósult.

De azt mondhatná erre valaki, hogy: ha a' józanésszel bíró's magok' érdekét felfogni tudó és unokáik' boldogságát is szívéükön viselő rész kénytelen volna ebben megnyugodni, és eszébe sem jutna szakadásról álmodozni, valamely külső politica, alattomos cselszövény működhetheték és elégedetlenséget okozna valamely kiegészítő részében hazánknak.

Ezt meg nem engedheti ellenvetésül; mert midőn ez országban az egyenlőségi törvény áll, az illy lázítást okozókat tüstint érdemük szerint büntetné a' társaság, nem úgy mint most; sőt akkor be nem mernének jöni, mert az illyenek csak ott üzhetik gonosz mesterségöket, hol a' polgárok közt nincs egység, nincsenek az erők központosítva. Ettől tehát tartani nem kell soha, mihelyt az annyiszor említettem törvény életben lesz.

Hanem talán Erdélyre nézve nem hiszik némellyek az egyesülést.

Tekintsük meg, lehet e nekik okuk nem egyesülni?

Az erdélyi magyar éppen olly természetü, mint a' többi magyar, ők éppen úgy szeretik a' szabadságot mint mi, és ők éppen úgy meg vannak arról győződve mint mi, hogy a' sokkal kisebb erő a' sokkal nagyobb erőnek ellene nem állhat.

Az orosz birodalom erősebb Erdélynél úgy e? hát gondolhatjuk e, hogy annak csak egy szikra esze van, ki azt tudná az erdélyi atyafiak közül hinni, hogy ők magok is

viszszaverik az orosz, ha majd talán kedve jönne Erdélybe berontani, 's hogy ők magok is képesek hazájokat bármi ellenségtől és bármikor megóni.

Ha Erdélynek lakosai mindegy szálig tiszta magyarok, egyenlő jogu és szabad polgárok, talán székelyek volnának, szép kis erő rejlenék benne: de ismerjük Erdélyt, ismerjük az ottani szászok törekvéseit, és ismerjük mind azt is, honnét folynak ki, micsoda forrásbul erednek e' működések.

Erdély fegyveres ellenség nélkül is enyészik; csupa diplomatai fegyverek által lesz tönkre téve; ha velünk egygyéolvadva nem keresi elébb üdvét, biztosítását.

Mindenki előtt világos, hogy a' gyöngébb mindenkor többet nyer midőn erősebbel egyesül, mint az erősebb; tehát nem fogná e ezt maga Erdély ohajtani, siettetni, ha egyszer nálunk azon törvény állna, mit fölebb már több ízben említettem? Ezt hinni nem lehet.

Ha így, miként most állunk, volna is Erdélynek némi kifogása, és nem volna hajlandó velünk tökéletesen egyesülni: mi okot tudnának magok mellett felhozni? némi több szabadalmat? mi papiroson van csak, de életben nincs? a' valódi szabadságnak lényegét ez nem teszi. Hiszen azt mindenki tudja, hogy a' való szabadság minél nagyobb erőben alapszik. Köszönöm én az olly szabadságomat, midőn bármit tehetnem megengedtetik, de sem kezem, sem lábam nem mozdíthatom.

Ne ámitsátok magatokat erdélyi testvéreim szabadságtokkal; az csak nevét viseli a' szabadságnak: lényegét nem teszi, és csak addig örülhettek még ennek is, míg valamelyik nagyobb, erősebb hatalomnak kedve, szeszélye tartja.

Szóval, korunkban, mikor nem a' szigoru igazság, nem sérthetlen jog uralkodik: a' kicsinded társaságnak szabadsága semmi, vagy komédia, mert ez mindig csak a' nagyobb hatalomnak akaratjától van föltételezve.

Most is, kedvetlen körülményeink közt is, minden kétségen kívül Erdély kész velünk egészen egyesülni, mihelyt a' kormány' érdeke és maximája: „divide et vinces“, meg-

szűnik. Hát annyira bárgyúk és együgyűek volnának a' mi erdélyi testvéreink, hogy e' kettészakadást az ő érdekükben fentartani hihetnék? ez lehetetlen.

De most ugy vegyük, miként főlebb mondtam, hogy hazánkban mindenki egyenlő joggal bir: minemü osztálya Erdély' népének lehetne az egyesülés ellen?

A' megyék, vagyis a' vármegyei nemesség annyi értelemmel bir, hogy átlássa, miszerint jövője nincs máskép, csak ha velünk egyesül; itt csak néhány hivatalnokokat (kik gyermekeik és unokáik jólétével semmit sem gondolván megvesztegetni engedik magokat) képzelhetni kivételekül, kik az egész irányában keveset nyomnak. — A' megyékben lakó egyéb nemnemes magyar és más nyelvű, azaz oláh nép, természeti ösztönénél fogva ölelni fogja az egyesülési eszmét, mert e' nép nyerni, igen sokat nyerni fog, mert most teljességgel semmi joga nincs.

A' *székelyek* nem tehetnek kifogást az egyesülés ellen; nekik ugyan van most is szabadalmuk, de az csak is szabadság és nem más; csupán családi ügyeikre határozódik, 's meg arra, hogy az országgyűlésre küldendő követüket öszvesen választják; de mit használ nekik ez országgyűlés, ha ott semmi lényegest nem végezhetnek? tehát csak pro forma vannak országgyűléseik. — Szóval a' *székelyek* csak nyernek, jogokat és teljes szabadságot nyernek nyomorult privilegium helyett az egyesülés által.

A' *szászok*, elámitva és fellovalva levén, most első tekintetre ugy látszanék előttük, hogy ők vesztenének, mert valami ábrándot kergetnek most, melly szerint ők egy hatalmas Németországnak kiegészítő részét teszik; elhítheték velük némelly bérlett esendháborítók, hogy a' magyarok magok is nem sokára elnémetesedve a' nagy Németországba, szövetségbe olvadnak, tehát annál természetesebben nekik kell még inkább a' német nemzetiséget nemcsak fentartaniok, de sőt terjeszteniök.

Mihelyt Magyarországon az egyenlőségi törvény meg van hozva, ez maga nagyon erős; azon kívül a' Bihar-

gyénél kisebb szászföldön kívül Erdély saját érdekénél fogva összeolvad velünk.

Mit fog ezután tenni a' maroknyi erdélyi szász illy nagy hatalmas Magyarország irányában? ellenszegül? no ennél valami nevetségesebbet alig volna ember képes gondolni.

Ezek így történvén tüstént eltünnének a' szászföldről a' bujtogatók, mert nem is volna nekik tanácsos azután is ott üzni békeháborító, lázító mesterségüket. Most csak azért működhetnek mind itt, mind Horvátországban, mivel talán az orosz által elcsábitott vagy megvásárlott kormánytagok' némellyikei magok ohajtják, hogy ezek így történjenek. De azután a' kormánytagoknak természetesen ugy kellend tánczolniok, mikint a' nemzet füttyöl; nem pedig megfordítva, mint most. Igen, de ha az illy bujtogatók, megvesztegetett csábitók kipusztulnak, a' nép azonnal megszűnik idegenkedéssel viseltetni nemzetünk iránt. Vagy ha nem, a' polgári társaság tudni fogja, mi kötelessége van azok iránt, kik az egész által hozott törvény' értelme ellen cselekednek, mikint tesznek némellyek Horvátországban, és a' szászföldön Erdélyben.

Nem, ha külső izgatás nincs, sem Horvátország, sem a' szászok Erdélyben az egyesülés ellen ki nem keltek soha. Azt hiszem, világosan megmutatám, hogy nem is kelhetnek ki józanul, mert nekik ez által szükségkép nyerniök kell.

Most nézzük, millyennek kell ezen központosításnak lennie igazgatás vagy kormányzás' tekintetéből.

Mielőtt a' Budapesten létezendő, 's az évenként tartandott országgyűlés által feleletre vonandó, 's törvényellenes tetteiért szigoruan büntetendő kormány' működéséről szólnék: azt kell megemlítenem mit a' kormánynak irányául központosítás' tekintetéből az országgyűlés kijelöl, meghatároz; véleményem szerint csak e' pár sornyi törvényből álland:

„A' kormánynak szoros kötelességévé tétetik jelen törvény' értelme szerint mindenben egységet, egyformaságot behozni“.

Ez pedig azért fog igen könnyen megtörténhetni, mi-

vel már a' legfőbb, föltételünk szerint, az egyenlőség megtörtént, minden kiváltság eltöröltetett.

Hol, miként, miben kezdi majd meg a' kormány ezt eszközölni, belátásától függend; én nézetemet, javaslatomat ekkép adom elő.

A' kormány 6 legjelesebb mérnököt küld ki a' szükséges segédekkel együtt, az országnak hat kerülete szerint egyszerre, kik természetesen az országos pénztárból huzzák érdemlett díjukat.

Ezeknek kötelességévé tétetik a' megyéket felmérni, és pedig a' mennyire természetes akadályok nem léteznének, úgy mérni, hogy a' megyék lehetőleg egyenlő nagyságúak, kiterjedésüek legyenek; mindegyik megyére 100 négyszegű mérföldet számítva, miszerint az egész ország 60 egyenlő megyére osztatik, minden másnevü kerület, szék, ezred, vidék 's a' t. eltöröltetik.

Hogy pedig ezen mérnökök' munkálkodásában egység legyen, elméletileg együtt a' központon Budapesten megteszik a' főbb munkákat, kijelelik a' határokat, kitűzik a' pontokat, 's csak azután mennek szét a' helyszinre, hogy az ott talán létező és elháríthatlan természeti akadályok szerint tehessék a' módosításokat.

Szoros kötelességükké tétetik ez uj, arányos kimérést egy év előtt tökéletesen bevégezni. Ugy szinte kötelességévé tétetik minden megyei hatóságnak segédkezet nyújtani midőn a' mérnök kívánja. A' ki merészlené a' mérnököt akadályozni, szigoru fenyiték alá essék.

A' helyszint vizsgáló mérnökök hat ponton kezdik meg egyszerre munkálkodásukat: egyik a' tengerparton, sőt ben a' szigetekben, Dalmátiában, mert ezt ide kell számítani; — másik a' Duna torkolatjának mindkét partján: Zemlin és Páncsova pontoknál, tekintettel kellvén arra lenniök, hogy a' megye határa egy nagyobb folyónak se terjedjen ki két partjára, hanem egyik oldalán kerüljön ki, — harmadik Oláhország' szélén Brassónál kezdjen munkához; — negyedik Galliczia mellett körülbelül Bereghmegyében; — ötödik

Árvaországban; hatodik a' Dunának felső végén két felül
— Pozson és Moson megyékben.

Ezen arányos felosztás megtörténvén a' munkájokat végzett mérnököknek kötelességévé teszi, hogy az új kimérés szerint földabroszt készítsenek, miből természetesen minden előbbi tarkaságok kimaradnak, mert nem létezik: Fogarasvidék, Csajkás kerület, Kunság, szászszelek 's a' t.

A' kormány legszigorubbán ráparancsol minden megyére a' főlebb említett egységet rendelő törvény értelmében, hogy a' helységi hatóságon kezdve fölfelé kebelében semmi más nyelvet a' magyaron kívül nyilvános életben megengedni ne merészeljen; mert ebben áll az egység, mit a' törvényhozás ohajt.

Magától értetik, hogy ha a' föltétel szerint minden lakos egyenlő joggal bír, minden különbség: falu, mezőváros és királyi város közt megszűnt, következésképen a' 120,000 lakossal bíró főváros Budapest éppen úgy a' megye' hatóságához tartozik, mikint a' legkisebb helység.

Hogyan történjék a' megyei kormánynak választatása, mikint rendeztessék a' képviselő, törvényhozás' dolga elhatározni: de a' kormány megparancsolja, hogy minden megye egy bizonyos napon, például január elsőjén egyszerre megválassza kormányát: főispánt, alispánt 's egyéb bírákat.

Minden megyében egyformán a' főispán legfőbb személy, ki kormányzásban, 's törvénykezésben elnökösködik, hiszen ő az egész nép által van választva.

Bármely helységben vagy városban a' közönség' tanácsának elnöke a' bíró; más tisztség nem létezik; a' többiek egyszerűen tanácsnokok, vagy esküdtek.

Ugy szinte az egyenlőség' természeténél fogva is már el levén törölve minden czéh, a' kormány ezt végrehajtja, 's hogy kinövései ne legyenek, megakadályozza.

Királyi biztosi foglalatosság megszűnt, mert minden megyei hatóság' köre olly nagy, hogy ott senki más nem működhetik, kivéven magát a' kormánytestet.

A' főlebbiekéből következik, hogy a' kormány semmi városi hatósággal közvetlen érintkezésbe nem jő, mert az

egész országban egyszerűen csak a' megyék által kormányoz-

Minden megyében egy ezredet rendel a' kormány választatni, hogy az főnöke legyen a' megyei őrseregnek; mivel szükségesnek kell ismernie, hogy a' megyének minden fegyverfogható tagja a' hadi dolgokban gyakoroltassék, 's az ellenség készületlenül ne találja.

Erre nézve minden megyében, honnét az igazgatás történik, ott akkora fegyvertár állítatik, mekkora a' népességhez képest szükséges. Ezen fegyvertár a' megye' felügyelése alatt lesz, 's az ezredes minden megyében a' rendőrség' főnöke leszen, ki a' megyei kormánynak egyik tagját teszi; de azért egyenesen csak a' kormánytul függ, 's a' törvények értelmében vakon engedelmeskedik; a' törvény ellen nem szabad engedelmeskednie.

Minden ifju, ki legelőször öltözik fegyverbe 's áll az őrség' sorába, hűséget esküszik a' hazának, aztán királynak 's kormánynak, de esküszik különösen arra is, hogy ha a' kormány törvényteleniséget kívánna, azt kormánjának többé nem ismeri.

A' kormány parancsolja hogy csak ez vagy az a' mérték használtassék az egész országban, például a' pesti mérő, mellynél azután nem lenne szükséges a' melléknév. Az akó tegyen 100 itczét egyformán az egész országban 's a' t.

Az iskolai és nevelési ügynek minden megyében szinte a' főispán legyen kormányzója, és pedig nem tekintve valláskülönbségre; hiszen ezt tartsa kiki, miként meggyőződése szerint legjobbnak véli.

Minden közönség, akár kicsin akár nagy, maga legjobb belátása és tetszése szerint intézze kebelében iskoláját és nevelését, csupán az egyetem létezzen statusköltségen, de ez olyan legyen, hogy ott mindenki valláskülönbség nélkül végezhesse azon tudományt, mellyre legnagyobb hajlandósága van. Ez egyetem az én véleményem szerint pedig olyan legyen, hogy csupán az épület és a' tanulmányokhoz szükséges segédeszközök tartassanak fen statusköltségen; a' tanítónak bizonyos évi dija ne legyen, a' tanulni kívánó ifju is ingyen ne tanuljon, hanem tanító és tanítvány a' tanítói

díj iránt egymásközt szabadon egyezkedjenek. Ebből tehát természetesen az következik, hogy mindenki, a' ki valamely tudományt tökéletesen ért, azt az egyetemnek valamelyik teremében szabadon tetszése szerint tanithassa. Így aztán természetesen nem kell reformatus főiskola.

A' kormánynak a' nevelést nem vezetnie, intéznie kell, ez a' családok 's aztán községek' dolga, a' kormánynak csak arra kell legfőbb gondját fordítania, hogy az országgyűlésen hozott törvényeket mindenki által szigoruan megtartassa.

Csak ezeket kívántam még a' központositásról szóló czikkelyhez toldalékul adni.

Történik e illy szellemben központositás, leszen e illy értelemben egyesülés, nem tudom, vagy más szavakkal: fen akar e a' magyar maradni, vagy veszni akar, nem tudom, hanem azt tudom bizonyosan, hogy ha erejét nem központositja (így tervem szerint, vagy máskép czélszerűbben, az mindegy) veszve van.

A' kik a' dolgot most orvosolhatnák, de nem teszik, azokat természetesen sajnálni nem igen lehet; de a' ti gyermekeitek, unokáitok, miként fognak azok benneteket átkozni! milly gyalázatos ítéletet fog rólatok a' később kor mondani, ha gyáván, 's mintegy készakarva eszközlitek veszteket, holott csak akarnotok kellene és Európának egyik legdicsebb nemzete lehetnétek! —

Én, ha tehetségemben volna, örökre elnémitanám mind azon hitványokat, kik polgártársaikat e' szókkal csüggesztik: „odavagyunk, semmisen lesz belőlünk“.

Midőn az akasztófának lépcsőin az oda ítélt föllép, midőn a' fejvesztésre kárhoztatottnak szemét bekötik, még akkor is remél: és ti magyar testvéreim nem tudátok remélni, hogy nekünk nagy jövőnk lehet?!

Még csak egy országgyűlés, az el fogja dönteni dicseően, elni, vagy nyomorultan veszni akarunk e? És én ez időt hihetőleg megérem, de talán hoszabbat is, és akkor én magam fogom a' világtörténetnek legrútább, leggyalázatosabb lapját megírni; és e' lap páratlan lesz a' maga nemében világ-

kezdete óta maig, — ha hogy az történnék, hogy magyar testvéreim gyáván enyészni indulnak.

De nem, ez nem fog megtörténni; az ifjuság nyujt nekem reményt, hogy Hunnia fölvirágzandik, és ennél fogva a' legközelebb esendő országgyűlés alig lehetend elhatározó időpont arra, hogy élünk e vagy halunk, mi alatt az ifjakbul férfiak lesznek; ők foglalják el a' csüggedő éltesek' helyét, kiknek egyetlen vágya hivatal vala.

Ugy e fiatal barátim, ti nem hiúsítjátok meg reményemet? Nem, ti nem fogjátok engedni, hogy a' magyar faj kiveszzen. Ti tudjátok, hogy e' nemzet 900 év óta kemény időket állott ki, de azért megtörve nincs.

Ha vizsgálódtok fajunk fölött, tapasztaljátok igen is, hogy nem olyanok vagyunk, mint millyeneknek lennünk kellene; de midőn azt teszitek, azt is kénytelenek vagytok látni, hogy más nemzeteknek is megvannak a' magok hibái, és ez egymást kiegyenliti.

Midőn a' mi még megmaradt derékségünket serpenyőbe teszszük, és a' mi belőle hiányzik, a' helyett egyéb nemzetek' gyarlóságát teszszük, és ez helyre üti azt. Azt tudjátok, hogy tökéletesen mindegy, akár két nagyon erős nemzet tűz össze egymással, akár két gyöngye: a' győzedelem mindenkor egyformán kétséges. Hogy pedig az orosz nem olly erős mint némellyek hinni tudják, (mert ettől kell leginkább tartani) bizonyítják a' lengyelek. Ha maguk közt egyesülni birtak volna; 's ha őket más szomszéd népek el nem árulják vala: az orosz nem győzi meg őket soha.

Az egyesülés és erők' központosítása legyen tehát evangyeliomtok, ezt predikáljátok hazaszerte; mi ha megtörténnik: Európának nincs olly egyes hatalma, mellyel nem daczolnánk, a' francziát kivéve; de ez meg azon egyetlen nemzet, melly jogtalanul és ok nélkül a' másikat megtámadni nem szokta soha: ettől tehát nincs mit tartanunk.

Azon hit, hogy Ausztriára támaszkodva állhatunk csak biztosan fen, minden hiteknek legroszabbika; ez babona, álhit; magunkban, egyesülésünkben bizhatunk csak mi, másban nem soha.

Öcséim, testvéreim, ifju polgártársaim, tekintsetek körül e' magyar földön; szép és gazdag ország lehet ám ez egykor, millyen Európában egy sem. — Nem tudjátok e, mennyit ásitottak erre a' németek és ozmánok? Most az oroszoknak fáj rá foga, de tudjátok, hogy: ezen kívül a' nagy világon nincs számunkra hely; ha azonban egyesülni nem akarnátok, még Sibériában lesz.

E' haza 6175 □ mérföldet tesz; e' föld gazdag a' természettől; hatalmas folyók öntözik; tengere által a' világnak minden részével összeköttetésben lehetünk; — e' hazát 15 millio ember lakja, 's csak töletek függ e' népszámot egyéredüké olvasztva, félelmes nagy nemzetté tenni: és tudjátok meg, 15 milliobul álló szabad nép a' historia' tanúsítása szerint erősebb mint 50—60 millio szolgasereg. Azt pedig tudjátok, hogy körülöttünk szabad nemzet nincs sehol, mitől félhetnénk tehát, ha egy érdeküekké olvadni akarunk?

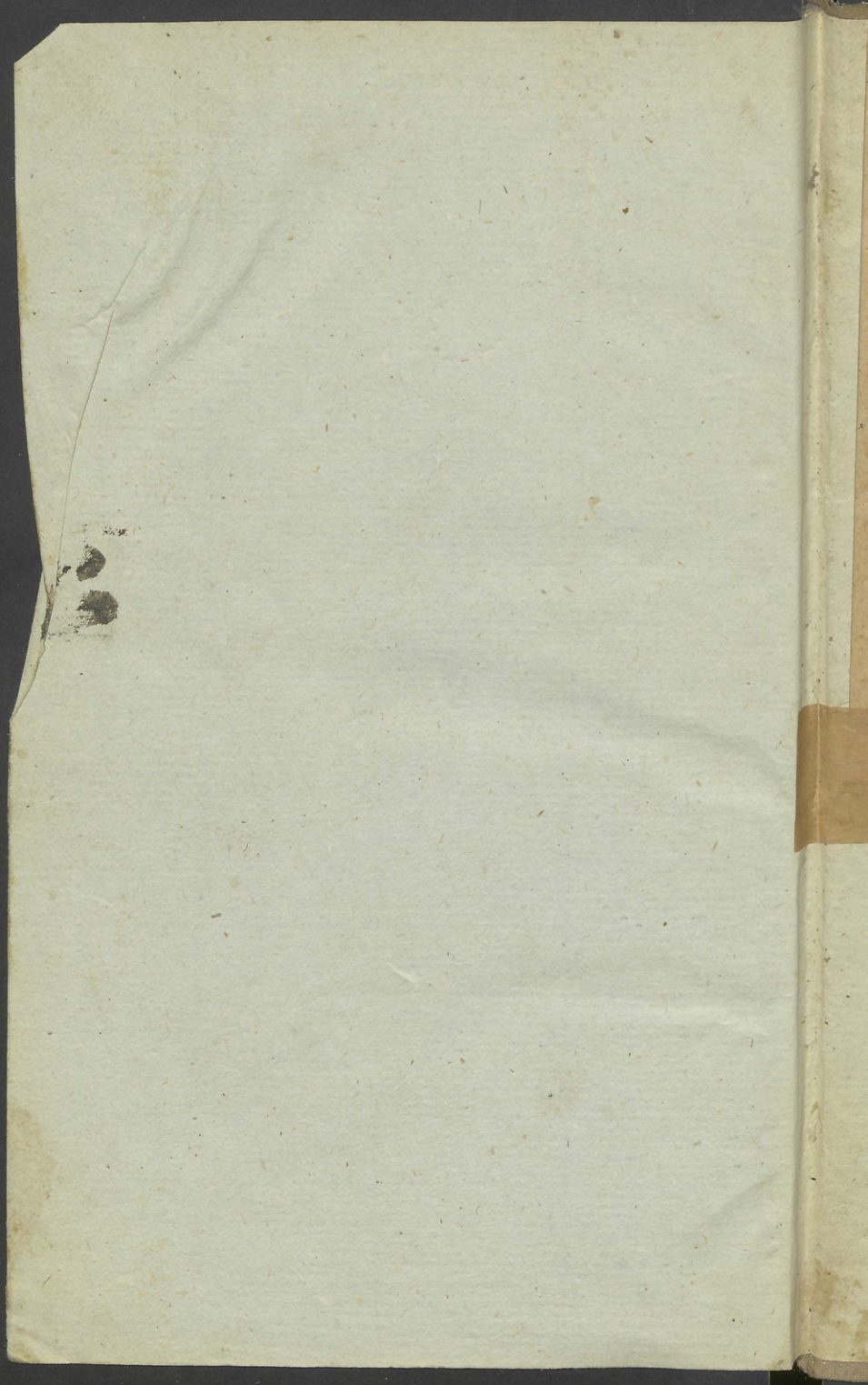
Gyalázat 's a' későkor' átka olly hitványnak nevére, ki egyesülve feldicsőülni nem akar, hanem a' sötét fátyol mögött lenni vélt rémektül félénk gyermek' módjára ijedez és retteg. —

T a r t a l o m.

	<i>Pag-</i>
Előszó	III
I. Előbb eszköz, aztán ezél	1
II. Bonyolódások	24
III. Magyarország tökéletesen önálló	45
IV. Vitatkozás a' függetlenségről	72
V. Védegylet	98
VI. Czifra nyomoruság	145
VII. Kormánypárt az ellenzék	170
VIII. Központosítás	173
Toldalék a' Központosításhoz	189

7-
E
1
4
5
2
8
5
0
3
9

757037

757032

